

НАЦИОНАЛЕН FSC СТАНДАРТ НА БЪЛГАРИЯ

FSC-STD-BGR-01-2016 V-1

Заглавие	Национален FSC стандарт на Република България
Референтен код на документа:	FSC-STD-BGR-01-2016 V-1
Статус:	Одобрена версия
Географски обхват:	Национален
Горски обхват:	Всички типове гори, включително плантации и SLIMF
Орган одобрил стандарта:	Комитет за политики и стандарти на FSC
Дата на депозиране на стандарта в FSC:	юни 2016 г.
Дата на одобряване на стандарта:	октомври 2016 г.
Предложена дата за влизане в сила:	16 август 2017 г.
Период на валидност:	5 години от датата на публикуване
Контакти за България:	WWF България, Нели Дончева - Отдел „Гори“ - Бул. Цар Борис III 19Б, ет. 4-5, 1612 София, България; тел.: +359 885 829 885 ndoncheva@wwfdcp.bg ; fcic@wwfdcp.bg , office@wwfdcp.bg
Контакти на Отдел „Политики и стандарти“ към FSC	FSC International Center - Policy and Standards Unit - Charles-de-Gaulle-Str., 53113 Bonn, Germany

+49-(0)228-36766-0

+49-(0)228-36766-30

policy.standards@fsc.org или Gordian Fanzo g.fanzo@fsc.org

Всички права запазени.

Никаква част от този документ, защитена с авторски права на издателя не може да бъде възпроизвеждана или копирана под никаква форма и чрез никакви средства (графични, електронни или механични, включително фотокопиране, запис, запис върху лента или чрез системи за информационно извличане) без писменото разрешение на издателя. Съвета за стопанисване на горите (Forest Stewardship Council® / FSC) е независима, нестопанска, неправителствена организация, създадена да подкрепя екологично целесъобразно, обществено полезно, и икономически изгодно управление на горите в света.

Визията на FSC е: Световните гори да посрещат социалните, икономическите и екологичните нужди на сегашното поколение, без да бъдат компрометирани тези на бъдещите поколения.

Съдържание

ВЪВЕДЕНИЕ	7
1. Предговор	7
2. Встъпление	9
3. Версия на стандарта	11
4. Контекст	11
5. Препратки	12
6. Бележки за интерпретирането на индикаторите	12
6.1 Индикатори за големи горски стопанства	12
6.2 Индикатори за SLIMF	13
6.3. Статус на верификаторите	13
6.4 Статус на бележките	13
6.5 Статус на приложенията	13
6.6 Високи консервационни стойности (ВКС)	13
6.7 Определение за SLIMF (Малки горски стопанства и горски стопанства с нисък интензитет на ползване):	13
7. Мащаб, интензивност и риск	14
РЕЧНИК НА ТЕРМИНИТЕ И СЪКРАЩЕНИЯТА	14
ОСНОВНА ЧАСТ НА ДОКУМЕНТАЦИЯТА	39

ПРИНЦИП 1 НА FSC: ПРИЛАГАНЕ НА ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО	39
ПРИНЦИП 2 НА FSC: ПРАВА НА РАБОТНИЦИТЕ И УСЛОВИЯ НА ТРУД.....	1
ПРИНЦИП 3 НА FSC: ПРАВА НА КОРЕННОТО НАСЕЛЕНИЕ.....	12
ПРИНЦИП 4 НА FSC: ОБЩЕСТВЕНИ ОТНОШЕНИЯ.....	1
ПРИНЦИП 5 НА FSC: ПОЛЗИ ОТ ГОРАТА	13
ПРИНЦИП 6 НА FSC: ЕКОЛОГИЧНИ СТОЙНОСТИ И ВЪЗДЕЙСТВИЯ.....	1
ПРИНЦИП 7 НА FSC: УПРАВЛЕНСКО ПЛАНИРАНЕ	23
ПРИНЦИП 8 НА FSC: МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА.....	36
ПРИНЦИП 9 НА FSC: ВИСОКИ КОНСЕРВАЦИОННИ СТОЙНОСТИ	1
ПРИНЦИП 10 НА FSC: ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ГОРСКОСТОПАНСКИТЕ ДЕЙНОСТИ.....	9
Приложение 1 – Списък на приложимото законодателство.....	38
Приложение 2 – Лични предпазни средства	1
Приложение 3 – Съдържание на Програма за обучение.....	1
Приложение 4 – Примерен списък със заинтересованите и засегнати страни	1
Приложение 5 – Компоненти на Оценка за въздействието.....	1
Приложение 6 – Допълнителни изисквания за сертифициране на екосистемни услуги	1
Приложение 7 - Мониторинг на изпълнението на планиращите документи	1
Приложение 8 – Списък на инвазивните чужди видове.....	1

Приложение 9 – Списък със забранените за използване пестициди	2
Приложение 10 – Правила за работа с химикали	1
Приложение 11 – Диаграма за определяне на представители образци от екосистеми	1
Приложение 12 – Източници за определяне на екологичните стойности	1
Приложение 13 – Ръководство за определяне на ГВКС	2

ВЪВЕДЕНИЕ

1. Предговор

1.1. Описание на Съвета за стопанисване на горите (Forest Stewardship Council® / FSC®)

Съветът за стопанисване на горите (FSC) е създаден през 1993 г., като продължение на Конференцията на Обединените нации за околна среда и развитие (Световната среща за Земята в Рио де Жанейро, 1992 г.) с мисията да насърчава екологично целесъобразно, обществено полезно и икономически изгодно управление на горите в света.

Екологично целесъобразното управление на горите гарантира, че производството на дървен материал, недървесни продукти и екосистемните услуги поддържа биологичното разнообразие, производителността на гората и екологичните процеси. Общественополезното управление на горите помага както на местните хора, така и на обществото като цяло да се наслаждават в дългосрочен план на ползите от гората, а също така осигурява силни стимули за местните хора да поддържат горските ресурси и да се придържат към дългосрочните планове за управление. Икономически изгодно управление на горите означава, че горските операции са структурирани и управлявани така, че горското стопанство да бъде достатъчно рентабилно, без да се създава финансова печалба за сметка на горските ресурси, екосистемите или засегнатите общности. Напрежението между необходимостта да се генерират достатъчно финансови приходи и принципите на отговорното горско стопанство може да бъде намалено, като се положат усилия на пазара да се предлага пълният обхват от горски продукти и услуги на най-добрата възможна цена. (Из Устав на FSC, ратифициран през септември 1994 г.; последната редакция през юни 2011 г.)

FSC е международна организация, която осигурява система за доброволна акредитация и сертификация от независима трета страна. Тази система позволява на притежателите на сертификат да предлагат на пазара своите продукти и услуги, като такива, които са резултат от екологично целесъобразно, обществено полезно и икономически изгодно управление на горите. FSC също създава регламенти за разработване и одобрение на FSC стандарти за управление на горите, които са базирани на Принципите и Критериите на FSC. В допълнение, FSC създава регламенти за акредитация на т.нар сертифициращи органи, които от своя страна сертифицират организациите, работещи в съответствие с FSC стандартите. На базата на тези стандарти FSC осигурява система за сертифициране на организации, които искат да търгуват своите продукти като FSC сертифицирани продукти.

1.2. Описание на Работната група за разработване на Национален FSC Стандарт (Националната работна група)

Националната работна група за България е изградена от три независими камари с равен брой членове – съответно екологична, социална и икономическа камара. Целта на работната група е да разработи и поддържа национален FSC стандарт за България, съгласно международните стандарти и процедури на FSC. Националната работна група е с председател Нели Дончева – ръководител на програма „Гори“ на WWF България (ndoncheva@wwfdcp.bg), и координатор Нели Арабаджиева – сътрудник в програма „Гори“ на WWF България (fcic@wwfdcp.bg).

Членове на работната група:

Екологична камара		
Вероника Фердинандова	Българско дружество за защита на птиците	veronika.ferdinandova@bspb.org
Димитър Попов	Зелени Балкани	dpopov@greenbalkans.org
Тома Белев	Асоциация на парковете в България	toma_belev@abv.bg
Икономическа камара		
Кирил Ташев	Изпълнителна агенция по горите	tashev.k@gmail.com
Евтим Мутафов	Браншова камара на дървообработващата и мебелната промишленост	dospatles@abv.bg
Елена Величкова	Министерство на земеделието и храните	evelichkova@mzh.government.bg
Социална камара		
Александър Борисов	Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“	aborisov@gli.government.bg
Елеонора Йосифова	Българска асоциация за алтернативен туризъм	yosifova@baatbg.org
Иван Палигоров	Съюз на лесовъдите в България	ipaligorov@abv.bg

2. Встъпление

2.1. Цел на стандарта

Настоящият стандарт поставя изискванията, за чието спазване сертифициращите органи ще следят сертифицираните горските стопанства в рамките цялата територия на Република България (виж „Обхват“ в точка 2.2. по-долу).

Принципите и Критериите на FSC осигуряват международно признат стандарт за отговорно управление на горите. При все това, всеки международен стандарт има нужда да се адаптира на регионално и национално ниво, за да отрази разнообразните закони, социални и географски условия, в които са разположени горите в различните части на света. Ето защо, Принципите и Критериите на FSC имат нужда от индикатори, които да са адаптирани на регионално или национално ниво, за да могат да бъдат изпълнени от съответните горски стопанства.

От март 2015 г., когато Бордът на Директорите на FSC одобри Международните общи индикатори на FSC (*FSC-STD-60-004 V1-0 EN; FSC International Generic Indicators (IGI)*), адаптирането на Принципите и Критериите на FSC на национално или регионално ниво става на базата на този документ. Националната работна група за България използва именно Международните общи индикатори на FSC като отправна точка за разработването на националния стандарт.

Принципите и Критериите на FSC заедно с националните индикатори, разработени за отделните държави и одобрени от FSC, изграждат националните стандарти.

Процесът по създаването на един национален стандарт следва изискванията в следните нормативни документи на FSC:

- *FSC-PRO-60-006 V2-0 EN Разработване и трансфериране на национални стандарти към Принципите и Критериите на FSC Версия 5-1 (Development and Transfer of National Forest Stewardship Standards to the FSC Principles and Criteria Version 5-1);*
- *FSC-STD-60-002 (V1-0) EN Структура и съдържание на националните FSC стандарти (Structure and Content of National Forest Stewardship Standards) и*
- *FSC-STD-60-006 (V1-2) EN Процесуални изисквания при разработването и поддържането на национални FSC стандарти (Process requirements for the development and maintenance of National Forest Stewardship Standards).*

Описаните по-горе документи са разработени от отдел „Политики и стандарти“ към FSC. Целта на тези документи е да се хармонизира и да се подобри прозрачността при вземането на решения за сертифициране между различните сертифициращи органи в региона/страната и в различни части на света, като по този начин се повиши доверието в системата за сертифициране на FSC като

цяло.

2.2. Обхват на стандарта

Стандартът се прилага за всички горски стопанства, които искат да се сертифицират по системата FSC в България. Стандартът се прилага за всички типове гори, включително за плантации и SLIMF – малки горскостопански единици и горскостопански единици с нисък интензитет на ползване (виж точка 6.7. по-долу).

2.3. Допълнителна информация за разработването на настоящия стандарт

Разработването на националния FSC стандарт за България бе иницирано от WWF България през август 2014 г. Съгласно процедурата за изготвяне на национални стандарти (FSC-STD-60-006 V1-2) в България бе формирана работна група, която работи по стандарта в периода август 2014 – октомври 2016 г. Работната група бе съставена от равен брой експерти от трите основни и задължителни сектора, които имат отношение към управлението на горите – социален, природозащитен и икономически. Координацията на процеса бе изведена от WWF България.

В периода август – ноември 2014 г. бе изготвена първата чернова на стандарта, която бе представена за обществени консултации. Втората чернова включи резултатите от обществените консултации, както и последните промени в международните общи индикатори на FSC. Съгласно процедурата, изготвената втора чернова на стандарта бе тествана на терен. Тестовите се проведоха в три горски стопанства – ДГС „Триград“ (сертифицирано стопанство), ДЛС „Тракия“ (в процес на подготовка за сертификация по време на теста) и общинските гори на Община Горна Оряховица (SLIMF горско стопанство). След теренното тестване и анализирането на резултатите от него бе изготвена третата чернова на стандарта. Тя бе предоставена за обществени консултации в периода март – май 2016 г. Последната чернова на стандарта бе разработена в периода май – юни 2016 г., като в нея бяха интегрирани релевантните коментари от проведената втора обществена консултация. Документът бе депозиран за разглеждане в отдел „Политики и стандарти“ към FSC на 15 юни 2016 г. Отдел „Политики и стандарти“ даде положителна оценка стандарта и го препоръча за одобрение от Комитета за политики и стандарти на FSC, като стандарт, който е разработен в съгласие със съответните нормативни документи и процедури на FSC. Комитетът за политики и стандарти на FSC одобри Националния FSC стандарт на България на срещата си през октомври 2016 г. с няколко малки условия, които бяха изпълнени своевременно.

Допълнителна информация относно процеса по разработване на стандарта можете да получите от председателя на Националната работна група Нели Дончева (ndoncheva@wwfdcp.bg) и координатора на работната група Нели Арабаджиева (fcic@wwfdcp.bg).

3. Версия на стандарта

Националният FSC стандарт на България – FSC-STD-BGR-01-2016 V-1 FSC – е първият национален FSC стандарт за управление на гори в страната. Стандартът бе разработен в периода август 2014 – октомври 2016 на основата на консенсус между членовете на националната работна група. Стандартът бе одобрен през октомври 2016 г. от Комитета за политики и стандарти на FSC.

4. Контекст

4.1. Описание на географския регион, покрит от стандарта

Стандартът важи за цялата територия на Република България.

4.2. Членове на работната група, която изготви стандарта

Този стандарт е разработен от Националната работна група за България. Националната работна група е с председател Нели Дончева (ръководител на програма „Гори“ на WWF България) и бе координирана от Нели Арабаджиева (сътрудник в програма „Гори“ на WWF България). Членовете на работната група са представители на следните организации/институции: Изпълнителна агенция по горите (Кирил Ташев), Министерство на земеделието и храните (Елена Величкова), Браншова камара на дървообработваща и мебелна промишленост (Евтим Мутафов и неговия официален заместник в рамките на процеса – Димитър Джоков), Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“ (Александър Борисов), Съюз на лесовъдите в България (Иван Палигоров и неговата официална заместничка за процеса – Анна Петракиева), Българска асоциация за алтернативен туризъм (Елеонора Йосифова), СНЦ „Зелени Балкани“ (Димитър Попов и неговия официален заместник за процеса – Дончо Киров), Асоциация на парковете в България (Тома Белев и неговата официална заместничка за процеса – Зорница Стратиева) и Българското дружество за защита на птиците (Вероника Фердинандова и нейния официален заместник в рамките на процеса – Димитър Плачийски).

4.3. Ключови експерти, подкрепили процеса по разработване на стандарта

Процесът по разработване на стандарта бе подкрепен от Добромира Димова, Станислав Лазаров и Александър Бърдаров като експерти по отговорно управление на горите, които дадоха своя ценен принос и съвети по време на разработването на целия документ. Подкрепя в разработването на стандарта бе оказана и от експертите по отговорно горско управление Пенчо Дерменджиев и Зоя Маркова, които дадоха важна експертиза, вкл. по време на теренните тествания на документа.

4.4. Благодарности

WWF-България изказва своите благодарности на членовете на Националната работна група и техните официални заместници, както и на ключовите експерти в процеса, за тяхното професионално отношение и познания, за търпението и разбирането на принципа за консенсусно взимане на решения при разработването на стандарта. WWF-България благодари също на всички заинтересовани страни, които дадоха своите коментари по време на обществените консултации. Голяма подкрепа към процеса оказаха също екипите на горските стопанства, които бяха домакини на теренните тествания на стандарта, а именно: ДГС „Триград“, ДЛС „Тракия“, Община Горна Оряховица и Радослав Славов – лицензиран лесовъд отговорен за общинските гори.

5. Препратки

Следните документи трябва да се имат предвид при прилагането на стандарта:

FSC-STD-60-006	Процесуални изисквания при разработването и поддържането на национални FSC стандарти
FSC-PRO-60-006 V2-0 EN	Разработване и трансфериране на национални стандарти към Принципите и Критериите на FSC Версия 5-1
FSC-STD-60-002 V1-0 EN	Структура и съдържание на националните FSC стандарти
FSC-STD-60-004 V1-0 EN	Международни общи индикатори
FSC-STD-01-001 V5-2 EN	Принципи и Критерии на FSC
FSC-STD-01-002	Речник на термините
FSC-STD-01-003	SLIMF Критерии за допустимост
FSC-STD-30-001 V1-0 EN	Индикатори и прагове за идентифициране на много опасни пестициди
FSC-GUI-60-002 V1-0 EN	Ръководство за адресиране на риска от неприемливи дейности по отношение на мащаба и интензивността
FSC-POL-30-001	FSC Политика за пестицидите
FSC-POL-30-401	FSC Сертифициране и Конвенциите на MOT

6. Бележки за интерпретирането на индикаторите

6.1 Индикатори за големи горски стопанства

Всички индикатори в стандарта са задължителни за големите горски стопанства с площ над 1000 ха.

В много случаи допълнителни бележки са написани под индикаторите. Всички бележки под индикаторите имат задължителен характер и тяхното изпълнение доказва коректното изпълнение на съответния индикатор.

6.2 Индикатори за SLIMF

Индикаторите, които са отбелязани със знак звездичка (*) след номера на индикатора (например Индикатор 1.1.1.*), са задължителни за SLIMF (Малки горски стопанства и горски стопанства с нисък интензитет на ползване). В някои случаи индикаторите са формулирани по различен начин за SLIMF. Тези формулировки или други специфични изисквания за SLIMF са обяснени под съответните индикатори чрез специфична бележка, която гласи: Бележка за SLIMF.

6.3. Статус на верификаторите

Верификаторите в този стандарт нямат задължителен характер и единствено служат като насока за одиторите и стопанствата.

6.4 Статус на бележките

Всички бележки в стандарта имат задължителен характер.

6.5 Статус на приложенията

Приложения 1, 4 и 12 са разработени да служат като насока за одиторите и сертифицираните стопанства.

Приложения 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 и 13 имат задължителен характер и са необходими за коректното изпълнение на съответните индикатори.

6.6 Високи консервационни стойности (ВКС)

Приложение 13 от стандарта е Ръководството за определяне на високи консервационни стойности в България. Този документ има задължителен характер във връзка с изискванията на Принцип 9 на настоящия стандарт. Документът е известен също и като Практическо ръководство за "Определяне, управление и мониторинг на гори с висока консервационна стойност в България".

Той е разработен през 2004 г. от български експерти с активното съдействие на ProForest и е актуализиран в периода 2014 – 2016 г. В основата на ръководството е залегнала концепцията за гори с висока консервационна стойност (ВКС), която е създадена от Съвета по стопанисване на горите (FSC) и е интегрирана в FSC стандарта за управление на горите, с цел определяне на ключови екологични и социални стойности на горите и осигуряване на тяхното запазване или подобряване, чрез прилагането на рационални управленски решения и мерки.

6.7 Определение за SLIMF (Малки горски стопанства и горски стопанства с нисък интензитет на ползване):

За България SLIMF стопанства са такива, които отговарят на поне едно от следните изисквания:

1. Горскостопански единици, които са с площ до 1000 ха;
2. нивото на добив е по-малко от 20% от средния годишен прираст в рамките на цялата продуктивна горска територия и **годишният добив (за всяка отделна година)** от цялата продуктивна горска територия е по-малък от 5000 кубични метра;
3. нивото на добив е по-малко от 20% от средния годишен прираст в рамките на цялата продуктивна горска територия и **средният годишен добив** от цялата продуктивна горска територия е по-малък от 5000 кубични метра на година за периода на валидност на сертификата.

7. Мащаб, интензивност и риск

В стандарта са разработени индикатори, отчитащи мащаба, интензивността и риска. Такива индикатори са, например: 1.7.1; 1.7.5; 2.3.4; 2.3.5; 4.3.1; 4.4.1; 4.4.2; 4.5.1; 5.1.1; 5.1.2; 5.1.3; 5.4.2; 5.5.1; 5.5.2; 6.1.1; 6.1.2; 6.2.1; 6.4.1; 6.4.3; 6.4.4; 6.5.1; 6.5.4; 6.5.5; 7.1.1; 7.1.2; 7.2.1; 7.2.2; 7.6.1; 7.6.3; 7.6.4; 8.2.1; 8.2.2; 8.5.1; 9.1.1; 9.1.2; 9.3.1; 9.3.2; 9.3.3; 9.4.1; 9.4.2; 10.9.1; 10.9.2; 10.9.3 и 10.9.4 (FSC-STD-60-004)

РЕЧНИК НА ТЕРМИНИТЕ И СЪКРАЩЕНИЯТА

Агенти за биологичен контрол (биологични агенти): Живи организми, използвани за унищожаване или регулиране на популацията на други живи организми. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Адаптивно управление: Систематичен процес на постоянно подобряващи се управленски политики и практики чрез учене от резултатите от прилаганите мерки. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Ангажиране (въвличане): Процесът, чрез който *Организацията** комуникира, консултира и / или предвижда участието на *заинтересованите и / или засегнати страни**, гарантирайки, че техните проблеми, желания, очаквания, нужди, права и възможности са взети предвид при създаването, изпълнението и актуализирането на *планиращите документи**. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Биологични агенти: Виж Агенти за биологичен контрол

Биологично разнообразие (биоразнообразие): Многообразието на живите организми, включително сухоземни, морски и други водни *екосистеми**, както и екологичните комплекси, към които принадлежат. Това включва генетичното разнообразие в рамките на отделния вид, разнообразието на видовете и *екосистемите**. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Биотопни дървета: Стоящи живи или мъртви дървета със специфични характеристики, които са реално или потенциално *местообитание** за живи организми, включващи: стари дървета; дървета с хралупи или гнезда; дървета със значително покритие от мъхове, лишей и гъби; единични дървета в открити пространства; високи/надлесни дървета в периферията на *гората**; дървета с индикации за използване от животински организми; дървета, осигуряващи хранителна база; групи дървета със значима стойност от ландшафтен и/или биологичен характер. (Източник: Разработено от националната работна група)

Благоприятно природозащитно състояние: Състояние на видове и *местообитания**, свързани с популационни, площни и структурни показатели, които определят неговата степен на благоприятност. За да се определи благоприятното състояние на видовете и *местообитанията** се използват следните показатели:

1. "Благоприятно състояние на видовете" е, когато:

а) данните за динамиката на популациите на вида показват, че този вид е и ще остане жизнеспособен елемент на природното *местообитание**;

б) естественият район на разпространение на този вид не намалява и не е налице тенденция към намаляване;

в) е налице достатъчно голямо *местообитание**, което осигурява преживяването на популациите на този вид.

2. "Благоприятно състояние на природно местообитание" е, когато:

а) площта на неговото естествено разпространение е постоянна или се разширява;

б) неговата структура и специфични функции осигуряват дългосрочното му съществуване;

в) състоянието на характерните за него видове е благоприятно

(Източник: ЕС Директива за природните местообитания)

Верификатори: Потенциален източник на информация или доказателство, което позволява одитора да оцени съответствието с даден индикатор. (Източник: FSC)

Висока конзервационна стойност (ВКС): Всяка една от следните стойности:

- **ВКС1 - Разнообразие от видове.** Концентрации на *биологично разнообразие** вкл. ендемични, *редки**, *защитени** и *застрашени** от изчезване видове, с глобално, регионално или национално *значение**.
- **ВКС2 – Екосистеми и мозайки от екосистеми на ниво *ландшафт**.** *Непокътнати горски ландшафти**, големи *екосистеми** на ниво *ландшафт** и мозайки от *екосистеми** с глобално, регионално или национално *значение**, в които съществуват жизнени популации на повечето естествено срещащи се видове в естествените им модели на разпространение и обилие.
- **ВКС3 - Екосистеми и местообитания*.** Редки, защитени или застрашени от изчезване *екосистеми**, *местообитания** или *рефугиуми**.
- **ВКС 4 - Екосистемни услуги от *критично** значение*.** Основни *екосистемни услуги** от *критично** (незаменимо) значение в определени ситуации вкл., *опазване** на водосбори и контрол на ерозията на уязвими почви и склонове.
- **ВКС 5 - Основни потребности на населението.** Места и ресурси от фундаментално значение за задоволяване на основните потребности на *местните общности** и *коренното население** (вкл. поминък, здраве, храна, вода), идентифицирани с тяхно участие.
- **ВКС6 - Културни ценности.** Места, ресурси, *местообитания** и *ландшафти** от глобално или национално културно, археологично или историческо *значение**, и/или от *критично** (незаменимо) *значение** за традиционната култура на *местните общности** и *коренното население**, идентифицирани с тяхно участие, вкл. културно, екологично, икономическо или религиозно/духовно *значение**.

(Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

ВКС: Виж Висока конзервационна стойност

Владение: Социално дефинирани споразумения сключени между лица или групи, които са признати по силата на закона или обичайните практики, отчитащи „пакета от права и задължения“ по отношение на собствеността, притежаването, достъпа и/или използването на определен участък земя или свързаните с него ресурси (като например индивидуални дървета, видове растения, вода, минерали и др.). В контекста на България се разбира вкл. и правото на собственост съгласно Закона за собствеността.

(Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0; определението е допълнено / адаптирано за контекста на България от националната работна група)

Влажни зони: Преходни зони между сухоземните и водните системи, в които нивото на подпочвените води обикновено е много близо до повърхността или земята е покрита с плитка вода. Съгласно Конвенцията от Рамсар, *влажни зони** са също всички реки, естествени и изкуствени езера, солени и сладководни блата, понори, влажни ливади, мочурища, торфища, оризища, мангрови гори, крайбрежни плитчини и дори някои коралови рифове. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Водни тела: Сезонни, временни или постоянни потоци, рекички, дерета, реки, изкуствени или естествени езера. Водните тела включват преходните зони между сухоземните и водните системи, блата, мочурища и извори. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Вредители: Организми, които са вредни или считани за такива по отношение на стопанските цели. Те могат да включват животински *вредители**, плевелни растения, патогенни гъби и други микроорганизми. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Въвличане: Виж Ангажиране

Възстановява / възстановяване: В някои случаи „възстановявам“ означава да се поправят щетите нанесени върху екологичните стойности в резултат от горскостопанските или други дейности. В други случаи "възстановяване" означава формирането на по-естествени условия в обекти, в които естествената природна среда е силно деградирала или са бил превърнати в земя за друг вид ползване. В *принципите** и *критериите** на настоящия стандарт тези думи не се използват в смисъл да бъдат възстановявани праисторически, пред-индустриални или други ранни *екосистеми**, съществували на даденото място. *Организацията** не е задължена да възстанови *екологични стойности**, които са били засегнати от фактори извън нейния контрол. Следният документ на FSC - FSC-POL-20-003 The Excision of Areas from the Scope of Certification, описва процедурите чрез, които такива територии могат да бъдат изключвани от обхвата на сертификата, когато това е удачно. *Организацията** не е длъжна да възстановява *екологични стойности**, които е възможно да са съществували в историческото или праисторическо минало, или които са били негативно засегнати от предишни собственици или организации. Все пак се очаква *Организацията** да предприеме разумни мерки за смекчаване, контрол и предотвратяване на деградацията на екологичните стойности ако такава деградация продължава в момента, макар причината за нейното възникване да е била в миналото. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0; определението е допълнено / адаптирано за контекста на България от националната работна група)

Външен ефект: Позитивните и негативните странични въздействия от дейността на *Организацията** върху трети страни (които не са директно въввлечени в тази дейност), върху даден природен ресурс или върху общото състояние на околната среда, при което пазарната цена на продуктите от тези дейности не отразява загубите или ползите за обществото и/или трети страни. Примери за различни типове негативен *външен ефект** са различните видове замърсявания в следствие на горскостопанските дейности и унищожаването на някои видове организми и *екосистеми**, влошаване на местния микроклимат поради неподходящи лесокултурни мероприятия и др. Примери за позитивен *външен ефект** са: осигуряването на питейна вода от добре поддържаните гори във вододайни зони, осигуряването на чист въздух и микроклимат с лечебни качества, осигуряването на достъп до *гората** за рекреация и събиране на *НДГП** в следствие изграждането на горски пътища, осигуряването на добри условия за естетическа наслада, създаването на добри условия за съществуване на генетично и биологично многообразие в горите, които са стопанисвани по щадящ за природата начин и др. Някои от от положителните *външни ефекти** могат да бъдат характеризирани като *екосистемни услуги**, чиято стойност не е изчислена и не се взема предвид. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0; определението е допълнено/адаптирано за контекста на България от националната работна група)

Генетично модифициран организъм (ГМО): Организъм, в който генетичният материал е бил променен по начин, който не настъпва естествено при чифтосване и/или естествена рекомбинация. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Генотип: Генетичната конституцията на един организъм. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Гора: Земя, заета от горскодървесна растителност:

1. с площ не по-малка от един декар, височина на дървостоя в зряла възраст не по-малко от 5 м, широчина на насаждението, измерена между стъблата на крайните дървета, не по-малко от 10 м, и проекция на короните не по-малка от 10 на сто от площта на насаждението;
2. площи, които са в процес на възобновяване и все още не са достигнали, но се очаква да достигнат минимална проекция на короните 10 на сто и височина на дърветата 5 м;
3. площи, които в резултат на антропогенна дейност или естествени причини са временно обезлесени, но подлежат на възобновяване;
4. защитни горски пояси, както и ивици от дървета с площ, по-голяма от един декар, и широчина над 10 м;
5. насаждения в системи и съоръжения за предпазване от вредното въздействие на водите;
6. клекови формации;

7. съобщества от дървесни или храстови видове, разположени край водни обекти.

(Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0; определението е допълнено / адаптирано за контекста на България от националната работна група)

Гори във фаза на старост: Гори в последната фаза от развитието си, не е съществено повлиян от *едроплощни природни нарушения** и антропогенни въздействия и се характеризира с неравномерна пространствена и възрастова структура; наличие на стари живи дървета с диаметри близки до максималните за съответния дървесен вид и месторастене; стоящи и паднали големи мъртви дървета в различни фази на разлагане.

При липса на гори с характеристиките на ГФС на територията на *ГСЕ**, се определят гори с потенциал за превръщането им в ГФС, които се управляват по начин, водещ до формиране на характеристики на гори във фаза на старост. Трансформацията от зрели гори към гори във фаза на старост е постепенна и продължителността ѝ в голяма степен зависи от дървесния състав (видовете достигат за различно време пределна физиологична възраст), условията на месторастене (периодът е по кратък на добри месторастения, отколкото на бедни) и първоначалната структура на насажденията (при хомогенна структура е по-бавно в сравнение с хетерогенната). За да може да достигнат характеристиките на горите във фаза на старост определените гори трябва да се оставят на естествената им динамика. В тях не се допуска лесовъдска намеса и извличане на дървесина, освен в случаите на *едроплощни природни нарушения**, заемащи над 30% от площта на съответната гора във фаза на старост. (Източник: Разработено от националната работна група)

Гори с високи консервационни стойности (ГВКС): Горски територии, които притежават поне една от шестте *високи консервационни стойности** според определението на FSC за *ВКС**. (Виж определението за *високи консервационни стойности** по-горе)

Горски култури: Гори създадени чрез залесяване или засаждане, или чрез използване на комбинирани методи (естествено и изкуствено възобновяване), често съставени от един или няколко вида, едновъзрастни и с равномерна пространствена структура. Горски култури, които с течение на времето са придобили основни характеристики и ключови елементи на естествени горски *екосистеми**, могат да бъдат считани за *естествени гори**, а самото възобновяване да не бъде считано за превръщане (конверсия). (Източник: Разработено от националната работна група).

Горскостопанска единица (ГСЕ): Пространствена единица или единици обект на FSC сертификация, с ясно определени граници и управлявана съгласно дългосрочни цели, заложи в *планиращите документи**. Това включва:

- всички територии, сгради и съоръжения в рамките на или прилежащи към тази пространствена единица, върху които *Организацията** притежава права на управление и ползване, и ги упражнява по начин допринасящ за постигане на *управленските цели**; и
- всички територии, сгради и съоръжения извън тази пространствена единица, използвани от *Организацията** или от нейно име, по начин допринасящ единствено за постигане на *управленските цели**.

(Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

ГСЕ: Виж Горскостопанска единица.

Дейности по управлението: Виж Управленски дейности.

Дългосрочен: Времевата рамка манифестирана от собственика или управителя на *гората** чрез целите, заложиени в *планиращите документи**, чрез размера на добивите и ангажимента да се поддържа постоянна горска покривка. Продължителността на заложеното време ще варира в зависимост от контекста и екологичните условия и ще бъде функция на необходимото време за дадена *екосистема** да възстанови естествената си структура и състав след осъществени добиви или след *природно нарушение**, или необходимото време да достигне зрялост или да се възстанови до първоначалното състояние. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Дървета на бъдещето: Жизнени дървета от желани дървесни видове с качествени стъбла и корони, от които в зряла възраст се очаква да се добият качествени сортименти с определени параметри. (Източник: Разработено от националната работна група)

Едроплощни природни нарушения: Виж определението за „Природни нарушения“ по-долу.

Екзистенц-минимум: Възнаграждението получено за стандартна работна седмица от работник на конкретно място, което е достатъчно, за да осигури приличен стандарт на живот за работника и неговото/нейното семейство. Елементите на приличния стандарт на живот включват: храна, вода, дом, образование, здравна грижа, транспорт, дрехи и други основни нужди, вкл. средства за осигуряване на непредвидени ситуации. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Екологични стойности: Следният набор от елементи на биофизичната и човешка околна среда:

- *Екосистемни функции** (вкл. улавяне и съхраняване на въглерод)
- *Биологично разнообразие**
- Водоизточници
- Почви
- Атмосфера
- *Ландшафтни стойности** (вкл. такива с културно и духовна значение)

Действителната стойност, давана на тези елементи зависи от човешките и обществени възприятия. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Екосистема: Динамичен комплекс на групи от растителни, животински, гъбни и микроорганизмови съобщества и тяхната нежива околна среда, които си взаимодействат като функционална единица. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Екосистемни услуги: Това са ползите, които хората получават от екосистемите. Те включват:

- Предоставяне на продукти като храна, вода, материали за бита и др.
- Регулиращи функции – предпазване от наводнения, засушавания, ерозия, поддържане качеството на въздуха, климата и др.
- Поддържащи функции – почвообразуване, поддържане кръговрата на веществата и др.
- Културни, духовни, естетически, рекреационни и др. нематериални ползи.

(Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Екосистемна функция: Съвкупността между структурните компоненти (вода, почва, атмосфера, флора, фауна и др.) и биологичните, геохимични и физични процеси, които протичат в рамките на една горска *екосистема** и между *екосистемите** (вкл. първична продуктивност, разлагане, хранителна верига, кръговрат на веществата и др.). Терминът „екосистемни функции” кореспондира с термина „екологични процеси”. За целите на FSC това определение включва екологични и еволюционни процеси като генетична миграция между различни популации на един и същи вид, *природни нарушения**, цикли на възстановяване, етапи на сукцесия. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Естествени гори: Гори, в които всички или почти всички дървета са *местни видове**, и в които са налице много от основните характеристики и ключови елементи на естествените горски *екосистеми**, вкл. богатство на *биологичното разнообразие**, почвени характеристики и др. За целите на националния стандарт, като *естествени гори** се класифицират и *горски култури** от *местни видове**, в ареала на основния дървесен вид, които се управляват с цели и методи, валидни за съответните *естествени гори** (виж и определението за „горски култури“). (Източник: Разработено от националната работна група)

Естествени открити пространства: Естествени или *полуестествени местообитания** в горските територии, в които покритието с дървета и храсти е не по-голямо от 20% и могат да бъдат определени като крайбрежни пясъчни дюни и континентални дюни; храстови съобщества; естествени и полуестествени тревни формации; преовлажнени тресавища, калища и мочурища; скални *местообитания** и пещери.

Забележка: За разграничаване на изброените групи от *екосистеми** е използвана класификацията на *местообитанията** по EUNIS. (Източник: Разработено от националната работна група)

Задължителни кодекси за добри практики: Ръководство, наръчник или друг източник на технически инструкции, който *Организацията** е задължена да използва. Пример за такъв документ е Етичният кодекс на държавните горски стопанства в България. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0; определението е допълнено / адаптирано за контекста на България от националната работна група)

Заинтересована страна: Всяко лице или група лица, които проявяват интерес, или за които се знае, че имат интерес към дейността на *Организацията** в ГСЕ*. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Законен / законов : В съответствие с националното законодателство (вкл. подзаконовите нормативни актове) и областните и общински нормативни актове. Терминът законен/законов включва също така решения, направени от компетентните органи, когато тези решения произтичат директно и логично от законите и наредбите и са в съгласие с тях. Решенията, взети от компетентните органи не могат да бъдат считани за законни/законови, ако те не произтичат пряко и логично от законовите и подзаконовите разпоредби, а са плод на субективна преценка. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Законно компетентен: Упълномощен да изпълнява определена функция съгласно законодателството. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Законова регистрация: Национален или регионален лиценз или комплект от разрешителни за опериране като предприятие, което има правото да купува и продава продукти и/или услуги с цел търговия. Лиценза или разрешителните могат да се отнасят за частни лица, частни компании или държавни компании. Правото да купува и продава продукти и/или услуги не задължава лицето действително да купува и/или продава, и в този смисъл законовата регистрация може да се отнася и за регистрация на *Организация**, която управлява горско стопанство, което не купува и продава продукти или услуги. Такива са например стопанства, които са управлявани с цел предоставяне на безплатни рекреационни услуги или с цел опазване на *биоразнообразието** или даден хабитат. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Законово право: Законите приети от парламента на даден държава (национално законодателство) (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Законов статут: Начинът по който *ГСЕ** е класифицирана според закона. По отношение на собствеността, например, *ГСЕ** може да бъде класифицирана като държавна, общинска, частна и др. Ако *ГСЕ** е в процес на промяна на статута (напр. от държавен в частен) се взима предвид статутът към дадения момент от преходния период. По отношение на администрацията, например, статутът може да означава, че *ГСЕ** е собственост на нацията, администрира се от държавно звено и е отдадена от това звено на оператор от частния сектор чрез концесия. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Запас на насаждението: Общото количество на дървесината в дадено насаждение изразено най-често с нейния обем (м3). (Източник: Разработено от националната работна група)

Заплаха: Индикация или предупреждение, че се нанасят или е възможно да бъдат нанесени щети или негативни въздействия (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Засегната страна: Всяко лице или група лица, които са повлияни или потенциално биха били повлияни от дейността на *Организацията** в *ГСЕ** (напр. *местни общности**, *работници**, собственици на съседни имоти, местни предприемачи, организации, оторизирани да представляват засегнатите страни и др.). (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Застрашени видове: Видове, които отговарят на съответните критерии на IUCN за уязвими видове (VU), застрашени видове (EN) или критично застрашени видове (CR), и са изправени пред висока, много висока или изключително висока степен на риск от изчезване в дивата природа. В контекста на България в това определение се включват и видовете описани в Червената книга на България. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Защитени видове: Видове съгласно Приложение 3 на Закона за биологичното разнообразие. (Източник: Разработено от националната работна група)

Защитени зони и защитени територии: Райони, които са определени и се управляват главно за *опазване** на видове, *местообитания**, *екосистеми**, природни особености или други специфични за мястото стойности поради своите естествени екологични или културни ценности, или за целите на мониторинга, оценката или научни изследвания и не изключват непременно други *дейности по управление**. В контекста на България защитени зони са зоните от европейската екологична мрежа Натура 2000, обявени по смисъла на Закона за биологичното разнообразие (ЗБР), а защитени територии са териториите обявени по смисъла на Закона за защитените територии (ЗЗТ). За целите на настоящия стандарт определението „защитени зони и защитени територии“, освен териториите по ЗБР и ЗЗТ включва и определените *ВКС**, както и други територии определени и управлявани от *Организацията** с цел *опазване** на природни и културни ценности. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0; определението е допълнено/адаптирано за контекста на България от националната работна група)

Значение: За целите на Принцип 9 и *ВКС** 1, 2 и 6 от настоящия стандарт има три основни начина да се определи, че дадена стойност е *от значение**:

- Определен, класифициран или признат конзервационен статус на даден вид от IUCN или Birdlife International;
- Определен конзервационен статус от национални или местни власти, или от отговорна природозащитна организация/институция;
- Доброволно признат конзервационен статус от страна на *Организацията**, на базата на наличната информация, макар други институции официално да не са определили дадената стойност като значима/от *значение**.

Всеки един от гореизброените начини определя присъствието *ВКС** 1, 2 и 6. Много региони по света са получили признание за своето *биоразнообразие** по много различни начини. Съществуващи карти и класификации на приоритетни райони за опазване на биоразнообразието играят съществена роля при идентифицирането на потенциално присъствие на *ВКС** 1, 2 и 6.

(Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Зона на спокойствие: Горски територии, в които не се провеждат горскостопански мероприятия или провеждането им следва предварително определена времева рамка с цел осигуряване на условия за размножаване на определени видове. (Източник: Разработено от националната работна група)

Измерими показатели: Специфични междинни цели (като, напр., желаното бъдещо състояние на *гората**), създадени за измерване на напредъка към постигането на всяка от *целите на управление **. Тези цели се изразяват като ясни резултати, така че тяхното постигане може да бъде проверено и е възможно да се определи дали те са били осъществени или не. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Икономическа жизнеспособност: Способността за развитие и оцеляване като относително независими социални, икономически или политически единици. Икономическа жизнеспособност не изисква задължително рентабилност. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Индикатор: Количествена или качествена променлива, която може да бъде измерена или описана и която предоставя начин за отсъждане на това дали *Организацията** спазва изискванията на определен *критерий** на FSC. Следователно, индикаторите и съответните им прагове определят изискванията за отговорно стопанисване на горите на ниво горскостопанска единица и представляват основа за сертификационния одит. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Инвазивни видове: Видове, които бързо се разрастват извън естествения си ареал. Инвазивните видове могат да променят екологичните връзки между местните видове и могат да повлияят на *екосистемните функции** и здравето на човека. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Интензивност: Степента на въздействие на *управленските дейности** или други явления/събития. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Конфиденциална информация: Факти, данни и съдържание, които в случай, че станат публично известни, могат да изложат на риск *Организацията**, нейните бизнес интереси или взаимоотношенията ѝ със *заинтересованите страни**, клиенти и конкуренти. Това може да бъде информация, която е споделена, чрез споразумение между две страни, които нямат право да споделят тази информация с трета страна. Това е всяка бизнес информация, която съответната компания не желае да бъде публично достояние. (Източник:

Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0; определението е допълнено/адаптирано за контекста на България от националната работна група)

Коренно население: Лица и групи от лица, които могат да се определят или характеризират по следния начин:

- Ключовата характеристика или критерий е самоопределянето на личната принадлежност към коренното население на отделния индивид и приемането му от общността като неин член;
- Историческа приемственост с предколониалните и/или предзаселнически общности;
- Силна връзка с територията и природните ресурси на околността;
- Самобитна социална, икономическа или политическа система;
- Самобитен език, култура и вярвания;
- Част от недоминантните групи на обществото;
- Решимост за поддържане и възпроизвеждане на родовия бит и обичаи като самобитно население и общности.

(Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Крайречна зона: Мястото на взаимодействие между сухоземната територия и водното тяло и растителната покривка на това място.

(Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Критерий: Средство за преценка дали някой Принцип е изпълнен или не. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Критичен: Концепцията на критичност или фундаменталност в Принцип 9 и *ВКС** се свързва с концепцията за незаменимост, както и със случаите, в които загубата или значителната повреда на дадена *ВКС** би причинила сериозна вреда или страдание на *засегнатите страни**. Екосистемна услуга се счита за критична (*ВКС** 4), когато прекъсването на тази услуга е вероятно да предизвика тежки отрицателни въздействия върху благосъстоянието, здравето или оцеляването на *местните общности**, върху околната среда, върху *ВКС**, или върху функционирането на важна инфраструктура (пътища, язовири, сгради и т.н.). Представата за критичност тук се отнася до значението и рискът за природните ресурси, околната среда и социално-икономически ценности.

(Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Ландшафт: Географски комплекс, съставен от взаимодействащи помежду си *екосистеми** и съобщества, възникнал като резултат на действия и взаимодействия между геологични, топографски, почвени, климатични, биотични и антропогенни фактори. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Ландшафтни стойности: Съвкупността от човешките възприятия по отношение на конкретен *ландшафт**. Някои ландшафтни стойности, като икономическа, рекреационна или естетична са тясно свързани с физическите характеристики на *ландшафта**. Други като духовната стойност са по-символични и са повлияни повече от индивидуалното възприятие или социалната конструкция, отколкото от физическите характеристики. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Мащаб: Мярка за степента, в която *управленските дейности** или други събития оказват въздействие върху екологичните стойности или *ГСЕ** по отношение на времето и пространството. Дейност с малък пространствен мащаб, означава, че тя засяга малка част от *гората** всяка година. Дейност с нисък времеви мащаб означава, че се случва през големи интервали от време. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Мащаба, интензивността и риска: Виж определенията за „мащаб“, „интензивност“ и „риск“.

Международно признати научни протоколи: Предварително определена *процедура**, основана на науката, която или е публикувана от международна научна мрежа или съюз, или към нея често има препратки в международната научна литература. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Местен вид: Вид, подвид, или по-нисък таксон, срещащ се в неговия естествен ареал и потенциал на разпространение и (което означава, в рамките на ареала, който заема естествено или би могъл да заема естествено без пряко или непряко въвеждане или грижи от страна на хората). (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Местна нормативна уредба: Целият пакет от първични и вторични регламенти (актове, наредби, закони, укази), чието приложение се ограничава до определена географска област в рамките на националната територия, както и вторични нормативни актове, както и третични административни процедури (правила / изисквания), които произлизат пряко от тези първични и вторични регламенти. Силата на законите/регламентите произтича от Вестфалската концепция за суверенитета на националните държави. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Местни общности: Общностите, разположени на територията на или в близост до *горскостопанската единица** (ГСЕ*), както и околни общности, оказващи значимо въздействие върху икономиката или екологичните стойности на ГСЕ*, или техните икономики, права или околна среда са значимо повлияни от дейностите по управление на ГСЕ*. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Местообитание: Конкретно място или типично място, в което се среща / живее даден организъм или популация. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Микроместообитание: Специфично *местообитание** с малки размери или ограничено разпространение, което се различава по своя характер от заобикалящото го по-голямо *местообитание**. Типични примери за *микроместообитания** в горските *екосистеми** са падналите стъбла, влажни места, скални образувания, и др. (Източник: Разработено от националната работна група)

Много малка част: Засегнатата площ не надвишава 0,5% от площта на ГСЕ* за всяка една година, нито засяга общо повече от 5% от площта на ГСЕ*. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Мъртва дървесина: Съвкупност от неживата дървесна биомаса в насаждението (с изключение на мъртвата горска постилка), която е следствие от естествени процеси на отпад и гниене или горскостопански дейности. Мъртвата дървесина се състои от стояща *мъртва дървесина** (стоящи изсъхнали дървета и пречупени стъбла, които са резултат от естествени процеси на отпад), лежаща *мъртва дървесина** (паднали и изкоренени дървета, стъбла и клони, резултат от естествени процеси и дърводобивна дейност) и пънове (част от основата на стъблото, която остава след отрязването му). (Източник: Разработено от националната работна група)

Най-добра налична информация: Данни, факти, документи, експертни становища, и резултати от полеви проучвания или консултации със *заинтересованите страни**, които дават най-актуална, надеждна, точна, пълна, и / или уместна информация, и могат да бъдат получени при *разумни усилия** и разходи и в съответствие с *машаба** и *интензивността** на *управленските дейности** и *превантивния подход**. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Национално законодателство: Целият пакет от първични и вторични регламенти (актове, наредби, закони, укази), които се прилагат на цялата територия на дадена държава, както и вторичните нормативни актове и третичните административни процедури (правила / изисквания), които произлизат пряко от тези първични и вторични регламенти. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Недървесни горски продукти (НДГП): Всички горски продукти, различни от дървесина добити от ГСЕ*, като смола, борина, сено, кори, лико, семена, гъби, лечебни и ароматни растения или части от тях, лишей, мъхове, горски плодове, зеленина, коледни елхи, листников фураж и др. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0; определението е допълнено / адаптирано за контекста на България от националната работна група)

Неместен вид: Вид, подвид или по-нисш таксон, който е въведен в среда извън естествения му минал или настоящ ареал на разпространение. Това включва всички части, гамети, семена, яйца, или зародиши от такива видове, които биха могли да оцелеят и впоследствие да се размножат. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Непокътнати горски ландшафти: Територия в рамките на настоящото глобално покритие на *гората**, което включва горски и негорски *екосистеми** минимално повлияни от човешка икономическа дейност, покриваща територия от поне 500км² (50 000ха) и минимална ширина 10 км (измерена като диаметър на кръг, който изцяло е вписан в рамките на територията. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Опазване: Думата опазване се отнася за *управленски дейности**, предназначени за поддържане на установените културни или *екологични стойности** в дългосрочен план. *Управленските дейности** могат да варират от нула или минимални интервенции до определен набор от подходящи интервенции и дейности, предназначени да поддържат установените културни или *екологични стойности** или са съвместими с тяхното поддържане. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Организацията: Физически лица, юридически лица или техни обединения, кандидатстващи за сертификация респ. отговорни за прилагането на *принципите** и *критериите** заложили в Националния стандарт за горска сертификация по FSC. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0; определението е допълнено / адаптирано за контекста на България от националната работна група)

Осигурителен доход: Осигурителният доход представлява базата, върху която се начисляват задължителните осигурителните вноски. За *работниците** и *служителите**, осигурителният доход представлява брутното месечно възнаграждение, което те получават. За всяка професия (по основна икономическа дейност на осигурителя) ежегодно със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване се определя минимален осигурителен доход, под който не могат да се начисляват осигурителни вноски. (Източник: Разработено от националната работна група)

Острови на старостта: Части от стопанисвано насаждение, които се оставят без лесовъдска намеса с цел поддържане на биологичното разнообразие, запазване на специфични *местообитания** (*микроместообитания**) и осигуряване на структурното разнообразие на ниво насаждение. (Източник: Разработено от националната работна група)

Отпадъци: Неизползваеми или нежелани вещества или странични продукти, като например:

- опасни отпадъци, включително химически отпадъци и акумулатори;
- контейнери; моторни и други горива и масла;
- боклук включително метали, пластмаси и хартия;
- изоставени сгради, машини и оборудване

(Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Персонал: Виж Работещ

Пестицид: Всяко вещество или препарат, използвани с цел контролиране или обезвреждане на *вредители** или предпазване от *вредители** на растенията, горите, горските продукти, домашните животни, *биологичното разнообразие** или човешкото здраве. Това определение включва инсектициди, ларвициди, родентициди, акарициди, молuscoциди, фунгициди, хербициди и др. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Планиращи документи: Съвкупността от документи, доклади, протоколи, декларации, картен материал и др., които описват, обосновават и уреждат изпълнението на дейностите касаещи *ГСЕ**. В контекста на България тук се включват Областния план за развитие на горските територии, Горскостопанския план, а така също и допълнителната документация, свързана/ разработена с/ във връзка с управлението на територията на *ГСЕ** и сертифицирането ѝ. (Източник: Разработено от националната работна група)

Плантация: Гори създадени чрез залесяване и/или засаждане на бързорастящи местни и чужди дървесни видове, чиято основна цел на управление е интензивно производство на дървесина и/или дървесни продукти. В тези гори се прилагат краткосрочни ротации (турнуса на сеч). (Източник: Разработено от националната работна група)

Подкрепя: Признава, уважава/зачита, поддържа и подкрепя. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Позитивна селекция: Премахване на преките конкуренти на желаните дървета в насаждението, чрез прилагане на върхов метод на отгледна сеч с елементи на комбиниран. (Източник: Разработено от националната работна група)

Полуестествени местообитания: *Местообитания**, възникнали в резултат от човешка дейност в миналото или поддържани със специфични дейности, които имат характеристики на естествени *местообитания** по отношение на видовото разнообразие и взаимодействието между видовете. Това взаимодействие между човешките дейности (най-вече традиционното земеделие и животновъдство) и природните процеси в *екосистемите** са довели до създаването на съобщества на флората и фауната с голямо *биологично разнообразие** и консервационен интерес. (Източник: Разработено от националната работна група)

Права / право на ползване: Права за използване на ресурсите на *ГСЕ**, които са определени от местните обичаи (традиционните права), чрез взаимни споразумения или са предписани от трети страни, притежаващи право на достъп. Тези права могат да ограничават използването на определени ресурси за конкретни нива на потребление или във връзка с конкретни техники за събиране. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Практическо ръководството "Определяне, управление и мониторинг на гори с висока консервационна стойност в България": Документът, известен също и като Национално ръководство за *ГВКС**, е разработен през 2004 г. от български експерти с активното съдействие на ProForest и е актуализирано в периода 2014 – 2016 г. В основата на ръководството е залегнала концепцията за гори с *висока консервационна стойност** (*ГВКС**), която е създадена от Съвета по стопанисване на горите (FSC) и интегрирана в FSC стандарта за управление на горите, с цел определяне на ключови екологични и социални стойности на горите и осигуряване на тяхното запазване или подобряване, чрез прилагането на рационални управленски решения и мерки. (Източник: Разработено от националната работна група)

Превантивен подход: Подход при който, когато наличната информация показва, че дейностите по управление създават *заплаха** от тежки или необратими щети за околната среда или за човешкото благополучие, *Организацията** предприема ясни и ефективни мерки за предотвратяване на щетите и избягване рисковете за благополучието, дори когато научната информация е непълна или неопределена, и когато уязвимостта и чувствителността на *екологичните стойности** е неясна. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Представителни образци (от естествени екосистеми): Представителна извадка от площите на основните естествени *екосистеми** на територията на *ГСЕ**, които съществуват при естествени природни условия и представляват примери за *екосистеми** от съответния тип със запазена структура и функционалност. В извадката се включват само *екосистеми**, които се управляват от *Организацията** и са включени в обхвата на сертификата. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Приложимо законодателство: Законодателството, свързано с *Организацията** като юридическо лице или предприятие, законодателство, което се отнасят до *ГСЕ**, както и законодателството, което е свързано с прилагането на принципите и критериите на FSC. Това включва всяка комбинация от закони (парламентарно одобрени) и съдебна практика (съдебни тълкувания), дъщерни наредби, свързани административни процедури, както и националната конституция (ако има такава), която неизменно има правно предимство пред всички други правни инструменти. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Принцип: Основно правило или елемент, отнасящ се в случая на FSC до горското стопанисване. (Източник: FSC-STD-01-001 V4-0)

Природни бедствия: Нарушения, които могат да представляват опасност за социални и *екологични стойности** на *ГСЕ**, но които могат да съдържат(представляват) важни функции на *екосистемите**. Примери за природни бедствия са: суша, наводнения, пожари, свлачища, бури, лавини и т.н. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Природни нарушения: Събития извън естествения цикъл на отпад на отделните дървета, които в резултат от действието на естествени абиотични и биотични фактори променят състава, структурата и процесите в горските *екосистеми**. В зависимост от големината на засегнатата от нарушението територия и *мащаба*/интензивността** на промените, природните нарушения се класифицират като дребноплощни или едроплощни. Предвид специфичните особености на динамиката на горските *екосистеми** в България, за нуждите на националния стандарт се приема, че **едроплощни са природни нарушения**, при които повредите на

дървостоя, причинени от абиотични фактори (ветровал, снеговал, ветролом, снеголом, пожар, лавини и др.) и насекомни *вредители**, са концентрирани (над 70% от дърветата са засегнати) на площ по-голяма от 1 ха. (Източник: Разработено от националната работна група)

Професионално заболяване: Всяко заболяване, което е възникнало в резултат на излагане на рискови фактори, произтичащи от работната дейност. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Процедура: Специфичен начин за извършване на дейност или процес. Процедурите могат да бъдат документирани или да не бъдат. (Източник: Разработено от националната работна група)

Публикуван: Информацията се предоставя на широката публика по начин, осигуряващ непрекъснат и свободен достъп от *заинтересованите страни**. За нуждите на националния FSC стандарт се приема, че информацията е публикувана ако е поставена на публично достъпно място (например на информационното табло на) и/или на интернет страницата на *Организацията**. (Източник: Разработено от националната работна група)

Публично достъпен: Информацията е лесно и свободно достъпна за всеки човек. Начинът за осигуряване на достъп е *съобразен с културните особености** и техническите възможности на *заинтересованите страни**. (Източник: Разработено от националната работна група)

Работещ/и (вкл. работник/ци, служител/и, персонал и др.): Всяко лице, което е наето от работодател, както и лице, което работи за себе си, включително обучаващите се или стажантите за времето на обучение, стаж и практика. (Източник: Разработено от националната работна група)

Работник: Виж Работещ

Равенство / Равнопоставеност между половете

Равенството между половете или полово равенство означава, че жените и мъжете имат равни условия за реализирането пълните им човешки права, както и за допринасяне към и възползване от икономическото, социалното, културното и политическо развитие. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Размер на ползването на дървесина: Действителният добив от ГСЕ*, който е описан или като количество (т.е. кубични метри добита дървесина) или като площ (т.е. добив от декари или хектари), с цел да се направи сравнение с максималните допустими нива на ползване. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Разумен (разумни усилия, възможности, мерки и др.): Които са справедливи или подходящи по отношение на обстоятелствата или целта, и са обусловени от общия опит. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Ратифициран: Процесът, чрез който международен регламент, конвенция или споразумение (включително многостранно споразумение за околната среда) е законово одобрен от национален законодателен орган или еквивалентен правен механизъм, така че международният регламент, конвенция или споразумение става автоматично част от *националното законодателство** или предизвиква разработване на национален закон, който има същия правен ефект. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Редки видове: Видове, които се срещат рядко, но не са класифицирани като *застрашени**. Тези видове се срещат в географски зони с ограничен достъп или специфични *местообитания**, или са представени оскъдно в територии с голям мащаб. Това са видове приблизително еквивалентна на IUCN категорията „потенциално застрашен“ (NT), включително видове, които са близо до статута на *застрашените видове**, или има вероятност да се доближат до някоя то категориите на *застрашените видове** в близко бъдеще. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Речното корито: Земите, които се заливат при ниво на средните води на дадена река. (Източник: Разработено от националната работна група).

Речно легло: Речното легло е елемент от релефа, по който временно или постоянно се формира повърхностно водно течение и включва речното корито (земите, които се заливат при ниво на средните води) и крайбрежните заливаеми ивици (които се заливат при високи води). (Източник: Разработено от националната работна група)

Рефугии: Изолирани територии, в които не са се случвали големи изменения в резултат от промени в климата или човешка намеса, и в които растенията и животните типични за района могат да оцелеят. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Риск: Вероятността за неприемливо неблагоприятно въздействие, произтичащо от всяка дейност, в рамките на ГСЕ в съчетание с нейната тежест по отношение на последствията. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Свободно, предварително и информирано съгласие: Законово условие, при което човек или общност може да се каже, че са дали съгласие за действие преди неговото извършване на базата на ясна оценка и разбиране на фактите, обвързаностите и бъдещите последствия от това действие и владееенето на всички уместни факти по време на даването на съгласието. Свободното, предварително и информирано съгласие включва правото да се дава, променя, задържа или оттегля одобрението (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Своевременно: Възможно най-бързо в зависимост от обстоятелствата; не е целенасочено отложено от *Организацията**; в съответствие с приложимите закони, договори, лицензи, процедури или фактури. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Свързаност: Това е мярка, показваща колко свързан или пространствено непрекъснат е един коридор, мрежа или матрица. Колкото по-малко прекъсвания има, толкова по-голяма е свързаността. Във връзка с концепцията за структурна свързаност, функционалната или поведенческа свързаност се отнася до това колко свързана е една територия за даден процес, като например придвижването на животни през различни типове ландшафтни елементи. Водната свързаност се отнася до придвижването на материали или организми чрез подпочвени и повърхностни води между различни парчета водни *екосистеми** от всички видове. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Служител: Виж Работещ

Спор: Израз на недоволство от страна на който и да било човек или организация, което недоволство е било представено на *Организацията** под формата на оплакване, и за което се очаква отговор от страна на *Организацията**. Недоволство може да е

свързано с *управленските дейности** на *Организацията** (вкл. горскостопанските дейности) или да засяга изпълнението на *принципите** и *критериите** на FSC. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Справедливо обезщетение: Заплащане, което е пропорционално на големината и вида на нанесената щета или извършените услуги. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Съобразно / съобразено с културните особености: Използване на средства и подходи за достигане до целевите групи (*местните общности** и др. *заинтересовани страни**), които са в хармония с техните обичаи, ценности, чувствителност, култура и начин на живот. Културните особености могат да бъдат свързани с религиозни, традиционни или чисто технически възможности и предпочитания на местните хора. Културните особености на дадена общност могат да изключват възможност за комуникация чрез писма или електронни устройства или пък точно обратното – само писмената комуникация да е приемлива. В други случаи културните особености могат да изискват комуникацията да се случва на определени места и по определено време подходящо за хората, както и да бъде използван език подходящо адаптиран, за да бъде разбран или да бъдат предприети други мерки, за да се осигури ефективна комуникация. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0; определението за “culturally appropriate” е допълнено / адаптирано за контекста на България от националната работна група)

Състояние по-близко до естественото: За целите на *принципите** и *критериите** на FSC и прилагането на каквито и да е техники за *възстановяване**, термините „състояние по-близко до естественото и „местна екосистема“ означава, териториите трябва да се управляват така, че да се възстановят местните видове и групите от местни растения/животни, които са типични за местността. Означава също тези групи от растения/животни да се управляват така, че да се превърнат в екосистеми типични за местността. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Състояние преди ползването: Разнообразието, състава и структурата на *гората** или културата/плантацията преди добива на дървесина и съпътстващите дейности, като изграждане на пътища. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Територии за възстановяване: В контекста на България този термин означава *екосистеми**, които са били определени съгласно изискванията на Индикатор 6.5.1., но за които *представителни образци** не са налични на територията на *ГСЕ** и *Организацията** е планирала *възстановяването** на такива *екосистеми**. (Източник: Разработено от националната работна група)

Територии с ВКС: Зони и физически пространства, които притежават или са необходими за съществуването и поддържането на определените *високи конзервационни стойности**. (Източник: Международни общи индикатори; определение за Natural conditions / native ecosystem в FSC-STD-60-004 V1-0)

Торове: Минерални или органични вещества, най-често N, P₂O₅ и K₂O, които се прилагат в почвата, за да стимулират растежа на растенията. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Традиционни права: Права, произтичащи от обичайни или привични действия с дълготраен характер, които се повтарят постоянно и не противоречат на действащото *национално законодателство**. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0; определението е адаптирано за контекста на България от националната работна група)

Традиционно право: Вътрешно свързани групи от *традиционни права** могат да бъдат определени като традиционно право (т.е. традиционен закон). В някои правосъдни системи традиционното право е еквивалентно на *законовото право** (официалното писаното законодателство) за определен регион, в които е възприето и може да замества *законовото право** за някои етнически или социални групи. В някои правосъдни системи традиционното право допълва *законовото право** и се прилага при определени обстоятелства. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Трудова злополука: Събитие произтичащо от или възникнало по време на работа, чийто резултат е фатална или нефатална травма. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Трудова травма: Всяка травма, заболяване или смърт в резултат на *трудова злополука**. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Управленски дейности /Дейности по управлението : Всички дейности възложени или изпълнявани от *Организацията**, вкл. административни дейности, горскосотпански дейности, планиране, мониторинг и др. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Управленски цели / Цели на управление: Специфични управленски цели, практики, резултати и подходи, създадени, за да се покрият изискванията на този стандарт. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Устойчиво ползване / Устойчив добив: Нива и периодичност на ползване / Добив, които няма да доведе до изчерпване и деградация на ресурсите в дългосрочен аспект и ще гарантира поддържане или повишаване на свързаните с него *екосистемни услуги**. (Източник: Разработено от националната работна група)

Устойчивост: Способността на една система да поддържа своите ключови функции и процеси в ситуации на стрес и напрежение, чрез удържане или адаптиране към промените. Определението за устойчивост може да се отнесе както към екологични така и им към социални системи. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Характеристики на местообитанията: Атрибути и структури в насажденията, като например:

- Стари дървета с икономическа или без икономическа стойност, които са на възраст забележително/видимо по-голяма от средната за насаждението
- Дървета със специална екологично стойност (*биотопни дървета**)
- Вертикална и хоризонтална сложност
- Стоящи мъртви дървета
- Паднали мъртви дървета
- Открити пространства възникнали в резултат на *природни нарушения**
- Гнездовища и дървета с гнезда
- Малки *влажни зони**, мочурища, заблатени местности и др.
- Езера
- Места за важни за размножаването на дивите животни (сватбовища на елени, токовища на глухар, дървета с хралупи, входове на пещери, скални процепи и др.)
- Важни местата за хранене и подслон на дивите животни
- Важни места свързани с миграцията на дивите животни
- Зимовища на дивите животни (райони, използвани за зимен сън или зимуване, напр. бърлози на мечки, зимни нощувки на малък корморан, дървета с хралупи и входове на пещери, използвани от прилепи и др.)

(Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Цел: Основната цел, заложена от *Организацията** за горското предприятие/стопанство, вкл. политиката и избраните средства чрез, които да се постигне целта. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

Цел на управление : Виж Управленски цели.

FSC сертифициран продукт: Продукт, който може да носи FSC етикет и да бъде промотиран с търговските марки на FSC. (Източник: Международни общи индикатори FSC-STD-60-004 V1-0)

FSC Стандарт: Нормативен документ, определящ изискванията, които едно горско стопанство трябва да спазва, за да бъде сертифицирано. (Източник: FSC-STD-20-002 V2-1)

SLIMF (Малки ГСЕ* и ГСЕ* с нисък интензитет на стопанисване/ползване): SLIMF ГСЕ* са такива, които отговарят на поне едно от следните изисквания:

4. ГСЕ*, които са с площ до 1000 ха;
5. нивото на добив е по-малко от 20% от средния годишен прираст в рамките на цялата продуктивна горска територия и **годишния добив** (за всяка отделна година) от цялата продуктивна горска територия е по-малък от 5000 кубични метра;
6. нивото на добив е по-малко от 20% от средния годишен прираст в рамките на цялата продуктивна горска територия и **средния годишен добив** от цялата продуктивна горска територия е по-малък от 5000 кубични метра на година **за периода на валидност на сертификата.**

(Източник: Определението е разработено от националната работна група на основата на документ: FSC-STD-01-003 V1-0 SLIMF Eligibility Criteria)

ОСНОВНА ЧАСТ НА ДОКУМЕНТАЦИЯТА

ПРИНЦИП 1 НА FSC: ПРИЛАГАНЕ НА ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО

ПРИНЦИП 1: ПРИЛАГАГАНЕ НА ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО

*Организацията** спазва приложимото национално законодателство*, както и международните договори, конвенции и споразумения, които страната е подписала.

Критерий 1.1: *Организацията** има ясен юридически статут, документирана и неоспорима *законна регистрация**, както и писмена оторизация от *законно компетентен** орган за изпълнение на специфични дейности.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 1.1.1.* <i>Организацията*</i> има <i>законна*</i> и неоспорима <i>регистрация*</i> , даваща й право да извършва всички дейности в обхвата на сертификата.	<u>За юридически лица:</u> - проверка по ЕИК в т.ч. справка за актуално състояние в търговския регистър; - данъчна регистрация; - договори за управление на юридическото лице; - регистрация в публични регистри, удостоверяващи правото да се извършват дейностите, които са предмет на сертификата; - документи, доказващи правото на дългосрочно управление/ ползване (актове за собственост, протоколи от приемане на горскостопански план, скици от кадастъра). <u>За физически лица:</u> - документ за самоличност; - документи за собственост: нотариални актове, решения за <i>възстановяване*</i> на собственост от Поземлена комисия/Общинска служба по земеделие със скици

Критерий 1.2 *Организацията** доказва, че *законовият статут** на *ГСЕ**, вкл. *владението** и *правото на ползване**, както и границите на *ГСЕ** са ясно определени. (C2.1 P&C V4)

Индикатори	Верификатори
Индикатор 1.2.1.* На лице са <i>законни*</i> документи, доказващи правото на <i>владение*</i> , включително ползване на ресурсите в обхвата на сертификата, издадени от компетентен орган и в съответствие със законовите процедури.	<u>Документална проверка:</u> - нотариални актове и/ или скици, договори и/ или заповеди за ползване; - документи, доказващи правото на дългосрочно управление/ ползване; - законови разпоредби в случай, че са приложими.
Индикатор 1.2.2.* Границите на всички <i>ГСЕ*</i> в обхвата на сертификата са документирани, ясно разграничени на терен (маркирани и следват естествени или административни граници) и ясно обозначени на карти.	<u>Документална проверка:</u> - справки от кадастъра, КВС(карта на възстановената собственост), документи с описание на границите; хартиени и електронни карти; - жалби по отношение на собственост и право на ползване. <u>Теренна проверка:</u> - маркирани ли са границите на терен; - налице ли е съответствие с документалната информация.

Критерий 1.3: Организацията* има **законови*** права за извършване на дейности на територията на *ГСЕ**, съответстващи на **законовия ѝ статут*** и този на *ГСЕ**, като се спазват приложимите **национални закони***, **местната нормативна уредба***, както и всички административни разпоредби. **Законовите*** права позволяват добив на продукти и/ или предоставяне на **екосистемни услуги*** от *ГСЕ**. Всички **законово*** определени данъци, такси и други задължения са платени. (C1.1, 1.2, 1.3 P&C V4)

Индикатори	Верификатори
Индикатор 1.3.1.* Всички дейности, в т.ч. добивът на продукти и/или предоставянето на екосистемни услуги* се осъществяват съгласно националното законодателство* , както и в съответствие с правата	<u>Документална проверка:</u> - наличие и достъпност на всички служители* до актуална база данни със специализираната горска, екологична и трудова нормативна уредба;

на собственост и ползване*. (виж. Приложение 1 – Списък на приложимото законодателство)	- установени нарушения от компетентни органи; - констативни протоколи и документи от извършени проверки на компетентните органи. <u>Теренна проверка:</u> - обща оценка за спазване на нормативната уредба; - проверка за спазване на изискванията за хуманно отношение към животните, използвани при извоза на дървесина. <u>Интервюта:</u> - със <i>служителите*</i> на <i>Организацията*</i>; - с <i>работници*</i> на подизпълнители; - със собственици на товарни животни - консултации с отговорни институции и други <i>заинтересовани страни*</i> (в това число относно хуманно отношение и спазване на ветеринарно-медицински изисквания по отношение на животните, използвани в горското стопанство, в .т.ч. коне, катъри, магарета, волове и др.).
Индикатор 1.3.2.* <i>Планиращите документи*</i> за дейностите, не противоречат на <i>националното законодателство*</i>. (виж. Приложение 1 - Списък на приложимото законодателство).	<u>Документална проверка:</u> - проверка за минали и текущи съдебни процедури за неспазване на законодателството; - наложени административни актове и др.; - писмени протоколи за констатирани противоречия; - <i>планиращи документи*</i>. <u>Интервюта:</u> - със <i>служители*</i> и подизпълнители на <i>Организацията*</i>;

	- консултации с отговорни институции и други <i>заинтересовани страни</i>*.
Индикатор 1.3.3.* Налице са доказателства за навременно изплатени финансови задължения, свързани със стопанисването на горите. Забележка за SLIMF*: Това изискване е задължително за SLIMF* гори, които имат управленска структура и задължения да водят счетоводна отчетност.	<u>Документална проверка:</u> - документална проверка, вкл. разписки, счетоводни сметки и др. <u>Интервюта:</u> - с подизпълнители, доставчици и др. <i>заинтересовани страни</i>*.

Критерий 1.4: Организацията*, самостоятелно или съвместно с компетентни институции, разработва и прилага систематични мерки за защита на ГСЕ* от нелегален добив, заселване и други нерегламентирани дейности. (C1.5 P&C V4)

Индикатори	Верификатори
Индикатор 1.4.1.* Съществува и се прилага ясна и ефективна система за превенция и контрол на незаконния дърводобив, браконьерството, събирането на НДГП*, заселването и други нерегламентирани дейности. Системата включва следното, без да се ограничава от него: - технически средства и човешки ресурс за осъществяване на превенция и контрол на терен; - определена е степента на риск за отделните части от ГСЕ* като дейностите по превенция и	<u>Документална проверка:</u> - проверка на документи, удостоверяващи извършването на периодичен и/или внезапен контрол; - заповеди или др. документи за обособяване на горски пътища с контролиран достъп до места с висок риск; - заповеди за затваряне на временни горски пътища; - документи за определяне степента на риск за отделните територии/части от ГСЕ*; - констативни протоколи и документи от извършени проверки на компетентните органи и <i>служители</i>* на Организацията*;

контрол са съобразени със степента на риска; - обособяване на горски пътища с контролиран достъп до места с висок риск; - контрол на движението по горските пътища. Забележка за SLIMF*: За SLIMF* е задължително само второто тире на индикатора.	- справка за действията предприети от <i>Организацията*</i> въз основа на установените с констативни протоколи нарушения - издирване на нарушителите, сигнализиране на прокуратурата, актове за установяване на административни нарушения (АУАН) и т.н.; - справка за броя на влезлите в сила АУАН/НП спрямо общия брой с цел оценка ефективността на осъществения контрол. <u>Теренна проверка:</u> - проверка на човешкия ресурс и техническите средства, ангажирани в контрола. <u>Интервюта:</u> - с отговорни <i>служители*</i> на <i>Организацията*</i>; - със <i>заинтересованите страни*</i> по отношение на възможни незаконни дейности.
Индикатор 1.4.2. Когато при осъществяването на дейности по <i>опазване*</i> и контрол на нерегламентираните дейности има отговорности и на други компетентни институции, се прилага система за ангажиране и съвместна работа с тях.	<u>Документална проверка:</u> - договори за осъществяване на <i>опазване*</i> и контрол; - кореспонденция с компетентни органи <u>Интервюта:</u> - с отговорни <i>служители*</i> на <i>Организацията*</i>; - с представители на компетентните органи (ИАГ и нейните структури, РИОСВ, ИАРА, МВР, гранична полиция и др.).
Индикатор 1.4.3.* Предприети са необходимите <i>законови*</i> мерки в случай на констатирани нерегламентирани дейности.	<u>Документална проверка:</u> - доказателства за сигнализиране на отговорните контролни органи при установени нарушения от страна на <i>Организацията*</i>; - актове за установени нарушения, издадени от <i>служители*</i> на <i>Организацията*</i>. <u>Теренна проверка</u>

Критерий 1.5: Организацията* съблюдава спазването на приложимото национално законодателство*, местната нормативна уредба*, ратифицираните* от страната международни конвенции, както и задължителните кодекси за добри практики*, свързани с транспорта и търговията с продукти от горите в рамките на или произхождащи от ГСЕ*, и/ или до мястото на първа продажба. (C1.3 P&C V4)

Индикатори	Верификатори
Индикатор 1.5.1.* Налице са доказателства, че Организацията* спазва националното законодателство*, местната нормативна уредба* и ратифицираните* международни конвенции, свързани с търговията и транспорта на горски продукти до мястото на физическа промяна на собствеността.	<u>Документална проверка:</u> - проверка за минали и текущи съдебни процедури за неспазване на законодателството; - административни актове за нарушения на националното законодателство* и нормативна уредба; - писмени протоколи за констатирани противоречия. <u>Теренна проверка:</u> Проверява се: - деловодството на Организацията*; - обектите, в които се добива и преработва дървесина; - транспортната инфраструктура; - защитени територии*, разсадници, и др. обекти, свързани с прилагане на законодателството. (съгл. Приложение 1 без да се ограничава до него) <u>Интервюта:</u> - с местни общности*; - със служители* на Организацията* ; - с компетентни органи и други заинтересовани страни*.
Индикатор 1.5.2.* Организацията* спазва	<u>Документална проверка:</u>

разпоредбите на CITES Конвенцията в случай на добив и/или търговия с видове включени приложенията на Конвенцията.	- проверка на добиваните видове; - проверка за присъствие на добиваните видове в приложенията на CITES; - проверка за наличие на сертификати за добив на видове от приложенията на CITES.
---	---

Критерий 1.6. Организацията* идентифицира, предотвратява и разрешава спорове*, свързани със законово или традиционно право*, които могат да бъдат своевременно* уредени извънсъдебно, чрез въвличане* на засегнатите страни*. (C2.3 P&C V4)

Индикатори	Верификатори
Индикатор 1.6.1. Налице е публично достъпен* механизъм за разрешаване на спорове* (свързани с, но без да се ограничават от: собствеността на горите и земите, правото на ползване*, предоставянето на концесии), разработен чрез въвличане* на засегнатите* и заинтересованите страни* и съобразен с културните им особености*. Механизмът включва, но без да се ограничава до: - Създаване на взаимно приемливо средство на комуникация със всяка общност, което да позволява двупосочен обмен на информация; - Осигуряване на еднакво представяне и включване на всички групи; - Документиране на всички срещи, всички обсъждани въпроси и всички постигнати съгласия;	<u>Документална проверка:</u> - проверка за наличие на публично достъпен* механизъм/ процедура*; - доказателства за участие на засегнатите* и заинтересовани страни* при разработване на механизма. <u>Интервюта:</u> - със заинтересовани страни*.

- Приемане съдържанието на протоколите от срещите, които включват конкретни стъпки за разрешаване на <i>спора*</i>; и - Оповестяване на резултатите от всички дейности по ангажирането на <i>засегнатите страни*</i>	
Индикатор 1.6.2.* Съществуват ясни доказателства, че в случаите, в които това е възможно, са предприети необходимите действия за <i>своевременно*</i> извънсъдебно разрешаване на <i>спорове*</i>, свързани с прилагането на <i>приложимото законодателство*</i> в т.ч. законодателството, регламентиращо правата на <i>владение*</i> и <i>ползване*</i>.	<u>Документална проверка:</u> - проверка за текущи <i>спорове*</i>. <u>Интервюта:</u> - със <i>засегнати страни*</i>.
Индикатор 1.6.3.* <i>Споровете*</i> съгл. 1.6.2. са разрешени или са в процес на разрешаване.	<u>Документална проверка:</u> - проверка на досиетата на <i>споровете*</i>. <u>Интервюта:</u> - със <i>засегнати страни*</i>.
Индикатор 1.6.4. Поддържа се актуално досие на минали и текущи <i>спорове*</i> в т.ч.: - описание на предприетите стъпки за разрешаване на <i>споровете*</i>; - решения по <i>спорове*</i> в т.ч. договорени компенсации; - неразрешени <i>спорове*</i> и причините, поради които не са разрешени, както и начинът, по който се предвижда да се разрешат.	<u>Документална проверка:</u> - проверка на досиетата на споровете. <u>Интервюта:</u> - със <i>засегнати страни*</i>.

Индикатор 1.6.5.* В случай, че се водят извънсъдебни спорове*, не се извършва стопанска дейност в спорните територии.	<u>Документална проверка:</u> - заповед за спиране на дейността в спорен обект, досие на спора* и др. <u>Теренна проверка:</u> - проверява се на място дали се осъществяват дейности в спорни територии. - <u>Интервюта:</u> - със засегнати страни*.
Индикатор 1.6.6.* В случай, че се водят съдебни спорове* и една от страните е поискала спиране на дейността, не се извършва стопанска дейност в спорните територии.	<u>Документална проверка:</u> - съдебно решение/ заповед за спиране на дейността в спорен обект, досие на спора* и др.; - документация по съдебни спорове*. <u>Теренна проверка:</u> - проверява се на място дали се осъществяват дейности в спорни територии. <u>Интервюта:</u> - със засегнати страни*.

Критерий 1.7: *Организацията** изразява публично ангажимента си да не предлага или получава парични подкупи и се обявява срещу всяка друга форма на корупция, и прилага антикорупционното законодателство и/ или антикорупционни мерки пропорционални на *мащаба** и *интензивността** на *управленските дейности** и *риска** от корупция. (нов)

Индикатори	Верификатори
Индикатор 1.7.1.* Разработена е и се прилага антикорупционна политика, която включва задължението да не се предлагат или приемат каквито и да било парични подкупи, и против всяка друга форма на корупция. Забележа за SLIMF*: Организацията* декларира агажимента си да не се предлагат или приемат каквито и да било парични подкупи, и против всяка друга форма на корупция.	<u>Документална проверка:</u> - проверка за налична политика. <u>Интервюта:</u> - със заинтересовани страни*.
Индикатор 1.7.2. Политиката съответства или надвишава изискванията на съществуващото антикорупционно законодателство.	<u>Документална проверка:</u> - проверка на антикорупционната политика. <u>Интервюта:</u> - със заинтересовани страни*.
Индикатор 1.7.3. Политиката е публично и свободно достъпна*	<u>Документална проверка:</u> - проверка за наличие на политика; - проверка за свободна публична достъпност на политиката. <u>Интервюта:</u> - със заинтересовани страни*.

Индикатор 1.7.4.* Няма случаи на парични подкупи, принуда, както и прилагане на други корупционни практики.	<u>Документална проверка:</u> - проверка за повдигнати обвинения/ издадени съдебни решения. <u>Интервюта:</u> - със заинтересовани страни*.
Индикатор 1.7.5.* При установени случаи на корупция са предприети необходимите мерки.	<u>Документална проверка:</u> - проверка за повдигнати обвинения/ издадени съдебни решения, взети ответни действия. <u>Интервюта:</u> - със заинтересовани страни*.

Критерий 1.8: Организацията* е поела дългосрочен* ангажимент за спазване на принципите* и критериите* на FSC и свързаните Политики и Стандарти. Този ангажимент е изразен под формата на публичен и свободно достъпен документ. (C1.6 P&C V4)

Индикатори	Верификатори
Индикатор 1.8.1.* Налице е писмен документ, приет от ръководството на Организацията*, отразяващ дългосрочната* ангажираност към принципите* и критериите* на FSC и свързаните Политики и Стандарти в т.ч. Политиките за неправомерно асоцииране на организации с FSC (The Policy for the Association of Organizations with FSC).	<u>Документална проверка:</u> - наличие и достъпност на изисквания документ и проверка до колко са застъпени изискуемите елементи.

Индикатор 1.8.2.* В Документът съгласно 1.8.1 е изразен ангажимент за невъвличане в следните неприемливи дейности:

- незаконен дърводобив или търговия с незаконно добита дървесина и *НДГП**;
- нарушаване на *традиционните* и човешките *права** при изпълнение на горскостопанските дейности;
- значима по обхват промяна на предназначението на гори, освен ако не е свързана с изграждане на инфраструктурни обекти от национална значимост, както и обекти свързани с националната сигурност и отбраната. (обхвата на промяната е в съответствие с индикатор 6.9.1)
- въвеждане на *генетично модифицирани организми**;
- нарушаване на Конвенциите на Международната организация по труда (МОТ) съгласно дефинираното в *Декларацията на МОТ за фундаменталните принципи и права в труда*.

Документът включва също и ангажимент за *своевременно** докладване на случаи за неправомерно асоцииране на други организации с FSC.

Документална проверка:

- наличие и достъпност на изисквания документ и проверка до колко са застъпени изискуемите елементи.

Индикатор 1.8.3.* Писменият документ, отразяващ <i>дългосрочната*</i> ангажираност на <i>Организацията*</i> към <i>принципите*</i> и <i>критериите*</i> на FSC и свързаните Политики и Стандарти е публично и свободно достъпен.	<u>Документална проверка:</u> - проверява се достъпността на документа. <u>Интервюта:</u> - със <i>служители*</i> и <i>заинтересовани страни*</i>.
Индикатор 1.8.4. <i>Организацията*</i> не е въввлечена в непримеливите дейности, посочени в Индикатор 1.8.2, вкл. в горски територии извън обхвата на сертификационната оценка.	<u>Интервюта:</u> - със <i>служители*</i> и <i>заинтересовани страни*</i>.

ПРИНЦИП 2 НА FSC: ПРАВА НА РАБОТНИЦИТЕ И УСЛОВИЯ НА ТРУД

ПРИНЦИП 2: ПРАВА НА РАБОТНИЦИТЕ И УСЛОВИЯ НА ТРУД

Организацията* поддържа и/или подобрява социалното и икономическото благосъстояние на *работниците. (нов)**

Критерий 2.1: Организацията* подкрепя* принципите и правата в труда, съгласно определенията, дадени в Декларацията на МОТ за основните принципи и права при работа (1998), базирани на 8-те основни конвенции на МОТ. (C4.3 P&C V4)

Индикатори	Верификатори
Индикатор 2.1.1.* Трудовите практики и условията на труд за <i>работещите*</i> съответстват на принципите и правата при работа съгласно базовите 8 конвенции на МОТ и <i>националното законодателство*</i> (Виж. Приложение 1 – Списък на приложимото законодателство)	<u>Документална проверка:</u> - становища по спазване на трудовото законодателството; проверка на протоколи от инспекции; - съдебни решения по трудови <i>спорове*</i>, в т.ч. незаконни уволнения (добавено). <u>Интервюта:</u> - със <i>служители*</i> на Организацията*; - с представители на Инспекцията по труда, Комисия за защита от дискриминация, синдикални организации и др. <u>Теренна проверка</u>
Индикатор 2.1.2.* Правата на <i>работниците*</i> да инициират създаването и/или да членуват в синдикални организации по свой избор са гарантирани, при условие, че спазват правилата на съответната синдикална организация.	<u>Документална проверка:</u> - колективен трудов договор; - протокол от общо събрание. <u>Интервюта:</u> - с представителите на <i>работниците*</i> и/или синдикалните

	лидери.
Индикатор 2.1.3.* Прилагат се споразуменията по колективното трудово договаряне с представители на синдикатите и/ или други споразумения, касаещи правата на <i>работниците*</i> и условията на труд.	<u>Документална проверка:</u> - споразумения по колективно трудово договаряне. <u>Интервюта:</u> - с представителите на <i>работещите*</i> и/или синдикалните лидери/.

Критерий 2.2: Организацията* насърчава **равенството между половете*** при трудовите практики, предоставянето на възможности за обучение и повишаване на квалификацията, сключването на договори, както и в процесите на разпределение на работата и **управленските дейности*** като цяло.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 2.2.1. Организацията* насърчава равенството между половете * и предотвратява полова дискриминация по време на трудовия процес и процеса по наемане на <i>работещите*</i> , по време на обучения или по отношение на договорите и управленските практики.	<u>Документална проверка:</u> - правилник за вътрешния ред, правила за работната заплата, - длъжностни характеристики; - документация за проведени обучения; - обяви за свободни работни места. <u>Интервюта:</u> - с <i>работещи*</i>.
Индикатор 2.2.2.* Работните позиции са еднакво достъпни за мъже и жени при еднакви условия.	<u>Документална проверка:</u> - наличие на жалби/ сигнали; - длъжностни характеристики; <u>Интервюта:</u> - с <i>работещи*</i>;

	- справка с Комисията за защита от дискриминация.
Индикатор 2.2.3.* За дейностите, които по традиция се осъществяват основно от жени (събиране на НДГП*, лесокултурни мероприятия, разсадниково производство и др.) са включени в обучения и програми/ инструкции за безопасност на труда, в достатъчна степен, в която това се прави и за работата, която традиционно се осъществява основно от мъже.	<u>Документална проверка:</u> - документация за проведени обучения. <u>Интервюта:</u> - с <i>работници*</i> и <i>служители*</i>; - справка с Комисията за защита от дискриминация.
Индикатор 2.2.4.* Мъжете и жените получават еднакво заплащане, при равни други условия.	<u>Документална проверка:</u> - документация за изплатени възнаграждения; - договори; - длъжностни характеристики; - биографии, дипломи, удостоверения за квалификации и трудов стаж на <i>работещи*</i>. <u>Интервюта:</u> - с <i>работещи*</i>. - справка с Комисията за защита от дискриминация.
Индикатор 2.2.5.* Жените получават заплащането си персонално и по начин, който е договорен по взаимно съгласие (напр. по банков път на лична сметка, в брой и др.)	<u>Документална проверка</u> - документация за изплатени възнаграждения . <u>Интервюта:</u> - с <i>работещи*</i>; - справка с Комисията за защита от дискриминация.
Индикатор 2.2.6.* Правото на майчинство се ползва съгласно изискванията на националното законодателство.	<u>Документална проверка</u> - документи доказващи, че е ползвано правото на майчинство. <u>Интервюта:</u>

	- с <i>работници*</i> и <i>служители*</i>; - справка с Комисията за защита от дискриминация.
Индикатор 2.2.7.* Мъжете имат възможност да ползват отпуск по бащинство.	<u>Документална проверка</u> - документи доказващи, че е ползвано правото на бащинство. <u>Интервюта:</u> - с <i>работещи*</i> - справка с Комисията за защита от дискриминация.
Индикатор 2.2.8. Насърчава се еднакво активното участие и на двата пола в срещите и форумите за взимане на решения.	<u>Документална проверка</u> - покани за участие в срещи и др. <u>Интервюта:</u> - с <i>работещи*</i> - справка с Комисията за защита от дискриминация.
Индикатор 2.2.9.* Налице е ефективен механизъм позволяващ на <i>работниците*</i> поверително и без репресивни мерки да съобщават случаи на сексуален тормоз и полова или друг тип дискриминация. Забележка за SLIMF*: <i>Работещите*</i> в <i>Организацията*</i> са информирани как могат да сигнализират за случаи на сексуален тормоз и полова или друг тип дискриминация	<u>Документална проверка:</u> - наличие на писмен документ/ вътрешен правилник; - етичен кодекс . <u>Интервюта:</u> - с <i>работещи*</i>, за да се провери дали има такива случаи.

Индикатор 2.2.10. <i>Работещите*</i> са запознати с механизма за съобщаване на случаи на сексуален тормоз и полова или друг тип дискриминация.	<u>Документална проверка</u> - напр. списъци с лица, на които е извършен инструктаж и др.; - свободен достъп до място, в което се съхраняват писмените <i>процедури*</i>, свързани с правата на <i>работниците*</i>, база данни с релевантното на <i>национално законодателство*</i> и др. <u>Интервюта:</u> - с <i>работещи*</i>.
Индикатор 2.2.11.* Предприети са своевременни и ефективни мерки по всички случаи на сексуален тормоз и полова или друг тип дискриминация.	<u>Документална проверка:</u> - наличие на жалби и доказателства, че са придвижени; - проверка за повдигнати обвинения/ издадени съдебни решения, взети ответни действия. <u>Интервюта:</u> - с <i>работещи*</i>.

Критерий 2.3: *Организацията** спазва изискванията за безопасност на труда с цел защита на *работниците** от *трудови злополуки** и *професионални заболявания**. Прилаганите практики са пропорционални на *мащаба**, *интензивността** и *риска** на извършваните дейности, съответстват или превишават препоръките на Правилника на МОТ за безопасност на труда в горите.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 2.3.1.* Прилагат се практики за безопасност на труда, които съответстват или превишават изискванията на МОТ за безопасност на труда в горите	<u>Документална проверка:</u> - осигурено обслужване / собствено / или договор със служба по трудова медицина; - програма за оценка на риска на работните места на <i>Организацията*</i>;

	- инструкции за безопасна работа ; - програма за провеждане на обучения и инструктаж - начален, на работното място, периодичен, ежедневен и извънреден . <u>Теренна проверка</u> - проверява се дали практиките за безопасност на труда се спазват. <u>Интервюта:</u> - с ръководителите, <i>служителите*</i> и горските <i>работници*</i>.
Индикатор 2.3.2.* <i>Работещите*</i> са оборудвани с необходимите лични предпазни средства и специално работно облекло, съобразени със спецификата на извършваните дейности. (съгл. Приложение 2 - Лични предпазни средства)	<u>Документална проверка</u> - протоколи за предоставено облекло, оборудване и др. <u>Теренна проверка:</u> - има ли налично защитно облекло/оборудване, което е в добро състояние и съгласно Приложение 2 на стандарта. <u>Интервюта:</u> - с <i>работещите*</i>.
Индикатор 2.3.3.* Използването на специалното работно облекло се изисква/налага от работодателя/възложителя .	<u>Документална проверка:</u> - заповеди, длъжностни характеристики, инструктажи и др. <u>Теренна проверка:</u> - има налично защитно облекло/оборудване, което е в добро състояние и съгласно Приложение 2. <u>Интервюта:</u> - с <i>работещите*</i>.

Индикатор 2.3.4.* Налице са документи и регистри, касаещи практиките по безопасност на труда, регистрирането на <i>трудовете злоупотреки*</i> и загубеното време в следствие на злоупотреки.	<u>Документална проверка:</u> - планове за инструктаж; - графици за провеждане на обучения по безопасност и др.; - доказателства за периодически провеждан инструктаж и обучения по безопасност на труда; - проверка за наличие на актуален регистър на <i>трудовете злоупотреки*</i>. <u>Интервюта</u> - с <i>работещите*</i>.
Индикатор 2.3.5. Честотата и тежестта на <i>трудовете злоупотреки*</i> в ГСЕ* не превишават националните нива за горския сектор.	<u>Документална проверка:</u> - регистър/ досиета на злоуполуките; - публично достъпна статистика на НОИ за съответната икономическа дейност (оперативен регистър на НОИ). <u>Интервюта</u> - с <i>работещите*</i>.
Индикатор 2.3.6.* Прави се периодичен преглед и при необходимост актуализация на <i>практиките за безопасност на труда</i> на база налични обективните данни.	<u>Документална проверка:</u> - проверка на актуалността на практиките за безопасност на труда; - проверка на протоколи за извършена цялостен преглед на политиките и практиките.
Индикатор 2.3.7.* След всяка <i>трудова злоупотрека*</i> се прави цялостен детайлен преглед на политиките и практиките свързани с безопасността на труда и се предприемат коригиращи мерки.	<u>Документална проверка:</u> - проверка на актуалността на практиките за безопасност на труда; - проверка на протоколи за извършена цялостен преглед на

политиките и практиките.

Критерий 2.4: Възнагражденията, изплащани от *Организацията** отговарят или надвишават минималните стандарти за горския сектор или други официално признати споразумения за възнагражденията в горския сектор или *екзистенц-минимум** възнаграждения. В случай, че такива не съществуват, *Организацията** чрез *ангажиране** на *работниците**, разработва механизми за определяне на *екзистенц-минимум** възнагражденията.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 2.4.1.* Трудовите възнаграждения в <i>Организацията*</i> не са по-ниски от установения минимален размер за страната при всички случаи.	<u>Документална проверка:</u> - проверка на ведомости на <i>Организацията*</i> или нейни подизпълнители; - проверява се дали договорената работна заплата не е по-малка от минимално установения размер за страната. <u>Интервюта:</u> - с <i>работещи*</i>, включително с <i>работници*</i> на подизпълнителите и фирми в региона; - с браншови организации; - справки за нивата на заплащане в НСИ.
Индикатор 2.4.2.* Трудовите възнаграждения и осигурителните вноски в <i>Организацията*</i> са еквивалентни или надвишават: 1) Минималните трудови възнаграждения за страната 2) Други възприети споразумения за горския сектор в т.ч. колективно трудово договаряне. 3) Официално договорените минимални <i>осигурителни</i>	<u>Документална проверка:</u> - проверка на ведомости на <i>Организацията*</i> или нейни подизпълнители; - проверява се дали размера на осигурителните вноски е в съответствие с изискванията за минималния <i>осигурителен доход*</i>/ праг за длъжността; - колективни трудови договори.

доходи*	<u>Интервюта:</u> - с рабтещи, включително с <i>работници</i>* на подизпълнителите и фирми в региона; - с браншови организации; справки за нивата на заплащане в НСИ.
Индикатор 2.4.3.* Възнагражденията в т.ч. трудовите и плащанията по договори с изпълнители се извършват в договорения срок и в размер съгласно предвиденото в договорите.	<u>Документална проверка:</u> - преглед на договорите; - преглед на оборотни ведомости, преводни нареждания за заплати; хонорари и осигуровки; - банкови извлечения. <u>Интервюта:</u> - с <i>работещи</i>* в <i>Организацията</i>* и подизпълнители.
Индикатор 2.4.4.* Своевременно* са изплатени дължимите плащания за застраховки, осигуровки, командировки, извънреден труд и други такива, съгласно предвиденото в договорите.	<u>Документална проверка:</u> - преглед на оборотни ведомости/ преводни нареждания за осигуровки, застраховки; - банкови извлечения; - касови ордери за изплатени командировъчни. <u>Интервюта:</u> - с <i>работещи</i>* в <i>Организацията</i>* и подизпълнители.

Критерий 2.5: *Организацията** осигурява подходящо обучение за *работниците**, както и надзор за постигане на безопасно и ефективно изпълнение на *планиращите документи** и всички *управленски дейности**.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 2.5.1.* Налице е и се изпълнява актуална	<u>Документална проверка:</u>

Програма за обучение, гарантираща, че всички <i>работници*</i> допринасят за безопасно и ефективно изпълнение на <i>планиращите документи*</i>. Съобразно задачите и отговорностите на <i>работниците*</i> (в т.ч. подизпълнителите), Програмата следва да включва, но без да се ограничава от елементите дадени в Приложение 3 (<i>Приложение 3 - Съдържание на Програма за обучение</i>). Забележка за SLIMF*: За SLIMF* минималното съдържание на програмата за обученията и инструктаж на <i>работниците*</i> и <i>служителите*</i> следва да отговаря на изискванията на Наредба № РД-07-2 от 16.12.2009 г. за условията и реда за провеждането на периодично обучение и инструктаж на <i>работниците*</i> и <i>служителите*</i> по правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд, но това не ограничава SLIMF* <i>Организациите*</i> да прилагат Приложение 3 на този стандарт, когато изпълняват специфични дейности.	- проверка за наличие на Програма за обучение и включените елементи; - писмени доказателства за актуализиране на програмата; - проверка за проведени обучения/ инструктажи (протоколи, списъци на участниците и др.). <u>Интервюта</u> - с <i>работещите*</i> в Организацията и подизпълнителите.
Индикатор 2.5.2.* Проведените обучения на <i>служителите*</i> и горските <i>работници*</i> се документират.	<u>Документална проверка:</u> - проверка за проведени обучения/ инструктажи (протоколи, списъци на участниците и др.).
Индикатор 2.5.3.* Налице са доказателства, че <i>служителите*</i> и горските <i>работници*</i>, работещи на територията на ГСЕ*, са с подходящо образование и квалификация за извършваната от тях дейност.	<u>Документална проверка:</u> - проверка за наличие на документи като дипломи, сертификати и т.н. - длъжностни характеристики. <u>Интервюта:</u> - с човешки ресурси, - с <i>работещите*</i> в Организацията и подизпълнителите.

Критерий 2.6: Прилагат се подходящи механизми, разработени с участие на *работещите**, за разрешаване на възникнали конфликти и за осигуряване на *справедливи компенсации**, в случаи на загуба или щети върху собственост, *професионални заболявания** и *трудови травми**, възникнали в следствие на работата за *Организацията**.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 2.6.1.* Налице е <i>публично достъпен*</i> механизъм за разрешаване на конфликти, разработен <i>съобразно културните особености *</i> и с участието на <i>работниците*</i> и <i>ислужителите</i>. Забележка за SLIMF*: <i>SLIMF* Организациите*</i> не са задължени да имат <i>публично достъпен*</i> механизъм за разрешаване на <i>спорове*</i>. Все пак тези организации са длъжни да разрешават възникналите конфликти чрез <i>въвличане*</i> на <i>работещите*</i> и съобразно културните им особености.	<u>Документална проверка:</u> - проверка за наличие на публичен механизъм; - документи доказващи участието на <i>работниците*</i> в разработване на механизма; <u>Интервюта:</u> - с <i>работещи*</i> в <i>Организацията*</i>.
Индикатор 2.6.2.* Всички жалби на <i>работещи*</i> в <i>Организацията*</i>, са разгледани <i>своевременно*</i>, взето е решение по тях или са в процес на разрешаване.	<u>Документална проверка:</u> - жалби, досиета на възникнали спорове; заповеди и др. <u>Интервюта:</u> - с <i>работници*/служители*</i>.
Индикатор 2.6.3. Поддържа се актуално досие на минали и текущи конфликти свързани с щети върху собственост,	<u>Документална проверка:</u> - проверка на досието

<i>професионални заболявания*</i> и <i>трудови злополуки*</i> в т.ч.: - описание на предприетите стъпки; - решения по <i>спорове*</i> в т.ч. договорени компенсации; - неразрешени <i>спорове*</i>, причините, поради които не се разрешени и начинът, по който ще бъдат разрешени.	<u>Интервюта:</u> - със <i>засегнати страни*</i>.
Индикатор 2.6.4.* Изплатено е <i>справедливо обезщетение*</i> на засегнатите <i>работници*</i> в случаи на щети върху собственост, <i>професионални заболявания*</i> и <i>трудови злополуки*</i>.	<u>Документална проверка:</u> - документи удостоверяващи изплатени компенсации. - <u>Интервюта:</u> - със <i>засегнати страни*</i>.

ПРИНЦИП 3 НА FSC: ПРАВА НА КОРЕННОТО НАСЕЛЕНИЕ

Неприложим за България (виж. „Коренно население“ в речника на термините)

ПРИНЦИП 4 НА FSC: ОБЩЕСТВЕНИ ОТНОШЕНИЯ**ПРИНЦИП 4: ОБЩЕСТВЕНИ ОТНОШЕНИЯ**

*Организацията** допринася за поддържането и насърчаването на социалното и икономическо благополучие на *местните общности**.

Критерий 4.1. Идентифицирани се *местните общности** в обхвата на *ГСЕ** и общностите, които са засегнати от извършваните дейности. Съвместно с тези *местни общности** се идентифицират техните права на *владение** и *правото им на достъп до и ползване** на горските ресурси и *екосистемни услуги**, както и *традиционните и законови права** и задължения, които се прилагат в рамките на *ГСЕ**.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 4.1.1.* Идентифицирани и документирани са <i>местните общности*</i> и <i>засегнатите и заинтересованите страни*</i> в и извън границите на <i>ГСЕ*</i>. Забележка: Приложение 4 към стандарта дава примерен списък със <i>заинтересованите и засегнати страни*</i>	<u>Документална проверка:</u> - списък с <i>местните общности*</i>, <i>засегнатите и заинтересовани страни*</i> (имена и контакти). <u>Интервюта:</u> - с представители на <i>местните общности*</i>, <i>заинтересованите*</i> и <i>засегнатите страни*</i>.
Индикатор 4.1.2.* <i>Организацията*</i> е идентифицирала и познава правата на <i>местните общности*</i> и <i>засегнатите страни*</i>, вкл. по отношение на собствеността, както и правата, свързани с достъп до и ползване на горските ресурси и <i>екосистемни услуги*</i>.	<u>Документална проверка:</u> Проверява се за наличието на следните документи: 1. Актуална карта на собствеността на <i>ГСЕ*</i>. 2. Списък с имена и контакти на организации, институции, ключови представители на различните <i>заинтересовани страни*</i> от

	местната общност 3. Установени са <i>традиционните</i> и <i>законови права*</i> и задължения на местните хора и <i>заинтересованите страни*</i> за достъп до горите и ползване на горските ресурси и <i>екосистемните услуги*</i>: - ползване на дървесина - ползване на <i>недървесни горски продукти*</i> - право на лов - рекреация и туризъм - свободен достъп - места за събори, пикник и др. културни дейности 4. Описание на правата и териториите, за които се води <i>спор*</i>. Описание на конфликта. <u>Интервюта:</u> - ръководството на <i>Организацията*</i> и представители на <i>местните общности*</i>.
Индикатор 4.1.3.* <i>Организацията*</i> е въвлякла <i>местните общности*</i> и <i>засегнатите страни*</i> в процеса по идентифициране на правата им съгл. 4.1.2	<u>Документална проверка:</u> - протоколи от срещи с <i>местните общности*</i>. <u>Интервюта:</u> - с представители на <i>местните общности*</i>, за да се провери дали са били <i>въвлечени в идентифициране на правата им</i>.

Критерий 4.2. Организацията* признава и подкрепя* законните* и традиционни права* на местните общности* да осъществяват контрол върху горскостопанските дейности до степен, която позволява да защитават своите права или ресурси, освен ако не са предоставили контрола чрез доброволно и информирано съгласие* на други страни. Делегирането на права от страна на местните общности* към трети страни по отношение на контрола върху горскостопанските дейности изисква (т.е. се осъществява в условията на) свободно, предварително и информирано съгласие*.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 4.2.1.* Местните общности* са информирани за това кога, къде и как могат да коментират и да поискат промяна на горскостопанските дейности, и как могат да участват в процеса по планиране на горскостопанските дейности и обекти, до степен необходима, за да защитят своите права, ресурси, земи и територии.	<u>Документална проверка:</u> Документирани доказателства, че на местните общности* е предоставена информацията относно: - предстоящо разработване или ревизия на горскостопанския план на ГСЕ*; - информация за планираните горскостопански дейности и местата на провеждането им (местности и подотдели) за следващата година; - информация за начина, реда и сроковете, в които местните общности* и заинтересовани страни* могат да правят писмени коментари и предложения по отношение на разработвания горскостопански план и горскостопанските дейности и/или на годишното горскостопанско планиране. <u>Интервюта:</u> - с представители на местните общности* и заинтересовани страни*.

Индикатор 4.2.2.* Информирането на <i>местните общности*</i>, съгл. 4.2.1 се провежда по начин, съобразен с <i>културните им особености*</i>.	<u>Интервюта:</u> - с представители на <i>местните общности*</i> и <i>заинтересованите страни*</i>.
Индикатор 4.2.3.* Съществуват доказателства, че в горскостопанското планиране са отразени предложенията на <i>местните общности*</i>, в зависимост от тяхната законосъобразност и целесъобразност.	<u>Документална проверка:</u> - регистър на депозираните предложения от <i>местни общности*</i> и <i>заинтересовани страни*</i> по горскостопанския план/програма; - протоколи и списъци от проведени обществени обсъждания (приложения към горскостопански план: протоколи от второ лесоустройствено съвещание; протоколи от експертно-технически съвет ЕТИС при ИАГ; протоколи от други обсъждания); - регистър с отговори до заинтересованите лица за направените от тях предложения; - нанесени промени в <i>планиращите документи*</i>. <u>Интервюта:</u> - с представители на <i>местните общности*</i>.
Индикатор 4.2.4.* <i>Законовите*</i> и <i>традиционни права*</i> на <i>местните общности*</i> да осъществяват контрол над <i>управленските дейности*</i> не са нарушени от <i>Организацията*</i>	<u>Документална проверка:</u> - документи показващи, че са предприети конкретни корективни действия при идентифицирани нарушения на правата на <i>местните общности*</i>, свързани с <i>управленските дейности*</i>. <u>Интервюта:</u>

Индикатор 4.2.5.* Ако съществуват доказателства, че <i>законовите*</i> и <i>традиционни права*</i> на <i>местните общности*</i>, свързани с <i>управленските дейности*</i> са нарушени, това се коригира чрез <i>ангажиране*</i> на <i>засегнатите страни*</i>, <i>съобразено с техните културни особености*</i> и/или чрез процеса за разрешаване на <i>спорове*</i>, описан в Критерии 1.6 или 4.6.	- с представители на <i>местните общности*</i>. <u>Документална проверка:</u> - жалби и оплаквания; - протоколи от срещи за консултиране със <i>заинтересовани страни*</i>. <u>Интервюта</u> - с представители на <i>местните общности*</i>.
Индикатор 4.2.6.* Няма доказателства, че е отказван достъп и/или транзитно преминаване през <i>ГСЕ*</i> от страна <i>Организацията*</i>, което е довело до несъответствие със законодателството и <i>традиционните права*</i> на гражданите.	<u>Документална проверка:</u> - регистър на жалбите и документация, свързана с тях. <u>Интервюта:</u> - с представители на <i>местните общности*</i>.

Критерий 4.3: Организацията* предоставя разумни възможности* за заетост, обучение и други услуги за *местните общности, изпълнители и доставчици, пропорционални на *мащаба** и *интензивността** на осъществяваните от нея дейности.**

Индикатори	Верификатори
Индикатор 4.3.1. Подходящи възможности за заетост, обучение и други услуги са дискутирани и предоставени на <i>местните общности*</i>, изпълнители и доставчици.	<u>Документална проверка:</u> - списъци с преминалите инструктажи <i>работници*</i> на изпълнителите; - снимков материал, програми и списъци от обучения;

	- проверовъчни листове и др.; - политики/Стратегия за набиране на персонал; - доказателства за информиране на <i>местните общности*</i> за възможности за работа, обучение и услуги в местни медии; - обяви за работа в бюрото по труда; - доказателства за наемане на <i>служители*</i> от <i>местните общности*</i>. <u>Интервюта:</u> - с <i>местните общности*</i>, <i>работници*</i> и <i>служители*</i> на изпълнителите.
Индикатор 4.3.2.* При набиране на персонал за вакантна длъжност, са налице доказателства за предпочитане на местни хора, когато кандидатите са равнопоставени по отношение образование и професионален опит.	<u>Интервюта:</u> - с <i>местните общности*</i>, <i>работници*</i> и <i>служители*</i>.

Критерий 4.4: Чрез включване на *местните общности**, *Организацията** осъществява допълнителни дейности, допринасящи за тяхното социално и икономическо развитие, пропорционално на *мащаба**, *интензивността** и социално-икономическото въздействие от горскостопанските дейности.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 4.4.1. Възможностите за местно социално-икономическо развитие са идентифицирани от <i>Организацията*</i> чрез <i>ангажиране*</i> на <i>местните общности*</i> и други подходящи организации, <i>съобразно културните им особености*</i> .	<u>Документална проверка:</u> - доклад по оценка на социалното въздействие от дейността на стопанството или други анализи. <u>Интервюта:</u> - с ръководството и <i>служителите*</i> на <i>Организацията*</i> (вкл.

	дали са запознати с регионалните и общински планове за развитие); - с представители на <i>местните общности*</i> и <i>заинтересовани страни*</i>
Индикатор 4.4.2. <i>Организацията*</i> изпълнява и/или подпомага проекти и допълнителни дейности, които допринасят за местното социално и икономическо развитие. Тези проекти и допълнителни дейности са пропорционални на социално-икономическото въздействие на горскостопанските дейности.	<u>Документална проверка:</u> - предвидени дейности, заложили във финансовите документи на <i>Организацията*</i> за подпомагане на социално-икономическото местно развитие, вкл. местни инициативи и събития; - приемно-предавателни протоколи, актове за дарение, благодарствени писма и други документи, доказващи материална подкрепа от страна на <i>Организацията*</i> за местната общност; <u>Интервюта:</u> - с ръководството на <i>Организацията*</i>; - с представители на <i>местните общности*</i>.

Критерий 4.5: Чрез включване на *местните общности**, *Организацията** предприема действия за идентифициране, предотвратяване и смекчаване на значителни негативни социални, екологични и икономически въздействия върху засегнатите общности, възникнали в резултат на осъществяваните от Организацията дейности. Предприетите действия са пропорционални на *мащаба**, *интензивността** и *риска** от тези дейности и отрицателните въздействия.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 4.5.1. <i>Организацията*</i> прилага система за Оценка	<u>Документална проверка:</u>

на въздействието, съответстваща на <i>мащаба*</i> и <i>интензивността*</i> на горскостопанските мероприятия, при която се: - идентифицират засегнатите групи - провеждат консултации с представители на засегнатите групи по начин съобразен с културни им особености. - идентифицират основните негативни социални, екологични и икономически въздействия от горскостопанските дейности върху тези групи. Оценката включва, но не се ограничава до компонентите, изброени в Приложение 5	- документирана оценка на въздействието; - документираните срещи с <i>местните общности*</i> и други <i>заинтересовани страни*</i>, с които са обсъждани потенциални негативни въздействия от горскостопанските дейности; - списък с идентифицирани негативни въздействия.
Индикатор 4.5.2.* <i>Организацията*</i> разработва и прилага мерки за предотвратяване и намаляване на негативните въздействия от горскостопанските дейности, идентифицирани съгласно 4.5.1. Мерките са разработени чрез <i>ангажиране*</i> на <i>местните общности*</i>. Збележка за SLIMF*: За SLIMF* изискването на индикатора е следното: <i>Организацията*</i> разработва и прилага мерки за предотвратяване и намаляване на негативните въздействия от горскостопанските дейности.	<u>Документална проверка:</u> - публикации в местни медии, снимков материал от съвместни събития и други доказателства за съвместна работа между ГСЕ* и местната общност; - документ с разработените мерки за намаляване на въздействието на идентифицираните негативни въздействия. <u>Теренна проверка:</u> - за предприети мерки за намаляване на въздействието на идентифицираните негативни въздействия. <u>Интервюта</u> - с представители на местните общности* и служителите* на ГСЕ*.

Критерий 4.6: Включвайки *местните общности, *Организацията** разработва и прилага механизми за разглеждане на**

оплаквания и за *справедливо обезщетение** на *местните общности** и физическите лица по отношение на въздействието на горскостопанските дейности.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 4.6.1.* Разработена е и се прилага <i>публично достъпна*</i> писмена <i>процедура*</i> за разрешаване на <i>спорове*</i>, разработена чрез ангажиране на <i>местните общности*</i> съобразно <i>културните им особености*</i>. Забележка за SLIMF*: За SLIMF* изискването на индикатора е следното: <i>Организацията*</i> се ангажира да разрешава възникналите конфликти чрез <i>възвличане*</i> на <i>местните общности*</i> съобразно <i>културните им особености*</i>.	<u>Документална проверка:</u> - наличие на писмена <i>процедура*</i> за разрешаване на <i>спорове*</i> и механизъм за компенсиране на <i>засегнати страни*</i>; - писмени доказателства, че <i>процедурата*</i> е консултирана с <i>местните общности*</i> (протоколи и списъци от срещи, снимки и др.); - уебсайт на <i>Организацията*</i>/ информационно табло. <u>Интервюта:</u> - с ръководството на <i>Организацията*</i>; - с представители на местната общност.
Индикатор 4.6.2.* Жалбите, свързани с въздействия от горскостопанските дейности се разглеждат и решават в установения срок и ред съгл. <i>процедурата*</i> по 4.6.1. Забележка за SLIMF*: За SLIMF* изискването на индикатора е следното: Жалбите, свързани с въздействия от горскостопанските дейности се разглеждат и решават <i>своевременно*</i>.	<u>Документална проверка:</u> - регистър на жалбите и отговорите на жалби; - протоколи от срещи със <i>засегнати страни*</i>. <u>Интервюта:</u> - с <i>персонала*</i> на <i>Организацията*</i>; - с представители на местната общност.
Индикатори 4.6.3. Поддържа се актуална документация	<u>Документална проверка:</u>

относно оплакванията/сигналите, свързани с горскостопанските дейности, в това число: 1. Действия, предприети за разрешаване на конфликтите 2. Резултатите от всички проведени <i>процедури*</i> за разрешаване на <i>спорове*</i>, включително <i>справедливо обезщетение*</i>; 3. Неразрешените конфликти и причините, поради които не са разрешени и необходими последващи действия.	- Регистър на жалбите и отговорите на жалби съобразно изискванията на индикатора. - Досиета на конфликти. <u>Интервюта:</u> - с персонала*на <i>Организацията*</i> и представители на <i>местната общност*</i>.
Индикатори 4.6.4. Съществува и се прилага механизъм за договаряне и предоставяне на <i>справедливо обезщетение*</i> на <i>местните общности*</i>, физическите и юридическите лица, когато техните <i>законни*</i> права, собственост, ресурси или поминък са негативно повлияни/засегнати от горскостопанските дейности.	<u>Документална проверка:</u> - Документиран механизъм и <i>процедури*</i> за предоставяне на обезщетение; <u>Интервюта:</u> - със <i>засегнати страни*</i> и ръководството на <i>Организацията*</i>
Индикатор 4.6.5.* В територии, за които има <i>спорове*</i>, свързани с въздействието от горскостопанските дейности, не се извършват горскостопански дейности до постигане на съгласие чрез писмено споразумение или до издаване на окончателно административно или съдебно решение.	<u>Документална проверка:</u> - документална <i>процедура*</i>, вкл. решения и заповеди на ръководството на <i>Организацията*</i>; - документи от водени дела и спорове*, публикации в медиите, снимков материал, протоколи от срещи на спорещите страни, споразумения. <u>Теренна проверка:</u> - посещават се спорни територии с цел установяване дали в тях се извършват дейности.

	Интервюта: - с местните общности* и/или засегнати страни*
--	---

Критерий 4.7: Чрез включване на *местните общности**, *Организацията** идентифицира местата, които са от особено културно, екологично, икономическо, религиозно или духовно *значение**, и за които *местните общности** притежават *законови** или *традиционни права**. Тези места са признати от *Организацията**, а тяхното управление и/или защита е съгласувано със съответните *местни общности**.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 4.7.1.* Места със специално културно, екологично, икономическо, религиозно или духовно <i>значение*</i> за <i>местните общности*</i> , за които те имат законни или <i>традиционни права*</i> , са идентифицирани чрез <i>ангажиране*</i> съобразено с <i>културните особености*</i> на <i>местните общности*</i> и са признати от <i>Организацията*</i> . Забележка за SLIMF*: Индикаторът да се прилага само за <i>SLIMF*</i> публични гори.	Документална проверка: - проверка на <i>ВКС*</i> 6 от доклада за <i>ГВКС*</i>; - протоколи от срещи с местни хора и посещения на терен; - картен и снимков материал. Интервюта - с представители на <i>местните общности*</i>, туристически дружества и др.

Индикатор 4.7.2.* Мерките по управление и/или <i>опазване*</i> на обектите по 4.7.1 са разработени и се прилагат чрез <i>ангажиране* на местните общности*</i> съобразно <i>културните им особености*</i>. Когато <i>местните общности*</i> считат, че излагането на информацията за обектите в документация или на карти ще застраши стойността или защитата на тези обекти, се договаря използването на други средства. Забележка за SLIMF*: Индикаторът да се прилага само за SLIMF* публични гори.	<u>Документална проверка:</u> - Документирани мерки по <i>опазване*</i> и управление на обектите по 4.7.1; - Документирани доказателства, че мерките за <i>опазване*</i> на обектите по 4.7.1 са съгласувани/одобри от <i>местните общности*</i> (напр. покани и протоколи от публични дискусии); <u>Теренна проверка</u> <u>Интервюта</u> - с представители на <i>местните общности*</i>
Индикатор 4.7.3.* Където и когато места със специално културно, екологично, икономическо или религиозно <i>значение*</i> са забелязани или открити, горскостопанските дейности около тях се прекратяват незабавно до съгласуване на мерки за тяхното <i>опазване*</i> с <i>местните общности*</i> и в съответствие с изискванията на <i>местното и национално законодателство*</i>.	<u>Документална проверка:</u> - документирана <i>процедура*</i> за прекратяване на горскостопанските дейности около новооткритите културни или археологически обекти; - документирані случаи на новооткрити обекти от <i>значение*</i> за <i>местните общности*</i>, в които горскостопанските дейности са прекратени. <u>Теренна проверка</u> <u>Интервюта</u> - с представители на <i>местните общности*</i>.

ПРИНЦИП 5 НА FSC: ПОЛЗИ ОТ ГОРАТА**ПРИНЦИП 5: ПОЛЗИ ОТ ГОРАТА**

*Организацията** ефективно управлява спектъра от многобройни продукти и услуги на *ГСЕ**, така че да поддържа и подобрява *дългосрочната** икономическа жизнеспособност* и широк кръг от екологични и социални ползи.

Критерий 5.1: *Организацията** идентифицира, стопанисва или насърчава пълноценното използване на разнообразните ползи и/или горски продукти, съгласно наличните ресурси и *екосистемни услуги**, съществуващи в *ГСЕ**. Стремешът при стопанисването на горите е насочен към засилване и разнообразяване на местната икономика пропорционално на *мащаба** и *интензивността** на горскостопанските дейности.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 5.1.1. Писмено е определен спектъра на дървесните и недървесни продукти и <i>екосистемни услуги*</i> , които биха могли да подсилват и разнообразят местната икономика.	<u>Документална проверка:</u> - <i>цели на управление*</i> формулирани в горскостопанския план; - оценка на дървесните и недървесни ресурси и <i>екосистемни услуги*</i> в горскостопанския план; - областни планове за развитие на горите; - планове за управление на ЗЗ и ЗТ; - ловоустройствен план; - доклад за <i>ГВКС*</i>. <u>Интервюта:</u> - проверка дали <i>персоналът*</i>, ръководството, местното население и бизнес са запознати с вида на ресурсите и услугите на територията на <i>ГСЕ*</i>.
Индикатор 5.1.2.* В съответствие с целите на управление, идентифицираните дървесни и недървесни ресурси и	<u>Документална проверка:</u>

<i>екосистемни услуги*</i> се използват от <i>Организацията*</i> и/или се предоставя възможност на други да ги използват, като така се подпомага засилването и разнообразяването на местната икономика.	- горскостопански план/ програма; - договори с изпълнители; - договори за управление; - договори за аренда; - финансови документи; - проверка на фирмите, с които се работи -дали са местни. <u>Теренна проверка:</u> - проверяват фирмите които работят, дали има местни фирми; - проверява се какви точно ресурси и услуги ползват и дали отговарят на целите на управление; - проверява се дали не нанасят вреди на някои от другите стойности - като <i>опазване*</i> на видове, други екосистемни ползи и т.н. <u>Интервюта:</u> - с местни дърводобивни и дървопреработвателни фирми, търговци и преработватели на <i>недървесни горски продукти*</i>. - с ловно-рибарски дружества, наематели и др.
Индикатор 5.1.3.* Добив и/или използване на горски ресурси и <i>екосистемни услуги*</i> не се допуска, ако такава употреба би оказала отрицателно въздействие върху основните цели, свързани с тяхното съхраняване или защита.	<u>Документална проверка:</u> - <i>цели на управление*</i> формулирани в горскостопанския план; - инвентаризация и оценки за нивата на ползване на горски ресурси; - инспекция на добивите на дървесни и <i>недървесни горски продукти*</i>; - оценки на въздействие на добивите и/ или използването на горски ресурси и <i>екосистемни услуги*</i> за стопански/ търговски цели.

	<u>Интервюта:</u> - с цел търсене на доказателства/мнения за негативни последствия от ползване ресурсите и услугите на територията на ГСЕ*.
Индикатор 5.1.4.* Когато <i>Организацията*</i> рекламира чрез FSC поддържането и подобряването на <i>екосистемните услуги*</i> , следва да се прилагат изискванията включени в Приложение 6.	<u>Документална проверка:</u> - проверява се съответствието с изискванията в Приложение 6 на стандарта (<i>Приложение 6 - Допълнителни изисквания за сертифициране на екосистемни услуги*</i>).

Критерий 5.2: Обемът на добива на горски продукти и ползване на услуги от *гората не превишава *устойчивите нива на ползване**.**

Индикатори	Верификатори
Индикатор 5.2.1.* Общият <i>размер на ползването на дървесина*</i> за периода на действие на горскостопанския план/ програма се основава на анализ на актуалната инвентаризация на дървесния ресурс и за растеж, продуктивност, нива на отпад и поддържане на <i>екосистемните функции*</i> на горите.	<u>Документална проверка:</u> - <i>планираща документация*</i>, свързана с инвентаризация на дървесния ресурс, определяне и обосновка за общия размер на ползване и избора на видове.
Индикатор 5.2.2.* Въз основа на <i>общия размер на ползването на дървесина*</i> за периода на действие на горскостопанския план се определя допустимо годишно ползване на дървесина, което е обосновано от гледна точка на <i>устойчивия добив*</i> на дървесина и се гарантира, че	<u>Документална проверка:</u> - <i>планираща документация*</i>, свързана с определяне и обосновка за общия и годишния размер на ползване и избора на видове; - проверява се дали в действащи горскостопански планове

ползването няма да надвишава прираста.	средногодишното ползване е коригирано спрямо идентифицираните <i>защитени*</i> и <i>застрашени видове*</i> и гори с <i>ВКС*</i> .
Индикатор 5.2.3.* Реалните годишни добиви на дървесина се документират (<i>включително обектите, периода на дърводобив, дървесните видове, сортиментите, количествата и съответната документация</i>) като тази информация е налична за периода на действие на горскостопанския план/ програма.	<u>Документална проверка:</u> - годишни отчети или друга документация предоставяща информация за реалните добиви на дървесина; - протоколи от проверки на контролни органи. <u>Интервюта:</u> - с <i>персонала*</i> на <i>ГСЕ*</i> и представители на контролни органи.
Индикатор 5.2.4.* Общата сума на годишните добиви на дървесина за периода на действие на горскостопанския план/ програма не надвишава общият <i>размер на ползването на дървесина*</i> , определен съгласно 5.2.1. и 5.2.2 <u>Забележка:</u> Изключения се допускат единствено в случаи на <i>едроплощни нарушения*</i> , които не могат да бъдат компенсирани от планираното общо ползване за периода на действие на горскостопанския план. Количествата повредена дървесина трябва да се имат предвид при планирането на ползването в следващия горскостопански план.	<u>Документална проверка:</u> - <i>планираща документация*</i>, свързана с определяне и обосновка за общия и годишния размер на ползване и избора на видове; - годишни отчети или друга документация предоставяща информация за реалните добиви на дървесина; - протоколи от проверки на контролни органи; - документиран обосновки и доказателства в случаи на надвишаване на годишното ползване; - регистър на проведените сечи <u>Интервюта:</u> - с <i>персонала*</i> на <i>ГСЕ*</i> и представители на контролни органи.

Индикатор 5.2.5.* Нивата на <i>устойчиво ползване*</i> на <i>недървесни горски продукти*</i> и услуги, които се контролират от <i>Организацията*</i> , са определени въз основа на <i>най-добрата налична информация*</i> и се спазват и контролират. Ползва се информация от: - МОСВ за лечебни растения (заповеди за годишни квоти); - ловностопански планове и годишни инвентаризации на дивечовите популации.	<u>Документална проверка:</u> - <i>планираща документация*</i>, свързана с определяне и обосновка за общия и годишния размер на ползване на <i>НДГП*</i> и избора на видове; - доклади и резултати от местни проучвания за <i>НДГП*</i>; - проверка на данните за ползването на <i>НДГП*</i> по години и за периода на действие на <i>ГСП*</i>; - документиран обосновки, ако има надвишаване. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> и <i>работниците*</i> са запознати с количествата определени за ползване <i>НДГП*</i>. Как се разрешава ползването и как се контролира.
--	--

Критерий 5.3. Положителните и отрицателните *външни ефекти от дейността на *Организацията** са предвидени в *планиращите документи**.**

Индикатори	Верификатори
Индикатор 5.3.1. В <i>планиращите документи*</i> е включен анализ, отчитащ положителните и отрицателните социални <i>външни ефекти*</i> от изпълнение на горскостопанските дейности, резултатите, от които са консултирани с <i>местните общности*</i> .	<u>Документална проверка:</u> - <i>планиращата документация*</i>, включва оценка на отрицателните и положителните въздействия от горскостопанските дейности в социален аспект. - стратегии или проучвания/ отчети или социологическо проучване за възможни отрицателните и положителните последствия от горскостопанските дейности в социален аспект. - доклад за <i>ВКС*</i> в част <i>ВКС*</i> 5 и 6. Има ли разписани заплахи и

	препоръчителни дености. <u>Теренна проверка:</u> - проверява се какви действия по превенция, ограничаване или компенсиране са предприети при наличие на негативни последствия в социален аспект. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> и <i>работниците*</i> са запознати с действията, които трябва да се предприемат по превенция, ограничаване или компенсиране на негативни последствия в социален аспект.
Индикатор 5.3.2. В <i>планиращите документи*</i> е включен анализ, отчитащ положителните и отрицателните екологични <i>външни ефекти*</i> при изпълнение на горскостопанските дейности, резултатите, от които са консултирани с <i>местните общности*</i>.	<u>Документална проверка:</u> - планираща документация, включва оценка на отрицателните и положителните въздействия от горскостопанските дейности в екологичен аспект; - стратегия или проучвания/отчети или социологическо проучване за възможни отрицателните и положителните последствия от горскостопанските дейности в екологичен аспект; - доклад за <i>ВКС*</i> в част <i>ВКС*</i> 1 и 3. Има ли разписани заплахи и препоръчителни дейности. <u>Теренна проверка:</u> - проверява се какви действия по превенция, ограничаване или компенсиране са предприети при наличие на негативни последствия в екологичен аспект.

	<u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> и <i>работниците*</i> са запознати с действията, които трябва да се предприемат по превенция, ограничаване или компенсиране на негативни последици в екологичен аспект.
Индикатор 5.3.3. В годишния финансов план са предвидени средства за превенция, ограничаване или компенсиране на негативните <i>външни ефекти*</i> в социален и екологичен аспект в резултат на горскостопански дейности.	<u>Документална проверка:</u> - <i>планираща документация*</i>, включва оценка на отрицателните и положителните въздействия от горскостопанските дейности. - доклади и проучвания за възможни отрицателните и положителните последици от горскостопанските дейности. - годишен финансов план на <i>ГСЕ*</i>.

Критерий 5.4: Съобразно *мащаба**, *интензивността** и *риска** от горскостопанските дейности, *Организацията** използва възможностите за местна преработка, местни услуги и формиране на добавена стойност за местната общност. Ако няма подобни възможности на местно ниво, *Организацията** полага *разумни усилия** за подпомагане на създаването на тези услуги.

Забележка: В контекста на България думата „местни“ в критерий 5.4. означава, че стоките и услугите са предоставени в общините, в които е разположено съответната ГСЕ*.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 5.4.1. Налице са доказателства, че част от добива и продажбата на дървесина и <i>НДГП*</i> се предоставят на местни фирми - преработватели/потребители, ползват се местни стоки, местни услуги и местни преработвателни мощности за генериране на добавена стойност, без това да нарушава <i>националното законодателство*</i>.	<u>Документална проверка:</u> - финансови документи; - проведени процедури за ползване на дървесина за местни търговци. - сключени договори с местни фирми; - график за обектите, които се предлагат за добив и продажба

	на дървесина на местни търговци; - тръжна документация; - заявления на местни търговци; - регистър на количествата реализирани дървесни и <i>недървесни горски продукти</i>* на местните пазари. <u>Теренна проверка:</u> - проверява се дали се ползват услуги на местни фирми, дали се работи с местни хора. <u>Интервюта:</u> - с местния бизнес и <i>заинтересовани страни</i>*.
Индикатор 5.4.2. Ако не са налице местни стоки, местни услуги и местни преработвателни мощности за генериране на добавена стойност, <i>Организацията</i>* полага <i>разумни усилия</i>* чрез предоставяне на информация за възможностите за създаването на такива.	<u>Документална проверка:</u> - финансови документи; - подкрепа за участие в проекти; - протоколи от проведени срещи с местния бизнес/ община; - водена кореспонденция с местни фирми. <u>Интервюта:</u> - с местния бизнес и <i>заинтересовани страни</i>*.

Критерий 5.5: Организацията* демонстрира своя ангажимент за дългосрочна* икономическа жизнеспособност* чрез планиране и извършване на разходи, които са пропорционални на мащаба*, интензивността* и риска* на дейностите.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 5.5.1. Управлението на ГСЕ* се основава на финансов план/бюджет, в който са предвидени средства,	<u>Документална проверка:</u> - финансови документи;

осигуряващи изпълнението на дейностите в <i>планиращите документи*</i> и изискванията на стандарта и гарантират <i>дългосрочна* икономическа жизнеспособност*</i> .	- бюджет на ГСЕ*. <u>Интервюта:</u> - с управлението и счетоводството на <i>Организацията*</i>.
Индикатор 5.5.2. Направени са разходи и инвестиции за изпълнение на дейностите <i>планиращите документи*</i> и изискванията на стандарта, които да гарантират <i>дългосрочна* икономическа жизнеспособност*</i> .	<u>Документална проверка:</u> - финансови документи; - бюджет на <i>Организацията*</i>. <u>Интервюта:</u> - с управлението и счетоводството на <i>Организацията*</i>.
Индикатор 5.5.3. Предвидените приходи отчитат пазарните тенденции и са достатъчни за покриване на разходите и инвестициите за управление на горите и гарантират постигане на <i>дългосрочна* икономическа жизнеспособност*</i> .	<u>Документална проверка:</u> - финансови документи; - бюджет на ГСЕ*. <u>Интервюта:</u> - с управлението и счетоводството на <i>Организацията*</i>.

ПРИНЦИП 6 НА FSC: ЕКОЛОГИЧНИ СТОЙНОСТИ И ВЪЗДЕЙСТВИЯ

ПРИНЦИП 6: ЕКОЛОГИЧНИ СТОЙНОСТИ И ВЪЗДЕЙСТВИЯ

*Организацията** поддържа, опазва и/ или възстановява* екосистемните услуги* и екологичните стойности, представени на територията на ГСЕ* и не допуска, възстановява* или смекчава отрицателните екологични въздействия.

Критерий 6.1: *Организацията** оценява екологичните стойности* в рамките на ГСЕ*, както и потенциално засегнатите от извършваните дейности екологични стойности* извън ГСЕ*. Оценката се извършва в степен на детайлност, обхват и честота пропорционални на мащаба*, интензивността* и риска* от извършваните дейности, като е достатъчна да обоснове необходимите консервационни мерки, да констатира и мониторира възможни отрицателни въздействия в резултат от тези дейности.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 6.1.1.* На база на най-добрата налична информация* са определени екологичните стойности* на територията на ГСЕ* и извън нея, които са или потенциално могат да бъдат засегнати от извършваните дейности, включително: 1. Екосистемни функции* на горите 2. Биологично разнообразие* 3. Водни ресурси 4. Почви 5. Ландшафтна стойност* Забележка: Виж Приложение 12 – Източници на актуална информация за определяне на екологичните	<u>Документална проверка:</u> - наличие и обхватност на определени екологични стойности* (бележки на одитора дали информацията за екологичните стойности е залегнала в планиращите документи*). <u>Интервюта:</u> - дават информация дали персоналят* и работниците* са запознати.

СТОЙНОСТИ	
Забележка за SLIMF*: За SLIMF* са задължителни само точка 2 и 3 от индикатора	
Индикатор 6.1.2.* Информацията за екологичните стойности, определени в 6.1.1 е с подробност и актуалност позволяваща: 1. оценка на конкретните въздействия от дейностите върху идентифицираните <i>екологични стойности*</i> , съгл. Критерий 6.2; 2. идентифициране на рисковете за отделните <i>екологични стойности*</i> , съгласно Критерий* 6.2; 3. определяне на необходимите мерки за <i>опазване*</i> на екологичните стойности, съгласно Критерий* 6.3; 4. осъществяване на мониторинг на въздействията и/ или екологичните промени, съгласно Принцип 8.	<u>Документална проверка:</u> - проверка за актуалност и пълнота на събраната информация; - проверка дали са ползвани консултации с местни и национални експерти и други <i>заинтересовани страни*</i> . <u>Интервюта:</u> - с <i>персонала*</i> /отговорното лице

Критерий 6.2: Преди започването на дейности, въздействащи върху околната среда, *Организацията** определя и оценява *мащаба**, *интензивността** и *риска** от потенциални въздействия от тези дейности върху определените *екологични стойности**.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 6.2.1* Преди началото на всяка дейност се извършва оценка на въздействието, която	<u>Документална проверка:</u> - проверяват се писмени документи във връзка с оценката по 6.2.1.;

идентифицира потенциалните бъдещи въздействия от дейността върху екологичните стойности на всяко ниво – от ниво насаждение до ниво <i>ландшафт</i> *. В случаите, когато това се изисква от <i>националното законодателство</i> *, се извършва официална Оценка за въздействие върху околната среда (ОВОС), Екологична оценка (ЕО), Оценка за съвместимост (ОС) и др.	наличие на ЕО, ОС, ОВОС или др. ако са били необходими по <i>националното законодателство</i> *. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът</i> * и <i>работниците</i> * са запознати.
---	---

Критерий 6.3: Организацията* определя и предприема ефективни действия за предотвратяване на отрицателните въздействия от осъществяваните дейности върху екологичните стойности*, както и за смекчаване и възстановяване* на възникнали такива, пропорционално на *мащаба, *интензивността** и *риска** от въздействието.**

Индикатори	Верификатори
Индикатор 6.3.1.* Горскостопанските дейности са планирани и се провеждат, така че да осигурят предотвратяване на негативните въздействия и <i>опазване</i> * на <i>екологичните стойности</i> *. Планираните мерки за <i>опазване</i> * са включени в съответната технологична документация.	<u>Документална проверка:</u> - проверява на <i>планиращите документи</i> * и документите по технологично изпълнение на дейностите. <u>Теренна проверка</u> Проверява се за: - загуба и увреждане на <i>биологично разнообразие</i> *; - загуба на продуктивни площи; - нарушаване и уплътняване на почвите; - загуба на плодородие и хранителната база; - въздействие върху хидрологичния режим; - почвена ерозия; - повреди и нарушения в зони със специален режим и др.

	<u>Интервюта:</u> - с персонала* и работниците* дали и до колко са запознати с изискванията и приложението на мерките за <i>опазване*</i> на <i>екологичните стойности*</i>; - с РИОСВ за констатирани негативни въздействия; - с екологични и др. НПО.
Индикатор 6.3.2.* В случай на негативни въздействия върху <i>екологичните стойности*</i> са предприети мерки за смекчаване, предотвратяване на по-нататъшно увреждане и/или <i>възстановяване*</i> на увредените стойности.	<u>Документална проверка:</u> - проверка на техническа документация, протоколи и др.; - проверка за планирани мерки за смекчаване. <u>Теренна проверка:</u> - проверка за наличие на негативни въздействия и прилагане на планираните мерки за смекчаване. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> и <i>работниците*</i> са запознати.

Критерий 6.4: *Организацията** опазва *редките** и *застрашени видове** и техните *местообитания**, срещащи се на територията на *ГСЕ**, чрез *защитени зони, защитени територии**, мерки за осигуряване на *свързаност** между *защитените зони и територии** и/или (където е необходимо) други директни мерки за осигуряване на жизненост и оцеляване на видовете и *местообитанията**. Тези мерки са пропорционални на *мащаба**, *интензивността** и *риска** от осъществяваните дейности, както и на природозащитния статус и екологичните изисквания на *редките** и *застрашени** видове. При избора на мерките, *Организацията** взема предвид ареала на разпространение и екологичните изисквания на тези видове в и отвъд границите на *ГСЕ**.

Индикатори	Верификатори
------------	--------------

Индикатор 6.4.1.* Въз основа на <i>най-добрата наличната информация*</i>, са идентифицирани <i>редките*</i>, <i>застрашените*</i> и <i>защитените видове*</i> и техните <i>местообитания*</i>, които са регистрирани или потенциално се срещат в рамките на <i>ГСЕ*</i> и прилежащите ѝ територии. Забележка: <i>Редките*</i>, <i>застрашените*</i> и <i>защитени видове*</i> са определени в списъците на ЗБР, Червената книга на България, CITES, Бонска конвенция, Бернската конвенция и/или други официални списъци на национално и европейско ниво.	<u>Документална проверка:</u> - доклад за <i>ГВКС*</i>, Планове за управление на <i>защитени територии и зони*</i> и други специализирани проучвания, картен материал; - проверка дали и до колко информацията е взета предвид в <i>планиращите документи*</i>. <u>Теренна проверка:</u> - проверява се наличието и състоянието на идентифицираните видове по 6.4.1. <u>Интервюта:</u> - с <i>персонала*</i> и <i>работниците*</i> в т.ч. на подизпълнителите доколко са запознати с наличието на <i>редките*</i>, <i>застрашените*</i> и <i>защитените видове*</i> и техните <i>местообитания*</i>; - със <i>заинтересовани страни*</i>
Индикатор 6.4.2.* Идентифицирани са потенциалните въздействия от горскостопанските дейности върху <i>редките*</i>, <i>застрашени*</i> и <i>защитени видове*</i>, техния природозащитен статус и <i>местообитанията*</i> им.	<u>Документална проверка:</u> - доклад за <i>ГВКС*</i>, технологични и други релевантни документи. <u>Теренна проверка:</u> - до колко горскостопанските дейности се осъществяват по начин избягващ негативните въздействия. <u>Интервюта:</u> - до колко <i>персоналът*</i> и <i>работниците*</i> на подизпълнителите са запознати с възможните въздействия от горскостопанските дейности върху <i>редките*</i>, <i>застрашени*</i> и <i>защитени видове*</i>.

Индикатор 6.4.3.* Горскостопанските дейности са променени така, че да се избегнат негативни въздействия.	<u>Документална проверка:</u> - доклад за <i>ГВКС*</i>, технологични и други релевантни документи. <u>Теренна проверка:</u> - до колко горскостопанските дейности се осъществяват по начин избягващ негативните въздействия.
Индикатор 6.4.4.* Прилагат се мерки за <i>опазване*</i> на идентифицираните <i>редки*</i> , <i>застрашени*</i> и <i>защитени видове*</i> и техните <i>местообитания*</i> , вкл. чрез установяването на <i>защитени зони*</i> , <i>защитени територии*</i> , мерки за осигуряване на <i>свързаност*</i> между тях и други директни мерки за осигуряване на жизненост и оцеляване на видовете и <i>местообитанията*</i> , вкл. програми за <i>възстановяване*</i> на популациите на видове. Мерките са пропорционални на <i>мащаба*</i> , <i>интензивността*</i> и <i>риска*</i> от осъществяваните дейности.	<u>Документална проверка</u> - проверка на <i>планиращите документи*</i> и картен материал; програми за <i>възстановяване*</i> и др. <u>Теренна проверка:</u> - до колко горскостопанските дейности се осъществяват по начин избягващ негативните въздействия; - проверка до колко се спазват режимите в обособените <i>защитени зони и защитени територии*</i>; - проверка за изпълнението на предвидените мерки. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> и <i>работниците*</i> са запознати.
Индикатор 6.4.5. Разработени са и се прилагат набор от мерки за предотвратяване на умишленото улавяне, убиване, унищожаване, събиране на <i>редки*</i> , <i>застрашени*</i> и <i>защитени видове*</i> .	<u>Документална проверка:</u> - проверка за наличие на <i>процедури*</i> за предотвратяване на дейностите посочени в индикатора; - проверка на констативни протоколи, анализи и др.; - проверка за наличие на документи, удостоверяващи изпълнението на разработените мерки за предотвратяване /графици за дежурства в почивни дни, констативни протоколи за

	извършени проверки, ограничаване на достъпа до горски територии с ВКС* и др. <u>Интервюта:</u> - с персонала* и работниците*; - със заинтересовани страни* и контролни институции (РИОСВ, РДГ).
--	---

Критерий 6.5: Организацията* идентифицира и опазва представителни образци* на местните екосистеми* и/или ги възстановява* до състояние по-близко до тяхното естествено*. Където не са налични такива образци или са недостатъчни, Организацията* възстановява* част от ГСЕ* до състояние по-близко до естественото*. Големината на възстановените територии и предприетите мерки за тяхното опазване* и възстановяване*, включително в рамките на плантациите*, са пропорционални на природозащитния статус и стойността на екосистемите* на ниво ландшафт* и в съответствие с мащаба*, интензивността* и риска* от осъществяваните дейности.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 6.5.1.* Посредством използването на най-добрата налична информация* са идентифицирани всички естествени екосистеми* на територията на ГСЕ*, които съществуват при естествените природни условия или са съществували, но деградирали в резултат на природни нарушения* или антропогенно въздействие.	<u>Документална проверка:</u> - доклад по ГВКС*, специализирани проучвания и др.; - карти; - ГСП. <u>Теренна проверка</u> - проверяват се на терен наличието и състоянието на идентифицираните територии съгл. 6.5.1 <u>Интервюта:</u> - дават информация дали персоналът* и работниците* са запознати.

Индикатор 6.5.2.* Организацията* осигурява <i>опазването*</i> на <i>представителни образци от всички естествени екосистеми*</i> на територията на ГСЕ*.	<u>Документална проверка:</u> - доклад по ГВКС*; - формуляри по Натура 2000; - Планове за управление на <i>защитени територии и зони*</i>; - Областен план за развитие на горските територии - ГСП (как <i>опазването</i> на представителните образци е отразено в ГСП); - карти на определените <i>гори във фаза на старост*</i> - проверка на <i>планиращите документи*</i> и картен материал; - програми за <i>възстановяване*</i>; - проверка на издадените разрешителни за сеч (вкл. чрез сайта на ИАГ). <u>Теренна проверка:</u> - провеждат ли се дейности в <i>гори във фаза на старост*</i>; - какви дейности се провеждат за <i>опазването*</i> на <i>представителните образци от естествени екосистеми*</i>. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> и <i>работниците*</i> са запознати.
Индикатор 6.5.3. Площта на всеки един от <i>опазваните представителни образци от естествени екосистеми*</i> и всяка една от <i>териториите за възстановяване*</i> се определят в зависимост от тяхната природозащитна и екологична стойност. Тази стойност се определя за всяка една <i>екосистема*</i> на ниво <i>ландшафт*</i> и ГСЕ*.	<u>Документална проверка:</u> - карти, доклад за ГВКС* и др.

Забележка : Целта е по-редките и уязвими горски екосистеми* да бъдат опазени, но да бъдат запазени и <i>представителни образци от екосистеми*</i>, които са добре представени и са в <i>благоприятно природозащитно състояние*</i> (да се има предвид Приложение 11). Забележка : За идентифицирани екосистеми*, за които липсват <i>представителни образци*</i> в обхвата на ГСЕ* се включват <i>територии за възстановяване*</i>, в които <i>Организацията*</i> планира дейности за тяхното <i>възстановяване*</i>.	
Индикатор 6.5.4 Поне 5% от площта на ГСЕ* се определя като <i>гори във фаза на старост (ГФС)*</i>, в които не се допуска човешка намеса. Забележка : 5% <i>гори във фаза на старост (ГФС)*</i>, в които не се допуска човешка намеса, са определени съгласно изискванията на Принцип 9 (виж Анекс 11 - Национално ръководство за определяне на ВКС*, Раздел ВКС* 3). При липса на достатъчно гори с характеристиките на ГФС* на територията на ГСЕ*, се определят гори с потенциал за превръщането им в ГФС*, които се управляват по начин, водещ до формиране на характеристики на <i>гори във фаза на старост (ГФС)*</i>. В тях не се допуска лесовъдска намеса и извличане на дървесина, освен в случаите на <i>едроплощни природни</i>	<u>Документална проверка:</u> - карти, доклад за ГВКС* и др. <u>Теренна проверка</u> - проверяват се определените територии. <u>Интервюта:</u> - дава информация дали <i>персоналът*</i> и <i>работниците*</i> са запознати.

<i>нарушения*</i>, заемащи над 30% от площта на съответната гора във фаза на старост (ГФС)*. (виж определението за ГФС*)	
Индикатор 6.5.5.* <i>Представителните образци от естествени екосистеми*</i> са поне 10% от площта на ГСЕ*. В тях не се допускат горскостопански дейности, освен дейности за възстановяване* до състояние близко до естественото*. В допълнение или като част от определените <i>представителни образци*</i> се включват и определените ГФС* по 6.5.4. Забележка за SLIMF*: За ГСЕ* с площ под 50 ха, изискването на индикатора се намаля до поне 5% гори, в които не се допуска човешка намеса.	<u>Документална проверка:</u> - карти, доклад за ГВКС* и др. <u>Теренна проверка</u> - проверяват се на терен териториите, предвидени съгласно индикатора. <u>Интервюта:</u> - дава информация дали <i>персоналът*</i> и <i>работниците*</i> са запознати.
Индикатор 6.5.6.* Където не са налични <i>представителни образци от естествени екосистеми*</i> или съществуващите образци недостатъчно представляват естествените <i>екосистеми*</i>, <i>Организацията*</i> възстановява* части от ГСЕ* до състояние близко до естествените им природни характеристики, до покриване на изискванията за площи в Индикатор 6.5.5.	<u>Документална проверка:</u> - карти, доклад за ГВКС* и др. <u>Теренна проверка</u> - проверяват се на терен териториите, предвидени и управлявани с цел <i>възстановяване*</i> на естествени <i>екосистеми*</i>.
Индикатор 6.5.7. <i>Представителните образци от</i>	<u>Документална проверка:</u>

естествени екосистеми* са отразени на горскостопанските карти.

- карти.

Критерий 6.6: Организацията* ефективно и последователно поддържа наличието на естествено срещащите се местни видове* и генотипове* и недопуска загуба на биологично разнообразие*, особено в резултат от управлението на местообитанията* в рамките на ГСЕ*. Организацията* демонстрира прилагането на ефективни мерки за контрол на лова, риболова, улова с капани и събирането.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 6.6.1*. Горскостопанските дейности запазват характеристиките на местообитанията* и растителните съобщества в естествените екосистеми* в рамките на ГСЕ*.	<u>Документална проверка:</u> - проверка дали в <i>планиращите документи*</i> са описани <i>характеристиките на местообитанията*</i> и растителните съобщества и дали са оценени горскостопанските дейности, които биха могли да окажат негативно влияние върху естествено срещащите се видове. <u>Теренна проверка:</u> - проверка дали <i>характеристиките на</i> растителните съобщества <i>и местообитанията*</i> в естествените екосистеми* са значително променени от горскостопански дейности. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> и <i>работниците*</i> са запознати с изискванията на индикатора.
Индикатор 6.6.2*. В случаите, в които управлението на ГСЕ* в миналото е довело до унищожаване на	<u>Документална проверка:</u> - <i>планиращи документи*</i>.

естествени растителни съобщества или <i>характеристики на местообитания*</i> , се предприемат мерки за <i>възстановяването*</i> им.	<u>Теренна проверка:</u> - предприети ли са мерки за <i>възстановяване*</i>. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> и <i>работниците*</i> са запознати с изискванията на индикатора.
Индикатор 6.6.3.* Горскостопанските дейности поддържат, подобряват или <i>възстановяват*</i> <i>характеристиките на естествените местообитания*</i> , с цел поддържане на разнообразието от <i>местни видове*</i> и <i>генотипове*</i> .	<u>Документална проверка:</u> - <i>планиращи документи*</i>. <u>Теренна проверка:</u> - проверява се дали се изпълняват предвидените в <i>планиращите документи*</i> дейности за поддържане, подобряване или <i>възстановяване*</i> <i>характеристиките на естествените местообитания*</i>. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> и <i>работниците*</i> са запознати.
Индикатор 6.6.4. Налична е актуална информация по отношение на лова, риболова, поставянето на капани и събирането на видове, вкл. по отношение на допустимите норми за ползване.	<u>Документална проверка:</u> - справки за ползване на дивеча; - актове за браконьерство; - разрешителни по образец за билките от списъка с лечебните растения; - годишно разрешително за гъбите, нелечебните растения и др. <u>Интервюта:</u>

	- дават информация дали <i>персоналът*</i> и <i>работниците*</i> са запознати.
Индикатор 6.6.5.* Осъществяват се ефективни мерки за ограничаване на лова в рамките на годишния план за ползване на дивеча. Осъществяват се мерки за контрол на риболова, поставянето на капани и събирането на видове, така че да се осигури съществуването и естественото разпространение на местните видове и тяхното генетично многообразие. Забележка за SLIMF*: SLIMF* <i>Организациите*</i> са задължени единствено да осъществява ефективни мерки за недопускане поставянето на капани.	<u>Документална проверка:</u> - справки за ползване на дивеча; - актове за браконьерство; - разрешителни по образец за билките от списъка с лечебните растения; - годишно разрешително за гъбите, нелечебните растения и др. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> и <i>работниците*</i> са запознати.

Критерий 6.7: Организацията* опазва или възстановява* естествените водни течения, *водните тела**, *крайречните зони** и тяхната *свързаност**. Организацията* не допуска отрицателни въздействия върху количеството и качеството на водите, като смекчава и преодолява възникналите такива.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 6.7.1.* Естествените водни течения и всички <i>водни тела*</i> са идентифицирани и картирани.	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански карти. <u>Теренна проверка:</u> - проверява се до колко ситуацията на терен отговаря на информацията в <i>планиращите документи*</i>.

Индикатор 6.7.2.* При проектирането, строежа и поддръжката на горски и извозни пътища се прилагат мерки за *опазване** на водните течения, *водните тела**, *крайречните зони** и тяхната екологична *свързаност**, включително:

1. Пресичането на водни течения се свежда до възможния минимум.
2. Пресичането на водни течения се планира преди започване на дейностите и се указва на съответните карти.
3. Когато се налага пресичане на водни течения се изграждат защитни съоръжения (напр. мостове, дървени скари, каменна облицовка на дъното и др.) или се поставят тръби.
4. Пресичането на водни течения е перпендикулярно на течението.
5. Нови пътища не се строят в *речните корита**.
6. Съществуващите в *речните корита** пътища се затварят и се строят заместващи ги.
7. Горските и извозните пътища в ниските части на долините са възможно най-отдалечени от водните течения.
8. Водостоците се проектират по начин, който не пречи на миграцията на рибата, не формират бързи течения или *речни легла**, неподходящи за рибата.
9. Дренажните канали не се заустват в естествени водни течения. Когато това е неизбежно, се инсталират шахти за улавяне на почвените частици,

Документална проверка:

- проекти за изграждане на горски пътища;
- технологични планове за дърводобив.

Теренна проверка:

- начин на разполагане на практика на горски и извозни пътища;
- наличие на следи от наноси или други повреди върху водоизточниците;
- начин на пресичане на водни течения;
- наличие и начин на разполагане на защитни съоръжения.

Интервюта:

- дават информация дали *персоналът** и *работниците** са запознати с изискванията за проектиране, строеж и поддръжка на горски и извозни пътища и мерки за *опазване** на водните течения.

които редовно се почистват.	
Индикатор 6.7.3.* При осъществяването на горскостопанските дейности се прилагат мерки за <i>опазване*</i> на водните течения, <i>водните тела*</i>, <i>крайречните зони*</i> и тяхната екологична <i>свързаност*</i>, включително: 1. Машините за дърводобив и транспорт на дървесина не трябва да навлизат във водните течения, освен на определените и проектирани за целта места за пресичане. 2. Не се извършва извоз на дървесина и преминаване на транспортни средства по протежение на водни течения или <i>речни корита*</i>. В случаите, когато няма друга технологична възможност, това се позволява след одобрение на ръководителя на <i>Организацията*</i>, като в края на извозния път във водното течение се изгражда шахта за улавяне на почвените частици, която се почиства периодично; 3. Остатъци от сечта (клони, връшки и др.) не се складираат в и в непосредствена близост до постоянни и непостоянни водни течения и <i>водни тела*</i>. Остатъци от сечта, попаднали във водното течение или <i>речното легло*</i>, се отстраняват <i>своевременно*</i>. 4. Не се създават бариери на водни течения, потоци и рибни проходи. 5. Временни складове за дървесина не се изграждат в/върху постоянни водни течения.	<u>Документална проверка:</u> - технологични планове за дърводобив; - проверка до колко мерките от <i>планиращите документи*</i> кореспондират с Програмата от мерки на ПУРБ на ЗБР за БУ, целяща достигане на добро количествено и качествено състояние на повърхностните и подземните <i>водни тела*</i>. <u>Теренна проверка:</u> - изпълнение на терен на мерките за <i>опазване*</i> на водните течения, водните тела, <i>крайречните зони*</i> и тяхната екологична <i>свързаност*</i>. <u>Интервюта:</u> - познаване на мерките за <i>опазване*</i> на водните течения, <i>водните тела*</i>, <i>крайречните зони*</i> и тяхната екологична <i>свързаност*</i> от страна на ангажираните в горскостопанските дейности на терен (в т.ч. подизпълнители).
Индикатор 6.7.4.* За <i>опазване*</i> на водните течения,	<u>Документална проверка:</u>

<i>водните тела*</i>, <i>крайречните зони*</i> и тяхната екологична <i>свързаност*</i>, по протежение на всички постоянни водни течения и <i>водни тела*</i> се формират буферни зони с ширина не по-малко от 15 м., където: 1. Не се извършва дърводобив или той е с интензивност до 5% от запаса на буферната зона. 2. Дърводобивните дейности в буферната зона не трябва да създават отворени пространства с диаметър по-голям от 10 м. 3. Мъртвите и умиращи дървета в буферната зона се отстраняват само при опасност за живота и здравето на хората или създават предпоставки за намаляване на проводимостта на водното течение. 4. В 100-метровата ивица покрай реките Марица, Тунджа, Места, Струма, Арда, Лом, Цибрица, Огоста, Скът, Искър, Янтра, Вит, Съзлийка, Стряма, Осъм, Русенски Лом, Камчия, Велека и Резовска, както и 50 метровата за останалите водни течения, в долния равниннохълмист и хълмисто предпланински пояс на дъбовите гори, възобновителните сечи се провеждат с удължен възобновителен период с изключение на изкуствено създадените насаждения.	- отразени ли са буферните зони в технологични планове за дърводобив и др. релевантна документация. <u>Теренна проверка:</u> - спазват ли се на практика изброените режими за буферните зони. <u>Интервюта:</u> - познаване на посочените режими в буферните зони от страна на ангажираните в горскостопанските дейности на терен (в т.ч. подизпълнители).
Индикатор 6.7.5.* Естествени водни течения, <i>водни тела*</i>, <i>крайречните зони*</i> и тяхната екологична <i>свързаност*</i>, количеството и качеството на водата, които са били увредени от дейности на <i>Организацията*</i> (вкл. дейности в миналото) се възстановяват.	<u>Документална проверка</u> - идентифицирани ли са увредените от дейността на <i>Организацията*</i> естествени водни течения, <i>водни тела*</i> и <i>крайречни зони*</i>, както и негативните въздействия върху количеството и качеството на водата; - заложили ли са възстановителни мерки в <i>планиращите</i>

	документи*. Проверка до колко мерките от <i>планиращите документи*</i> кореспондират с Програмата от мерки на ПУРБ на ЗБР за БУ, целяща достигане на добро количествено и качествено състояние на повърхностните и подземните <i>водни тела*</i>; - протоколи от проверки на РИОСВ и Басейнови дирекции. <u>Теренна проверка</u> - наличие на увредени естествени водни течения, <i>водни тела*</i>, <i>крайречните зони*</i> и тяхната екологична <i>свързаност*</i>; негативни въздействия върху количеството и качеството на водата; - изпълнение на терен на предвидените възстановителни мерки. <u>Интервюта:</u> - дава информация дали <i>персоналът*</i> и <i>работниците*</i> са запознати с изискванията; - интервюта със <i>заинтересовани страни*</i> (РИОСВ, БД и др.).
Индикатор 6.7.6.* Там където се наблюдава продължаваща деградация на водните течения, <i>водните тела*</i>, количеството и качеството на водите, причинени от дейности на <i>Организацията*</i> (вкл. дейности в миналото) се предприемат мерки за смекчаване на негативните въздействия и спиране на деградацията.	<u>Документална проверка</u> - идентифицирани ли са естествени водни течения, <i>водни тела*</i>, <i>крайречните зони*</i> с продължаваща деградация; - заложи ли са възстановителни мерки в <i>планиращите документи*</i>; - проверка до колко мерките от <i>планиращите документи*</i> кореспондират с Програмата от мерки на ПУРБ на ЗБР за БУ, целяща достигане на добро количествено и качествено състояние на повърхностните и подземните <i>водни тела*</i>.

	<u>Теренна проверка</u> - наличие на увредени естествени водни течения, <i>водни тела*</i>, <i>крайречните зони*</i>; - наличие на негативни въздействия върху количеството и качеството на водата; - изпълнение на терен на предвидените възстановителни мерки. <u>Интервюта:</u> - дава информация дали <i>персоналът*</i> и <i>работниците*</i> са запознати; - интервюта със <i>заинтересовани страни*</i> (РИОСВ, БД и др.);
Индикатор 6.7.7.* Там където се наблюдава продължаваща деградация на водните течения, <i>водните тела*</i>, количеството и качеството на водите, причинени от дейности на трети страни, <i>Организацията*</i> предприема действия за информиране на отговорните институции и оказва съдействие при изпълнение на мерките за смекчаване на негативните въздействия и спиране на деградацията.	<u>Документална проверка</u> - кореспонденция, договори и други документи, показващи, че <i>Организацията*</i> е информирала съответните отговорни институции. <u>Интервюта:</u> - с отговорните институции.

Критерий 6.8: *Организацията управлява *ландшафта** в *ГСЕ** за поддържане и/ или възстановяване* на разнообразна мозайка от видове, размери, възрастова и пространствена структура, възобновителни цикли – подходящи за *ландшафтните стойности** в дадения регион и за подобряване на екологичната и икономическата *устойчивост**.**

Индикатори	Верификатори
Индикатор 6.8.1.* Поддържа се разнообразна мозайка от видове, размери, възрастови структури, мащаби на разпространение и жизнени цикли, съответстващи на естествените типове <i>гора*</i> на ниво <i>ландшафт*</i>.	<u>Документална проверка:</u> - <i>планиращи документи*</i> - таксационни описания и картен материал <u>Теренна проверка:</u> - проверка до колко са запазени определените елементи; - проверка до колко горскостопанските дейности поддържат и/или <i>възстановяват*</i> разнообразието на елементите посочени в критерия. <u>Интервюта:</u> - запознат ли е отговорният персонал на <i>Организацията*</i> с изискването.
Индикатор 6.8.2. Там където характеристиките на <i>гората*</i> значително се различават от естествената ѝ структура или тя не притежава естествените нива на разнообразие, се предприемат мерки и действия за подобряване и <i>възстановяване*</i> на разнообразието на ниво <i>ландшафт*</i>.	<u>Документална проверка:</u> - оценка до колко планираните дейности поддържат или водят до <i>възстановяване*</i> на разнообразието. <u>Теренна проверка:</u> - изпълнение на мерките на терен. <u>Интервюта:</u> - запознат ли е отговорният персонал на <i>Организацията*</i> с изискването.

Критерий 6.9: *Организацията не превръща *естествени гори** в *горски плантации**, нито превръща *естествени гори** или *плантации**, създадени върху площи, които са били *естествени гори**, в територии върху, които няма *гора**, освен когато**

превръщането:

а) засяга *много малка част** от територията *ГСЕ**

б) ще донесе ясни, съществени, допълнителни и *дългосрочни** защитни ползи на *ГСЕ**

с) не създава опасност или вреда за *високите консервационни стойности (ВКС)**, нито са засяга или уврежда места или източници, необходими за поддържането и подобряването на тези стойности.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 6.9.1.* Не се осъществява превръщане на <i>естествени гори*</i> в горски <i>плантации*</i> и промяна на предназначението им, както и превръщане на горски <i>плантации*</i> в земи за друг вид ползване, ако преди създаването на <i>плантацията*</i> на това място е имало <i>естествена гора*</i>, освен в случаите: 1. Когато: А) Засяга площ не по-голяма от 0,5 % от общата площ на <i>ГСЕ*</i> към момента на сертифицирането. При намаляване на площта включена в обхвата на сертификацията, засегнатата площ е не по-голяма от 0,5 % от общата площ на <i>ГСЕ*</i> към момента на превръщането; и Б) Превръщането носи ясни, съществени, допълнителни и <i>дългосрочни*</i> защитни ползи за <i>ГСЕ*</i>; и	<u>Документална проверка:</u> - проверка на документи, свързани с превръщане на гори и промяна на предназначението. <u>Теренна проверка:</u> - проверява се дали регистрираните документално превръщания и терени с порменен статут отговарят на реалността на терен.

В) Превръщането не създава опасност или вреда за <i>високите конзервационни стойности (ВКС)*</i>, нито уврежда места или източници, необходими за поддържането и подобряването на тези стойности. 2. Когато превръщането е свързано с изграждане на инфраструктурни обекти от национална значимост, както и обекти свързани с националната сигурност и отбраната.	
Индикатор 6.9.2.* Не се осъществява превръщане на <i>естествени гори*</i> в <i>горски култури*</i>, нито на <i>горски култури*</i> в <i>плантации*</i>, освен в случаите: 1. Когато: А) Засяга площ не по-голяма от 0,5 % от общата площ на <i>ГСЕ*</i> към момента на сертифицирането. При намаляване на площта включена в обхвата на сертификацията, засегнатата площ е не по-голяма от 0,5 % от общата площ на <i>ГСЕ*</i> към момента на превръщането; и Б) превръщането носи ясни, съществени, допълнителни и <i>дългосрочни*</i> защитни ползи за <i>ГСЕ*</i>; и В) превръщането не създава опасност или вреда за <i>високите конзервационни стойности (ВКС)*</i>, нито	<u>Документална проверка:</u> - проверка на документи, свързани с превръщане на гори. <u>Теренна проверка:</u> - проверява се дали регистрираните документално превръщания отговарят на реалността на терен.

уврежда места или източници, необходими за поддържането и подобряването на тези стойности.

2. Когато превръщането е било необходимо с цел да се възстанови* едроплощно природно нарушение*.

Критерий 6.10: ГСЕ* включващи горски плантации*, създадени върху територии на естествени гори* след ноември 1994 година, не подлежат на сертифициране освен в случаите в които:

- а) се предоставя ясно и достатъчно доказателство, че **Организацията*** не е директно или индиректно отговорна за превръщането, или
б) превръщането засяга **много малка част*** от територията на стопанството и носи ясни, значителни, допълнителни, **дългосрочно*** осигурени защитни ползи за ГСЕ*.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 6.10.1.* На базата на най-добра налична информация* са документирани всички превръщания след 1994 г.	<u>Документална проверка:</u> - проверка за наличие на актуална информация/ документация за осъществени превръщания; - регистър на създадените след 1994 г. горски плантации*
Индикатор 6.10.2.* Естествени гори* превърнати в горски плантации* или горски култури* след 1994 г. не подлежат на сертификация освен в случаите, когато: 1. Съществуват ясни доказателства, че Организацията* не е директно или индиректно отговорна за превръщането; 2. Превръщането създава ясни, съществени, допълнителни и дългосрочни* защитни ползи за територията обект на	<u>Документална проверка:</u> - проверка за наличието и оценка на релеванността на събрани доказателства за превръщания за които настоящият стопанин/собственик не е директно или индиректно отговорен; - анализ на ползите от планирани превръщания; - наличие на регистър на превръщанията след 1994. <u>Теренна проверка:</u>

сертификация; и	- проверка за съответствие на регистрираните превръщания спрямо реалностите на терен.
3. Общата площ на горските <i>плантации*</i> и <i>горски култури*</i> , създадени след 1994 г. на мястото на <i>естествени гори*</i> не превишава 5% от общата площ на <i>ГСЕ*</i> .	<u>Интервюта:</u> - информираност на <i>Организацията*</i> за изискванията.

ПРИНЦИП 7 НА FSC: УПРАВЛЕНСКО ПЛАНИРАНЕ

ПРИНЦИП 7: УПРАВЛЕНСКО ПЛАНИРАНЕ

*Организацията** има разработени *планиращи документи**, които съответстват на нейните политики и *цели**, *мащаба**, *интензивността** и *риска** от горскостопанските дейности. *Планиращите документи** се прилагат и актуализират на базата на редовен мониторинг с цел да се осигури *адаптивно управление**. Свързаната с планирането и оперативните дейности документация е достатъчна, за да служи за насочване работата на *персонала**, да информира *засегнатите** и *заинтересованите страни** и да обосновава *управленските решения*.

Критерий 7.1: В съответствие с *мащаба**, *интензивността** и *риска** от горскостопанските дейности, *Организацията** е разработила политики (визия и ценности) и е формулирала оперативни *цели на управление**, които са в полза на околната среда, социалния просперитет и *икономическата жизнеспособност**. Резюме на тези политики и *цели** трябва да бъде включено в *планиращите документи** и да бъде публикувано*.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 7.1.1.* <i>Организацията*</i> има документирана политика (визия и ценности) за управление на горските територии и тя е в съответствие с изискванията на този	<u>Документална проверка:</u> - <i>планиращи документи*</i> .

стандарт.	<u>Интервюта:</u> - със заинтересованите страни* относно до колко политиките на Организацията* допринасят за изпълнение изискванията на стандарта.
Индикатор 7.1.2* Специфични оперативни управленски цели*, които се отнасят до изискванията на този стандарт са дефинирани и документирани.	<u>Документална проверка:</u> - <i>планиращи документи*</i>. Проверява се дали в <i>планиращите документи*</i> има заложили управленски цели*, които да водят до покриване изискванията на стандарта.
Индикатор 7.1.3.* Резюме от дефинираните политики(визия и ценности) и специфичните управленски цели* е включено в <i>планиращите документи*</i> и е публикувано*. Забележка за SLIMF*: SLIMF* Организациите* не са задължени да публикуват резюмето по 7.1.3, но трябва да го предоставят при поискване.	<u>Документална проверка:</u> - проверка за наличие на публикувано* резюме .

Критерий 7.2: Разработени са и се прилагат *планиращи документи** за ГСЕ*, които напълно съответстват на политиките и целите на управление, определени съгласно Критерий 7.1. *Планиращите документи** описват природните ресурси на ГСЕ* и обясняват как планирането покрива изискванията за сертификация по FSC. *Планиращите документи** включват горскостопанско и социално планиране в съответствие с *мащаба**, *интензивността** и *риска** от планираните дейности.

Индикатори	Верификатори
------------	--------------

Индикатор 7.2.1.* <i>Планиращите документи*</i> включват управленски дейности*, процедури*, стратегии и други мерки за постигане целите на управление (дефинирани съгласно 7.1.2).	<u>Документална проверка:</u> - обща проверка на <i>планиращите документи*</i>. Проверява се наличието на <i>процедури*</i>, стратегии и др. мерки за постигане целите по 7.1.2
Индикатор 7.2.2.* <i>Планиращите документи*</i> включват оценка на природните ресурси и <i>екологичните стойности*</i> на територията на ГСЕ*, в т.ч.: 1. Описание на физико-географските характеристики на ГСЕ* (топография, почви, геоложки характеристики и водни ресурси и др.); 2. Описание на дървесния ресурс (инвентаризация); 3. Описание на недървесните ресурси (и/или инвентаризация, където съществува методика); 4. <i>Защитени територии и зони*</i>; 5. Реално и потенциално присъствие на <i>редки*</i>, <i>застрашени*</i> и изчезващи видове и техните <i>местообитания*</i> (изисква се по 6.4.1 и 6.5.1); 6. <i>Високи консервационни стойности*</i>.	<u>Документална проверка:</u> - наличие и обхват на изброените елементи в <i>планиращите документи*</i>.
Индикатор 7.2.3. <i>Планиращите документи*</i> включват оценка на социалните, икономически и културни ресурси и условия, в съответствие с Принципи 2-6 и Принцип 9.	<u>Документална проверка:</u> - наличие и обхват на изброените елементи в <i>планиращите документи*</i>.
Индикатор 7.2.4.* <i>Планиращите документи*</i> включват оценка на основните социални и природозащитни рискове на територията на ГСЕ*, в съответствие с Принципи 2-6 и Принцип 9	<u>Документална проверка:</u> - наличие и обхват на изброените елементи в <i>планиращите документи*</i>.

Индикатор 7.2.5.* Когато <i>Организацията*</i> рекламира чрез FSC поддържането и подобряването на <i>екосистемни услуги*</i> (виж. индикатор 5.1.4), <i>планиращите документи*</i> включват оценка на рекламираните <i>екосистемни услуги*</i> .	<u>Документална проверка:</u> - наличие и обхват на изброените елементи в <i>планиращите документи*</i>.
Индикатор 7.2.6.* <i>Планиращите документи*</i> включват програми и дейности, за осигуряване правата на <i>работниците*</i> , здравословни и безопасни условия на труд и <i>равнопоставеност между половете*</i> , в съответствие с Принцип 2.	<u>Документална проверка:</u> - разработени програми и <i>процедури*</i>, отнасящи се до осигуряване правата на <i>работниците*</i>, здравословни и безопасни условия на труд и <i>равнопоставеност между половете*</i>.
Индикатор 7.2.7. <i>Планиращите документи*</i> включват програми и дейности, отнасящи се до обществените отношения (вкл. разрешаване на <i>спорове*</i>) и социално-икономическото развитие на <i>местните общности*</i> , в съответствие с Принципи 1, 4, 5 и 7.	<u>Документална проверка:</u> - наличие на социална оценка; - разработени програми и <i>процедури*</i> за уреждане на обществените отношения и подпомагане на местното социално-икономическо развитие.
Индикатор 7.2.8.* <i>Планиращите документи*</i> предоставят информация и обосновка за планираните горскостопански дейности, използваните лесовъдските системи, методи за добив и необходимото оборудване, в съответствие с Принцип 10.	<u>Документална проверка:</u> - наличие и обхват на изброените елементи в <i>планиращите документи*</i>.
Индикатор 7.2.9.* <i>Планиращите документи*</i> включват обосновка за обема и видовия състав на добива на дървесина и други природни ресурси, в съответствие с Принцип 5.	<u>Документална проверка:</u> - наличие на обосновка за обема и видовия състав на добива на дървесина и други природни ресурси.
Индикатор 7.2.10.* <i>Планиращите документи*</i> включват	<u>Документална проверка:</u>

програми и дейности, отнасящи се до идентификация, <i>опазване*</i> и/или <i>възстановяване*</i> на: 1. <i>редки*</i> и <i>застрашени видове*</i> и техните <i>местообитания*</i>; 2. <i>водни обекти*</i> и <i>крайречни зони*</i>; 3. <i>свързаност*</i> на ниво <i>ландшафт*</i>, вкл. биокоридори за дивата флора и фауна; 4. <i>екосистемните услуги*</i>, за които <i>Организацията*</i> рекламира, че се подобряват чрез FSC в съответствие с Критерий* 5.1 и Приложение 6; 5. представителни образци от всички естествени <i>екосистеми*</i>, в съответствие с Принцип 6; 6. <i>ВКС*</i> в съответствие с Принцип 9.	- наличие на доклади за <i>ГВКС*</i>; - <i>процедури*</i> за идентификация и <i>опазване*</i> на <i>редки*</i> и <i>застрашени видове*</i> и техните <i>местообитания*</i> и елементи на <i>биологичното разнообразие*</i>; - <i>процедури*</i> за защита на водни обекти и <i>крайречни зони*</i>; - <i>процедури*</i> за осигуряване <i>свързаност*</i> на ниво <i>ландшафт*</i>.
Индикатор 7.2.11* <i>Планиращите документи*</i> включват <i>процедури*</i> за оценка на въздействията от горскостопанските дейности и мерки за превенция и смекчаване на идентифицираните неблагоприятни въздействия върху: 1. Екологичните стойности, определени в съответствие с Принципи 6 и 9; 2. Социалните стойности, определени в съответствие с Принципи 2 -5 и Принцип 9; 3. <i>екосистемните услуги*</i>, за които <i>Организацията*</i> рекламира, че се подобряват чрез FSC в съответствие с Критерий 5.1 и Приложение 6.	<u>Документална проверка:</u> - наличие на доклади за <i>ГВКС*</i>; - <i>процедури*</i> за идентификация и <i>опазване*</i> на <i>редки*</i> и <i>застрашени видове*</i> и техните <i>местообитания*</i> и елементи на <i>биологичното разнообразие*</i>; - <i>процедури*</i> за защита на водни обекти и <i>крайречни зони*</i>; - <i>процедури*</i> за оценка, превенция и смекчаване на идентифицираните неблагоприятни въздействия от горскостопанските дейности върху екологичните и социалните стойности.
Индикатор 7.2.12. <i>Планиращите документи*</i> включват описание на програмите за мониторинг, включително на:	<u>Документална проверка:</u> - наличие на доклади за <i>ГВКС*</i>;

1. прираст и ползване в съответствие с Принцип 5; 2. <i>екосистемните услуги*</i>, за които публично е заявено, че се поддържат/ подобряват в следствие на сертификацията, в съответствие с Критерий 5.1 и Приложение 6. 3. <i>екологичните стойности*</i>, определени в съответствие с Принцип 6 и 9; 4. въздействия от горскостопанските дейности, определени в съответствие с Принцип 10; 5. идентифицираните <i>ВКС*</i> определени в съответствие с Принцип 9; 6. <i>въвличането*</i> на <i>заинтересовани страни*</i>, съгласно Принципи 2-5 и Принцип 9.	- <i>процедури*</i> за мониторинг на описаните елементи.
Индикатор 7.2.13* <i>Планиращите документи*</i> включват карти (електронни и на хартия) на природните ресурси, <i>защитените територии и зони*</i> , планираните дейности и собствеността на територията на <i>ГСЕ*</i> .	<u>Документална проверка:</u> - наличие на картен материал;

Критерий 7.3: Планиращите документи* включват *измерими показатели**, чрез които може да бъде оценяван напредъкът по постигане на целите на управление.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 7.3.1.* В <i>Планиращите документи*</i> са определени <i>измерими показатели*</i> за постигане <i>целите на управление*</i> , свързани с добива на продукти от <i>гората*</i> .	<u>Документална проверка:</u> - наличие на показатели в <i>планиращите документи*</i> свързани с добива на продукти от <i>гората*</i>. <u>Интервюта:</u> - с отговорни <i>служители*</i> на <i>Организацията*</i>.

Индикатор 7.3.2.* В <i>Планиращите документи*</i> са определени <i>измерими показатели*</i> за постигане <i>целите на управление*</i> , свързани с възобновяването и лесистостта.	<u>Документална проверка:</u> - наличие на показатели свързани с темповете на растеж, възобновяването и състоянието на <i>гората*</i> в <i>планиращите документи*</i>. <u>Интервюта:</u> - с отговорни <i>служители*</i> на <i>Организацията*</i>.
Индикатор 7.3.3.* В <i>Планиращите документи*</i> са определени <i>измерими показатели*</i> за постигане <i>целите на управление*</i> , свързани с <i>опазване*</i> на водните тела.	<u>Документална проверка:</u> - наличие на показатели в <i>планиращите документи*</i> свързани с <i>опазване*</i> на водните тела. <u>Интервюта:</u> - с отговорни <i>служители*</i> на <i>Организацията*</i>.
Индикатор 7.3.4. В <i>Планиращите документи*</i> са определени <i>измерими показатели*</i> за постигане <i>целите на управление*</i> , свързани с ерозията и уплътняването на почвите.	<u>Документална проверка:</u> - наличие на показатели в <i>планиращите документи*</i> свързани с ерозията и уплътняването на почвите. <u>Интервюта:</u> - с отговорни <i>служители*</i> на <i>Организацията*</i>.
Индикатор 7.3.5.* В <i>Планиращите документи*</i> са определени <i>измерими показатели*</i> за постигане <i>целите на управление*</i> , свързани с популациите на диви животни и растения, <i>биологичното разнообразие*</i> и състоянието на идентифицираните <i>високи консервационни стойности*</i> .	<u>Документална проверка:</u> - наличие на показатели в <i>планиращите документи*</i> свързани с популациите на диви животни и растения, <i>биологичното разнообразие*</i> и състоянието на идентифицираните <i>ВКС*</i>. <u>Интервюта:</u> - с отговорни <i>служители*</i> на <i>Организацията*</i>; - със специалисти.
Индикатор 7.3.6. В <i>Планиращите документи*</i> са	<u>Документална проверка:</u>

определени <i>измерими показатели*</i> за постигане <i>целите на управление*</i> , свързани с услугите, предоставяни на <i>местните общности*</i> .	- наличие на показатели в <i>планиращите документи*</i> свързани с услугите, предоставяни на <i>местните общности*</i>. <u>Интервюта:</u> - с отговорни <i>служители*</i> на <i>Организацията*</i>; - с <i>местните общности*</i>.
Индикатор 7.3.7.* В <i>Планиращите документи*</i> са определени <i>измерими показатели*</i> за постигане <i>целите на управление*</i> , свързани с безопасността на труда.	<u>Документална проверка:</u> - наличие на показатели в <i>планиращите документи*</i> свързани с безопасността на труда; - документална проверка показващата запазване / намаляване броя на <i>трудовете злоупотреки*</i> / подобряване условията на труд.
Индикатор 7.3.8. В <i>Планиращите документи*</i> са определени <i>измерими показатели*</i> за постигане <i>целите на управление*</i> , свързани с <i>икономическата жизнеспособност*</i> на <i>Организацията*</i> .	<u>Документална проверка:</u> - наличие на показатели в <i>планиращите документи*</i> свързани с <i>икономическата жизнеспособност*</i> на <i>Организацията*</i> (заложените финансови цели).

Критерий 7.4: *Планиращите документи** периодично се ревизират и допълват, като се включат резултатите от мониторинга и оценката, приносът на *заинтересовани страни**, нова научна или техническа информация, както и промените в екологичните, социалните и икономическите условия.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 7.4.1.* <i>Планиращите документи*</i> се ревизират и допълват като се вземат предвид резултатите от периодичния мониторинг, прилаган в съответствие с Критерий 8.2	<u>Документална проверка:</u> - проверка за актуалност на <i>планиращите документи*</i>; - проверка до колко резултатите от периодичния мониторинг са интегрирани в ревизираните <i>планиращи документи*</i>.
Индикатор 7.4.2.* <i>Планиращите документи*</i> се ревизират и допълват периодично, при което се интегрират резултати	<u>Документална проверка:</u> - проверка за актуалност на <i>планиращите документи*</i>;

от външни проверки и оценки, като и резултати от сертификационните одити.	- проверка до колко резултатите от резултати от външни проверки, оценки и сертификационните одити са интергирани в ревизираните <i>планиращи документи</i>*. <u>Интервюта:</u> - с отговорни <i>служители</i>* на <i>Организацията</i>*.
Индикатор 7.4.3.* <i>Планиращите документи</i> * се ревизират и допълват периодично, при което се интегрират резултати от процеса по <i>ангажиране</i> * на <i>заинтересовани страни</i> *.	<u>Документална проверка:</u> - проверка до колко в <i>планиращите документи</i>* са интегрирани приложими резултати от консултациите със <i>заинтересовани страни</i>*. <u>Интервюта:</u> - със <i>заинтересовани страни</i>*.
Индикатор 7.4.4.* <i>Планиращите документи</i> * се ревизират и допълват периодично, при което се интегрира нова научна и техническа информация.	<u>Документална проверка:</u> - проверка до колко в <i>планиращите документи</i>* е интегрирана приложима нова научна и техническа информация.
Индикатор 7.4.5.* <i>Планиращите документи</i> * се ревизират и допълват периодично, при което се вземат предвид променящите се екологични, социални и икономически условия.	<u>Документална проверка:</u> - проверка до колко в <i>планиращите документи</i>* са интегрирани приложими резултати от оценки и анализи на променящите се екологични, социални и икономически условия.

Критерий 7.5: Резюме на *планиращите документи** е *публично достъпно** и безплатно за ползване. С изключение на *конфиденциалната информация**, всички останали компоненти на *планиращите документи** се предоставят от *Организацията** на *засегнати страни** при поискване, при което може да се таксува само реалната цена за копиране и доставка.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 7.5.1. Резюме от <i>планиращите документи</i> * (в	<u>Документална проверка:</u>

т.ч. обзорни/ тематични карта на ГСЕ*) е публично достъпно* и бесплатно за ползване с изключение на конфиденциалната информация*.	- наличието и достъпност на резюме от <i>планиращите документи</i>*. <u>Интервюта:</u> - със <i>заинтересовани страни</i>*.
Индикатор 7.5.2.* Релевантни компоненти от <i>планиращите документи</i>*, с изключение на <i>конфиденциална информация</i>*, се предоставя на <i>засегнатите страни</i>* при поискване. По своя преценка <i>Организацията</i>* може да таксува предоставената информация само с реалната цена за копиране и доставка.	<u>Документална проверка:</u> - наличие на <i>процедура</i>* за предоставяне на <i>планиращите документи</i>* при поискване, с изключение на <i>конфиденциалната информация</i>*. - <u>Интервюта:</u> - със <i>заинтересовани и засегнати страни</i>*.

Критерий 7.6: Пропорционално на *мащаба**, *интензивността** и *риска** от горскостопанските дейности *Организацията** проактивно и прозрачно включва *засегнатите страни** в процесите на планиране и мониторинг на горскостопанските дейности, както и други *заинтересовани страни** при поискване от тяхна страна.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 7.6.1.* В процеса на 10 годишното планиране на горскостопанските дейности <i>Организацията</i>* прилага механизми за <i>въвличане</i>* на <i>засегнатите страни</i>*, съобразно техните интереси, както и други <i>заинтересовани страни</i>* при поискване от тяхна страна. Забележка за SLIMF*: За <i>SLIMF</i>* <i>Организации</i>* индикаторът изисква следното: <i>Организацията</i>* се ангажира да информира <i>заинтересованите и</i>	<u>Документална проверка:</u> - наличие на механизми и прилагането им. <u>Интервюта:</u> - със <i>засегнати</i>* и <i>заинтересовани страни</i>*.

<i>засегнатите страни*</i> за възможността за включване в планирането на горскостопанските дейности съобразно техните интереси.	
Индикатор 7.6.2.* В процеса на годишното планиране на горскостопанските дейности се прилагат механизми за информиране и консултиране на <i>засегнати страни*</i>, както и други <i>заинтересовани страни*</i> при поискване от тяхна страна. Забележка за SLIMF*: За <i>SLIMF* Организации*</i> индикаторът изисква следното: <i>Организацията*</i> се ангажира да информира <i>заинтересованите и засегнатите страни*</i> за възможността за включване в планирането на горскостопанските дейности съобразно техните интереси.	<u>Документална проверка:</u> - наличие на механизми и прилагането им. <u>Интервюта:</u> - със <i>засегнати*</i> и <i>заинтересовани страни*</i>.
Индикатор 7.6.3.* В процеса на планиране на горскостопанските дейности се прилагат <i>процедури*</i>, които гарантират, че <i>Организацията*</i> е предприела действия за <i>въвличане*</i> на <i>засегнатите страни*</i> в: - идентифициране на правата (Критерий 4.1); - идентифициране на местата (Критерий 4.7); - идентифициране на въздействията (Критерий 4.5); - процеса по подпомагане на социално-икономическото развитие на <i>местните общности*</i>	<u>Документална проверка:</u> - наличие на съответните <i>процедури*</i> и прилагането им. <u>Интервюта:</u> - със <i>засегнати страни*</i>.

(Критерий 4.4); - <i>процедурите*</i> за разрешаване на <i>спорове*</i> (Критерии 1.6 и 2.6) и - колективното трудово договаряне на ниво <i>Организация*</i> (Критерий 2.4.) <i>Процедурите*</i> за <i>въвличане*</i> на <i>засегнати страни*</i> са съобразени с културните им особености.	
Индикатор 7.6.4.* Прилагат се <i>процедури*</i>, които гарантират, че <i>Организацията*</i> е предприела действия за <i>въвличане*</i> на <i>засегнатите и заинтересовани страни*</i> в оценката, управлението и мониторинга на <i>високите консервационни стойности*</i>. Забележка за SLIMF*: За <i>SLIMF* Организации*</i> изискването на индикатора е следното: <i>Организацията*</i> е предприела действия за <i>въвличане*</i> на <i>засегнатите и заинтересовани страни*</i> в оценката, управлението и мониторинга на <i>високите консервационни стойности*</i>.	<u>Документална проверка:</u> - наличие на <i>процедури*</i> и прилагането им. <u>Интервюта:</u> - със <i>засегнати*</i> и <i>заинтересовани страни*</i>.
Индикатор 7.6.5. <i>Процедурите*</i> по <i>въвличане*</i> на <i>засегнатите и заинтересовани страни*</i> описват как: - са определени подходящите представители и места за контакт (вкл. където е приложимо местни институции, организации и власти); - съвместно са установени и се използват подходящи комуникационни канали, които позволяват информацията да тече свободно и в двете посоки; - се осигурява равнопоставено <i>въвличане*</i> на всички	<u>Документална проверка:</u> - наличие на <i>процедури*</i> и прилагането им; - съответствие на <i>процедури*</i> с изискванията на 7.6.5 <u>Интервюта:</u> - със <i>засегнати*</i> и <i>заинтересовани страни*</i>

представени заинтересовани групи (вкл. жени, младежи, възрастни хора, малцинствени групи); - се записват всички срещи, дискутирани въпроси и постигнати споразумения; - се осигурява одобрението на записите от участниците в срещите; - <i>заинтересовани страни*</i>, участващи в процеса на консултации, ще бъдат информирани за резултатите и как резултатите и очакваното им приложение ще бъдат одобрени преди да се продължи с горскостопанските дейности.	
Индикатор 7.6.6.* <i>Засегнатите страни*</i> се уведомяват предварително за процесите по планиране и мониторинг, които могат да окажат неблагоприятно въздействие върху тях и техните интереси, като им е предоставена възможност за участие в тези процеси.	<u>Документална проверка:</u> - наличие на писмени документи (протоколи, записки и др.) доказващи, че <i>засегнатите страни*</i> са уведомени предварително за процесите по планиране и мониторинг и им е дадена възможност за участие. <u>Интервюта:</u> - със <i>засегнати страни*</i>
Индикатор 7.6.7.* При поискване от <i>заинтересовани страни*</i>, им се предоставя възможност да участват в планирането и мониторинга на горскостопанските дейности, които засягат техните интереси.	<u>Документална проверка:</u> - наличие на писмени документи (протоколи, записки и др.) доказващи, че на <i>заинтересованите страни*</i> е предоставена възможност за участие при посикаване. - <u>Интервюта:</u> - със <i>заинтересовани страни*</i> с цел установяване до колко им е предоставена възможността за участие в мониторинга и процесите на планиране.

ПРИНЦИП 8 НА FSC: МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА**ПРИНЦИП 8: МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА**

*Организацията** извършва мониторинг на напредъка за постигане на целите на управление, въздействията от горскостопанските дейности и състоянието на *гората**, обект на сертификация. Мониторингът и оценката се извършват по начин пропорционален на *мащаба**, *интензивността** и *риска** от горскостопанските дейности, за да се постигне *адаптивно управление**.

Критерий 8.1: *Организацията** извършва мониторинг на изпълнението на *планиращите документи**, вкл. по отношение на политиките и *целите на управление**, напредъка на изпълнението на планираните дейности и изпълнението на техните *измерими показатели**.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 8.1.1.* Съществува и се изпълнява система за годишен мониторинг на изпълнението на <i>планиращите документи*</i> , вкл. по отношение на политиките и <i>целите на управление*</i> и техните <i>измерими показатели*</i> .	<u>Документална проверка:</u> - проверка за наличие на система (заповед на директора) и/или писмен план/метод за мониторинг, който вкл. всички елементи на индикатора. <u>Интервюта:</u> - с отговорните <i>служители*</i>, относно познаването на системата за мониторинг и на произтичащите от нея задължения.

Критерий 8.2 *Организацията** извършва мониторинг и оценка на въздействието от *дейностите по управление** на *ГСЕ** върху социалната и природната среда, както и на промените в състоянието на околната среда.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 8.2.1.* Извършва се мониторинг на	<u>Документална проверка:</u>

въздействието на <i>дейностите по управление</i> * върху социалната среда съгласно Приложение 7.	- документирана система за мониторинг; - проверка на писмени записи от проведен мониторинг – проверовъчни листи, анализи, резюмета. <u>Интервюта:</u> - със <i>служителите</i>*, отговорни за мониторинга и <i>местните общности</i>*
Индикатор 8.2.2.* Извършва се мониторинг на въздействието на <i>дейностите по управление</i> * върху околната среда съгласно Приложение 7.	<u>Документална проверка:</u> - документирана система за мониторинг; - проверка на писмени записи от проведен мониторинг – проверовъчни листи, анализи, резюмета. <u>Интервюта:</u> - със отговорните <i>служители</i>*, относно познаването на метода за мониторинг и на произтичащите от него задължения.
Индикатор 8.2.3.* Промените в околната среда се мониторира съгласно Приложение 7.	<u>Документална проверка:</u> - документирана система за мониторинг; - проверка на писмени записи от проведен мониторинг – проверовъчни листи, анализи, резюмета. <u>Интервюта:</u> - със <i>служителите</i>*, които извършват теренните проверки – началник-участък, помощник лесничей и др.; - със отговорните <i>служители</i>*, относно познаването на метода за мониторинг и на произтичащите от него задължения.

Критерий 8.3: *Организацията анализира резултатите от мониторинга и оценките и интегрира резултатите от анализа в процеса на планиране на горскостопанските дейности.**

Индикатори	Верификатори
Индикатор 8.3.1.* <i>Организацията*</i> адаптира управлението на горскостопанските дейности, съгласно анализа на резултатите от мониторинга.	Документална проверка: - проверка на <i>планиращите документи*</i> ; - проверка на документи по подготовка, планиране и провеждане на лесовъдските дейности – карнет-описи, технологични планове, план-извлечения. Търсят се доказателства за включването на идентифицирани при мониторинга рискове, настъпили промени и отклонения, в процеса на планиране на дейностите; - документи с анализ на резултати от мониторинга. Интервюта: - проверява се информираността на отговорните <i>служители*</i> относно включването на резултатите от мониторинга в ежегодното планиране и извършване на дейностите.
Индикатор 8.3.2.* Ако резултатите от мониторинга покажат несъответствие с изискванията на <i>FSC стандарта*</i> , тогава <i>целите на управление*</i> и техните <i>измерими показатели*</i> , както и дейностите се ревизират.	Документална проверка: - проверка на <i>планиращите документи*</i>; - документи с анализ на резултати от мониторинга. Теренна проверка Интервюта: - интервюта с ръководството и <i>служителите*</i> на <i>Организацията*</i>

Критерий 8.4: *Организацията** изготвя обществено достъпно резюме на резултатите от мониторинга. Тази информация се предоставя безплатно и свободно с изключение на *конфиденциалната информация**.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 8.4.1.* Резюме на резултатите от мониторинга, с	Документална проверка:

изключение на <i>конфиденциална информация*</i> , е <i>публично достъпно*</i> и се предоставя свободно и безплатно.	- проверка за наличие на <i>публично достъпно*</i> резюме – на информационно табло, на интернет страницата на <i>Организацията*</i> и др. <u>Интервюта:</u> - с представители на местната общност.
---	---

Критерий 8.5: Организацията* има и прилага система за проследяване на продукцията пропорционална на *мащаба**, *интензивността** и *риска** от осъществяваните дейности, за да демонстрира източника и количеството на продуктите в съответствие с планираните резултати за всички дървесни продукти от *гората** обект на сертификация, които са маркирани като *FSC сертифицирани**.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 8.5.1.* Прилага се система за проследяване на всички продукти от <i>гората*</i> , обект на сертификация, които излизат на пазара като <i>FSC сертифицирани продукти*</i> .	<u>Документална проверка:</u> - проверка за наличие на <i>процедура*</i> по индикатора – заповед, система, план за проследяване на продуктите. <u>Интервюта:</u> - с отговорните <i>служители*</i>, относно познаването на системата и на произтичащите от него задължения.
Индикатор 8.5.2.* За всички продукти, които са продадени като <i>FSC сертифицирани*</i> , се документира и съхранява следната информация: 1. научно и общоприето име на съответния дървесен вид 2. име и описание на продукта 3. количество 4. информация чрез която материалът може да се проследи до насаждението от което е добит.	<u>Документална проверка:</u> - проверка на счетоводни документи – фактури, товарителници, превозни билети, договори за продажба на продукти; - проверка на досиета на обекти – карнет-опис, сортиментна ведомост, приемно-предавателни протоколи за добити продукти.

5. дата на добиване или производство на продукта 6. в случай на първична преработка в <i>гората</i>* (ако се извършва такава) – датата на производство/обработка и произведеното количество.	
Индикатор 8.5.3.* Фактурите за продажба на <i>FSC сертифицирани продукти</i>* и съпътстващата документация се съхраняват най-малко за период от 5 години. Документите съдържат минимум следната информация: 1. име и адрес на купувача 2. дата на продажба 3. дървесен вид (общоприето име) 4. описание на продукта 5. продадено количество 6. сертификационен код 7. надписът "FSC 100%", който служи за идентифициране на продукти, продавани като <i>FSC сертифицирани продукти</i>.*	<u>Документална проверка:</u> - проверка на счетоводни документи – фактури, товарителници, превозни билети, договори за продажба на продукти; - проверка на досиета на обекти – карнет-опис, сортиментна ведомост, приемно-предавателни протоколи за добити продукти.

ПРИНЦИП 9 НА FSC: ВИСОКИ КОНСЕРВАЦИОННИ СТОЙНОСТИ

ПРИНЦИП 9: ВИСОКИ КОНСЕРВАЦИОННИ СТОЙНОСТИ

Организацията* поддържа и/или подобрява **високите консервационни стойности*** в рамките на **ГСЕ*** чрез прилагането на **превантивен подход***.

Критерий 9.1 Организацията*, чрез **ангажиране*** на **засегнатите страни***, **заинтересованите страни*** и чрез използването на други средства и източници, извършва оценка и документира наличието и състоянието на следните характеристики определящи **високите консервационни стойности (ВКС)*** на територията на **ГСЕ***, в съответствие с **обхвата*** и **интензивността*** на стопанисването и вероятността за наличие на **ВКС***:

- **ВКС1 - Разнообразие от видове.** Концентрации на **биологично разнообразие*** вкл. ендемични, **редки***, **защитени*** и **застрашени*** от изчезване видове, с глобално, регионално или национално **значение***.
- **ВКС2 – Екосистеми и мозайки от екосистеми на ниво ландшафт*.** **Непокътнати горски ландшафти***, големи **екосистеми*** на ниво **ландшафт*** и мозайки от **екосистеми*** с глобално, регионално или национално **значение***, в които съществуват жизнени популации на повечето естествено срещащи се видове в естествените им модели на разпространение и обилие.
- **ВКС3 – Екосистеми* и местообитания*.** Редки, защитени или застрашени от изчезване **екосистеми***, **местообитания*** или **рефугиуми***.
- **ВКС 4 - Екосистемни услуги* от критично* значение.** Основни **екосистемни услуги*** от **критично*** (незаменимо) значение в определени ситуации вкл., **опазване*** на водосбори и контрол на ерозията на уязвими почви и склонове.
- **ВКС 5 - Основни потребности на населението.** Места и ресурси от фундаментално значение за задоволяване на основните потребности на **местните общности*** и **коренното население*** (вкл. поминък, здраве, храна, вода), идентифицирани с тяхно участие.
- **ВКС6 - Културни ценности.** Места, ресурси, **местообитания*** и **ландшафти*** от глобално или национално културно, археологично или историческо **значение***, и/или от **критично*** (незаменимо) **значение*** за традиционната култура на **местните общности*** и **коренното население***, идентифицирани с тяхно участие, вкл. културно, екологично, икономическо или религиозно/духовно **значение***.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 9.1.1.* На територията на ГСЕ* е извършено специализирано проучване за наличието и състоянието на ВКС* съгласно Практическото ръководство "Определяне, управление и мониторинг на гори с висока консервационна стойност"	Документална проверка: - документирано проучване на ГВКС* / Доклад за ГВКС*. Теренна проверка: - проверка на определени ГВКС * за съответствие на

в България** (виж Приложение 13).	документалната информация със ситуацията на терен. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат с проучването на <i>ВКС*</i>.
Индикатор 9.1.2.* Резултатите от проучването по Индикатор 9.1.1 са представени в доклад и идентифицираните <i>ГВКС*</i> са картирани.	<u>Документална проверка:</u> - доклад от проучване на <i>ВКС*</i>; - карти с идентифицираните <i>ГВКС*</i>. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат с проучването на <i>ВКС*</i>.
Индикатор 9.1.3.* При проучването по Индикатор 9.1.1 са проведени и документирани консултации със <i>засегнатите*</i> и <i>заинтересованите страни*</i> и експерти, компетентни по категориите <i>ВКС*</i> . Механизмите за консултиране са <i>съобразени с културните особености*</i> на участниците.	<u>Документална проверка:</u> - списъци на експертите и <i>заинтересовани страни*</i>, участвали и/или консултирани при проучването и разработването на доклада за <i>ГВКС*</i>; - писма до 3 <i>заинтересовани страни*</i>; - документи от обществени обсъждания, мнения, становища и др. <u>Интервюта:</u> - Дават информация дали местните <i>заинтересовани страни*</i> са запознати с наличието на <i>ГВКС*</i> в района и как са били ангажирани и/или консултирани при определянето им.
Индикатор 9.1.4.* Докладът по 9.1.2 е <i>публично достъпен*</i> на уебсайта на <i>Организацията*</i> , като от него е изключена информацията за находища на <i>редки*</i> и <i>застрашени видове*</i> . В случай, че <i>Организацията*</i> няма уебсайт докладът е достъпен при поискване.	<u>Документална проверка:</u> - уебсайта на <i>Организацията*</i>; - кореспонденция със <i>заинтересовани страни*</i>, които са поискали доклада.

Индикатор 9.1.5.* Докладът по 9.1.2 се актуализира текущо при наличие на нова информация, аргументирана обосновка и консултация със <i>заинтересованите и засегнати страни*</i> . Не се допуска промяна на вече определените ГФС* освен с изключенията при едроплощни нарушения* (виж бележката към Индикатор 6.5.4).	<u>Документална проверка:</u> - проверява се <i>доклада за ГВКС*</i>; - писма от <i>заинтересовани страни*</i>. <u>Интервюта:</u> - със <i>заинтересовани страни*</i>; - със <i>служители*</i> на организацията.
Индикатор 9.1.6. <i>Засегнатите и заинтересованите страни*</i> са информирани, че могат текущо да подават към <i>Организацията*</i> нова информация за актуализиране на доклада по 9.1.2.	<u>Документална проверка:</u> - писма до <i>заинтересовани страни*</i>; - списъци с участници и протоколи от срещи със <i>заинтересованите* и засегнатите*</i> страни. <u>Интервюта:</u> - със <i>заинтересовани страни*</i>; - със <i>служители*</i> на организацията.

Критерий 9.2: *Организацията** разработва ефективни стратегии, за поддържане и/или повишаване на установените *високи конзервационни стойности**, чрез *ангажиране** на експерти и *засегнатите** и *заинтересованите страни**.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 9.2.1*. <i>Заплахите*</i> за установените <i>високи конзервационни стойности*</i> са идентифицирани и документиращи. Забележка: <i>Заплахите*</i> се определят съгласно <i>Практическото ръководство "Определяне, управление и мониторинг на гори с висока конзервационна стойност в България"</i> .	<u>Документална проверка:</u> - доклад за <i>ГВКС*</i> с дефинирани <i>заплахи*</i> за определените <i>ВКС*</i>. <u>Теренна проверка:</u> - проверява се дали коректно са определени <i>заплахите*</i> за определените <i>ВКС*</i>. <u>Интервюта:</u> - дава информация дали <i>персоналът*</i> е запознат с наличието на

	<i>ГВКС* и какви са заплахите* за определените ВКС*.</i>
Индикатор 9.2.2.* <i>Планиращите документи*</i> включват специфични дейности (мерки) за поддържане и/или повишаване на установените <i>ВКС*</i> , които се прилагат преди и по време на провеждане на горскостопанските дейности.	<u><i>Документална проверка:</i></u> - проверка за наличие на описани специфични дейности за поддържане и/или повишаване на установените <i>ВКС*</i> в доклада за <i>ГВКС*</i>; - досиета на обектите в които се провеждат горскостопански дейности. <u><i>Теренна проверка:</i></u> - проверява се дали се вземат предвид и прилагат определените мерки за поддържане и <i>опазване*</i> на <i>ВКС*</i> преди и по време на провеждане на горскостопанските дейности. <u><i>Интервюта:</i></u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат с наличието на <i>ГВКС*</i> и мерките и дейностите за опазването им преди и по време на провеждане на горскостопанските дейности.
Индикатор 9.2.3.* При разработването на специфични дейности за поддържане и/или повишаване на установените <i>ВКС*</i> са ангажирани <i>засегнати*</i> / <i>заинтересовани страни*</i> и експерти в съответните области.	<u><i>Документална проверка:</i></u> - списъци на експертите и <i>заинтересовани страни*</i>, участвали и/или консултирани при разработването на дейности за поддържане и/или повишаване на установените <i>ВКС*</i>; - писма до <i>заинтересовани страни*</i>; - документи от обществено обсъждане, мнения, становища и др. <u><i>Интервюта:</i></u> - дават информация дали местните <i>заинтересовани страни*</i> са запознати с наличието на <i>ГВКС*</i> в района и как са били <i>ангажирани*</i> и/или консултирани при разработването на дейности за поддържане и/или повишаване на установените <i>ВКС*</i>.
Индикатор 9.2.4. Разработените специфични дейности водят до поддържане и/или повишаване на <i>ВКС*</i> .	<u><i>Документална проверка:</i></u> - доклад за <i>ГВКС*</i> с дефинирани дейности за поддържане и/или повишаване на определените <i>ВКС*</i>;

	- наличие на <i>процедури*</i>, които осигуряват прилагането на дейности за поддържане и/или повишаване на установените <i>ВКС*</i>; - досиета на обектите, в които се провеждат горскостопански дейности - проверява се дали преди началото на горскостопанските дейности са взети предвид наличието на <i>ГВКС*</i> и как са отразени предвидените защитни мерки в техническата документация - технологични планове, карнет описи и т.н. <u>Теренна проверка:</u> - проверява се дали прилаганите мерки за поддържане и <i>опазване*</i> на <i>ГВКС*</i> са ефективни. <u>Интервюта:</u> - дават информация за ефективността на прилаганите стратегии и мерки за поддържане и <i>опазване*</i> на <i>ГВКС*</i>.
--	---

Критерий 9.3: Организацията* прилага стратегии и действия, които поддържат и/или повишават установените *високи консервационни стойности. Тези стратегии и действия трябва да се основават на *превантивния подход** и да бъдат в съответствие с *обхвата**, *интензивността** и *риска** от горскостопанските дейности.**

Индикатори	Верификатори
Индикатор 9.3.1.* Организацията* прилага разработените специфични действия за поддържане и/или повишаване на <i>ВКС*</i> и <i>териториите с ВКС*</i> .	<u>Документална проверка:</u> - доклад за <i>ГВКС*</i> с дефинирани дейности за поддържане и/или повишаване на определените <i>ВКС*</i>; - наличие на <i>процедури*</i>, които осигуряват прилагането на дейности за поддържане и/или повишаване на установените <i>ВКС*</i>; - досиета на обектите, в които се провеждат горскостопански дейности - проверява се дали преди началото на горскостопанските дейности са взети предвид наличието на

	<i>ГВКС*</i> и как са отразени предвидените защитни мерки в техническата документация - технологични планове, карнет описи и т.н.; - проверка на позволителните за сеч (вкл. чрез сайта на ИАГ). <u>Теренна проверка:</u> - проверява се дали се вземат предвид и прилагат мерки за поддържане и <i>опазване*</i> на <i>ГВКС*</i> преди и по време на провеждане на горскостопанските дейности. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат и прилага мерки за поддържане и <i>опазване*</i> на <i>ГВКС*</i>.
Индикатор 9.3.2.* Прилаганите специфични дейности предотвратяват щетите и риска за <i>ВКС*</i>, дори когато научната информация е непълна или неубедителна или уязвимостта на <i>ВКС*</i> е неопределена.	<u>Документална проверка:</u> - доклад за <i>ГВКС*</i> с дефинирани дейности за поддържане и/или повишаване на определените <i>ВКС*</i>; - досиета на обектите в които се провеждат горскостопански дейности. <u>Теренна проверка:</u> - проверява се дали се вземат предвид и прилагат мерки за поддържане и <i>опазване*</i> на <i>ГВКС*</i> и дали тези мерки предотвратяват щетите и риска за <i>ВКС*</i>. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат и прилага мерки за поддържане и <i>опазване*</i> на <i>ГВКС*</i>.
Индикатор 9.3.3.* Дейности, които увреждат на <i>ВКС*</i> се преустановяват незабавно и се предприемат действия за <i>възстановяване*</i> и защита на засегнатите <i>ВКС*</i>.	<u>Документална проверка:</u> - <i>процедура*</i> или заповед за действия в случай на увреждане на <i>ГВКС*</i>; - досиета на обектите, в които се провеждат горскостопански дейности.

	<u>Теренна проверка:</u> - проверява се за наличие на дейности, увреждащи ВКС*; - проверява се дали се прилагат мерки за възстановяване* на ВКС*, увредени от горскостопанските дейности. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали персоналът* е запознат с процедурите* за преустановяване на дейности, увреждащи определените ВКС* и какви мерки се предприемат за възстановяване* на увредени ГВКС*.
--	---

Критерий 9.4: Организацията* периодично провежда мониторинг за оценка на промените в състоянието на ВКС*, а стратегиите за управлението им се адаптират така, че да осигурят ефективното им опазване*. Мониторингът е в съответствие с обхвата*, интензивността* и риска* на провежданите горскостопански дейности, като се ангажират експерти и засегнатите/заинтересовани страни*.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 9.4.1.* В съответствие с препоръките за мониторинг на ВКС* в <i>Практическо ръководството "Определяне, управление и мониторинг на гори с висока консервационна стойност в България"</i>* се прилага система за периодичен мониторинг на идентифицираните ВКС* и ефективността на прилаганите дейности за поддържане и/или повишаване на ВКС*.	<u>Документална проверка:</u> - доклад за ГВКС* в разделите „Препоръки за мониторинг“; - разработена система/програма за мониторинг - процедура*, заповед; - попълнени форми за проведен мониторинг. <u>Теренна проверка:</u> - проверява дали се прилагат посочените в Доклада за ГВКС* препоръки за мониторинг на ГВКС*. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали персоналът* е запознат с и прилага програма за мониторинг.
Индикатор 9.4.2. Системата за мониторинг включва ангажиране* на експерти, засегнати* и заинтересовани	<u>Документална проверка:</u> - списък с участвалите експерти в разработването на доклада за

страни*.	ГВКС* в разделите „Препоръки за мониторинг“; - писма-покани до <i>заинтересовани страни*</i> и експерти да участват в мониторинговите дейности; - разработена система/ програма за мониторинг - <i>процедура*</i>, заповед. <u>Интервюта:</u> - с местните <i>заинтересовани страни*</i> и експерти относно възможностите за участие и реалното участие в мониторинга на ГВКС*.
Индикатор 9.4.3. Системата за мониторинг има достатъчен обхват, детайлност и честота за установяване на настъпили промени в установните ВКС*, по отношение на първоначалната оценка и статус на всяка ВКС*.	<u>Документална проверка:</u> - доклад за ГВКС* в разделите „Препоръки за мониторинг“; - разработена система/програма за мониторинг - <i>процедура*</i>, заповед; - попълнени форми за проведен мониторинг; - документиран промени в състоянието на установените ВКС*. <u>Теренна проверка:</u> - проверява се дали се прилагат посочените в <i>доклада за ГВКС*</i> препоръки за мониторинг на ГВКС*; - проверява се дали системата за мониторинг позволява установяване на настъпили промени в установените ВКС*. <u>Интервюта:</u> - със отговорни <i>служители*</i> в <i>Организацията*</i> относно тяхната запознатост с препоръките за мониторинг; - с отговорни <i>служители*</i> в <i>Организацията*</i> за оценка на обхвата, детайлността и честотата на системата за мониторинг на ВКС*.
Индикатор 9.4.4. Резултатите от мониторинга се отразяват писмено в стандартни форми и въз основа на тях се изготвя ежегоден писмен анализ.	<u>Документална проверка:</u> - доклад за ГВКС* в разделите „Препоръки за мониторинг“; - досиета на обектите; - попълнени форми за проведен мониторинг;

	- писмен годишен анализ. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали отговорните <i>служители</i>* са запознати с препоръките за мониторинг и по какъв начин попълват формите за мониторинг.
Индикатор 9.4.5.* Прилаганите дейности се адаптират, когато мониторингът или друга нова информация показават, че те са недостатъчни да осигурят поддържане и/ или повишаване на <i>ВКС</i> *.	<u>Документална проверка:</u> - доклад за <i>ГВКС</i>* в разделите „Препоръки за мониторинг“; - годишен анализ на резултатите от проведения мониторинг; - <i>планиращи документи</i>*; - досиетата на обектите; - доклади, становища, констативни протоколи; - писма и предложения от <i>заинтересовани страни</i>* и експерти за промени в <i>доклада за ГВКС</i>*; - промени в мерките за <i>опазване</i>* и/или системата за мониторинг в доклад за <i>ГВКС</i>* и съответните процедури. <u>Теренна проверка:</u> - проверява се дали се прилагат адаптираните дейности. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали отговорните <i>служители</i>* използват информацията от мониторинга за промени в дейностите при необходимост; - дават информация дали съответните <i>служители</i>* са запознати с и прилагат промените в дейностите.

ПРИНЦИП 10 НА FSC: ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ГОРСКОСТОПАНСКИТЕ ДЕЙНОСТИ

Принцип 10: Осъществяване на горскостопански дейности

Дейностите, извършени от или за *Организацията** за *ГСЕ** в обхвата на сертификация, са планирани и изпълнени в съгласие с икономическите, екологичните и социални политики и *цели** на *Организацията** и в съответствие с *принципите** и *критериите** на FSC.

Критерий 10.1 В изпълнение на *планиращите документи** или след извършено ползване, *Организацията** трябва *своевременно** да *възстанови** растителната покривка до *състоянието преди ползването** или до *състояние по-близо до естественото** посредством естествени или изкуствени методи за възобновяване.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 10.1.1*: Сечищата са възобновени <i>своевременно*</i> и по начин, който: 1. защитава засегнатите <i>екологични стойности*</i> и 2. е подходящ, за да <i>възстанови*</i> цялостно <i>гората*</i> до <i>състоянието преди ползването*</i> или до естествената ѝ структура и видов състав.	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански план; - технологични планове за дърводобив; - технологични планове за залесяване. <u>Теренна проверка:</u> - На терен се проверява дали предвидените мероприятия са изпълнени така, че да отговарят на предвиденото в плановите. Проверява се състоянието на естественото възобновяване; подпомагането на възобновяването или създадените култури. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> и <i>работниците*</i> са запознати с начините на възобновяване на насаждението след провежданите мероприятия; - дават информация дали се изпълняват предвидените дейности по възобновяване съгласно документацията (проект, планове); - дават информация относно състоянието на <i>гората*</i> преди ползването, засегнатите <i>екологични стойности*</i> и др. (интервюират се представители на <i>местните общности*</i>).
Индикатор 10.1.2*: Възобновителните сечи в естествените гори се провеждат по начин, който води до естествено възобновяване на основни дървесни видове, типични за района в съответствие с характеристиките на месторастенето и икономическите цели на <i>ГСЕ*</i>.	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански план; - карнет-описи на насаждения, в които са провеждани възобновителни сечи; - технологични планове за дърводобив; - технологични планове за залесяване.

	<u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали предвидените възобновителни сечи са изпълнени по начин, водещ до естествено възобновяване на основните <i>местни видове*</i>. Проверява се състоянието на естественото възобновяване, подпомагането на възобновяването или създадените култури. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> и <i>работниците*</i> са запознати със спецификата на лесовъдските системи за естествено възобновяване на насаждението. Изпълняват ли се предвидените дейности по възобновяване съгласно горскостопанския план и наредбите.
Индикатор 10.1.3*: За <i>възстановяване*</i> на деградирани естествени горски <i>екосистеми*</i>, за допълване на естественото възобновяване, както и след <i>едроплощни природни нарушения*</i> може да се използва изкуствено възобновяване при спазване на следните изисквания: - залесяване се извършва само в участъци със затруднено естествено възобновяване, като се използват само <i>местни видове*</i> и произходи; - толерират се естествените сукцесионни процеси и развитието на появилите се ранно-сукцесионни местни дървесни видове.	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански план; - технологични планове за залесяване; - документация при наличие на <i>едроплощни природни нарушения*</i>. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали залесяването изпълнява изискванията на индикатора. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат и прилага изискванията на индикатора.
Индикатор 10.1.4*: Дейностите по възобновяване на горите с издънков произход водят до превръщането им в семенни, освен ако в горскостопанския план за съответните гори не са посочени други стопански цели.	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански план; - карнет-описи на издънкови насаждения; в които са провеждани възобновителни сечи.

	<u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали предвидените възобновителни сечи са изпълнени по начин, водещ до семенно възобновяване. Проверява се състоянието на естественото възобновяване/подпомагането на възобновяването. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат с основната цел на стопанисването на издънковите гори и дали се изпълняват предвидените дейности по възобновяване съгласно горскостопанския план и наредбите.
Индикатор 10.1.5: Дейностите по възобновяване на горските <i>плантации*</i> са изпълнени по начин, който води до <i>възстановяване*</i> на горскодървесна растителност съгласно горскостопанския план и изискванията на <i>националното законодателство*</i>. В случаите когато целта е трансформация на горската <i>плантация*</i> в насаждения с по-естествени видов състав и структура, за залесяване се използват само <i>местни видове*</i> и произходи.	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански план; - технологични планове за дърводобив; - технологични планове за залесяване. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали предвидените мероприятия са изпълнени, както е предвидено в плановите и дали при планирана трансформация е залесявано с <i>местни видове*</i> и произходи. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат с изискванията на индикатора.
Индикатор 10.1.6: Когато в горскостопанския план е предвидено възобновяване по изкуствен начин на горски <i>плантации*</i>, залесяването се извършва в срок до 2 години от изсичане на насаждението.	<u>Документална проверка:</u> - документи за дърводобив и залесяване. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали изсечените площи с горски <i>плантации*</i> са залесени своевременно. <u>Интервюта:</u>

	- дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат с крайния срок за залесяване на <i>плантациите*</i> и дали изискването се изпълнява.
Индикатор 10.1.7.* Насаждения с изкуствен произход, които не са горски <i>плантации*</i>, се стопанисват по начини и методи, които подпомагат превръщането им в <i>естествени гори*</i>: - подпомага се възобновяването на местни, типични за района видове в насажденията; - лесовъдските мероприятия благоприятстват създаването и поддържането на структурни характеристики, типични за естествените гори в района.	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански план; - технологични планове за дърводобив; - технологични планове за залесяване. <u>Теренна проверка:</u> - Проверява се дали предвидените мероприятия са изпълнени така, че да отговарят на предвиденото в плановите. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> и <i>работниците*</i> са запознати с изискванията по <i>възстановяване*</i> на <i>гората*</i>.
Индикатор 10.1.8*: Полагат се усилия за <i>възстановяване*</i> на естествения видо-състав и структура на деградирани горски <i>екосистеми*</i>.	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански план; - технологични планове за залесяване; - документация при наличие на <i>едроплощни природни нарушения*</i>. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали залесяването изпълнява изискванията на индикатора. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат и прилага изискванията на индикатора.
Индикатор 10.1.9*: Не се допуска изкуствено залесяване на <i>естествени открити пространства*</i> в горските масиви, с изключение на мероприятия за контрол на ерозионни процеси.	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански план; - технологични планове за залесяване.

	<u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали не са залесявани <i>естествени открити пространства</i>.*. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът</i>* е запознат с изискването да не се залесяват <i>естествени открити пространства</i>*.
--	--

Критерий 10.2: За възобновителни дейности *Организацията** използва видове, които са добре адаптирани към екологичните изисквания на средата и съответстват на горскостопанските цели. За възобновителни дейности *Организацията** използва *местни видове** и *генотипове**, освен ако е налице ясна и убедителна обосновка за използване на други видове.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 10.2.1.* Гори от местни дървесни видове не се трансформират в горски <i>плантации</i> * или в насаждения от <i>неместни видове</i> *.	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански план; - технологични планове за дърводобив; - технологични планове за залесяване. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали горски <i>плантации</i>* или насаждения от <i>неместни видове</i>* се създават на мястото на <i>естествени гори</i>*. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът</i>* е запознат и прилага изискванията на индикатора.
Индикатор 10.2.2.* За залесяване се избират добре адаптирани към условията на месторастене <i>местни видове</i> * с местен произход.	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански план; - технологични планове за залесяване; - документи при наличие на <i>едроплощни природни нарушения</i>*.

	<u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали се вземат предвид изискванията заложи в проекта и плановете. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> и <i>работниците*</i> са запознати с видовете с които се възобновява и техните екологични изисквания към средата.
Индикатор 10.2.3.* Употребата на неместни <i>генотипове*</i> или <i>неместни видове*</i> е допустима само при наличието на ясна и убедителна обосновка.	<u>Документална проверка:</u> - документи, обосноваващи необходимостта от залесяване с <i>неместни видове*</i> и <i>генотипове*</i>.
Индикатор 10.2.4.* Площта, която се залесява с <i>неместни видове*</i> и <i>генотипове*</i> не надвишава 5% от залесяваната площ. Забележка: Ограничението от 5% не се отнася за площите, които се стопанисват като горски <i>плантации*</i>.	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански план; - технологични плановете за залесяване.
Индикатор 10.2.5. Изборът на видове за залесяване е ясно обоснован и документиран от гледна точка на целите на залесяване и общите <i>цели на управление*</i>.	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански план; - технологични плановете за залесяване; - документи при наличие на <i>едроплощни нарушения*</i>; - документи, обосноваващи необходимостта от залесяване с <i>неместни видове*</i> и <i>генотипове*</i>. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> и <i>работниците*</i> са запознати с видовете, с които се възобновява и каква е стопанската или екологичната цел.

Индикатор 10.2.6.* Използването на <i>неместни видове*</i> за <i>възстановяване*</i> на деградирани терени е допустимо само при липса на алтернатива и след обосоновка.	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански план; - технологични планове за залесяване; - документи, обосноваващи необходимостта от залесяване с <i>неместни видове*</i> и <i>генотипове*</i>. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали при възстановителни дейности се ползват само естествено срещащи се в района видове. <u>Интервюта:</u> - дава информация дали <i>персоналът*</i> е запознат и прилага изискванията на индикатора.
--	--

Критерий 10.3: *Организацията** използва *неместни видове** само когато съществуват проучвания и/или опит, показващ че всяка инвазивна проява може да бъде контролирана и могат да бъдат приложени ефективни смекчаващи мерки.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 10.3.1.* <i>Неместни видове*</i> от списъка в Приложение 8 не се използват за залесяване. Забележка: <i>Robinia pseudoacacia</i> може да се използва за залесяване само в <i>плантации*</i> (виж. определението за плантация в настоящия стандарт), където горските стопани строго контролират разпространението на вида.	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански план; - технологични планове за залесяване. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали се извършват залесявания с видовете от Анекс 8. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат и прилага изискванията на индикатора.
Индикатор 10.3.2.* <i>Организацията*</i> извършва мониторинг и контролира разпространението на <i>инвазивни видове*</i> на	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански план;

територията си, като следи за евентуални негативни екологични въздействия.	- технологични планове; - документирана програма/ ситема за мониторинг и прилагане на контрол. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява за наличие на неконтролирано разпространение на <i>неместни видове*</i> и негативно въздействие върху съседни територии. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат и прилага система за мониторинг и контрол на разпространението на <i>инвазивни видове*</i>.
Индикатор 10.3.3.* Разработват се и се прилагат програми за премахване на <i>неместни*</i> видове с изразен инвазивен потенциал.	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански план; - документирана програма за мониторинг и контрол на <i>инвазивни видове*</i>; - програма за премахване на <i>неместни видове*</i> с изразен инвазивен потенциал. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява за наличие на неконтролирано разпространение на <i>неместни видове*</i> и предприетите мерки за контрол. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> и <i>работниците*</i> са запознати и прилагат програми за премахване на <i>неместни видове*</i> с изразен инвазивен потенциал.

Критерий 10.4: *Организацията** не използва *генетично модифицирани организми** (ГМО*) на територията на ГСЕ*.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 10.4.1.* При горскостопанските дейности не се използват <i>генетично модифицирани организми*</i> .	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански план; - документиран заповед със забранителен режим по отношение на индикатора; - документи за използване на ГМО* при горскостопански дейности. <u>Теренна проверка:</u> - На терен се проверява дали са ползвани ГМО*. <u>Интервюта:</u> - Дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат и прилага забраните за използване на ГМО*.

Критерий 10.5: *Организацията** използва природосъобразни лесовъдски практики по отношение на растителността, видовете, месторастенията и целите на управление.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 10.5.1.* Прилагат се лесовъдски системи, които създават и поддържат видовото, възрастовото и структурното разнообразие, както на ниво насаждение, така и на ниво <i>ландшафт*</i> , като с приоритет се прилагат сечи с дълъг възобновителен период и изборни сечи, в типовете гори, където е подходящо.	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански план; - карнет-описи на насаждения в които е провеждан дърводобив. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали се прилагат подходящи лесовъдски системи. <u>Интервюта:</u> - дава информация дали <i>персоналът*</i> е запознат с подходящите лесовъдски системи и практики.
Индикатор 10.5.2.* Не се прилагат голи сечи с изключение на	<u>Документална проверка:</u>

<i>плантациите*</i>, <i>горските култури*</i> от топола, акация, гледичия и насажденията от липа. Площните сечища на липовите насаждения са не по-големи от 1 ха.	- горскостопански план; - карнет-описи на насаждения, в които е провеждан дърводобив. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали не се прилагат голи сечи в гори различни от посочените в индикатора. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат и прилага ограниченията по отношение на голите сечи.
Индикатор 10.5.3.* Отгледните мероприятия в стопанисваните насаждения се водят при спазване на следните принципи: - осигуряват колективна и индивидуална стабилност на насажденията; - подпомагат развитието на <i>дърветата на бъдещето*</i> чрез прилагане на принципите на <i>позитивната селекция*</i>; - не се провеждат по линейно-схематичен и низов принцип; - толерират запазването на единичносрещащи се на територията видове и ценни генетични форми.	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански план; - карнет-описи; - технологични планове. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали се прилагат посочените в индикатора принципи. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат и прилага принципите, посочени в индикатора.
Индикатор 10.5.4.* При отгледните и възобновителните сечи се запазват елементи важни за поддържане на <i>биологичното разнообразие*</i> в горската <i>екосистема*</i> (<i>острови на старостта*</i>, <i>зони на спокойствие*</i>, единични и групи <i>биотопни дървета*</i>, специфични <i>микроместообитания*</i> и т.н.)	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански план; - карнет-описи; - технологични планове. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали се запазват елементи важни за поддържане на <i>биологичното разнообразие*</i> в горската <i>екосистема*</i>.

	<u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат и прилага изискванията за запазване на елементи важни за поддържане на <i>биологичното разнообразие*</i> в горската <i>екосистема*</i>.
Индикатор 10.5.5.* Освен ако в горскостопанския план не са посочени други цели, <i>горските култури*</i> се стопанисват по начини и методи, които подпомагат превръщането им в <i>естествени гори*</i>, като: - се подпомага възобновяването на местни, типични за района видове; - лесовъдските мероприятия благоприятстват създаването и поддържането на структурни характеристики, типични за естествените гори в района.	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански план; - карнет-описи; - технологични планове. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали не се прилагат принципите, посочени в индикатора. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат и прилага принципите, посочени в индикатора.

Критерий 10.6: *Организацията** не използва или свежда до минимум използването на *торове**. При използване на *торове**, *Организацията** трябва да демонстрира, че употребата им е еднакво или по-екологично и икономически изгодна, отколкото използването на горскостопански системи, които не изискват използване на *торове** и да предотвратява, смекчава и/или *възстановява** щети, нанесени върху екологичните стойности, включително почвите.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 10.6.1.* Не се използват <i>торове*</i>, с изключение в <i>плантациите*</i> и горските разсадници.	<u>Документална проверка:</u> - регистър на използването на <i>торове*</i>; - технологични планове за залесяване; - фактури за закупени <i>торове*</i>. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали се използват <i>торове*</i> и дали <i>персоналът*</i> е запознат с изискването на индикатора.

	<u>Теренна проверка:</u> - проверка в горски разсадници; - проверка на складови помещения; - проверка на площи в процес на подготовка за залесяване, за които е предвидено торене.
Индикатор 10.6.2.* Използването на <i>торове*</i> в <i>плантации*</i> и разсадници се допуска само при доказана необходимост.	<u>Документална проверка:</u> - резултати от почвени анализи; - обосновки за ползване на <i>торове*</i>. <u>Интервюта:</u> - дават дали <i>персоналът*</i> е запознат с изискването на индикатора.
Индикатор 10.6.3.* Използването на <i>торовете*</i> в случаите по 10.6.2. се свежда до минимум.	<u>Документална проверка:</u> - документи, доказващи че използването на <i>торове*</i> е сведено до минимум или се намалява с цел да бъде сведено до минимум или преустановено. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали се използват <i>торове*</i> и дали <i>персоналът*</i> е запознат с изискването на индикатора.
Индикатор 10.6.4.* В <i>плантациите*</i> и горските разсадници не се използват торове в буферни зони от 20 м. около водоизточници и <i>водни тела*</i> и находища на <i>редки*</i> и <i>защитени*</i> видове.	<u>Теренна проверка:</u> - проверка в горски разсадници; - проверка на складови помещения; - проверка на площи в процес на подготовка за залесяване, за които е предвидено торене. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали се използват <i>торове*</i> и дали <i>персоналът*</i> е запознат с изискването на индикатора.

Индикатор 10.6.5 Употребата на <i>торове*</i> се документира, като се регистрират: а) вид на <i>торовете*</i>; б) местоположение на обекта; в) третирана площ; г) дата на използване на <i>торовете*</i>; д) количество на използваните <i>торове*</i>.	<u>Документална проверка:</u> - регистър на използваните <i>торове*</i>. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали се използват <i>торове*</i> и дали <i>персоналът*</i> е запознат с изискването за регистрация на използването на <i>торове*</i>.
Индикатор 10.6.6.* В случаите, в които се използват <i>торове*</i> се опазват <i>екологичните стойности*</i>, включително чрез прилагане на мерки за предотвратяване на негативно въздействие.	<u>Документална проверка:</u> - програма или указания за <i>опазване*</i> на <i>екологичните стойности*</i> при употреба на <i>торове*</i>. - указания за прилагане на мерки за предотвратяване на негативни въздействия. <u>Теренна проверка:</u> - проверява се има ли негативни въздействия от употребата на <i>торове*</i> и предприетите мерки за тяхното предотвратяване. <u>Интервюта:</u> - дава информация дали <i>персоналът*</i> е запознат с и прилага ли мерки за предотвратяване на негативни въздействия използването на <i>торове*</i>.
Индикатор 10.6.7.* Негативните екологични въздействия от използването на <i>торове*</i> се смекчават, а засегнатите <i>екологични стойности*</i> се <i>възстановяват*</i>.	<u>Документална проверка:</u> - програма, указания или друга документация за прилагане на мерки за смекчаване и/или възстановяване на негативни последствия от използване на <i>торове*</i>. <u>Теренна проверка:</u>

	- проверява се има ли негативни въздействия от употребата на <i>торове*</i> и предприетите мерки за тяхното смекчаване и/или <i>възстановяване*</i>. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат с и прилага ли мерки за за смекчаване и/или <i>възстановяване*</i> на негативни последствия от използване на <i>торове*</i>.
--	--

Критерий 10.7: *Организацията** използва интегрирани системи за контрол на *вредителите** и лесовъдски системи, при които не се използват или се цели да се преустанови използването на химически *пестициди**. *Организацията** не използва химически *пестициди**, които са забранени от FSC. В случаите, когато се използват *пестициди**, *Организацията** предотвратява, смекчава и/или *възстановява** щетите нанесени върху екологичните стойности и човешкото здраве.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 10.7.1.* Налице е и се използва интегрирана система за контрол на <i>вредителите*</i> , вкл. избор на конкретни лесовъдски системи, за да се намали честотата, обхвата и количеството на използваните химически <i>пестициди*</i> . Целта е да се достигне до окончателно изключване на химическите <i>пестициди*</i> или значително и повсеместно намаляване на тяхното използване.	<u>Документална проверка:</u> - програми за мониторинг и контрол на <i>вредители*</i> и резултати от прилагането им; - програма за намаляване използването на химически <i>пестициди*</i>; - технологични планове; - доклади от Лесозащитна станция. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява приложените методи за контрол на <i>вредители*</i>. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат и прилага програмите за мониторинг и контрол на <i>вредители*</i> и за намаляване използването на <i>химически пестициди*</i>.

Индикатор 10.7.2.* Използването на химически <i>пестициди*</i> се основава на писмен анализ на най-подходящите алтернативни методи и се прилага само когато: - не са известни алтернативни продукти и практики; - известните алтернативни продукти и практики са доказано неефективни; - приложението на алтернативни продукти и практики е значително по-скъпо от химическите <i>пестициди*</i>; - избраният продукт, метод на прилагане, време и начин на употреба предлагат най-малък риск за хората и нецелевите видове.	<u>Документална проверка:</u> - писмен анализ на алтернативните методи. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат с изискването за документиране на алтернативни методи, които са взети предвид и отхвърлени преди използването на химически <i>пестициди*</i>.
Индикатор 10.7.3.* В ГСЕ* не се използват и не се складира забранени от FSC химически <i>пестициди*</i>, освен при одобрена от FSC молба за дерогация. Забележка: Виж Приложение 9 – Забранени от FSC <i>пестициди*</i>. /FSC-STD-30-001a EN FSC List of 'highly hazardous' pesticides/	<u>Документална проверка:</u> - програма за използването на химически <i>пестициди*</i>; - актуален списък на забранени от FSC химически <i>пестициди*</i>; - регистър на използваните химически <i>пестициди*</i>. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат с <i>процедурите*</i> за използване на забранени химически <i>пестициди*</i>. <u>Теренна проверка:</u> - проверка на складови помещения; - проверка на горски разсадници.
Индикатор 10.7.4.* Поддържа се регистър на използваните химически <i>пестициди*</i>. Регистърът съдържа информация за: - търговското име на продукта; - активни съставки на продукта; - количество на използваните активни съставки;	<u>Документална проверка:</u> - регистър на химически <i>пестициди*</i> <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат с

- дата / период на използване; - местоположение на обработвания обект; - третирана площ в рамките на обекта; - метод на приложение; - причина за използване на химически <i>пестициди</i>*.	изискванията за регистрация на използваните химически <i>пестициди</i>*.
Индикатор 10.7.5.* Използването на <i>пестициди</i>* отговаря на изискванията в документа на Международната организация на труда (МОТ) „Безопасна работа с химикали на работното място“ (виж Приложение 10) за транспорт, съхранение, боравене, прилагане и справяне с аварийни ситуации в следствие работа с химикали.	<u>Документална проверка:</u> - валидна оценка на риска, включваща мерки за здравословни и безопасни условия на труд при използване на химикали; - доказателства за обучения на <i>персонала</i>* отговорен за използване и складиране на химикали. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали се спазват изискванията за здравословни и безопасни условия на труд при използване и складиране на химикали. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът</i>* и <i>работниците</i>* са запознати и спазват изискванията за здравословни и безопасни условия на труд при използване и складиране на химикали.
Индикатор 10.7.6.* Налице са предписания от мерки за <i>своевременно</i>* неутрализиране на разливи или други инциденти с химикали. Води се подробна документация за всички инциденти свързани с химикали.	<u>Документална проверка:</u> - писмена <i>процедура</i>* за прилагане на спешни мерки за неутрализиране на разливи или други инциденти с химикали; - проведени инструктажи; - регистър на инцидентите; - писмени указания за работа с химикали.

	<u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали са налични средства за неутрализиране на разливи или други инциденти с химикали. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат и прилага <i>процедурите*</i> в случаи на разливи или други инциденти.
Индикатор 10.7.7.* <i>Персоналът*</i> използващ химически <i>пестициди*</i> е обучен за работа с химикали и справяне с аварийни ситуации.	<u>Документална проверка:</u> - документи от проведени обучения на <i>персонала*</i>. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат и прилага правилата за използване на химически <i>пестициди*</i>.
Индикатор 10.7.8.* При използването на химически <i>пестициди*</i> се спазват следните основни изисквания: - химически <i>пестициди*</i> се прилагат в минимално ефективните количества при стриктно спазване указанията на производителя и съответните наредби; - забранява се третирането със <i>химически пестициди*</i> на разстояние по-малко от 20 метра от водните течения и 30 метра от водоеми, язовири и езера; - забранява се третирането със химически <i>пестициди*</i> при очаквани обилни валежи, във влажно или ветровито време, върху замръзнала, заснежена или изсъхнала поради сушата земя; - забранява се потапянето на фиданки, обработвани със химически <i>пестициди*</i> във водни течения, езера, блата, водоизточници, карстови извори и други <i>водни тела*</i>; - създават се буферни зони около <i>местообитания*</i> на <i>редки*</i> и <i>застрашени видове*</i>, редки растения <i>съобщества, крайречни*</i> и <i>влажни зони*</i>, в които не се	<u>Документална проверка:</u> - документирани правила за използването на химически <i>пестициди*</i>, включващи изискванията на индикатора; - регистър на използваните химически <i>пестициди*</i>. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали се спазват изискванията на индикатора. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат и прилага правилата за използването на химически <i>пестициди*</i>.

използват химически <i>пестициди</i> *.	
Индикатор 10.7.9.* Най-малко 2 седмици преди употреба на химически <i>пестициди</i> *, които могат да имат негативно въздействие върху хора, домашни животни (вкл. пчели), продукти и дейности (напр. при използване върху големи площи, неограничени територии, в близост до пчелини, пасища или обработваеми площи и др.) се уведомяват съответните общини и местни заинтересовани лица (напр. животновъди, производители на селскостопанска продукция, пчелари, билкари, гъбари, туристически дружества и др.) за химическите <i>пестициди</i> *, които ще се използват, районът, който ще се третира и потенциалните негативни въздействия.	<u>Документална проверка:</u> - документирани <i>процедура</i>* за уведомяване на общини и местни заинтересовани лица при използване на химически <i>пестициди</i>*; - доказателства за уведомяване на общини и местни заинтересовани лица при използване на химически <i>пестициди</i>*. <u>Интервюта:</u> - дава информация дали <i>персоналът</i>* е запознат и прилага <i>процедура</i>* за уведомяване на общини и местни заинтересовани лица при използване на химически <i>пестициди</i>*; - интервюта с общини и местни заинтересовани лица.

Критерий 10.8: *Организацията** намалява до минимум, мониторира и стриктно контролира използването на *агенти за биологичен контрол (биологични агенти*)* в съответствие с *международно признатите научни протоколи**. При използване на *биологични агенти**, *Организацията** предотвратява, смекчава и/или *възстановява** щетите върху екологичните стойности.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 10.8.1.* Използването на <i>биологични агенти*</i> се намалява до минимум, мониторира и контролира стриктно. <i>Биологични агенти*</i> се използват само при научно доказана необходимост и в съответствие с <i>националното законодателство*</i> .	<u>Документална проверка:</u> - <i>процедура</i>* за използването на <i>биологични агенти*</i>, включваща указания за намаляване на употребата, начините на мониторинг и контрол; - регистър за използваните <i>биологични агенти*</i>; - обосновка за използването на <i>биологични агенти*</i>; - доказателства за проведен мониторинг/ контрол при използването на <i>биологични агенти*</i>.

	<u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат с контрола и мониторинга на <i>биологични агенти*</i>.
Индикатор 10.8.2. Използването на <i>биологични агенти*</i> се документира, като се води регистър за вида, количеството, период на използване, местоположение и площ на третираната територия и причината за използване.	<u>Документална проверка:</u> - регистър за използваните <i>биологични агенти*</i>. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали персонала е запознат с изискването за регистрация на използваните на <i>биологични агенти*</i>.
Индикатор 10.8.3.* Щетите върху <i>екологичните стойности*</i>, причинени в следствие на употребата на <i>биологични агенти*</i> се предотвратяват. Прилагат се мерки за <i>възстановяване*</i> в случай на нанесени щети.	<u>Документална проверка:</u> - програма за използването на препарати за биологичен контрол; - доклад за ГВКС* - проверява се дали не са ползвани <i>биологични агенти*</i> в ГВКС*; - документирано прилагане на мерки за предотвратяване и смекчаване на негативни въздействия върху <i>екологичните стойности*</i> при използването на <i>биологични агенти*</i>; - документирані възстановителни мерки в случай на щети. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат с изискванията за прилагане на мерки за предотвратяване и смекчаване на негативни въздействия върху <i>екологичните стойности*</i> при използването на <i>биологични агенти*</i> и дали в случай на нанесени щети са приложени възстановителни мерки.

Критерий 10.9: Пропорционално на *мащаба**, *интензивността** и *риска** от дейностите, *Организацията** оценява рисковете и изпълнява дейности, които намаляват потенциалните негативни въздействия от *природни бедствия**.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 10.9.1 Направена е оценка на риска по отношение на вида, честотата и степента на въздействие на <i>природни бедствия*</i> и естествени <i>природни нарушения*</i> , които потенциално могат да възникнат на територията на ГСЕ* (напр. наводнения, силни ветрове, лавини, пожари, свлачища и т.н.) и възможните отрицателни последствия върху инфраструктурата, горските ресурси и общностите.	<u>Документална проверка:</u> - документирана оценка на риска по отношение на вида, честотата и въздействието на <i>природни бедствия*</i> и естествени <i>природни нарушения*</i>, които потенциално могат да възникнат на територията на ГСЕ* например наводнения, силни ветрове, лавини, пожари и др.; - горскостопански план. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат с риска от <i>природни бедствия*</i>, които потенциално могат да възникнат на територията на ГСЕ*, и възможните отрицателни въздействия.
Индикатор 10.9.2. При изготвяне на оценката съгласно 10.9.1 се използват следните документи: - План за управление на риска от наводнения (Басейнови дирекции); - Планове за превенция и борба с пожарите; - Национална програма за превенция и ограничаване на свлачищата на територията на Р. България, ерозията и абразията по черноморското и дунавското крайбрежие; - Националната програма за защита при бедствия и годишните планове към нея; - Оперативни документи на областно ниво.	<u>Документална проверка:</u> - документирана оценка на риска съгл. 10.9.1; - документите съгл. 10.9.2.
Индикатор 10.9.3. Планирани са и се прилагат мерки за намаляване на очакваните негативни въздействие от възможни <i>природни бедствия*</i> и естествени <i>природни нарушения*</i> .	<u>Документална проверка:</u> - документация за планирани и приложени мерки за намаляване на очакваните негативни въздействие от потенциални <i>природни бедствия*</i> и естествени <i>природни нарушения*</i>; - горскостопански план.

	<u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали са приложени планираните мерки за намаляване на очакваните негативни въздействие от потенциални <i>природни бедствия*</i> и естествени <i>природни нарушения*</i>. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат и прилага планираните мерки за намаляване на очакваните негативни въздействие от потенциални <i>природни бедствия*</i> и естествени <i>природни нарушения*</i>.
Индикатор 10.9.4.* Направена е оценка на риска от увеличаване на честотата, разпространението и степента на въздействие на <i>природни бедствия*</i> в резултат от горскостопанските дейности.	<u>Документална проверка:</u> - оценка на риска от провежданите горскостопански дейности по отношение устойчивост на <i>природни бедствия*</i>. Оценката трябва да включва характерните за ГСЕ* <i>природни бедствия*</i>: наводнения, лавини, пожари и др. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се оценява дали прилаганите стопански дейности са намалили устойчивостта на <i>гората*</i> по отношение на <i>природни нарушения*</i> и дали са повлияли на риска от увеличаване на честотата, разпространението и степента на въздействие на <i>природни бедствия*</i>. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат с негативните въздействия на стопанските дейности по отношение устойчивостта на <i>гората*</i> и рискът от увеличаване на честотата, разпространението и степента на въздействие на <i>природни бедствия*</i>.
Индикатор 10.9.5.* Горскостопанските дейности се адаптират	<u>Документална проверка:</u>

и/или се разработват и прилагат мерки за намаляване на идентифицираните рискове.	- оценка на риска от провежданите горскостопански дейности по отношение устойчивост на <i>природни бедствия</i>* както и за увеличаване на честотата, разпространението и степента на въздействие на <i>природни бедствия</i>* в следствие на горскостопански дейности; - разработени мерки за промяна на прилаганите практики в случай на негативна оценка. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали се прилагат мерки за намаляване на риска от негативни въздействие от <i>природни бедствия</i>* в резултат на горскостопанските дейности. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът</i>* е запознат с планираните мерки за намаляване на риска от негативни въздействие от <i>природни бедствия</i>* в резултат на горскостопанските дейности.
---	--

Критерий 10.10: *Организацията** управлява развитието на инфраструктурата, транспортните и лесовъдските дейности, така че водните ресурси и почвите са запазени, безпокойството и щетите върху *редките** и *застрашени видове**, *местообитания**, *екосистеми** и *ландшафтни стойности** са предотвратени, смекчени и/или възстановени.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 10.10.1.* Планирането, развитието, поддържането и експлоатацията на инфраструктурата на територията на ГСЕ* осигурява <i>опазване*</i> на: - <i>екосистемните функции*</i> на горите;	<u>Документална проверка:</u> - <i>планиращи документи*</i> (проверява се до колко включват превантивни мерки по отношение на индикатора); - технически проекти за развитие на конкретна инфраструктура;

- <i>биологичното разнообразие*</i>; - водните ресурси и <i>водните тела</i> *; - почвите; - <i>ландшафтната стойност*</i>.	- екологични оценки, изискващи се по закон; - оценки за въздействието на малка инфраструктура (които не се изискват по закон). <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали прилаганите мерки и действия изпълняват изискванията на индикатора - има ли ерозия, има ли механични повреди по дървостоя и т.н. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат с мерките и действията, свързани с изискванията на индикатора.
Индикатор 10.10.2.* Спазват се следните норми при развитието, поддържането и използването на горски пътища: - новите пътища се планират предварително върху топографски карти, които показват съществуващите водни течения; - пътищата са проектирани, така че теренът да се подлага на минимални промени; - там, където е възможно, пътищата се разполагат по естествени тераси, била и полегати склонове; - строителството на пътища в стръмни и тесни долини, при опасност от свлачища или нестабилни терени, естествени отводнителни канали и водни течения трябва да се намали до възможния минимум; - пътищата не трябва да се прокарват през чувствителни от екологична гледна точка райони; - насипите и изкопите при строителството на горски пътища трябва да се стабилизират, за да се избегнат ерозионни процеси; - за намаляване на ерозията се предвижда изграждането на дренажни системи и водостоци.	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански планове; - проекти за строителство на горски пътища; - горски карти. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали съществуващата горска пътна инфраструктура изпълнява изискванията на индикатора. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат и прилага изискванията на индикатора.

Индикатор 10.10.3.* Спазват се следните норми при провеждане на горскостопанските дейности:

- използват се техника и технологии, с които в минимална степен се нарушават растителната и почвена покривка и пътната инфраструктура;
- в сечища и участъци с наклон по-голям от 25° извозът на дървесина се извършва само с животинска сила или въжени линии. Допуска се извоз на дървесина с лебедки от трактори, стационарни в съседство на съответните насаждения;
- не се допуска извоз и транспортиране на дървесина по горски автомобилни пътища от четвърта степен и тракторни и коларски горски пътища при преовлажняване на почвата (в следствие на обилни валежи от дъжд, снеготопене и др.);
- след приключване на сечта, тракторните и коларските пътища за които има опасност от развитие на ерозионни процеси се рехабилитират и/или се прилагат мерки за предотвратяване на ерозионни процеси (поставят се купчини от клони, плетчета, напречни канавки, др.).

Индикатор 10.10.4.* Негативни въздействия върху водните ресурси, почвите, *редките** и *застрашени видове**, *местообитанията**, *екосистемите** и *ландшафта**, в следствие развитието, поддържането и експлоатацията на инфраструктурата се избягват или смекчават, а засегнатите *екологични стойности** се възстановяват *своевременно**. При отчетени негативни въздействия, горскостопанските дейности се променят, така че да се избегнат бъдещи щети.

Документална проверка:

- горскостопански планове;
- карнет-описи;
- технологични планове.

Теренна проверка:

- на терен се проверява дали се изпълняват изискванията на индикатора.

Интервюта:

- дават информация дали *персоналът** е запознат и прилага изискванията на индикатора.

Документална проверка:

- плановете, проектите и програмите за управление на горите с компенсиращи мерки и дейности по отстраняване на негативни въздействия върху *биологичното разнообразие**, *екологичните* и *ландшафтни стойности**.

Теренна проверка:

- на терен се проверяват превантивни, смекчаващи и

	възстановителни дейности (<i>възстановяване*</i> на <i>местообитания*</i> и водни течения, превенция на ерозия и др.). <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат и прилага мерките и действията, свързани с ограничаване негативните въздействия и <i>възстановяване*</i> на щетите.
--	--

Критерий 10.11: *Организацията** управлява дейностите по добив и изнасяне на дървесни и *недървесни горски продукти**, по начин, който запазва *екологичните стойности**, намалява отпадъците с търговска стойност и предотвратява повредите върху други продукти и услуги.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 10.11.1.* Добивът и изнасянето на дървесни и <i>недървесни горски продукти*</i> се извършват по начин запазващ <i>екологичните стойности*</i> , идентифицирани съгласно Критерий 6.1.	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански план; - технологични планове; - доклад за ГВКС*; - други релевантни документи. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали има нанесени повреди. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат с наличните <i>екологични стойности*</i> и как се опазват.
Индикатор 10.11.2.* Сечта и разкриването на отсечената дървесина се извършват по начин, осигуряващ икономически оптимално използване на дървесния ресурс и намаляване отпада на дървесина с търговска стойност.	<u>Документална проверка:</u> - обучения/инструкции на <i>персонала*</i> и <i>горските работници*</i> за оптимално използване на дървесината и намаляване на отпада на дървесина с търговска стойност.

	<u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали има нанесени повреди на оставащи дървета, неизползвани сортименти и др. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат и прилага изискванията за оптимално използване на дървесината и <i>опазване*</i> на другите горски ресурси.
Индикатор 10.11.3. Отсечената дървесина се извлича от сечищата и се транспортира от временния склад <i>своевременно*</i>, за да се избегне намаляване на стойността ѝ.	<u>Документална проверка:</u> - позволителни за сеч; - транспортни документи; - други релевантни документи. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали по сечищата и временните сладове има отсечена дървесина, която не е <i>своевременно*</i> извлечена/транспортирана. <u>Интервюта:</u> - дава информация дали <i>персоналът*</i> е запознат и прилага изискването на индикатора.
Индикатор 10.11.4.* При провеждане на отгледни и възобновителни сечи се запазва стояща и лежаща <i>мъртва дървесина*</i> и загиващи дървета, препоръчително с диаметър над 22 см., които са не по-малко от 10% от <i>запаса на насаждението*</i> преди сечта. Ако не са налични 10% от запаса се прилагат мерки, които да осигурят акумулирането на необходимото количество <i>мъртва дървесина*</i> в бъдеще.	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански план; - карнет описи; - други релевантни документи - заповеди, <i>процедури*</i>, указания. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява количествата <i>мъртва дървесина*</i> и загиващи дървета запазени в насаждения с проведени сечи. <u>Интервюта:</u>

	- дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат и прилага изискването за запазване на <i>мъртва дървесина*</i>.
Индикатор 10.11.5.* Сечта и извоза на дървесина са планирани и проведени по начин, осигуряващ намаляване на повредите върху оставащите на корен дървета и подраста. При необходимост се прилагат мерки за индивидуална или груповая защита на оставащите на корен дървета.	<u>Документална проверка:</u> - горскостопански план; - технологични планове; - други релевантни документи - заповеди, <i>процедури*</i>, указания. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали има повреди по оставащите на корен дървета и подраста и дали се прилагат мерки за защита. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> е запознат и прилага изискването на индикатора.

Критерий 10.12: Организацията* депонира отпадъците* си по щадящ за околната среда начин.

Индикатори	Верификатори
Индикатор 10.12.1.* Организацията* прилага система за управление на <i>отпадъците*</i> на територията си, включваща: - правила за събиране на <i>отпадъците*</i> в подходящи за целта места (в т.ч. в обектите за дърводобив); - мерки за недопускане на изхвърляне и нелегално депониране на <i>отпадъци*</i> в горския фонд, включително отпадъци от посетителите; - забрана за изхвърляне на <i>отпадъци*</i> във водни обекти, за заравяне в земята или за директно изгаряне; - правила за транспортиране, депониране или обезвреждане	<u>Документална проверка:</u> - план за управление на <i>отпадъците*</i>; - технологични планове; - други релевантни документи-<i>процедура*</i>, заповеди, указания. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява дали има <i>отпадъци*</i> в гората и в обектите.

по екологосъобразен и законосъобразен начин на химикали, горива, масла, опаковки, течните и твърди отпадъци*.	<u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> и горските <i>работници*</i> са запознати и прилагат правилата за управление на <i>отпадъците*</i>.
Индикатор 10.12.2.* При горскостопанските работи на територията на ГСЕ* се прилагат: - правила за разполагане на резервоарите и складовете за горива по начин, по който не се допускат течове във водни обекти или в почвата поради повреди, дефекти или зареждане с гориво; - мерки за недопускане на течове на масло и гориво от горскостопанската и транспортна техника и използване на средства за абсорбиране на гориво и смазочни материали в случай на разливи; - правила за ползване на биологично разградиво масло за смазване веригите на верижните триони, както и за ползване на осигурени срещу разливи резервоари и подходящи средства за абсорбиране на масла и горива в местата за зареждане на гориво.	<u>Документална проверка:</u> - план за управление на горива и масла; - технологични планове; - други релевантни документи-процедура*, заповеди, указания. <u>Теренна проверка:</u> - на терен се проверява разположението на складовете и спазването на правилата за зареждане с горива и масла в обектите, наличието на подходящи абсорбенти. <u>Интервюта:</u> - дават информация дали <i>персоналът*</i> и горските <i>работници*</i> са запознати и прилагат правилата за работа с горива и смазочни материали, както и <i>процедурите*</i> за инцидентни разливи.

Приложение 1 – Списък на приложимото законодателство

Списъкът има указателен характер без да претендира за абсолютна изчерпателност.

Организацията е длъжна да спазва цялото национално законодателство, съответната местната нормативна уредба и ратифицираните международни конвенции.

Релевантен принцип/ критерий/ индикатор от Националния стандарт	Тематична област	Приложимо международно споразумение	Приложима национална нормативна рамка
1.	Традиционни права, гарантирани от националното законодателство		<u>По тоношение на владението:</u> Закон за държавната собствеост Закон за частната собственост Закон за общинската собственост <u>По отношение събурането на недървесни горски продукти:</u> Закон за леебните растения Закон за биоразнообразието

			<u>По отношение събирането на дърва и достъпа до горите:</u> Закон за горите
1.1.	Юридически статут и регистрация на Организацията		Търговски закон Закон за юридическите лица с нестопанска цел Закон за горите Закон за вероизповеданията Закон за читалищата
1.2.	Законов статут на ГСЕ в т.ч. права на собственост и ползване		Закон за горите Закон за възстановяване на собствеността върху горите и земите от горския фонд Закон за концесиите Закон за задълженията и договорите
1.3.1.	Хуманно отношение към животните и спазване на ветеринарно-медицински изисквания		Закон за защита на животните, Закон за ветеринарно медицинската дейност и съответните наредби

1.2.2.	Граници на ГСЕ		Закон за кадастъра Закон за горите Наредба № 6 от 5.02.2004 г. за устройство на горите и земите от горския фонд и на ловностопанските райони в Република България (Наредба за инвентаризация на горските територии и горско планиране)
1.3.3.	Навременно изплащане на данъци, такси и други задължения		Закон за местните данъци и такси Закон за данък върху добавената стойност Закон за корпоративното подоходно облагане Закон за данъците върху доходите на физическите лица Закон за държавния бюджет (за съответната година)

1.4; 1.8	Превенция и контрол на незаконните дейности в горите		Закон за горите Закон за защитените територии Закон за лова и опазване на дивеча Закон за рибарството и аквакултурите Закон за биологичното разнообразие Закон за лечебните растения Наредба № 1 от 30.01.2012 г. за контрола и опазването на горските територии и изменящите я Наредба № 8 от 11.05.2012 г. за условията и реда за защита на горските територии от пожари Наредба №8 от 5 август 2011 г. за сечите в горите
1.5	Транспорт и търговия с продукти от горите		Закон за горите Закон за биологичното разнообразие Закон за митниците Инструкция за взаимодействие между Министерството на околната среда и водите, Агенция „Митници“ и Българска агенция по безопасност на храните за повишаване на

			ефективността на контрола при въвеждане, търговия, транзит и износ на екземпляри от застрашени видове от дивата флора и фауна
2.1.	Принципи и права в труда	Конвенция № 29 на МОТ относно принудителния или задължителния труд, 1930 г.*, ратифицирана 1930 г., (обн. ДВ, бр. 91 от 1932 г.)	Конституция на Р. България Кодекс на труда Закон за борба с трафика на хора Наказателен кодекс
		Конвенция № 87 на МОТ за синдикалната свобода и закрилата на правото на синдикалното организиране, 1948 г., ратифицирана 1955 г. (обн. ДВ, бр. 19 от 1959 г.), в сила от 08.06.1960 г.	Кодекс на труда Наказателен кодекс Закон за държавния служител Закон за юридическите лица с нестопанска цел Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България Закон за Министерството на вътрешните работи Закон за събранията, митингите и манифестациите Закон за уреждане на колективните трудови спорове
		Конвенция № 98 за правото на организиране	Кодекс на труда

		и на колективно договаряне, 1949 г., ратифицирана 1959 г., (обн. ДВ, Известия бр.19 от 1959 г.), в сила от 08.06.1960 г.	Закон за държавния служител Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България Закон за Министерството на вътрешните работи Закон за железопътния транспорт.
		Конвенция № 100 на МОТ за равенството в заплащането, 1951 г. Ратифицирана през 1955 г., (обн. ДВ, Известия, бр. 54 от 1955 г.), в сила от 07.11.1956 г.	Кодекс на труда Закон за защита от дискриминацията Правилник за устройството и дейността на Комисията за защита от дискриминация
		Конвенция № 105 на МОТ относно премахването на принудителния труд, 1957 г.*, Ратифицирана през 1998 г., (обн., ДВ, бр. 37 от 5.05.2000 г.), в сила от 23.03.2000 г.	Конституция на Р. България Кодекс на труда Закон за борба с трафика на хора Наказателен кодекс
		Конвенция № 111 на МОТ относно дискриминацията в труда и професиите, 1958 г. Ратифицирана през 1960 г., (обн. ДВ, Известия, бр. 46 от 1960	Кодекс на труда Кодекс за социално осигуряване Закон за защита от дискриминация

		г.), в сила от 22.06.1961 г.	Закон за държавния служител Закон за насърчаване на заетостта Правилник за устройството и дейността на Комисията за защита от дискриминация Правилник за устройството и организация на работата на Националния съвет по равнопоставеност на жените и мъжете
		Конвенция № 138 на МОТ относно минималната възраст, 1973 г., Ратифицирана през 1980 г., (обн. ДВ, бр. 13 от 1980), в сила от 23.04.1981 г.	Кодекс на труда Наредба № 6 за условията и реда за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18 години Наредба за работата на лицата, ненавършили 15-годишна възраст.
		Конвенция № 182 на МОТ относно най-тежките форми на детския труд, 1999 г., Ратифицирана през 2000 г., (обн. ДВ, бр. 54 от 2000), в сила от 28.07.2001 г.	Кодекс на труда Наказателен кодекс Закон за закрила на детето Закон за борба с трафика на хора Закон за семейни помощи за деца Наредба № 6 за условията и реда за даване на разрешения за работа на лица, ненавършили 18

			години
2.2.	Равенство между половете		Закон за защита от дискриминация
2.3.	Защита на работниците от трудови злоупотреки и професионални болести	Конвенция № 155 на МОТ относно безопасността и здравето на трудещите се Правилник на МОТ за безопасност на труда в горите	Правилник за здравословни и безопасни условия на труд в горите
2.3.4	Регистър на трудовите злоупотреки		Наредба за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злоупотреки
2.4.	Възнаграждения, минимална работна заплата		Кодекс на труда Постановления на МС за определяне размера на минималната работна заплата Закон за задълженията и договорите Колективен и браншови договор
4.2.	Законови права на местните общности		Конституция на Р. България Закон за собствеността Закон за горите

			Закон за лечебните растения Закон за лова и опазване на дивеча Закон за защитените територии
5.1.	Пълноценното използване на разнообразните ползи от горите		Закон за горите Закон за лечебните растения
5.2; 10.1	Обем на добив		Закон за горите Наредба № 6 от 5.02.2004 г. за устройство на горите и земите от горския фонд и на ловностопанските райони в Република България (Наредба за инвентаризация на горските територии и горско планиране)
5.4.	Подкрепа на местната икономика		Закон за горите Наредба за условията и реда за възлагане изпълнението на дейности в горските територии държавна и общинска собственост, и за ползването на дървесина и недървесни горски продукти
6.2	Въздействия върху екологичните стойности		Закон за опазване на околната среда Наредба за условията и реда за извършване на оценка на въздействието върху околната среда

			Закон за биологичното разнообразие Наредба за условията и реда за извършване на оценка за съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опазване на защитените зони Закон за защитените територии Наредба No 5 от 31.07.2014 за строителството в горските територии без промяна на предназначението
6.4	Опазва редките и застрашени видове и техните местообитания в горите	Конвенция за международна търговия със застрашени видове от дивата флора и фауна (CITES) Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания (Бернска конвенция)	Закон за биологичното разнообразие Закон за защитените територии Наредба № 8 от 5 август 2011 г. за сечите в горите
6.7.	Опазване на естествени водни течения и обекти		Закон за водите Закон за опазване на околната среда Наредба №3 от 2000 г. за условията и реда за проучване, проектиране, утвърждаване и

			експлоатация на санитарно-охранителните зони около водоизточниците и съоръженията за питейно-битово водоснабдяване и около водоизточниците на минерални води, използвани за лечебни, профилактични, питейни и хигиенни нужди.
6.9.	Промяна на предназначението на земи и гори от ГФ		Закон за горите Закон за устройство на териториите
7.2, 7.3, 7.4	Горскостопански план		Закон за горите Наредба № 6 от 5.02.2004 г. за устройство на горите и земите от горския фонд и на ловностопанските райони в Република България (Наредба за инвентаризация на горските територии и горско планиране) Наредба №2 от 7 .02.2013 г. за условията и реда за залесяване на горски територии и земеделски земи, използвани за създаване на специални защитни и стопански гори и на гори в защитени територии, инвентаризация на създадените култури, тяхното отчитане и регистриране Наредба № 21 от 12.11.2012 г. за условията и реда за определяне, одобряване, регистрация и

			отмяна на източниците от горската семеипроизводствена база, събирането и добива на горски репродуктивни материали, тяхното окачествяване, търговия и внос Наредба №8 от 5 август 2011 г. за сечите в горите
7.5.	Предоставяне на информация на заинтересованите страни		Закон за достъп до обществена информация
10.7; 10.8.	Защита на горите и използване на химикали		Закон за горите Наредба № 12 от 16.12.2011 Г. за защита на горските територии от болести, вредители и други повреди Наредба № 2 от 3.01.2012 Г. за условията, начините и реда за прилагане на продукти за растителна защита в горските територии Наредба № 8 от 11.05.2012 г. за условията и реда за защита на горските територии от пожари Наредба № 4 от 15.02.2012 за условията и реда за регистрация на горски разсадници, както и за производство на фиданки в горските разсадници – държавна собственост.

Forest Stewardship Council®

10.12	Отпадъци		Закон за управление на отпадъците Закон за горите Наредба от 1999 г. за третиране и транспортиране на производствени и опасни отпадъци
-------	----------	--	--

Приложение 2 – Лични предпазни средства

Таблицата представя неизчерпателен списък с лични предпазни средства (ЛПС), подходящи при горскостопански дейности

Изборът на конкретните за предприятието ЛПС следва да бъде направен, отчитайки резултатите от оценката на риска, която всеки работодател е длъжен да извърши, съгласно чл. 16, ал. 1, т. 1 от Закона за здравословни и безопасни условия на труд, както и с указанията на производителя на машини, опасни вещества и препарати

Части от тялото, които се предпазват	Стъпала	Крака	Торс, ръце, крака	Ръце	Глава	Очи	Очи/лице	Слух
Принципно подходящи ЛПС:	Предпазни обувки или ботуши ¹	Предпазни панталони ²	Плътено прилепнали дрехи	Ръкавици	Предпазна каска	Защитни очила	Лицев щит	Антифони ³
Дейности								
<i>Садене</i> ⁴								
Ръчно	√			√ ⁵				
Механизирано	√		√					√ ⁶
<i>Плевене/почистване</i>								
Инструменти с остри ръбове	√			√		√		
Ръчен трион	√			√				

Моторен трион	√ ⁷	√	√	√ ⁸	√	√	√	√
Храсторез								
- с метално острие	√	√	√	√	√	√	√	√
- с найлонови корди	√	√		√		√		√
Фреза/вършачка	√		√	√				√ ⁶
<i>Прилагане на пестициди</i>	Съобразно указанията за съответната субстанция и техниките за приложение							
<i>Кастрене *</i>								
С ръчни инструменти	√ ⁹			√	√ ¹⁰	√		
<i>Сеч, кастрене и разкрийване¹¹</i>								
С ръчни инструменти	√		√	√ ¹²	√			
Моторен трион	√ ⁷	√	√	√ ⁸	√		√	√
Механизирано	√		√		√			√
<i>Поваляне</i>								
С ръчни инструменти	√			√				
Механизирано	√		√	√		√		√ ⁶
<i>Цепене</i>								

С ръчни инструменти	√			√		√		
Механизирано	√		√	√		√		√
<i>Прибиране на материала</i>								
Ръчно	√			√	√ ¹³			
По улей за спускане на трупи	√			√	√ ¹³			
С животинска тяга	√			√	√ ¹³			
Механизирано								
- с горски трактор с лебедка	√		√	√ ¹⁴	√			√ ⁶
- със самосвал за горски пътища	√		√		√			√ ⁶
- с високоповдигач	√		√	√ ¹⁴	√			√ ⁶
- с хеликоптер	√		√ ¹⁵	√ ¹⁴	√ ¹⁶	√		√
<i>Подреждане / натоварване</i>	√		√	√	√			√ ⁶
<i>Рязане на парчета</i>	√		√	√	√		√	√ ⁶
<i>Катерене по дървета</i> ¹⁷								
С ползване на моторна резачка ¹⁸	√ ⁷	√	√	√ ⁸	√ ¹⁹	√	√	√
Без използване на моторна	√				√			

резачка							
Забележки: * Ако за кастренето се налага катерене по дървета на височина над 3 м, трябва да се използват обезопасяващи средства срещу падане. ¹ С вградени стоманени бомбета за средно или високо натоварване и/или студозащитни. ² Предпазни панталони с подплънки; при горещо време/климат могат да се използват гамаши. Предпазни панталони и гамаши, които са лесно запалими и разтопяеми не бива да се използват при потушаване на пожари. ³ Тапите за уши по принцип не са подходящи за горскостопанските дейности поради риск от инфекции. ⁴ При садене на химически обработвани растения и при третиране на растенията с химикали ЛПС се съобразяват и с химическата опасност. ⁵ При засаждане на бодлив разсад или химически обработени растения. ⁶ Когато нивото на шума на работното място надвишава 85 dB(A). ⁷ Предпазни ботуши със защитена предница и бомбе. ⁸ Устойчив на срез материал, закрепен от задната страна на лявата ръка. ⁹ Когато е възможно нараняване от падащи клони. ¹⁰ При кастрене на височина над 2,5 м. ¹¹ Сечта включва напречно срязване и отстраняване на клони. ¹² При употреба на ръчен трион. ¹³ При изтегляне на материала в близост до нестабилни дървета или клони.							

¹⁴ Само при манипулации с трупи; при работа с лебедка или теглич.

¹⁵ Добре видими цветове.

¹⁶ С подбрадник.

¹⁷ Относно екипировката за катерене по дървета вижте Глава 15 на настоящия кодекс.

¹⁸ Забранено е използването на бензиномоторни триони за кастрене на стоящи дървета на височина, по-голяма от височината на раменете на работника и при работа в короните на стоящи дървета.

¹⁹ За предпочитане са каски за катерене; ако такива не са налични, може да се използват предпазни каски с подбрадници.

За всички гореописани горски дейности се изисква използването на жилетка със сигнален цвят и светлоотразителни елементи а при дейности, свързани с работа на височина (обикновено над 1,5 m от терена), в т.ч. катерене по дърветата, и системи за защита от падане от височина (защитни колани/сбруи и въжета).

При работа на открито, свързана с неблагоприятни климатични въздействия се осигурява студозащитно облекло и обувки.

Източник: Здраве и безопасност при горскостопанска работа, Кодекс на практиките на МОТ, 1998 г.

Приложение 3 – Съдържание на Програма за обучение

Съдържание на Програма за обучение гарантираща, че всички работници допринасят за безопасно и ефективно изпълнение на Планиращите документи

Програмата следва да включва, но не се ограничава от следните насоки съобразно задачите и отговорностите на работниците (в т.ч. подизпълнителите):

1. Познаване и спазване на приложимото законодателство (съгласно Критерий 1.5)
2. Познаване на съдържанието и спецификата на базовите конвенции на МОТ (съгласно Критерий 2.1)
3. Да разграничават и докладват случаи на сексуален тормоз и полова дискриминация (съгласно Критерий 2.2)
4. Безопасна работа с и третиране на опасни вещества с оглед избягване рискове за здравето (съгласно Критерий 2.3)
5. Изпълнение на особено опасни дейности или такива изискващи специални отговорности и необходимото за целта оборудване/специализирано предпазно облекло (пр. техники за сеч и извоз, защита от пожари и др.) (съгласно Критерий 2.5)
6. Идентифициране на места от специален културен, екологичен, икономически, религиозен или духовен интерес за местните общности и изпълнение на мерки за опазването им преди започване на горскостопански дейности с оглед избягване на негативно въздействие (съгласно Критерий 4.7)
7. Зачитане на законоустановените и традиционните права на местните общности във връзка с горскостопанските дейности (съгласно Критерий 4.2)
8. Изготвяне на оценки за социално и икономическо въздействие и въздействие върху околната среда и разработване на подходящи мерки за ограничаване на негативните въздействия. (съгласно Критерий 4.5)
9. Прилагане на мерки свързани с поддържането и/или подобряването на екосистемните услуги във връзка с безопасното изпълнение на тези мерки (критерий 5.1.)
10. Употреба, приложение и съхраняване на пестициди. (съгласно Критерий 10.7)
11. Прилагане на спешни мерки за неутрализиране на разливи или други инциденти с химикали. (съгласно Критерий 10.12)

Приложение 4 – Примерен списък със заинтересованите и засегнати страни

Списъкът не е изчерпателен и следва да служи само за ориентир на Организацията при изпълнение на Критерий 4.1.

Местно самоуправление

Общинска администрация

Кметове и кметски наместници на населените места в обхвата на ГСЕ

Държавни структури

Регионална дирекция по горите

Областна администрация

Регионална инспекция по околна среда и води

Басейнова дирекция

Служба „Пожарна и аварийна безопасност и защита на населението”

Гранична полиция

БАН (Институт за гората, Институт за биоразнообразие и екосистемни услуги и др.) и др. научни институции, чиято дейност по някакъв начин би могла да е свързана с ГСЕ

Дирекции на паркове

Фирми от горския сектор

Фирми ангажирани в дърводобива и търговията с дървесина

Дървопреработвателни предприятия

НПО

СЛРБ – Ловни дружинки

Природозащитни сдружения

Туристически дружества и туристически групи

Клубове по спелеология и екстремни спортове

Младежки и скаутски организации

Научни клубове и експерти в областта на биологичното разнообразие (ботаници, зоолози и др.)

Forest Stewardship Council®

Собственици на гори

Физически и юридически лица

Общини

Религиозни институции

Държавата като собственик (МЗХ)

Религиозни общности

Църковно настоятелство

Джамийско настоятелство

Местно население

Хора заети в областта на туризма

Хора заети в горския сектор

Събирачи на недървесни горски продукти за търговия и лична употреба

Гасачески групи

Хора, зависими от дървата за отопление

Фермери и пчелари

Приложение 5 – Компоненти на Оценка за въздействието

Компоненти на Оценка за въздействието от дейността на Организацията

Съгласно изискванията на Индикатор 4.5.1 Оценката за въздействието от дейността на Организацията следва да включва, но без да се ограничава от следните компоненти:

- Място на горското стопанство в местното развитие и роля на Организацията.
- Обхват на дейността на Организацията и сфери на социално въздействие.
- Засегнати и заинтересовани лица и групи от дейността на Организацията.
- Културни особености на засегнатите/ заинтересованите лица/ групи, които да се вземат предвид при взаимодействието с тях.
- Права на местните общности (законови и традиционни) и засегнатите страни във връзка с дейността на Организацията.
- Настоящи и потенциални благоприятни и неблагоприятни въздействия от дейността на Организацията в т.ч. социални, екологични и икономически.
- Мерки за преодоляване на идентифицираните неблагоприятни въздействия от дейността.
- Начини за информиране и провеждане на консултации със засегнатите/ заинтересованите страни, както и за разрешаване на спорове.
- Възможности за принос на Организацията към местното социално и икономическо развитие (съгласно Критерий 4.4).

Методи за събиране на информация за целите на Оценката на социалното въздействие:

- консултативни срещи;
- интервюта (чрез срещи и по телефона);
- групови дискусии;
- преглед на документи;
- наблюдения.

Приложение 6 – Допълнителни изисквания за сертифициране на екосистемни услуги

За сертифициране на екосистемните услуги са валидни всички останали изисквания на Националния стандарт. Получаването на плащания за предоставянето и/или поддържането на определени екосистемни услуги, както и рекламирането на ползите от FSC сертификацията от страна на Организацията в това отношение е доброволно. Следва да се има предвид, че е налице припокриване между управлението и мониторинга на екологичните стойности и на тези, свързани с екосистемните услуги. Настоящото Приложение описва допълнителните изисквания за сертифициране на екосистемни услуги приложими в случаите, в които Организацията промотира поддържането и/или подобряването на такива чрез FSC, осигурявайки й по-добра конкурентна основа и достъп до плащания за екосистемни услуги.

I. Общи изисквания

1) Налице а публичен Доклад за екосистемните услуги в обхвата на сертификацията съдържащ:

- декларация (списък) за екосистемните услуги, които се промотират или ще бъдат промотирани чрез FSC;
- описание на настоящото състояние на декларираните екосистемни услуги;
- законоустановени права за управление, ползване и/или получаване на плащания за декларираните екосистемни услуги;
- цели на управление и измерими индикатори за постигането им, свързани с поддържането и/или подобряването на декларираните екосистемни услуги;
- управленски дейности и стратегии, свързани с декларираните екосистемни услуги;
- територии в границите на или извън ГСЕ, свързани с декларираните екосистемни услуги;
- заплахи за декларираните екосистемни услуги в границите на или извън ГСЕ;
- описание на управленските дейности за намаляване на заплахите за декларираните екосистемни услуги;
- описание на методиката за оценка на въздействията от управленските дейности върху декларираните екосистемни услуги в границите на или извън ГСЕ;

- описание на резултатите от мониторинга на дейностите и стратегиите за поддържането и/или подобряването на декларираните екосистемни услуги;
- описание на резултатите от оценката на въздействията на дейностите и заплахите върху декларираните екосистемни услуги;
- списък на заинтересованите страни, ангажирани в дейности свързани с декларираните екосистемни услуги;
- съобразно изискванията на Принцип 4, доказателства за въвличане на местните общности и заинтересовани страни имащи отношение към декларираните екосистемни услуги, в т.ч. осигуряване на достъп до и ползване на екосистемни услуги, споделяне на ползите и др.

2) Резултатите от оценката на въздействията демонстрират, че заложените измерими индикатори за поддържането и/или подобряването на декларираните екосистемни услуги са постигнати или надхвърлени.

3) Резултатите от оценката на въздействията демонстрират, че управленските дейности не оказват отрицателни въздействия върху декларираните екосистемни услуги в границите на или извън ГСЕ.

II. Специфични изисквания

A. Всички видове екосистемни услуги

1) Не се осъществява дрениране на торфища, превръщане на влажни зони, торфища или естествени тревни местообитания в плантации или друг вид земеползване.

2) Влажни зони, торфища или естествените тревни местообитания превърнати горски плантации след 1994 г. не подлежат на сертификация освен в случаите, когато:

- съществуват ясни доказателства, че настоящият стопанин/собственик не е директно или индиректно отговорен за превръщането;
- превръщането създава ясни, съществени, допълнителни и дългосрочни природозащитни ползи за територията обект на сертификация;
- общата площ на горските плантации, създадени след 1994 г. на мястото на естествени гори не превишава 5% от общата площ на ГСЕ.

3) Ефективността на управленските стратегии и дейности за поддържане и/или подобряване на идентифицираните територии с високи конзервационни стойности е потвърдена от независими експерти с необходимата квалификация и опит.

В. Улавяне и съхранение на въглерод

- 1) Определение са гори, които се опазват заради тяхната функция да съхраняват въглерод съгласно ръководството на FSC за поддържане и подобряване на екосистемните услуги.
- 2) Управленските дейности поддържат, подобряват или възстановяват съхраняването на въглерод в гората в т.ч. чрез прилагането на дърводобивни практики с ниско въздействие върху въглерода.

С. Опазване на биологичното разнообразие

- 1) Управленските дейности поддържат, подобряват или възстановяват:
 - редките и застрашени видове и техните местообитания в т.ч. чрез защитени зони, защитени територии, мерки за осигуряване на свързаност или други директни мерки за осигуряване на жизненост и оцеляване;
 - естествените характеристики на ландшафта, в т.ч. разнообразие, състав и структура на горите.
- 2) Териториите управлявани с основна цел опазване и поддържане на биоразнообразието и екологичната стойност на екосистемите:
 - включват цялата съвкупност от екологични стойности в ГСЕ;
 - имат достатъчен размер и функционална свързаност за поддържане на естествените природните процеси;
 - съдържат цялата съвкупност от срещащи се в ГСЕ местообитания за даден целеви, рядък или застрашен вид;
 - имат достатъчен размер и функционална свързаност с други подходящи местообитания за поддържане на жизнеспособни популации от целеви, редки или застрашени видове в района.
- 3) Показателят “достатъчност” на териториите по т. 2 е потвърден от независими експерти с необходимата квалификация и опит.

Д. Защита на водосборите и източниците на питейна вода

- 1) Изготвена е оценка включваща:
 - описание на хидрологичните характеристики и връзки, в т.ч. постоянните и временни водни течения, водни тела и водоносни хоризонти;
 - анализ на нуждите от води за битови цели на местните общности в границите на или извън ГСЕ, върху които управленските дейности могат да окажат въздействие;
 - списък на районите, в които има проблеми с водата и/или недостиг на вода;

- данни за консумацията на вода от Организацията и други ползватели.
- 2) Прилагат се мерки за поддържане, подобряване или възстановяване на постоянните и временни водни течения, водни тела и водоносни хоризонти.
 - 3) Не се допуска замърсяване на водните течения, водните тела и водоносните хоризонти с химикали, отпадъци и утайки.
 - 4) Управленските дейности съблюдават всеобщото право за достъп до вода, дефинирано в *Резолюцията на ООН относно човешкото право на вода и санитарно-хигиенни условия*.

Е. Опазване на почвите

- 1) Идентифицирани са уязвимите или изложени на голям риск почви, в т.ч. плитките, слабо дренираните и преовлажнени почви, податливи на вплътняване, ерозия, нестабилност и отмиване.
- 2) Прилагат се мерки за намаляване на вплътняването, ерозията и свлачищата.
- 3) Управленските дейности поддържат, подобряват или възстановяват плодородието и стабилността на почвите; и
- 4) Не се допуска замърсяване на почвите с химикали и отпадъци.

Г. Рекреация

Заб.: Изискванията на Националния стандарт в т.ч. настоящите допълнителни изисквания са приложими и за трети страни предоставящи рекреационни услуги на територията на ГСЕ, в случай че тези услуги се рекламират чрез FSC сертификацията.

- 1) Прилагат се мерки за поддържане, подобряване или възстановяване на:
 - важни за рекреацията и туризма места, в т.ч. местни забележителности, археологически обекти, пътеки, места от културен или исторически интерес;
 - популации на видове, които са туристическа атракция.
- 2) Правата, обичаите и културата на местните общности не се нарушават от туристическите дейности;
- 3) Прилагат се мерки за осигуряване здравето и безопасността на потребителите на туристически услуги.
- 4) В рекреационните зони и местата от интерес за туристическия сектор са налице общодостъпни планове за осигуряване здравето и безопасността на посетителите, както и описание на възможните опасности и ако е необходимо данни за случилите се злополуките;

Forest Stewardship Council®

5) Стоките и услугите (в т.ч. местните занаяти) свързани с местните културни особености се предпочитат пред по-масово разпространените алтернативи.

6) Има резюме на дейностите, които осигуряват превенция от дискриминация на основата на пол, възраст, етнос, религия, сексуална ориентация или инвалидност.

Приложение 7 - Мониторинг на изпълнението на планиращите документи

Мониторинг на изпълнението на планиращите документи, въздействието на дейностите по управление върху околната и социалната среда и промените в околната среда. Срокове за ревизия на планиращите документи предвид резултатите от периодичния мониторинг

Мониторингът не се ограничава само до изискванията в приложението.

Елементи от Планиращите документи*	Обект на мониторинг (Частичен списък)	Периодичност на мониторинга	Кой прави мониторинг на този обект?	Периодичност на актуализация на Планиращите документи*
Забележка: Ще има разлика в зависимост от мащаба, интензивността и риска, както и от правомощията			Забележка: Ще има разлика в зависимост от мащаба, интензивността и риска, както и от правомощията	
Финансов план	Изпълнение на финансовия план Приходи/Разходи	Тримесечен	Главен финансист / счетоводител	Ежегодно
Социални споразумения	Изпълнение на социални споразумения между работодателя и служителите	Годишен	Представител на служителите / синдикален лидер	Съгласно изискванията на съответното трудово законодателство При промяна условията на труд

	Жалби от служителите	Годишен	Представител на служителите / синдикален лидер	При необходимост
План / програма за обучение и квалификация на персонала	<i>Професионална квалификация*</i> на служителите Изпълнение на плана / програмат за обучение и квалификация на персонала	Годишен или както е прието в плана / програмат за обучение и квалификация на персонала	Ръководен персонал	Ежегодно
Здравословни и безопасни условия на труд вкл. на работниците на подизпълнителите	Наличие и използване на лични предпазни средства и специално работно облекло	Текущ	Отговорник по безопасност на труда за служителите на Организацията / ГСЕ Оперативен персонал за работниците на подизпълнителите	При необходимост
	Спазване на техниките и изискванията за безопасност на труда	Текущ	Отговорник по безопасност на труда за служителите на Организацията / ГСЕ Оперативен персонал за работниците на подизпълнителите	При необходимост
	Трудови злополуки	Текущ	Отговорник по безопасност на труда	При необходимост

Ангажиране на заинтересованите страни	Включване на засегнати и заинтересовани страни в планирането на дейностите	Годишен	Оперативен персонал външни експерти	Ежегодно и при необходимост
Незаконни / нерегламентирани дейности в горите	Сигнали и доказателства за незаконен дърводобив и други незаконни практики Жалби Сигнали	Текущ	Ръководен и оперативен персонал Юристконсулт Външни експерти (НПО и др.)	При необходимост
Горскостопански план		На 10 години, с надзор на 5 години	Ръководен персонал, собственици и т.н	На 10 години, с надзор на 5 години
Промени в границите, собствеността, функционалността и предназначението на територии в рамките на ГСЕ	Граници на ГСЕ Промяна на собственост (реституция) Промяна на предназначение Обявявяване на нови защитени територии	Текущ Годишен	Ръководен персонал, собственици и т.н	При необходимост
Здравословно състояние на гората	Болести и вредители	Текущ Годишен	Оперативен персонал външни експерти	При необходимост
Ползване / добиви и	Годишни добиви	Годишен	Ръководен персонал	Ежегодно или при

горскостопански дейности	на дървесни и недървесни продукти			необходимост
	Площ на възобновителни и отгледни сечи	Годишен	Ръководен персонал	Ежегодно или при необходимост
	Залесяване	Годишен	Оперативен персонал, външни експерти	Ежегодно или при необходимост
	Строителство и поддръжка на горски пътища и съоръжения	Годишен	Ръководен персонал	Ежегодно или при необходимост
	Използване на торове и пестициди	Годишен	Ръководен персонал Оперативен персонал, външни експерти	Ежегодно или при необходимост
Гори с висока консервационна стойност	Определените ГВКС на територията на ГСЕ	Годишен	Оперативен персонал, външни експерти	Ежегодно или при необходимост
Представителни образци от естествени горски екосистеми	Здравословно състояние, динамика на структурата и състава, сукцесионни процеси, негативни тенденции	Годишен	Оперативен персонал, външни експерти	Ежегодно или при необходимост

Екосистемни услуги (в случай, че Организацията* рекламира чрез FSC поддържането и подобряването им)	Рекламираните екосистемни услуги	Годишен	Ръководен и оперативен персонал, външни експерти	Ежегодно или при необходимост
Въздействие на дейностите по управление върху околната среда	Възобновителни процеси при различни лесовъдски системи	Годишен	Оперативен персонал	При необходимост
	Наличие и разпространение на инвазивни видове	Годишен	Оперативен персонал, външни експерти	При необходимост
	Редки и застрашени местообитания	Годишен	Оперативен персонал, външни експерти	Ежегодно или при необходимост
	Популации на редки и застрашени видове	Годишен	Оперативен персонал, външни експерти	Ежегодно или при необходимост
	Негативни въздействия от използването на биологични агенти, пестициди и торове	Годишен	Оперативен персонал, външни експерти	Ежегодно или при необходимост

	Честотата, разпространение и степен на повреди от природни бедствия в резултат от горскостопански дейности	Годишен	Оперативен персонал, външни експерти	При необходимост
	Негативни въздействия върху водни ресурси	Годишен	Оперативен персонал	Ежегодно или при необходимост
	Негативни въздействия върху почвите (ерозия, уплътняване, замърсяване, др.)	Годишен	Оперативен персонал	Ежегодно или при необходимост
	Състояние на постоянни и временни горски пътища	При теренни посещения и ежегодно	Оперативен персонал	Ежегодно или при необходимост
	Наличие на отпадъци в горските територии	При теренни посещения и ежегодно	Оперативен персонал	Ежегодно или при необходимост

Въздействие на дейностите по управление върху социалната среда	Въздействия върху правата и собствеността на местни засегнати и заинтересовани страни	Годишен	Ръководен персонал	При необходимост
	Управление на жалби и сигнали	Текущ	Ръководен персонал	При необходимост
	Въздействия върху източници на питейна вода и други ползвания на водни ресурси	Годишен	Ръководен и оперативен персонал	При необходимост
	Използване на дървесни и недървесни продукти от местни фирми	Годишен	Ръководен персонал	При необходимост
	Снабдяване с дърва на местното население	Годишен	Ръководен и оперативен персонал	Ежегодно
	Обекти от културно-	Годишен	Оперативен персонал, външни експерти	При необходимост

	историческо, икономическо екологично, религиозно или духовно значение за местните общности		(социолог, историк, културолог и др.)	
Промени в околната среда	Редки и застрашени местообитания	Годишен	Оперативен персонал, външни експерти	Ежегодно или при необходимост
	Популации на редки и застрашени видове	Годишен	Оперативен персонал, външни експерти	Ежегодно или при необходимост
	Защитени територии и зони	Годишен	Оперативен персонал, външни експерти	Ежегодно или при необходимост
	Големи природни нарушения	Годишен		При необходимост

Приложение 8 – Списък на инвазивните чужди видове

Списък на инвазивните и потенциално инвазивните чужди видове дървета и храсти за България

Списъкът на дървесните и храстови видовете, които не трябва да се използват за залесяване в териториите в обхвата на FSC FM сертификация е в съответствие с националния доклад за състоянието и опазването на околната среда в Република България през 2010 г. (издание 2012 г.) достъпен на <http://eea.government.bg/bg/soer/2010/biodiversity-nem/biologichno-raznoobrazie-natsionalna-ekologichna-mrezha-1>

№	Вид	Инвазивен статус
1	!Acer negundo (Ясенолистен явор)	инвазивен
2	!Ailanthus altissima (Айлант)	инвазивен
3	!Amorpha fruticosa (Аморфа)	инвазивен
4	<i>Broussonettia papyrifera</i> (Хартиено дърво)	потенциално инвазивен
5	<i>Elaeagnus angustifolia</i> (Миризлива върба)	инвазивен
6	<i>Koeleria paniculata</i> (Китайски мехурник)	потенциално инвазивен
7	<i>Lycium barbarum</i> (Китайски лициум, Годжи бери)	потенциално инвазивен
8	<i>Fraxinus pennsylvanica</i> (Пенсилвански ясен)	инвазивен
9	<i>Fraxinus americana</i>	инвазивен

10	(Американски ясен) !Robinia pseudacacia (Бяла акация)	инвазивен
----	--	-----------

Със знак ! са отбелязани видовете, включени в „Списък с най-опасните инвазивни чужди видове, застрашаващи биоразнообразието на Европа“.

Приложение 9 – Списък със забранените за използване пестициди

Списъкът по-долу е на базата следния документ на FSC: FSC List of 'highly hazardous' pesticides FSC-STD-30-001a EN от февруари 2015 г.

За актуална и по-детайлна информация разгледайте последната публикувана версия на *FSC List of 'highly hazardous' pesticides FSC-STD-30-001a EN*

№	CAS номер	Активна съставка на пестицида
1	542-75-6	1,3-dichloropropene
2	94-75-7	2,4-D
3	94-82-6	2,4-DB
4	133-32-4	4-indol-3-ylbutyric acid
5	71751-41-2	abamectin
6	30560-19-1	acephate
7	57960-19-7	acequinocyl
8	135410-20-7	acetamiprid
9	34256-82-1	acetochlor

Forest Stewardship Council®

10	101007-06-1	acrinathrin
11	107-02-8	acrolein
12	15972-60-8	alachlor
13	116-06-3	aldicarb
14	96-24-2	alpha-chlorohydrin
15	67375-30-8	alpha-cypermethrin
16	20859-73-8	aluminium phosphide
17	834-12-8	ametryn
18	348635-87-0	amisulbrom
19	33089-61-1	amitraz
20	61-82-5	amitrole
21	84-65-1	anthraquinone
22	Група* (виж края на таблицата)	Арсен и неговите съединения
23	1912-24-9	atrazine
24	60207-31-0	azaconazole
25	68049-83-2	azafenidin
26	35575-96-3	azamethiphos
27	2642-71-9	azinphos-ethyl
28	86-50-0	azinphos-methyl
29	41083-11-8	azocyclotin
30	22781-23-3	bendiocarb
31	82560-54-1	benfuracarb
32	17804-35-2	benomyl

Forest Stewardship Council®

33	177406-68-7	benthiavalicarb-isopropyl
34	68359-37-5b	beta-cyfluthrin; cyfluthrin
35	65731-84-2	beta-cypermethrin
36	608-73-1	BHC mixed isomers
37	82657-04-3	bifenthrin
38	584-79-2	bioallethrin
39	28434-01-7	bioresmethrin
40	1330-43-4	Borax; disodium tetraborate
41	10043-35-3	Boric acid
42	56073-10-0	brodifacoum
43	28772-56-7	bromadiolone
44	63333-35-7	bromethalin
45	1689-84-5	bromoxynil
46	1689-99-2	bromoxynil octanate
47	3861-41-4	bromoxynil-butyrate
48	56634-95-8	bromoxynil-heptanoate
49	2961-68-4	bromoxynil-potassium
50	52-51-7	bronopol
51	23184-66-9	butachlor
52	34681-10-2	butocarboxim
53	34681-23-7	butoxycarboxim
54	Група* (виж края на таблицата)	Кадмий и неговите съединения
55	95465-99-9	cadusafos

Forest Stewardship Council®

56	592-01-8	Calcium cyanide
57	1305-99-3	calcium phosphide
58	2425-06-1	captafol
59	133-06-2	captan
60	63-25-2	carbaryl
61	10605-21-7	carbendazim
62	1563-66-2	carbofuran
63	55285-14-8	carbosulfan
64	15263-52-2	cartap; cartap hydrochloride
65	2439-01-2	chinomethionat
66	15879-93-3	chloralose
67	500008-45-7	chlorantraniliprole
68	57-74-9	chlordane
69	54593-83-8	chlorethoxyfos
70	122453-73-0	chlorfenapyr
71	470-90-6	chlorfenvinphos
72	71422-67-8	chlorfluazuron
73	24934-91-6	chlormephos
74	79-11-8	chloroacetic acid
75	3691-35-8	chlorophacinone
76	76-06-2	chloropicrin
77	1897-45-6	chlorothalonil
78	15545-48-9	chlorotoluron
79	2921-88-2	chlorpyrifos
80	5598-13-0	chlorpyrifos-methyl

Forest Stewardship Council®

81	67-97-0	cholecalciferol
82	74115-24-5	clofentezine
83	65996-82-9	coal tar oils; CAS 8002 29 7
84	1332-40-7	copper oxychloride
85	1333-22-8	copper sulfate (tribasic); copper hydroxide sulfate
86	20427-59-2	copper(II) hydroxide; cupric hydroxide
87	56-72-4	coumaphos
88	5836-29-3	coumatetralyl
89	1333-22-8	cupric sulfate-tricupric hydroxide
90	1317-39-1	cuprous oxide
91	21725-46-2	cyanazine
92	560121-52-0	cyenopyrafen
93	180409-60-3	cyflufenamid
94	68359-37-5	cyfluthrin
95	68085-85-8	cyhalothrin
96	13121-70-5	cyhexatin
97	52315-07-8	cypermethrin
98	39515-40-7	cyphenothrin
99	94361-06-5	cyproconazole
100	121552-61-2	cyprodinil
101	1596-84-5	daminozide
102	50-29-3	DDT
103	52918-63-5	deltamethrin
104	919-86-8	demeton-S-methyl

Forest Stewardship Council®

105	80060-09-9	diafenthiuron
106	333-41-5	diazinon
107	1085-98-9	dichlofluanid
108	62-73-7	dichlorvos; DDVP
109	51338-27-3	diclofop-methyl
110	141-66-2	dicrotophos
111	56073-07-5	difenacoum
112	104653-34-1	difethialone
113	35367-38-5	diflubenzuron
114	130339-07-0	diflumetorim
115	22936-75-0	dimethametryn
116	60-51-5	dimethoate
117	624-92-0	dimethyl disulfide
118	2274-67-1	dimethylvinphos
119	149961-52-4	dimoxystrobin
120	973-21-7	dinobuton
121	39300-45-3	dinocap
122	1420-07-1	dinoterb
123	82-66-6	diphacinone
124	85-00-7	diquat dibromide
125	298-04-4	disulfoton
126	330-54-1	diuron
127	Група* (виж края на таблицата)	Динитроортокрезол (DNOC) и неговите соли
128	2439-10-3	dodine

Forest Stewardship Council®

129	106-93-4	EDB; ethylene dibromide
130	17109-49-8	edifenphos
131	155569-91-8	emamectin benzoate
132	54406-48-3	empenthrin
133	115-29-7	endosulfan
134	145-73-3	endothal
135	2164-07-0	endothal-dipotassium
136	2104-64-5	EPN
137	133855-98-8	epoxiconazole
138	50-14-6	ergocalciferol
139	66230-04-4	esfenvalerate
140	29973-13-5	ethiofencarb
141	563-12-2	ethion
142	13194-48-4	ethoprophos
143	56-38-2	ethyl-parathion
144	80844-07-1	etofenprox
145	153233-91-1	etoxazole
146	2593-15-9	etridiazole
147	131807-57-3	famoxadone
148	52-85-7	famphur (ESA)
149	22224-92-6	fenamiphos
150	60168-88-9	fenarimol
151	120928-09-8	fenazaquin
152	13356-08-6	fenbutatin oxide
153	122-14-5	fenitrothion

Forest Stewardship Council®

154	3766-81-2	fenobucarb
155	72490-01-8	fenoxycarb
156	39515-41-8	fenpropathrin
157	134098-61-6	fenpyroximate
158	55-38-9	fenthion
159	668-34-8	fentin
160	900-95-8	fentin acetate
161	76-87-9	fentin hydroxide
162	51630-58-1	fenvalerate
163	120068-37-3	fipronil
164	90035-08-8	flocoumafen
165	69806-50-4	fluazifop-butyl
166	79622-59-6	fluazinam
167	33245-39-5	fluchloralin
168	70124-77-5	flucythrinate
169	101463-69-8	flufenoxuron
170	103361-09-7	flumioxazin
171	658066-35-4	fluopyram
172	640-19-7	fluoroacetamide
173	136426-54-5	fluquinconazole
174	85509-19-9	flusilazole
175	106917-52-6	flusulfamide
176	117337-19-6	fluthiacet
177	68157-60-8	forchlorfenuron

Forest Stewardship Council®

178	50-00-0	formaldehyde
179	22259-30-9	formetanate
180	23422-53-9	formetanate hydrochloride
181	98886-44-3	fosthiazate
182	65907-30-4	furathiocarb
183	98-01-1	furfural
184	76703-62-3	gamma-cyhalothrin
185	77182-82-2	glufosinate-ammonium
186	108173-90-6	guazatine
187	111872-58-3	halfenprox
188	69806-40-2	haloxyfop-methyl
189	23560-59-0	heptenophos
190	118-74-1	hexachlorobenzene
191	86479-06-3	hexaflumuron
192	78587-05-0	hexythiazox
193	74-90-8	hydrogen cyanide
194	35554-44-0	imazalil
195	140163-89-9	imicyafos
196	138261-41-3	imidacloprid
197	57520-17-9	iminocadine triacetate
198	72963-72-5	imiprothrin
199	173584-44-6	indoxacarb
200	74-88-4	iodomethane
201	1689-83-4	ioxynil
202	3861-47-0	ioxynil octanoate

Forest Stewardship Council®

203	2961-62-8	ioxynil-sodium
204	36734-19-7	iprodione
205	140923-17-7	iprovalicarb
206	24353-61-5	isocarbophos
207	99675-03-3	isofenphos-methyl
208	2631-40-5	isoprocarb
209	881685-58-1	isopyrazam
210	141112-29-0	isoxaflutole
211	18854-01-8	isoxathion
212	58769-20-3	kadethrine
213	143390-89-0	kresoxim-methyl
214	91465-08-6	lambda-cyhalothrin
215	58-89-9	lindane; gamma-HCH
216	Група * (виж в края на таблицата)	Олово и неговите съединения
217	330-55-2	linuron
218	103055-07-8	lufenuron
219	12057-74-8	magnesium phosphide
220	121-75-5	malathion
221	8018-01-7	mancozeb
222	12427-38-2	maneb
223	2595-54-2	mecarbam
224	110235-47-7	mepanipyrim
225	131-72-6	meptyldinocap

Forest Stewardship Council®

226	Група* (виж края на таблицата)	Живак и неговите съединения
227	108-62-3	metaldehyde
228	137-42-8	metam sodium
229	10265-92-6	methamidophos
230	950-37-8	methidathion
231	2032-65-7	methiocarb
232	16752-77-5	methomyl
233	72-43-5	methoxychlor
234	74-83-9	methyl bromide
235	556-61-6	methyl isothiocyanate
236	9006-42-2	metiram
237	240494-70-6	metofluthrin
238	21087-64-9	metribuzin
239	7786-34-7	mevinphos
240	51596-10-2	milbemectin
241	Група* (виж в края на таблицата)	Минерални масла, парафинови асла, съдържащи > 3 % DMSO (Dimethyl sulphoxide)
242	2212-67-1	molinate
243	6923-22-4	monocrotophos
244	142-59-6	nabam
245	300-76-5	naled

Forest Stewardship Council®

246	54-11-5	nicotine
247	1929-82-4	nitrapyrin
248	116714-46-6	novaluron
249	121451-02-3	noviflumuron
250	1113-02-6	omethoate
251	19044-88-3	oryzalin
252	19666-30-9	oxadiazon
253	23135-22-0	oxamyl
254	301-12-2	oxydemeton-methyl
255	42874-03-3	oxyfluorfen
256	1910-42-5	paraquat dichloride
257	298-00-0	parathion-methyl
258	87-86-5	PCP; pentachlorophenol
259	52645-53-1	permethrin
260	26002-80-2	phenothrin
261	2597-03-7	phenthoate
262	298-02-2	phorate
263	2310-17-0	phosalone
264	732-11-6	phosmet
265	13171-21-6	phosphamidon
266	14816-18-3	phoxim
267	1918-02-1	picloram
268	117428-22-5	picoxystrobin
269	83-26-1	pindone

Forest Stewardship Council®

270	24151-93-7	piperophos
271	23103-98-2	pirimicarb
272	29232-93-7	pirimiphos-methyl
273	23031-36-9	prallethrin
274	32809-16-8	procymidone
275	41198-08-7	profenofos
276	139001-49-3	profoxydim
277	1918-16-7	propachlor
278	709-98-8	propanil
279	2312-35-8	propargite
280	31218-83-4	propetamphos
281	114-26-1	propoxur
282	23950-58-5	propyzamide; pronamide
283	34643-46-4	prothiofos
284	123312-89-0	pymetrozine
285	77458-01-6	pyraclofos
286	175013-18-0	pyraclostrobin
287	129630-19-9	pyraflufen
288	6814-58-0	pyrazachlor
289	13457-18-6	pyrazophos
290	8003-34-7	pyrethrins (pyrethrum)
291	96489-71-3	pyridaben
292	119-12-0	pyridaphenthion
293	504-24-5	pyridin-4-amine
294	337458-27-2	pyrifluquinazon

Forest Stewardship Council®

295	135186-78-6	pyriftalid
296	105779-78-0	pyrimidifen
297	13593-03-8	quinalphos
298	82-68-8	quintozone, PCNB
299	119738-06-6	quizalofop-P-tefuryl
300	10453-86-8	resmethrin
301	83-79-4	rotenone
302	127-90-2	S421
303	874967-67-6	sedaxane
304	105024-66-6	silafuofen
305	143-33-9	sodium cyanide
306	62-74-8	sodium fluoroacetate (1080)
307	148477-71-8	spirodiclofen
308	283594-90-1	spiromesifen
309	57-24-9	strychnine
310	4151-50-2	sulfluramid
311	3689-24-5	sulfotep
312	2699-79-8	sulfuryl fluoride
313	102851-06-9	tau-fluvalinate
314	21564-17-0	TCMTB; 2- (thiocyanatomethylthio) benzothiazole
315	119168-77-3	tebufenpyrad
316	96182-53-5	tebupirimfos
317	83121-18-0	teflubenzuron

Forest Stewardship Council®

318	79538-32-2	tefluthrin
319	3383-96-8	temephos
320	149979-41-9	tepraloxydim
321	13071-79-9	terbufos
322	33693-04-8	terbumeton
323	886-50-0	terbutryn
324	22248-79-9	tetrachlorvinphos
325	112281-77-3	tetraconazole
326	7696-12-0	tetramethrin
327	71697-59-1	theta-cypermethrin
328	111988-49-9	thiacloprid
329	31895-21-3	thiocyclam
330	59669-26-0	thiodicarb
331	39196-18-4	thiofanox
332	640-15-3	thiometon
333	23564-05-8	thiophanate-methyl
334	29547-00-0	thiosultap monosodium
335	137-26-8	thiram
336	129558-76-5	tolfenpyrad
337	731-27-1	tolyfluanid
338	66841-25-6	tralomethrin
339	118712-89-3	transfluthrin
340	112143-82-5	triazamate
341	24017-47-8	triazophos
342	72459-58-6	triazoxide

Forest Stewardship Council®

343	78-48-8	tribufos
344	52-68-6	trichlorfon
345	141517-21-7	trifloxystrobin
346	64628-44-0	triflumuron
347	1582-09-8	trifluralin
348	2275-23-2	vamidothion
349	50471-44-8	vinclozolin
350	81-81-2	warfarin
351	2655-14-3	XMC
352	52315-07-8z	zeta-cypermethrin
353	1314-84-7	zinc phosphide
354	12122-67-7	zineb
355	137-30-4	ziram
356	160791-64-0	ZXI 8901

Групи*

Арсен и неговите съединения		
№	CAS номер	Активна съставка на пестицида
357	1303-28-2	Arsenic pentoxide
358	75-60-5	Cacodylic acid; dimethylarsinic acid
359	2163-80-6	MSMA
360	13464-38-5	Sodium arsenate
361	124-65-2	Cacolydate; sodium dimethylarsinate
362	75-60-5	Chromated copper arsenate; CCA
363	1327-53-3	Arsenic trioxide
364	7778-44-1	Calcium arsenate
365	10103-61-4	Copper arsenate
366	7784-40-9	Lead arsenate
367	7784-46-5	Sodium arsenite

Кадмий и неговите съединения

№	CAS номер	Активна съставка на пестицида
368	1306-23-6	Cadmium sulfide

Динитроортокрезол (DNOC) и неговите соли

№	CAS номер	Активна съставка на пестицида
369	2980-64-5	DNOC, ammonium salt / амониева сол
370	5787-96-2	DNOC, potassium salt / калиева сол
371	2312-76-7	DNOC, sodium salt / натриева сол
372	534-52-1	DNOC

Олово и неговите съединения		
№	CAS номер	Активна съставка на пестицида
373	7784-40-9	Lead arsenate
Живак и неговите съединения		
№	CAS номер	Активна съставка на пестицида
374	7487-94-7	Mercuric chloride
375	21908-53-2	Mercuric oxide
376	1319-86-4	Chloromethoxypropylmercuric acetate; CPMA
377	27236-65-3	Diphenylmercurydodecenylsuccinate; PMDS
378	104-68-9	Phenylmercuric oleate; PMO
379	62-38-4	Phenylmercury acetate; PMA

**Минерални масла и парафинови масла,
съдържащи > 3 % Диметилсулфоксид (DMSO)**

№	CAS Number	Активна съставка на пестицида
380	64741-88-4	Mineral oils, paraffin oils / минерални масла, парфинови масла
381	64741-89-5	Mineral oils, paraffin oils / минерални масла, парфинови масла
382	64741-97-5	Mineral oils, paraffin oils / минерални масла, парфинови масла
383	64742-46-7	Mineral oils, paraffin oils / минерални масла, парфинови масла
384	64742-54-7	Mineral oils, paraffin oils / минерални масла, парфинови масла
385	64742-55-8	Mineral oils, paraffin oils / минерални масла, парфинови масла
386	64742-65-0	Mineral oils, paraffin oils / минерални масла, парфинови масла
387	72623-86-0	Mineral oils, paraffin oils / минерални масла, парфинови масла
389	97862-82-3	Mineral oils, paraffin oils / минерални масла, парфинови масла

Приложение 10 – Правила за работа с химикали

Правилата са глава 2.3. „Безопасно третиране и ползване“ от документът на МОТ „Безопасност и здраве при употребата на агрохимикали – ръководство“ (“Safety and health in the use of agrochemicals – A guide“)

2.3. Безопасно третиране и ползване

В този основен раздел се разглежда опаковането, транспортирането, прехвърлянето, съхранението, дозирането, употребата на пестициди, употребата на други агрохимикали, случайното разсипване и обезвреждането на контейнери и отпадъци.

Тъй като употребата на пестициди е основна дейност при ползването на агрохимикали, а също така и най-опасната, предпазните мерки, които следва да се вземат преди, по време на и след приложението им, се разглеждат отделно.

Съхранението, овладяването на разливи и обезвреждането са също опасни операции. Тук са описани предпазни мерки, които следва да се вземат с цел безопасност както на потребителите, така и на широката общественост и околната среда.

Обръща се внимание и на редица насоки на Организацията по прехрана и земеделие на Обединените нации (ФАО), които имат отношение с този раздел. Сред тях са следните:

- Насоки за опаковане и съхранение на пестициди (Рим, 1985);
- Насоки за обезвреждане на отпадъчни пестициди и контейнери от пестициди в стопанството (Рим, 1985);
- Насоки за добри практики за приложение на пестициди с наземна и въздушна техника (Рим, 1988)

2.3.1. Опаковане

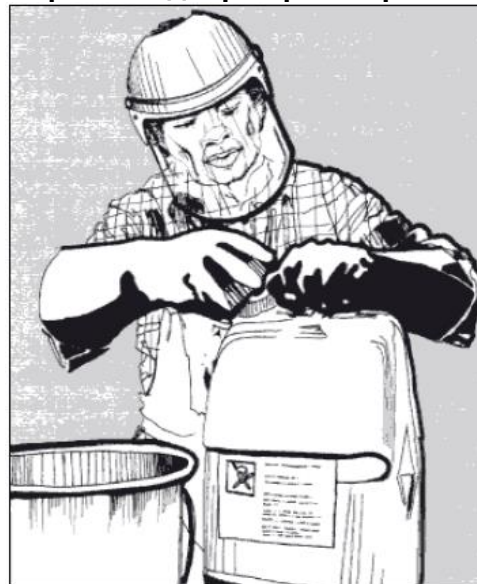
Агрохимикалите обикновено се доставят в опаковки.¹ Те може да са най-различни по размер, от малко шише или кутия до голям метален или пластмасов съд. Тези опаковки се изработват от стъкло, метал, пластмаса или хартия. В някои случаи са подложени на високо вътрешно налягане. Втечнените газове, като метил бромид или безводен/сух амониак, имат свойството да се изпаряват, дори в съдържащия ги съд, като така упражняват налягане върху стените му. Съдовете трябва да са устойчиви на подобно налягане или на корозивното действие на химикалите.

Потребителите на агрохимикали следва да знаят, че опаковките трябва да отговарят на националните стандарти и разпоредби,

¹ Има и изключения. Някои торове, като калциева сол, смлян фосфорит или основна шлака lime може да се доставят в насипно състояние с камиони.

приложими за опаковането на агрохимикали. В някои страни може да няма такива разпоредби. Ето защо потребителите трябва да са наясно с общите изисквания за опаковките. Тази информация ще им е от полза при покупката на агрохимикали, за да установят дали са правилно опаковани. Неправилно опакованите продукти може да представляват риск за здравето.

Фигура 9. Отваряне на добре проектиран контейнер

Опаковките за агрохимикали трябва да са проектирани и изработени така, че:

- съдържанието да не може да се разсипе при пренос, съхранение, складиране, товарене и разтоварване;
- продуктът да не се увреди или развали;
- материалите, от които са направени, включително уплътненията, например на капаците, да не влизат в химическа реакция със съдържанието, образувайки други съединения;
- всички техни части да са добре изработени и да не се повреждат от промени в атмосферните условия, като налягане, температура и влажност.
- да бъдат запечатани до първото отваряне, след което да могат да се затварят и отварят многократно (фигура 9);
- да имат етикет или маркировка.

Потребителите трябва да си дават сметка, че опаковането и преопаковането на агрохимикали са извън техните компетенции, освен ако не са минали съответното обучение. Още повече, никога не бива да се опитват да преопаковат каквито и да било агрохимикали в непредназначена за тях опаковка. Дори да е съдържала същия пестицид, може например да е повредена или капачката ѝ да не се затяга добре. Дори когато потребителите се опитват само да проверят дали някаква опаковка е годна за повторна употреба, съществува риск от замърсяване с токсични вещества.

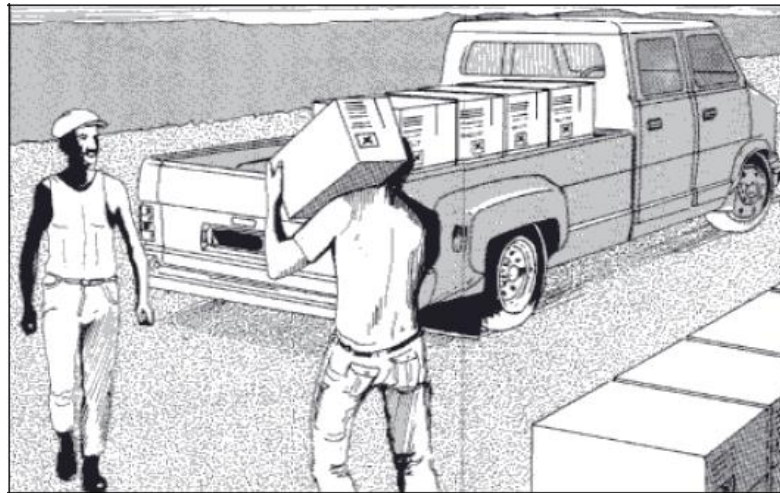
2.3.2. Транспортиране

Производителите, износителите и вносителите на агрохимикали следва да спазват международните разпоредби за транспорт и безопасност. Може да се налага да спазват и национални разпоредби. Потребителите на агрохимикали трябва да са наясно, че има такива разпоредби. Те се отнасят и до транспорта, който може да е от доставчиците до стопанството или от склада до полето. Безопасният транспорт следва да гарантира, че:

- от доставчика се приемат само продукти в опаковки с добро качество; повредените или протеклите трябва да бъдат отказвани;
- транспортното средство не поврежда опаковката; всякакви остри издатини по страните на транспортното средство или стърчащи от дъсчената основа пирони трябва да бъдат зачукани или по друг начин отстранени;
- опаковките или съдовете се пренасят така, че да се избегне евентуалното им блъскане или падане; това може да ги строши или нарани и да причини разливане на съдържанието им;
- всякаква прилежаща към агрохимикалите информация, като например етикети, придружаваща информация или данни, се транспортира с тях;
- при транспорта се избягва хаотичното подреждане; например съдовете с течни продукти трябва да се транспортират с гърлото нагоре и да не се подлагат на натиск от прекомерни товари, които може да доведат до тяхното избухване;
- агрохимикалите се изолират от други материали, транспортирани със същото превозно средство;
- хартиените, картонените или водоразтворимите опаковки се предпазват от дъжд или лошо време с покрив или водоустойчиво платнище на транспортното средство;
- агрохимикалите не се пренасят в кабината до шофьора, било то в кола или в трактор;
- водачите на транспортни средства полагат двойни грижи и внимание; те следва да знаят какви предпазвателни мерки да вземат в случай на катастрофа или друго аварийно обстоятелство. Това може да включва задържане на теча при възможност и предотвратяване на замърсяване или натравяне на някой, който им оказва помощ.

Фигура 10 илюстрира товарене на пестициди на камион.

Фигура 10. Товарене на пестициди на камион

2.3.3. Прехвърляне

Агрохимическите продукти може да се прехвърлят от един контейнер в друг само по изключение. Практиката има много недостатъци, включително вероятността някой агрохимикал да бъде погълнат по грешка вместо безалкохолна напитка – има такива фатални случаи в няколко страни. Поради това тази практика е забранена в много държави. Когато при извънредни обстоятелства се налага да бъдат прехвърлени агрохимикали от един контейнер в друг, приемащият контейнер трябва да бъде:

- по възможност контейнер, който производителят на агрохимикали е използвал за същия продукт и който е проверен от компетентно лице като годен за повторна употреба;
- със същото качество като оригиналния контейнер;
- надлежно етикиран или обозначен;
- напълно чист и празен;
- да не се препълва, за да не се разлее при пресипването или от разширение на обема при покачване на температурата.

При прехвърлянето на агрохимикали трябва да се съблюдават предпазни мерки. Особено внимание трябва да се обърне на предпазната екипировка, отстраняването на разсипани продукти, личната хигиена и недопускането на попадането им в хранителни продукти.

2.3.4. Съхранение

Агрохимикалите обикновено се доставят до склад от доставчика или се транспортират от потребителя. Също така се връщат в склад след частична употреба в стопанството. По време на съхранението им са най-изложени на кражба, вандализъм, случайна или умишлена злоупотреба или влиянието на екстремни климатични условия. Потребителите, на които се налага да съхраняват агрохимикали, следва да знаят как да устроят и поддържат мястото за тяхното съхранение, като по този начин осигурят собствената си безопасност и тази на останалите. Също така, те следва да предприемат необходимите действия за предотвратяване на замърсяването на околната среда.

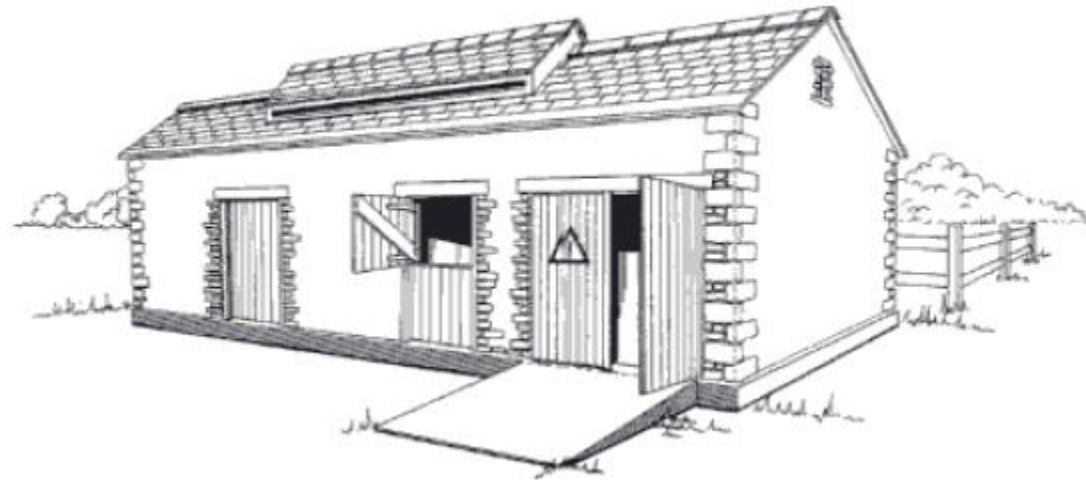
Като цяло, за безопасното и сигурно съхранение трябва да се осигури *подходящо място*, което да позволява лесен достъп за доставката на агрохимикали и преноса им до превозните средства в стопанството. Ако складът е в сграда с общо предназначение, той трябва да бъде разположен отделно от други стокови пространства, като например за запалителни материали. При избора на място за склада трябва да се имат предвид рисковете от евентуално замърсяване от разсипване или разливане на продукти. Не бива да е в близост до жилищни сгради и повърхностни води, като реки, потоци и водоизточници за питейни води или води за напояване. На фигура 11 е илюстриран склад за агрохимикали.

Складовете не бива да са разположени:

- в райони, изложени на риск от наводняване или където има вероятност от евентуално замърсяване на подземни водоизточници, като кладенци или сондажи; или
- над водохващания, предназначени за водоснабдяване; или
- в места, които са чувствителни в екологичен аспект.

Трябва да има *достатъчно капацитет* за съхранение на максимално количество агрохимикали с възможност за безопасно складиране и лесен достъп.

Фигура 11. Добре проектиран склад за агрохимикали

Потребителите следва също така да се погрижат сградата, в която се складира агрохимикали:

- да е със здрава конструкция, обезопасена срещу пожари, екстремни температури и химически въздействия и водонепроницаема. Подовите трябва да бъдат проектирани така, че да задържат разливи или течове и да имат нехлъзгаща се повърхност, която да може да бъде лесно почиствана. Външните стени трябва да издържат поне 30 минути на огън, а всички стени да бъдат водонепроницаеми и вътрешните им повърхности да бъдат гладки, да се измиват лесно и да са без грапавини, в които да се натрупва прах. Ако складът е едноетажна конструкция, покривът трябва да бъде от незапалим материал, който да пропада бързо и да служи като отдушник в случай на пожар;
- да има удобни входи и изходи с огнеустойчиви врати, които по възможност се отварят навън. Порталите трябва да са достатъчно големи, за да позволяват безопасен пренос на материали, а вътрешните врати трябва да са от типа „петящи врати“. Когато складовете се правят в сграда с общо предназначение е най-добре вратите за достъп до тях да се отварят направо към външната страна на тази сграда. Където това не е възможно, достъпът не бива да се устройва съвместно с този до зони, използвани за битови цели, складиране на хранителни продукти или помещения за животни;
- да може да задържа евентуални разливи и течове, за да не се замърси външната среда. В случаите, когато екологичните условия са особено чувствителни, може да е необходимо да се направи вътрешна дренажна система, свързана със задържателен резервоар или преградна стена (дига) с достатъчен капацитет за задържане на цялото количество агрохимикали в склада;
- да бъде суха и устойчива на екстремни температури. При много горещо или студено време повечето агрохимикали се развалят и могат дори да повредят контейнерите си. По подобен начин, влагата поврежда хартиените опаковки, в резултат на

което съдържанието им може да се разсипе. С оглед на все по-широката практика да се доставят пестициди във водоразтворими торбички е особено важно те да се съхраняват при абсолютно сухи условия;

- да има достатъчно естествена или изкуствена светлина, осигурявана чрез адекватно прозоречно пространство или изкуствено (напр. електрическо) осветление. От прозорците обаче не бива да пада пряка слънчева светлина върху агрохимикалите, тъй като ултравиолетовата светлина може да увреди контейнерите и съдържанието им (фигура 12).

Фигура 12. Агрохимикалите не бива да са изложени на пряка слънчева светлина

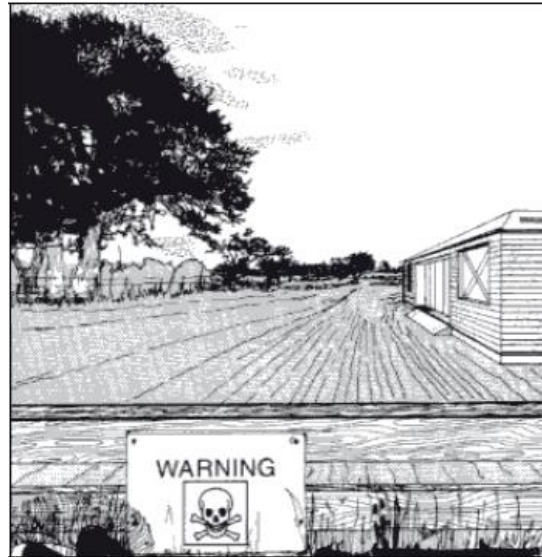

Това може да се избегне като прозорците се засенчат или, ако се прави нов склад, като се разположат на адекватни места. Електрическите лампи и ключове следва да се поставят така, че да се избегнат механични повреди, а между лампите и складираните агрохимикали трябва да има достатъчно разстояние, за да не се нагряват;

- да е добре вентилирана, за да се отвежда застоялият или замърсен въздух. Това може да бъде постигнато с „въздушни джобове“. Когато не може да се осигури достатъчно естествена вентилация, трябва да се инсталира смукателен вентилатор. При всички случаи въздухът трябва да се отвежда до външна стена на сградата, в която се помещава складът за агрохимикали;
- да бъде надлежно обозначена с предупредителен знак (фигура 13) и да е обезопасена срещу кражба. Предупредителният знак трябва да отговаря на националните изисквания по отношение на цвета, изображения символ и геометричната форма. В случай, че няма конкретни национални изисквания, черепът с кости като цяло е приемлив. Обезопасяването на склада е важно за предотвратяване на кражби или злоупотреба със съдържанието му от страна на външни хора (фигура 14). Степента на

- обезопасяване трябва да е адекватна за всички предвидими обстоятелства;
- да бъде добре устроена, така че при доставка на агрохимикали да могат бързо да внесат в склада и да се подредят по безопасен и подреден начин с ясно видими етикети. Запалителните продукти трябва да се държат отделно в изолирана и изключително пожароустойчива част на склада. Освен това, окислителите и фумигаторите трябва освен това да бъдат съхранявани в абсолютно суха среда. При всяка подредба в склада трябва да се вземат мерки за избягване на претоварването на лавиците или на прекомерен натиск върху контейнерите на дъното на купчината.

Фигура 13. Опасност! Склад за пестициди! Достъпът на външни лица забранен!

Други съображения:

- *Водоснабдяване.* Наблизо, но не в склада, трябва да има осигурено водоснабдяване. Всяка система за довеждане на вода, използвана за пълнене на пръскачки или вани за обезпаразитяване на животни трябва да бъде проектирана така, че да се предотврати обратното връщане на водата;
- *Документация.* Трябва да се води документация за агрохимикалите на склад, която обаче да се държи отделно на безопасно място, така че да има лесен достъп до нея в случай на аварийна ситуация, като например пожар или неоторизиран достъп;

Фигура 14. Агрохимикалите трябва да се съхраняват под ключ

- *Първа помощ.* Трябва да има в наличност адекватни пособия за първа помощ и реакция при леки изгаряния и замърсяване на очите или кожата;
- *Противопожарни мерки.* Пушенето и ползването на открит пламък трябва да са забранени в склада. Трябва да има подходящ пожарогасител в изправно състояние, който да е на разположение в случай на злополуки.
- *Санитарни възли.* Близко до склада трябва да има санитарен възел за боравещите с агрохимикали. В него трябва да има мивка с чиста течаща вода, сапун и кърпи (най-добре кърпи за еднократна употреба, ако се намират такива);
- *Място за предпазна екипировка.* Трябва да бъде осигурено отделно вентилирано място за предпазна екипировка и за личен багаж. Това място, което обикновено представлява шкаф или шкафчета, не бива да е в склада за агрохимикали;
- *Съхранение на празни контейнери и твърди агрохимически отпадъци.* Празните контейнери, с изключение на използваните за агрохимикали, които образуват газообразни съединения с вода, напр. фосфид, трябва да се измиват поне три пъти и да се съхраняват в обезопасено сухо място с агрохимическите отпадъци. Никога не бива да се използват за съхранение на храна, вода или други вещества, които могат да бъдат консумирани от хора или животни. Не бива да се забравя, че миниатюрно

- количество от остатъчен агрохимикал в контейнера може да причини сериозно заболяване или смърт;
- *Места за подготовка.* На мястото, където оборудването се зарежда с агрохимикали близо до склада трябва да има стабилна равна повърхност. Всякакво оттичане на агрохимикалите трябва да става в предназначен за целта уловител, за да се предотврати замърсяването на околната среда.

2.3.5. Дозирание

Някои агрохимикали, като торове, пулверизатори и гранули, може да се доставят готови за употреба. Други, като пестицидите, трябва да бъдат дозирани от концентрати и разредени, например с вода. Разреждането на агрохимикали по този начин изисква особено внимание, за да е сигурно, че се върши безопасно и ефективно. Това включва:

- изчитане на етикета, за да е ясно какво оборудване, като например мерителни чаши, фунии, бъркалки и предпазно облекло, е необходимо (фигура 15);

Фигура 15. Преди употреба на агрохимикали винаги изчитайте етикета

- разполагане на агрохимикала и необходимото оборудване на свободно място, което е далеч от жилища или добитък и което да може да бъде почистено, ако бъде разсипан (фигура 16);

- препрочитане на етикета, за да си изясните правилната дозировка и степента на разреждане и как можете да ги осъществите с наличното ви оборудване;
- използване на подходящо предпазно облекло, особено ръкавици, както е уточнено на етикета или препоръчано в информационните листове (фигура 17);
- добавяне на разредения агрохимикал в апликатора след като бъде частично напълнен с вода или друга препоръчана разреждаща течност. Това ще предотврати случайното разплискване на концентрата;
- внимателно изсипване в апликатора на опаковките с прахообразни агрохимикали, за да се предотврати тяхното разпръскване във въздуха или вдишването им;
- обеззаразяване на приборите, използвани за дозирането, посредством измиване или почистване и последващото им връщане в безопасен склад. Трябва да се внимава агрохимикалите да не се вдишват, поглъщат или попадат върху кожата.

Фигура 16. Разположете оборудването за дозиране на разтвора на свободно място

Forest Stewardship Council®

Фигура 17. Когато дозирате агрохимикали, носете подходящо предпазно облекло

2.3.6. Употреба на пестициди

Безопасното използване на пестициди се гради на отговорния и внимателен подход към предпазните мерки преди, по време на и след употребата им. Много е важно да се избере най-безопасният агрохимикал, който ще свърши ефективна работа при най-малък риск за хората, добитъка, дивата природа и околната среда.

Има различни видове оборудване за прилагане на пестициди. Видът на оборудването, което ще се използва, зависи от:

- мащаба на дейностите; и
- формата, в която се прилагат агрохимикалите.

В настоящите насоки е невъзможно да се дадат инструкции за безопасност при работа с целия набор от оборудване за прилагане на агрохимикали. Тук са описани някои общи принципи, по-конкретно по отношение на ползването на преносими пръскачки, като се разглеждат трите основни етапа на предпазните мерки: преди, по време на и след пръскането. Те трябва да се спазват с цел ефективна и безопасна употреба.

Преди да преминат към тях обаче, ползващите агрохимикали трябва да са минали обучение за работа с пръскачки. Ако имат помощници, те също трябва да бъдат обучени. Потребителите трябва да се убедят, че обучението адекватно е застъпило следните аспекти от приложението на агрохимикали:

- избор на оборудване;
- проверка за изправност на оборудването;
- калибриране;
- ползване;
- предпазни мерки и спешни мерки в случай на неизправност на оборудването или злополука;
- почистване, поддръжка и смяна на резервни части;
- откриване на дефекти;
- извършване на елементарни поправки;

Потребителите трябва винаги да разполагат за справка с Ръководството за потребители (или подобен наръчник за работа с оборудването), в което са дадени подробни инструкции относно:

- процедурите на работа;
- смяната на резервни части; и
- поправки;

2.3.6.1. Предпазни мерки преди пръскането

- Прочетете и си изяснете написаните на етикета инструкции и всякаква друга информация, приложена към агрохимикала, оборудването за неговото прилагане или предпазното облекло (фигура 15);
- Преценете рисковете за хората, животните и околната среда в резултат от приложението на агрохимикала и какво трябва да направите, за да ги намалите или елиминирате. Освен споменатите в настоящите насоки, може да има и други рискове поради най-разнообразните и понякога единствени по рода си обстоятелства при прилагането на пестициди. Потърсете необходимите съвети преди да пристъпите към употребата им.
- Уверете се, че операторът е компетентен и че той или тя е добре обучен в техниките за приложението и предпазните мерки, които трябва да се съблюдават. Операторът следва също така да е наясно със законовите изисквания и със съответните норми за употреба.
- Предвидете съответния здравен мониторинг, изискван за определени опасни агрохимикали въз основа на честотата на тяхното ползване. Не използвайте органично-фосфорни или карбаматни пестициди, ако са ви дали медицински съвет да не го правите.
- Проверете оборудването, за да сте сигурни, че работи задоволително, без да пропуска, и че е настроено на съответния режим

на приложение.

- Проверете дали разполагате с пълния комплект предпазно облекло и друго обезопасяващо оборудване, включително дихателен апарат, ако се налага, и дали е с необходимото качество и в добра изправност. Подменете всички части, които са износени или липсват.
- Планирайте работния процес и си направете план за действие за цялата работа, като предвидите и евентуални аварийни обстоятелства, каквито могат да възникнат.
- Проверете дали климатичните условия са подходящи, особено с оглед избягване на силни ветрове и последващи валежи.
- Предупредете околните, ако има опасност да бъдат засегнати по някакъв начин или ако е необходимо да бъдат известени. В тази група може да влизат пчелари, училищни власти, отговорни за водоснабдяването лица или хора, които отглеждат чувствителни растения или животни.
- Осигурете безопасното обезвреждане на празните контейнери, събраните от резервоарите води и остатъчните пестициди.

2.3.6.2. Предпазни мерки по време на пръскането

- Не пристъпвайте към употреба на агрохимикали без съответното обучение.
- Носете подходящо предпазно облекло, каквото е препоръчано на етикета или на информационните листове за боравене с концентрирани продукти.
- Избягвайте разплискване при пресипването на гранули или прахообразни препарати в апликатора. При бавно, постепенно сипване се постига по-леко раздвижване на въздуха и се намалява риска от отвяването на частици и вдишването им.
- Смесвайте само необходимата доза агрохимикали, необходими за конкретна работа, за да избегнете необходимостта от обезвреждане на някакви излишъци.
- Пренасяйте контейнерите внимателно, за да не се разбълбукат или разлеят при сипването им в апликатора. Пресипвайте внимателно от големи контейнери с чучура напред, така че в контейнера да може да влиза въздух, докато съдържанието му се изсипва (фигура 18).
- Ако трябва да се смесят два или повече агрохимикала, уверете се, че са съвместими и че няма риск от химична реакция, която би причинила опасност от „автономна смес“ за оператора.

Фигура 18. Пресипвайте внимателно от големи контейнери с чучура напред

- Когато предпазните мерки се допълват от контролни инженерни приспособления, като устройство за автоматично пълнене, затворена система или филтрационен модул, уверете се, че тези приспособления функционират както трябва.
- Използвайте даден агрохимикал само за целта, за която е предназначен, и в правилната дозировка. Погрижете се да има достатъчен времеви период от времето на прилагането му върху предназначена за храна реколта и времето за нейното събиране, за да бъдат защитени консуматорите от поглъщане на неприемливи нива остатъчни пестициди.
- Не яжте, не пийте и не пушете, докато прилагате агрохимикали.
- Погрижете се опасни практики, като например продухване на запушена дюза с оста, са забранени. Почистете дюзата с вода или тънка пръчица, като стръкче слама.
- Не допускайте други работници на полето, особено когато се обработва с пестициди. Особено що се отнася до деца, погрижете да не се допускат до пръскачките и да не бъдат изложени на пестициди.
- Следете промените във времето, като повишаване на скоростта на вятъра. Може да се образуват вихрушки, които да отнесат разпръсквания препарат към чувствителни зони, например такива за питейно водоснабдяване, което да доведе до опасност за здравето. Може също да обърне пръските към оператора, причинявайки опасност за вдишване.
- Огледайте се за надземни електропроводи и се уверете, че струята няма да достигне „оголени“ жици (фигура 19). Вълната от пръските може да се превърне в проводник на електричество и операторът може да пострада от токов удар. Подобни случаи на небрежност са станали причина за фатални злополуки.

Фигура 19. Проверете за надземни електропроводи

- Никога не оставяйте контейнерите отворени и без надзор, като второто се отнася и за оборудването.
- В случай, че някой препарат се разсипе, дръжте околните настрана, докато не бъде почистен и обезвреден по безопасен начин. Това може да стане чрез измиване или с абсорбиращ материал, като например почва или дървени стърготини, които попиват агрохимикала.
- За фумигаторите, които се доставят като втечнен газ в бутилки под налягане, има специални правила. Съблюдавайте съответните правила, които се отнасят за конкретния втечнен газ под налягане.

На фигури 20 и 21 са показани правилни похвати за ръчно пръскане.

Фигура 20. Правилен похват за използване на ръчна пръскачка

Фигура 21. При пръскане на дървета обърнете внимание на скоростта и посоката на вятъра

2.3.6.3. Предпазни мерки след пръскането

- Измийте щателно ръцете, лицето и врата си, както и други части на тялото си, които може да са се замърсили. Ако сте носили ръкавици, измийте ги преди да ги свалите.
- Върнете неупотребените агрохимикали в безопасен склад и обезвредете празните контейнери и всякакви остатъци от препаратите в оборудването по безопасен начин.
- Почистете оборудването, като го измиете щателно (фигура 22). Отмитото трябва да се отвежда в дренажен резервоар или подобно съоръжение, където да се събира безопасно и без риск за околната среда.
- Почистете предпазната екипировка, като щателно измиете отделните части, като престилка, ботуши и маска за лице. Изпирайте работните дрехи всеки ден след пръскане. Ръкавиците трябва да се измиват от вътрешната и от външната страна и да бъдат оставени да изсъхнат. Избърсвайте добре екипировката за дихателна защита.
- След като свършите гореизброеното, отново се изкъпете или измийте щателно.
- Водете си дневник, като отбелязвате какви агрохимикали са използвани, датата и мястото на тяхната употреба и името на оператора. Освен че е добра управленска практика, това е и източник на сведения в случай на заболяване, свързано с агрохимикали.
- Махнете предупредителните табели, когато вече не са необходими и няма смисъл за остават там, за да се знае, че винаги

Forest Stewardship Council®

носят актуално послание. Така е по-вероятно предупредителните табели да се приемат сериозно.

Фигура 22. Почистете щателно цялото оборудване, използвано за употребата на агрохимикали. Вземете мерки да не замърсите околната среда с отпадъчни води

2.3.6.4. Следващо влизане

Времевият период между прилагането на агрохимикалите и следващото влизане в обработената площ с оглед на безопасността е известен като период на изчакване преди повторно влизане. Това е интервалът от време, през който остатъчните химикали следва да бъдат абсорбирани от реколтата или по друг начин отстранени от повърхността на растенията. На практика продължителността на периода на изчакване преди повторно влизане зависи от множество променливи, като естеството и токсичността на продукта, дозировката му, климатичните условия и повърхностната площ на реколтата, която се обработва.

Минималният период на изчакване трябва да се увеличи съществено, ако влизането в обработените площи би довело до излагане на вредно въздействие, което надхвърля случаен контакт с кожата, или ако се налага да влизат лица с по-висока уязвимост. В тази група се включват деца и други хора, които може да развият кожни алергии или да пострадат от подобни неблагоприятни последици при излагането им на остатъчни химикали.

Ако се налага да се влезе в обработената площ преди да е изтекъл периода на изчакване преди повторно влизане трябва да се носи предпазно облекло, подходящо за съответния пестицид.

Периодът на изчакване преди повторно влизане не бива да се бърка с времето за прибиране на реколтата, което е интервалът между прилагането на агрохимичен продукт и прибирането на реколтата за хранителни цели.

Може да има обстоятелства, при които се препоръчва и период на изчакване преди повторно влизане по отношение на животните.

Животните могат да бъдат особено уязвими към агрохимикалите, с които се пръска, или към ефекта от агрохимикалите върху растителността, като например промяна на вкуса или миризмата ѝ. Това може да подведе животните да ядат отровни растения, които иначе избягват (например, пръскане на яковов спореж с хербицид).

Минимални периоди на изчакване

Следващите периоди на изчакване преди повторно влизане биха могли да осигурят необходимата защита при нормални условия на употреба:

<i>Агрохимикал</i>	<i>Минимален период на изчакване</i>
(а) Всеки агрохимикал със специфично изискване за период на изчакване, посочено на етикета или листовката	Посоченият на етикета или листовката
(б) Всеки агрохимикал, класифициран като много токсичен или токсичен и прилаган под формата на спрей, прахообразна субстанция, гранули или под друга форма на открито, като например на полето, в двор, лозе или градина	Три дни
(в) Всеки агрохимикал, класифициран като вреден, дразнещ или корозивен, но прилаган както в т. (б)	Два дни
(г) Всеки пестицид, който не е класифициран, но към който са приложими обстоятелствата, описани в т. (б)	Един ден
(д) Всеки пестицид, използван като фумигатор или за обработка с газ в сграда, парник, гъбарник или друго затворено пространство	12 часа, но първо трябва да се проветри за поне един час или повече, за да се смени изцяло въздуха

За времето, през което влизането в обработената площ е забранено, трябва да се вземат мерки, които да гарантират, че хората са

наясно с рестрикцията. В повечето случаи е достатъчно да се сложи предупредителна табела на видно място на входните места, като портите или пътеките към полето. При все това има обстоятелства, при които табелите не са адекватна мярка. Ако има вероятност в обработената площ да влязат деца или възрастни хора, които имат проблеми със зрението или с четенето, трябва да се приложат алтернативни средства за предупреждение, като например поставяне на ограда или оповестяване с високоговорител.

2.3.7. Други приложения на агрохимикали

Агрохимикалите се прилагат и като ветеринарни продукти, торове и потребителска стока. Предохранителните мерки, описани по-горе, се отнасят и за тези видове продукти. Различните методи за прилагане на агрохимикали обаче изискват по-обстойно разглеждане на рисковете за потребителя. Предпазните мерки, които следва да се вземат, са илюстрирани от следващите примери:

- Третирането на животни с инжекционен разтвор може да предизвика дръгнене или нараняване на манипулатора (вкл. самоинжектиране). За да се предотврати това се изисква търпение и внимателен подход към раздразнителни животни. Трябва да се използват спринцовки с прибиращо се пружинно бутало, обезопасено срещу случаен контакт.
- Местата за обеззаразяване на овце или добитък са обект на интензивна дейност и замърсяване. Там животните често се вкарват ръчно. Когато се потапят, дезинфекционният разтвор се разплисква, а когато излизат, животните се отръскват и се образува облак пръски (фигура 23). Използваните агрохимикали по принцип изискват основно ниво на лична защита (фигура 24). Освен това, работещите на мястото на излизане може да имат нужда от допълнителна респираторна защита. Другият вариант е да се организира работа на ротационен принцип на къси смени.
- За почистване на отпадъци и мърс от покривните повърхности на оранжериите се използва флуороводородна киселина. Тя може да се приложи с четка или с ръчна пръскачка. В тези случаи са необходими лични предпазни средства, подходящи за работа със силна киселина (фигура 25).

Фигура 23. Предпазвайте се от замърсяване от животни, които се отръскват след обезпаразитяване

Фигура 24. Използвайте предпазно облекло, когато потапяте животните в дезинфекционния разтвор

- Течният формалин се вкарва в реакция с калиев перманганат, за да образува формалдехид - газ, който се използва като фумигатор. Това е обичаен метод за третиране срещу болестотворни организми, каквито има в някои животновъдни сгради. Основната предпазвателна мярка представлява смесването, което изисква определено количество калиев перманганат да се добави (последно) към съответното количество формалин; никога не бива да се прави в обратната последователност, защото химическата реакция и отделената топлина ще бъдат много опасни.
- В определени изключителни случаи за борба с вредителите, като къртици или зайци, може да се използват стрихнин и цианид. Агрохимикалите обикновено се вкарват под земята. Тези изключително токсични вещества трябва да се използват само от лица, преминали пълно обучение по всички аспекти на работата и предпазните мерки, които трябва да се прилагат.
- Торовете, доставяни под формата на гранули или естествени минерални субстанции в прахообразна форма може да се прилагат ръчно или машинно. За ръчния метод по принцип се използва лопата, за да се избегне допирът с ръце. Ако това не е възможно, може да са необходими подходящи защитни ръкавици.
- Течните торове се използват в съвременните стопанства, където растенията се отглеждат в стъклени оранжерии без почва, в изкуствено поддържана с хранителни вещества среда, и се подхранват от течна смес чрез система от гъвкави тръби с измервателно устройство. Концентратът може да съдържа продукти като азотна и фосфорна киселина, което налага операторът да бъде защитен от действието на киселините, които могат да изгорят кожата. При отварянето на съдове, съдържащи киселини, трябва да се вземат и предпазни мерки за безопасно освобождаване на газообразните изпарения.

- Силажните добавки често съдържат киселини, като мравчена, фосфорна или сярна киселина. Обикновено се прилагат с пръскача, закрепена към силажокомбайна. При работата със силни киселини са необходими подходящи лични предпазни средства.

Фигура 25. Предпазно облекло, подходящо за работа с флуороводородна киселина

2.3.8. Разсипване

Разсипването на агрохимикали е както прахосническо, така и опасно. Трябва да се предотвратява винаги, когато това е възможно, но когато се случи, трябва да се овладее незабавно. Някои чести причини за него са:

- избухване на контейнери в резултат от неправилно боравене;
- протичане на контейнери поради дефектна опаковка, която не издържа на топлина или влажност;
- пробиване на контейнери при транспорта от остри ръбове или метални винтове, стърчащи от пода на превозното средство;
- невнимателно пресипване на продукта от контейнера в апликатора;
- повреда в оборудването преди или по време на приложението вследствие на износени тръбни муфи или маркучи.

Действията в случай на разсипване на агрохимикали включват:

- предприемане на незабавни мерки за предотвратяване на разпространението на разсипания продукт и замърсяването на по-широка площ;
- ограничаване на достъпа на други хора, животни и превозни средства до мястото;

- използване на предпазно облекло, подходящо за работа с конкретния концентрат;
- попиване на агрохимикала с абсорбиращ материал, като сух пясък, почва или дървени стърготини в случай на течност и събиране на замърсената субстанция с четка и лопата в чувал за последващо безопасно обезвреждане (фигура 26);

Фигура 26. Прилагане на пясък за задържане и отстраняване на разсипан агрохимикал

- внимателно събиране на суха прахообразен продукт или гранули с четка и лопатка в чувал за последващо безопасно обезвреждане. Ако има риск за разпрашаване на продукта, трябва да се поръси с влажен пясък преди да започне да се събира;
- почистване на остатъци от разсипания продукт, включително такива по превозните средства или оборудването чрез измиване, при което замърсената вода трябва да се събере на безопасно място или да се попие;
- изкърпване или щателно измиване незабавно след приключване на действията.

2.3.9. Обезвреждане на контейнери и отпадъци

Има обстоятелства, при които агрохимикалите, държани на склад, трябва да се обезвредят. Може да не са необходими повече или да им е изтекъл срокът на годност или опаковката или контейнерът им да са се повредили. Аналогично всякакви разсипани продукти, събрани след почистването им, или замърсени отпадъчни води, като тези в коритата за обезпаразитяване на животни, както и празните контейнери трябва да се обезвредят по безопасен начин.

При обезвреждането на отпадъци трябва да се съблюдават следните основни правила:

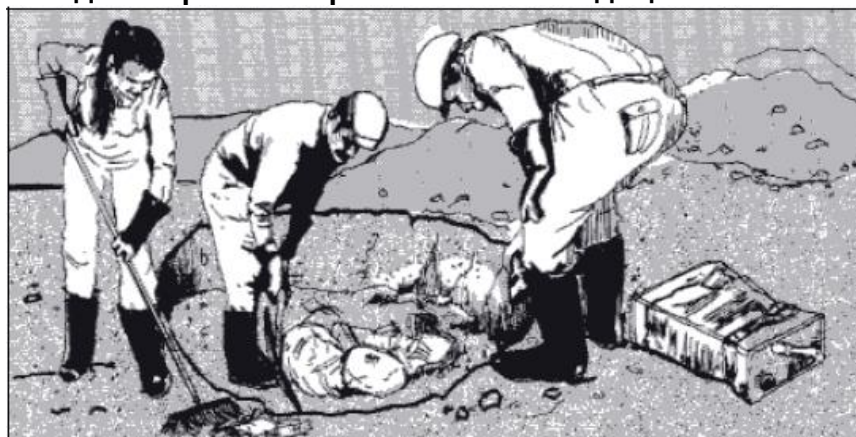

- Отпадъчните агрохимикали никога не бива да се изхвърлят безразборно.
- Агрохимикалите никога не бива да се депонират така, че да представляват някакъв риск за хората, животните, реколтата, водните запаси или околната среда.
- Най-напред доставчикът трябва да бъде попитан дали би приел отпадъците за обезвреждане.
- Винаги, когато има такава възможност, отпадъците трябва да се обезвреждат от фирма или лица, лицензирани за обезвреждане на отпадъци. В тази връзка може да се питат доставчика, местните власти или водачът на общността.
- Натрупването на отпадъци трябва да се избягва. Отпадъците трябва да се обезвреждат възможно най-скоро.
- Потребителят трябва да види дали на етикета на опаковката или контейнера има конкретни съвети за обезвреждането на отпадъците.
- Празните контейнери от агрохимикали никога не бива да се използват повторно, освен може би в случаите, когато са в добро състояние и се налага в тях да се пресипе същия продукт от повреден или протекъл контейнер. Всички останали контейнери трябва винаги да се почистват щателно преди предаването им за обезвреждане. Почистването им става по написаните на етикета инструкции. Ако липсват инструкции, контейнерите трябва да се изплакнат с вода поне три пъти. Трябва да се внимава използваната за изплакването им вода да не замърси околната среда и в частност, например, питейни води.
- Контейнерите на течни продукти трябва да се източват преди почистването. В идеалният случай почистването трябва да става още когато се подготвя сместа за пръскане, така че източеният продукт и течността за изплакване да може да се използват и да формират част от тази смес. В останалите случаи течността от изплакването трябва да се събира за последващо обезвреждане някъде другаде. След като бъдат почистени, контейнерите трябва да се пробият на няколко места или да се строят, за да станат неизползваеми, и да се съхраняват на безопасно място докато се организира обезвреждането им. Опаковките с прахообразни препарати или гранули трябва да се изтръскат добре в смесителния съд или в апликатора.
- Контейнерите може да се изгарят в стопанството, притежавано или наето от ползвателя на агрохимикали. Мястото за изгарянето им трябва да се избере внимателно, за да няма риск от замърсяване на повърхностни или подземни води. Предварително трябва да бъде получено одобрение или съвет от местните власти. Контейнерите трябва да се заровят на поне 1 метър под земната повърхност и под нивото на всякакви налични тръби за канализацията (фигура 27). Мястото трябва да се ограда или обозначи с предупредителни знаци. Трябва да се води дневник за датите и закопаните материали.
- Би следвало да е възможно да се получи разрешение от местните власти за общо място за обезвреждане, което да се използва от няколко потребителя, като например депо. То следва да дава възможност за безопасно заравяне на отпадъците на дълбочина поне 1 метър под повърхността и далеч от канализация или водни течения, така че да няма риск от изтичане на продукти, което да причини замърсяване (фигура 28).

Фигура 27. Контейнерите и отпадъците трябва да се заравят на 1 метър дълбочина

Фигура 28. Изберете безопасно място за депониране на агрохимически отпадъци

- При заравянето на отпадъци трябва да носите предпазно облекло, подходящо за най-опасния продукт, с който боравите.
- Контейнерите на продукти за обгазяване, като тези, в които се доставят циановодород, алуминиеви, магнезиеви или цинкови фосфиди или които са съдържали тези субстанции, не бива да бъдат изплаквани или почиствани с вода след изпразването им. Тези субстанции реагират с вода и образуват опасни газове. Празните контейнери трябва да бъдат напълнени със суха

- пръст и да бъдат пробити на няколко места незабавно след депонирането им. След това така обработените контейнери трябва да бъдат изгорени. Празните контейнери в никакъв случай не бива да се прибират или съхраняват в сграда.
- В определени случаи може да е допустимо да се изгарят слабо замърсени опаковки с цел тяхното обезвреждане. Образоващите се в този процес изпарения и дим обаче могат да представляват сериозен риск за здравето и за всяка подобна дейност, като се изключат наистина много малки количества, трябва да се потърси съвет от доставчика на агрохимикали. Преди всичко, трябва да се говори с местната власт.
 - Когато се горят отпадъчни опаковки (фигура 29), потребителят трябва да се погрижи:
 - (а) горенето да става на открито, на поне 15 метра от обществен път и да не е на място, където образуващият се пушек може да бъде отвят към хора или добитък, или към жилищни или административни сгради;
 - (б) огънят да се напали в метален варел или изработен за целта инсинератор;
 - (в) всички контейнери да бъдат отваряни и изгаряни на много силен огън по няколко наведнъж;
 - (г) огънят да бъде под постоянно наблюдение и да се вземат мерки да не се вдишва образуващият се дим;
 - (д) след приключване огънят да се загаси;
 - (е) всякакви остатъци в резултат от манипулацията да се заровят, както е обяснено по-горе.
 - В никакъв случай не бива да се изгарят опаковки или контейнери, които са съдържали някой от следните съединения на пестициди: беназолин, клопиралид, 2,4-D, 2,4-DB, дикамба, дихлорпроп, фенопроп, МСРА, МСРВ, мекопроп, оксадиазон, пиклорам, натриев хлорат, 2,4,5-Т, 2,3,6-ТВА, триклопир и други пестициди или субстанции, категоризирани като „лесно запалителни възпламенителни продукти“, например спрейове и пулверизирани течности в контейнери под налягане. Те трябва да се закопават.
 - При някои агрохимически дейности се образуват течни отпадъци. В тези случаи е необходимо потребителят да осигури безопасното им обезвреждане, като например в дренажен резервоар, което да е приемливо за околната среда с оглед на вида и количеството обезвреждани отпадъци. Потребителят трябва да се консултира с местните власти и да потърси съвет от доставчика.
 - При приключване на пръскането цялото използвано за манипулацията оборудване трябва да се почисти, измие и изплакне. При това се образуват сравнително големи количества разредени пестициди за повторно използване или обезвреждане. Възможните начини за обезвреждане включват отвеждането им в провод, свързан с канализацията, което става със или без някаква предварителна обработка, но с предварително разрешение, или използването на подходящ дренажен резервоар. Трябва да се направи консултация с местните власти.

Фигура 29. Изгаряне на контейнери от агрохимикали

Приложение 11 – Диаграма за определяне на представителни образци от екосистеми
Диаграма за определяне на представителните образци от естествени екосистеми

Площта на представителните образци от естествени горски екосистеми се определя, отчитайки следните зависимости:

1. Ако дадена горска екосистема е широко разпространена на територията на ГСЕ се отделят представителни образци с площ не по-малка от 10% от площта на горската екосистема, като в зависимост от пространствената ѝ структура се препоръчва представителните образци да са относително равномерно разпределени на територията на цялото ГСЕ.
2. Ако дадена горска екосистема е рядко срещана на територията на ГСЕ се препоръчва да се отдели по-висок процент от площта ѝ като представителни образци.
3. С цел съхраняване на ландшафта се препоръчва площта на представителните образци от горски екосистеми да се увеличава с нарастване на интензивността на стопанисване

Приложение 12 – Източници за определяне на екологичните стойности

Източници на актуална информация за определяне на екологичните стойности на територията на ГСЕ и извън нея, които са или потенциално могат да бъдат засегнати от извършваните дейности

1. За екосистемни функции на горите - информация от Доклад за ГВКС, Областен план за развитие на горските територии, Планове за управление на защитените територии и зони; специализирани проучвания и др.
2. За Биологично разнообразие –данни от инвентаризация на ГСЕ, специализирани научни проучвания, Доклад за ГВКС, Планове за управление на защитените територии и зони, заповеди за обявяване на защитени територии и зони; актуални списъци със защитени и застрашени видове към Червената книга на България, CITES, Бернска конвенция, Бонска конвенция и/или други официални списъци на национално и европейско ниво и др.
3. За водни ресурси - актуална информация за състоянието на водните тела от ГСП, от извършени проверки от Басейнова дирекция и РИОСВ по установени значими проблеми при управлението на водите на територията на ГСЕ* и засегнатите територии извън нея.
4. За почвите –почвени карти, информация от инвентаризацията на ГСЕ, Планове за управление на защитени територии, специализирани проучвания и др.
5. За ландшафтна стойност - доклади за състоянието на околната среда, Планове за управление на защитени територии, специализирани проучвания и др.
6. За всички стойности 1-5 – ползват се консултации с местни и национални експерти, консултации със заинтересовани страни.

Forest Stewardship Council®

Приложение 13 – Ръководство за определяне на ГВКС

* За по-голямо удобство можете да изтеглите ръководството като отделен файл от уебсайта на WWF България : www.wwf.bg или да поискате да ви бъде изпратен в електронен формат.

Определяне, стопанисване и мониторинг на гори с висока консервационна стойност в България

Практическо ръководство

Актуализирана версия, октомври 2016 г.

Изготвено с активното съдействие на ProForest
в рамките на сътрудничеството между WWF и IKEA в областта на горите

Актуализацията на ръководството (2016 г.) е изготвена с подкрепата на WWF и
работната група по разработване на национален FSC стандарт в рамките на
сътрудничеството между WWF и IKEA

КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВАТ ВИСОКИТЕ КОНСЕРВАЦИОННИ СТОЙНОСТИ И ГОРИТЕ С ВИСОКА КОНСЕРВАЦИОННА СТОЙНОСТ?

Съвременните схващания за гората като многофункционална система, включваща в себе си екологични, социални, икономически, естетически и други функции налага по-широко отразяване на нейните стойности в националното и международно законодателство и разширяване на кръга от инициативи и дейности, свързани с нейното управление. Идеята за **гори с висока консервационна стойност (ГВКС)** е разработена от Съвета по стопанисване на горите (FSC) и е публикувана за пръв път през 1999 г. Целта на въвеждането на това понятие е да пренасочи дебатите по определянето на конкретни видове гори (напр. първична, вековна гора и т.н.) или методи за дърводобив, съгласно съвременните схващания, като насочи вниманието към функциите и стойностите, които правят гората значима. Чрез определяне на тези ключови стойности и осигуряване на тяхното запазване или повишаване, става възможно вземането на рационални решения за стопанисването на горите, съвместими със запазването на важните екологични и социални функции.

Ключът към концепцията за ГВКС е определянето на самите високи консервационни стойности (ВКС), т.е. важните функции, които гората изпълнява в даден момент на дадено място - богато биоразнообразие, средообразуващи и социални функции. Международните дефиниции за основните ВКС са посочени в Таблица 1. Това са тези стойности, които са значими и трябва да бъдат опазени, и на които стопанските дейности оказват критично влияние. Горите с висока консервационна стойност са горски територии (вкл. необлесени площи, водни обекти в горите и пр.), които притежават такива стойности. След като е определил ВКС, стопанинът трябва да планира горските дейности по начин, който запазва или повишава определените ВКС, и да приложи програма за мониторинг, която да установи дали това е постигнато.

Таблица 1: Определение за Високи консервационни стойности (ВКС) и Гори с високи консервационни стойности (ГВКС)

ВКС е всяка една от следните стойности:

ВКС 1 – Разнообразие от видове. Концентрации на биологично разнообразие вкл. ендемични, редки, защитени и застрашени от изчезване видове, с глобално, регионално или национално значение.

ВКС 2 – Екосистеми и мозайки от екосистеми на ниво ландшафт. Непокътнати горски ландшафти, големи екосистеми на ниво ландшафт и мозайки от екосистеми с глобално, регионално или национално значение, в които съществуват жизнени популации на повечето естествено срещащи се видове в естествените им модели на разпространение и обилие.

ВКС 3 – Екосистеми и местообитания. Редки, защитени или застрашени от изчезване екосистеми, местообитания или рефугии.

ВКС 4 – Екосистемни услуги от критично значение. Основни екосистемни услуги от критично (незаменимо) значение в определени ситуации вкл., опазване

на водосбори и контрол на ерозията на уязвими почви и склонове.

ВКС 5 – Основни потребности на населението. Места и ресурси от фундаментално

значение за задоволяване на основните потребности на местните общности и

коренното население (вкл. поминък, здраве, храна, вода), идентифицирани с тяхно участие.

ВКС 6 – Културни ценности. Места, ресурси, местообитания и ландшафти от глобално или национално културно, археологично или историческо значение, и/или от критично (незаменимо) значение за традиционната култура на местните общности и коренното население, идентифицирани с тяхно участие, вкл. културно, екологично, икономическо или религиозно/духовно значение.

Определенията са според международните общи индикатори на FSC от 2016 г.

Гори с високи консервационни стойности (ГВКС) са горски територии, които притежават поне една от шестте високи консервационни стойности според определението на FSC за ВКС (виж по-горе определенията за всяка една ВКС).

Концепцията за ГВКС започва да се използва все по-широко както при сертификацията на гори, така и при картиране, свързано с лесоустройството и с ландшафтното планиране, при стопанисването и при вземането на решения за опазване на горските ресурси. Тя се използва и в покупателните политики на компании от горския сектор или на такива, произвеждащи продукти от дървесина. Концепцията за ГВКС започва да присъства и в дискусии, инициативи и политики на различни държавни агенции.

КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВА РЪКОВОДСТВОТО ЗА ГВКС?

Ръководството за гори с висока консервационна стойност (ГВКС) предоставя практическа

методика, която да се ползва в ежедневната практика за определяне на горите, изпълняващи такива критични функции. То описва също и начините на стопанисване и мониторинг, в случай, че се установи наличието на такъв вид гора.

Давайки определения за високите конзервационни стойности (ВКС) на национално ниво, ръководството може да намери приложение в редица случаи:

а. Използване от горските стопани за покриване на стандартите, свързани с ГВКС

Горските стопани могат да извършат оценка на горските си територии, за да определят дали тяхното горско стопанство притежава някоя от определените ВКС. Горските стопани могат да интегрират определянето и стопанисването на ВКС в цялостните си планове за управление и в дейностите си. За да се покрият напълно изискванията за сертификация, ВКС трябва да бъдат важен елемент при събирането на основна информация, оценката на въздействието, планирането на стопанисването, изпълнението на дейностите и мониторинга.

б. Използване от сертифициращи органи, които оценяват ГВКС

Определените национални ВКС, заедно с правилата за стопанисване, трябва да формират елемента за ГВКС в националните стандарти за сертификация на управлението на гори. Разработването на стандартите включва процес на консултации и обсъждания, в съответствие с правилата на схемата за сертификация. С това се цели определенията и изискванията в стандартите да бъдат подкрепени от широк кръг заинтересовани страни на национално ниво. Сертифициращите органи използват набора от определени национални ВКС за извършване на оценка за съответствие на управлението на горите с изискванията за сертификация в проверяваните горски стопанства.

в. Използване при планиране на ниво ландшафт за приоритизиране на различните земеползвания и при лесоустройственото планиране

На базата на информацията, която вече е събрана или се събира в момента, определените национални ВКС могат да послужат за разработване на планове и карти на ландшафтно ниво, които да покажат действителни или потенциални ВКС. След това тези карти могат да се използват за информация и приоритизиране на решенията в областното и регионално планиране на териториалното устройство, земеползването и опазването, както и при разработването на лесоустройствените проекти и планове.

г. Използване от купувачи, които прилагат политики, свързани с ВКС

Купувачите, които прилагат политики, свързани с ГВКС, могат да ползват информацията за наличието на ВКС, или да ползват националното ръководство за ГВКС при оценка за наличието на ВКС в дадени горски стопанства, или при разработването на превантивни покупателни политики.

Използването на това ръководство изисква известни знания за опазването на природата и социалните аспекти, които се включват във ВКС. Ползвателите на ръководството трябва да преценят дали местните горски територии са изключителни по отношение на тяхната екологична и социална значимост. Това изисква разбиране за уникалността на горските територии, тенденциите в тях и заплахите за техните ресурси. Много важно е ползвателите на ръководството да се свържат с регионални, национални и международни специалисти (учени – лесовъди, биолози, еколози, социолози, изследователски институции, НПО) при оценяване на значимостта на определена горска територия.

Това ръководство за ГВКС е разработено, за да подпомогне заинтересованите страни да разберат концепцията за ГВКС и да извършват оценки на ГВКС. То ще помогне също и за осигуряване на по-последователна интерпретация и прилагане на концепцията в

България: Ръководството не е разработено от FSC, поради което не трябва да се приема за официална политика или правилник на FSC. Актуализираната през 2016 г. версия е изготвена като официално приложение към националния FSC стандарт за България.

РАЗРАБОТВАНЕ НА РЪКОВОДСТВОТО

Българското ръководство използва същия формат като Глобалното ръководство, разработено от ProForest. Глобалното ръководство е изготвено, за да подпомогне работните групи при разработване на ръководства за ГВКС на национално ниво. То се използва при разработването на национални ръководства в страните от целия свят. През Май 2003 г. ProForest и Дунавско-Карпатската Програма (DCP) на WWF (Световния фонд за дивата природа) организираха в София среща за обсъждане на Глобалното ръководство. В срещата участваха представители на Националното управление по горите към Министерство на земеделието и горите, на Националната служба за защита на природата към Министерство на околната среда и водите, представители на Лесотехнически Университет, София и Институт за гората към БАН, както и представители на международните горски проекти и неправителствените организации, които работят за устойчиво стопанисване на горите и опазване на природата в България.

Ръководството интерпретира високите консервационни стойности, определени в Принцип 9 на FSC в контекста на условията в България и дефинира специфични високи консервационни стойности, подходящи за страната.

При разработването на проекта на този национален документ се извърши анализ за съответствие на Глобалното ръководство с настоящото законодателство в страната и на съществуващите горскостопански практики. Анализът е разработен от български експерти и е ползван заедно с Глобалното ръководство като основен материал от работната група. В процеса на разработване са ползвани материали от социологически проучвания и статистически изследвания, направени към момента от други горски и социални проекти. Използвани са данни и картови материали от Институт за паметниците на културата, Етнографски институт, Институт по археология. Направени са допитвания до Светия Синод – София, Главното Мюфтийство и Католическата Църква в България.

Сформираната за разработване на проекта за ръководство за ГВСК работна група, включва специалисти по горско стопанство (лесовъди), специалисти от социалната сфера, специалисти по биоразнообразието и сертификацията, специалисти по лесоустройство, горски пожари и ерозия. Сред членовете на работната група са представители на НУГ, МОСВ, ЛТУ, БФ на СУ, ДПП Витоша, Зелени Балкани, СДП Балкани, БДЗП, Германско-Български Проект за Горите към GTZ, Българско-Швейцарска Програма за Опазване на Биоразнообразието, ProForest, WWF и други.

Определените ВКС и методиката от ръководството бяха тествани на терен през есента на 2004 г. (ДЛС Ракитово), а също и в процеса на реална сертификация за управлението на гори по схемата на FSC през пролетта на 2005 г. (ДГС Доспат и ГПК БОРИКА, с. Стойките). Беше проведен и процес на консултации, като проектът на ръководство се предостави за обсъждане пред възможно най-широк кръг специалисти от горския сектор и други заинтересовани страни. Екипът събра всички мнения, бележки, препоръки или допълнения, получени от заинтересованите страни. Ръководството беше съгласувано и с Националното управление по горите (НУГ) - настояща Изпълнителна агенция по горите (ИАГ). За целта, работната група по разработване на ръководството беше разширена с експерти от НУГ за адаптиране към горското законодателство и практики в страната.

Формата и съдържанието на националното ръководство са съобразени с получените от консултациите материали, така че то да бъде възможно най-пълно и пригодно за условията

в страната и подходящо за ползване в ежедневната горскостопанска практика. Националното ръководство дава възможност на стопаните и другите заинтересовани да планират дейностите си в посока устойчиво стопанисване на ресурсите и спомага за намаляване на стресовите и заплахите за природата и биоразнообразието.

През есента на 2005 г. завършеното методическо ръководството беше представено на национална среща/семинар за широката общественост с цел популяризирането му сред възможно най-много заинтересовани страни и по-бързото му въвеждане в практиката.

Веднъж навлязло в практиката, ръководството би следвало периодично да се актуализира и допълва, в съответствие с усъвършенстването на различните системи и практики в горите и обогатяването на законодателството.

Актуализация на елементи от раздела за ВКС 6 и приложения и списъци с видове към ръководството, е осъществена в периода август 2014 – февруари 2016 година. Предложенията са разработени от експерти от БАН и специалисти в областта на туризма и социалното развитие с подкрепата на WWF България. През февруари 2016 г., разработените предложения са разгледани от работната група по разработване на национален FSC стандарт за България. Ръководството е включено като приложение към националния FSC стандарт за България. Актуализирани са и списъците, отнасящи се до ВКС 2.

Националното ръководство за ГВКС е на разположение на всички заинтересовани страни, като може да бъде предоставено от WWF България или да бъде изтеглено от интернет адрес: <http://www.wwf.bg/>. За контакти: e-mail: office@wwfdcp.bg; fcic@wwfdcp.bg

За допълнителна информация относно разработването на настоящото ръководство, моля обръщайте се към WWF България, на адрес: office@wwfdcp.bg; fcic@wwfdcp.bg

ИЗПОЛЗВАНЕ НА РЪКОВОДСТВОТО

В ръководството има по една глава за всеки от шестте вида високи консервационни стойности, както и приложения. Всяка глава започва с въведение. Във въведението се включва основното (международно) определение за съответната ВКС и списък на съответните компоненти с висока консервационна стойност за България. Това са стойностите, които ползвателите на ръководството ще трябва да търсят в конкретното горско стопанство.

След това, компонентите са разгледани поотделно. Всеки от тях се състои от **обосновка** и **инструкции / правила за определяне на наличието на съответната ВКС** и за стопанисване и мониторинг на горския ресурс, така че ВКС да се запази. Тези раздели оформят сърцевината на ръководството за ГВКС.

Обосновката съдържа аргументите за определяне на дадено свойство като висока консервационна стойност. Изредени са специфичните видове гори или ползвания на гори, които трябва да се считат за ВКС.

За всеки компонент в ръководството има методология за оценка на приложимостта на компонента в дадено горско стопанство. Ползвателите на ръководството трябва да съберат информация или да отговорят на въпроси, чиито отговори могат да се проверят в правителствени документи и документи за стопанисване на горите, в карти и сателитни снимки или като се използват знанията за тенденциите и заплахите за

горските ресурси, като се проведат консултации с местните общности и други заинтересовани страни.

Процесът на определяне и изпълнението на задачата зависи от сложността на всеки от компонентите. За компоненти, които се оценяват сравнително лесно, в ръководството е включено описание на подходяща задача, с която да се извърши определянето.

За много от компонентите (например ВКС 2 и 5) процесът на оценка е по-сложен, отнема повече време, и вероятно повече средства. За тези случаи ръководството разделя процеса на **предварителна и пълна оценка**, а за социалните стойности има праг, според който се определя дали дадена стойност е основна или критична за благосъстоянието на местните общности.

Предварителната оценка следва проста методология за определяне на вероятността за наличие на ВКС. Тя служи като груб филтър за бързо изключване на горите, които със сигурност не притежават ВКС, и за определяне на горите, които вероятно имат ВКС. Предварителната оценка обикновено е под формата на въпроси, на които може да се отговори с “да” или “не”, като целта е да се определи наличието на определени стойности. Ако отговорът на предварителния въпрос е “да”, тогава ползвателят на ръководството трябва да извърши по-подробна или **пълна оценка** на съответната стойност. При предварителните оценки често се използват карти или друга информация, достъпна за горските стопани. Ако се установи, че гората не притежава съответните характеристики, тогава не е необходимо по-нататъшно проучване на ВКС.

Пълната оценка отнема повече време и цели подробното определяне на потенциалните ВКС или изясняване на липсата на такива. Прави се цялостно изследване на характеристиките на горската територия или ползването, като се изискват повече знания и информация. Пълната оценка обикновено се прави с участието на специалисти и заинтересовани страни и/или като се провеждат специфични изследвания и консултации.

ПРАГОВЕ И ОПРЕДЕЛЯНЕ НА СОЦИАЛНИ ВКС (ВКС 5 & 6)

Икономическото състояние на страната през последните десетилетия превърна гората в основно средство за съществуване на местните хора в голяма част от горските райони. Освен всички останали функции, гората има и важна социална роля за населението. Наред с дървесните и недървесни продукти, не са за пренебрегване и нематериалните стойности, които се получават от гората. Според социологическите проучвания над 65% от населението на страната активно ползва горски територии за рекреация и туризъм. В днешно време една трета от страната е покрита с гори, а в миналото те са заемали много по-обширни територии. Взаимовръзките между населението и гората са с хилядолетна история и са дали важно отражение върху културата, историята и духовните ценности на българския народ. Голяма част от историята и познанието са свързани с горите и техните ландшафти. Тези взаимоотношения се различават в различните райони на страната. Определянето на това, кои ползвания и традиции са критични/важни и кои не, е сложно.

Ето защо ръководството предлага модифициран процес за определяне на ВКС 5. Тук не се ползват специфични компоненти като в другите раздели на ръководството. Вместо това са посочени примери за *стойности* и *прагове*, които да помогнат на ползвателите да определят дали връзката между горските територии и местните общности е достатъчно силна, за да се смята дадена гора за ВКС. Разработени са прагове за изясняването на ВКС, определени по основната дефиниция за конкретните условия на България.

Процесът на определяне на дадена социална стойност се състои от три етапа – *предварителна оценка, пълна оценка и оценка на прага*. В другите раздели на доклада, ако една горска територия притежава определена стойност, гората се смята за ГВКС. Но при социалните стойности ползвателят на ръководството трябва да определи и дали горската територия е критична за запазване на стойността. Например, ако общността използва територията за осигуряване на фураж за животновъдството, праговете въпроси помагат да се прецени доколко общностите са зависими от дадена гора като източник на фураж и паша.

Процесът за определяне на социални стойности може да изглежда така:

Въпроси на предварителната оценка:
ако са уместни

⇒ **Въпроси на пълната оценка:**
ако са уместни

⇒ **Прагов анализ:**
ако отговаря на праговите критерии

⇒ **Наличие на ВКС**

Групата, разработила този документ, е съставила социалния раздел въз основа на досегашни проучвания и на опита в различни райони на света. Въпреки всичко е възможно в ръководството да не са изредени всички видове потенциални ВКС. Ето защо ръководството трябва да се използва за насочване на процеса на определяне на ВКС и да се развива във времето. **От изключителна важност е ползвателите на ръководството да се консултират с местните общности и други ползватели на горите, за това как всяка общност оценява дадена горска територия.**

Ако след провеждането на пълна оценка за уместността на дадена стойност, се окаже, че тя не е уместна, не е необходимо да се предприемат по-нататъшни действия. Ако стойността, обаче, се проявява в конкретното горско стопанство, тогава стопанинът трябва да предприеме действия за въвеждането на промени, които осигуряват **опазване, стопанисване и мониторинг на стойността.**

Дадени са и препоръки, които да подпомогнат ползвателите на ръководството при разработването на планове за действие (стратегии) за запазване на високите консервационни стойности, налични в горската територия. Това са кратки препоръки, които да насочат ползвателите към типа информация и консултации, необходими за разработване на програми за ефективно планиране и мониторинг. Сами по себе си тези препоръки не са достатъчни и не могат да послужат като стандартни процедури, които да се следват. Насоките за определяне на високи консервационни стойности, дадени в ръководството, са общи за всички горски територии в цялата страна и за всички видове горска собствено

КЛЮЧОВИ ФАКТОРИ ЗА УСПЕХА НА ГВКС

КОНСУЛТАЦИИ СЪС СПЕЦИАЛИСТИ И СЪЗДАВАНЕ НА ПАРТНЬОРСТВА

Ръководството изисква от ползвателите да определят ВКС, които покриват широк кръг от екологични, природозащитни и социални аспекти. Освен това се изисква добро познаване на регионалното биоразнообразие, териториите и поведението на растенията и животните,

водните и почвени ресурси, здравето на екосистемите, антропологията и местната икономика. Много вероятно е ползвателите на ръководството да не притежават всички необходими знания, за да се справят сами с определянето. Затова процесът е до голяма степен зависим от приноса на местни и национални експертни организации и специалисти.

Въпреки че екипът, разработващ ръководството се опитва да опрости информацията и да направи ръководството възможно по-леко за работа, добре е ползвателите да се консултират със специалисти както при определянето на ВКС, така и при разработването на техники за стопанисване и мониторинг. В много случаи, когато ползвателите на ръководството нямат специализирано образование, ще се наложи различни специалисти да дадат ключов принос при определянето на това дали дадена горска територия / вид гора е критична, застрашена и т.н. Външни експерти и организации могат да помогнат също и при определяне на състоянието на различните видове гори, на редките, застрашени и заплашени от изчезване видове, както и при разработването на стратегии за стопанисване, които да осигурят запазване или повишаване на високите консервационни стойности.

Кои са регионалните и национални експерти? В работната група участват представители на различни организации, които биха могли да помогнат практически на ползвателите на ръководството. Подходящи съвети и консултации или специалисти, които биха могли да помогнат в процеса на определяне и стопанисване на ГВКС в страната могат да предложат всички природозащитни НПО, подразделения на ИАГ и МОСВ, научните институции, консултантски фирми, работещи в сферата на устойчивото развитие, горската сертификация и горското стопанство. С колкото повече специалисти се сътрудничи и се провеждат консултации, толкова по-вероятно е да се вземат добри решения.

ПРЕВАНТИВЕН ПОДХОД

Важен момент при стопанисването на ГВКС е приложението на превантивния подход. Според определението, ГВКС са най-значимите гори от консервационна или социална гледна точка (в зависимост от определените конкретни ВКС). Поради това е от първостепенно значение определените стойности да не бъдат изгубени. Но на сегашното ниво на познаване на горите и на тяхното функциониране не винаги е сигурно, че дадена стратегия на стопанисване ще проработи. Ето защо е от съществено значение да се използва превантивния подход при работа с ВКС.

На практика това означава: “Планирането, провеждането на дейности по стопанисване и мониторинг на свойствата, които превръщат горското стопанство в ГВКС, трябва да се базира на съществуващото научно знание за гората и местните традиции, за да е сигурно, че тези свойства няма да бъдат заплашени от значително намаляване или изчезване, и че всяка заплаха за намаляването или изчезването им ще бъде отчетена далеч преди намаляването да стане необратимо. При възникването на заплаха трябва да се предприемат ранни превантивни действия, включително и спиране на някои от дейностите, за минимизиране или елиминиране на заплахата, дори и да няма пълна научна сигурност за причините или ефектите на заплахата” (Принцип 9 на FSC, Раздел “Съвети”).

Превантивният подход е полезен както при определяне на ВКС, така и при стопанисване на вече определени ВКС, например:

- **Оценка на наличието на ГВКС:** ако има съмнения дали дадено свойство или набор от свойства е достатъчен признак за наличие на ВКС, то горският стопанин трябва да се отнася към тези свойства като към ВКС, до доказване на обратното. Това може да стане, в случай че ползвателите на ръководството, регионалните и националните експерти нямат достатъчно информация, за да вземат обосновано решение. Примери са такива гори, които първоначално може да не изглеждат като ГВКС, били са опожарени или обезлесени територии, но се обитават от застрашени видове едри хищници като мечката, вълка или други.

- **Стопанисване и мониторинг на ВКС:** при възникване на съмнения за правилното стопанисване на ВКС, те трябва да се стопанисват в такъв мащаб и с такава интензивност, които не застрашават ВКС, преди конкретния начин на стопанисване да бъде приложен в цялото горско стопанство.

Превантивният подход е интегриран в методологията за определяне на ВКС, и трябва да формира основата на всеки режим на стопанисване или програма за мониторинг. Например:

- Там където досегашните практики за стопанисване на горите не съответстват на целите да се запази или увеличи проявяващата се ВКС, то те да се променят, като се включат по-строги изисквания за охрана в съответствие с действащите Закон за горите, Закон за биологичното разнообразие, Закон за защитените територии или по-строги от тях при необходимост. В горските стопанства, разположени в ГВКС, трябва да се съобрази интензивността на дърводобива, да се създават допълнителни или по-големи защитени зони в производствените райони, или да се поставят под защита незащитени до момента територии.

- Ако на дадена гора или горска територия се разчита за снабдяване с питейна вода, или има друго подобно ползване, тогава тя е ГВКС. Всяко решение за ползване на гората трябва да бъде съобразено с това и да се взима с реалното участие на общността, за която е значима, като може да включва съвместно управление и мониторинг на ползванията. Общностите не се ограничават само до тези, които населяват горското стопанство, а се включват всички, чието водоснабдяване е зависимо от дадената горска територия.

- Ако за дадена територия в ГВКС не е сигурно дали може да се ползва за дърводобив, то ползванията там трябва да се преустановят до доказване извън всякакво съмнение, че предлаганият режим на добиване няма да наруши бъдещето на гората. Това може да стане само след детайлно проучване на района и разработване на специфични за конкретното място правила на стопанисване.

ВКС 1. РАЗНООБРАЗИЕ ОТ ВИДОВЕ. Концентрации на биологично разнообразие вкл. ендемични, редки, защитени и застрашени от изчезване видове, с глобално, регионално или национално значение

ВЪВЕДЕНИЕ

Тази ВКС е насочена към оценка на управлението на горскостопанските единици във връзка с опазването на биологичното разнообразие в най-широк смисъл. Тук се оценява, както въздействието върху видовете, така и върху екосистемите и тяхното функциониране.

За България в ръководството са определени следните компоненти на ВКС 1 :

- ВКС 1.1. Защитени територии и защитени зони
- ВКС 1.2. Застрашени, изчезващи и ендемични видове
- ВКС 1.3. Критични концентрации на видове

ВКС 1.1. ЗАЩИТЕНИ ТЕРИТОРИИ И ЗАЩИТЕНИ ЗОНИ

ОБОСНОВКА

Защитените територии (ЗТ) са изключително важен компонент на опазване на биоразнообразието. Определянето на ГВКС попадащи в защитени територии е лесно съгласно действащата у нас нормативна база. От 1998 год. в България действа специален Закон за защитените територии (ЗЗТ). С този закон се уреждат категориите защитени територии в България, предназначението им, режима на опазване и ползване, и тяхното управление. Различията по отношение на собствеността, режимите и начините на ползване в тези територии, различните принципи и управляващи тела са довели до определяне на шест категории защитени територии, съгласно българското законодателство. Към настоящия момент площта, която покриват защитените територии в България е около 5 %. В Таблица 2. е показано по какъв начин категориите, определени по ЗЗТ корелират с категориите защитени територии по IUCN:

Таблица 2

Категории по ЗЗТ	Определение на категорията, съгласно ЗЗТ	Категории по IUCN
Резерват	Образци от естествени екосистеми, включващи характерни и/или забележителни диви растителни и животински видове и местообитанията им.	I (II)
Национален парк	Територии, в чиито граници не попадат населени места и селищни образувания и които включват естествени екосистеми с голямо разнообразие на растителни и животински видове и местообитания, с характерни и забележителни ландшафти и обекти на неживата природа.	II (V)

Природна забележителност	Характерни или забележителни обекти на неживата природа, като скални форми, скални разкрития с научна стойност, земни пирамиди, пещери, понори, водопади, находища на вкаменелости и минерали, пясъчни дюни и други, които са с изключителна стойност поради присъщата им рядкост, представителност, естетичност или които имат значение за науката и културата.	III (V)
Поддържан резерват	Екосистеми, включващи редки и/или застрашени диви растителни и животински видове и местообитанията им.	IV
Природен парк	Територии, включващи разнообразни екосистеми с многообразие на растителни и животински видове и на техните местообитания, с характерни и забележителни ландшафти и обекти на неживата природа.	V (VI)
Защитена местност	Територии с характерни или забележителни ландшафти, включително такива, които са резултат на хармонично съжителство на човека и природата; Местообитания на застрашени, редки или уязвими растителни и животински видове и съобщества.	VI, III

От 2007 година, с приемането на България в Европейския съюз, страната ни стана и част от Европейската екологична мрежа Натура 2000. Натура 2000 е общоевропейска мрежа, съставена от **защитени зони**, целяща да осигури дългосрочното оцеляване на най-ценните и застрашени видове и местообитания за Европа в съответствие с основните международни договорености в областта на опазването на околната среда и биологичното разнообразие. Екологичната мрежа е създадена на основание на две европейски директиви: Директива 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (наричана накратко Директива за хабитатите) и Директива 2009/147/ЕС за опазване на дивите птици (наричана накратко Директива за птиците). Тези две европейски директиви бяха транспонирани в националното ни законодателство чрез Закона за биологичното разнообразие. Беше изградена национална екологична мрежа, състояща се от **защитени зони (33)**, покриваща около 34 % от територията на страната. Над 75 % от защитените зони по Натура 2000 попадат в гори и горски територии.

Размерът, разпространението, състоянието и заплахите за защитените територии и зони, ще повлияят на решения и прагове, които се отнасят и до други ВКС, както ще стане ясно по-нататък в документа.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ, КРИТЕРИИ И ПРАГ

В България за ГВКС се смятат всички защитени територии и зони, както следва:

- **Горски територии в резервати, поддържани резервати, национални паркове, защитени местности и природни забележителности, обявени по 33Т;**
- **Горски територии в природни паркове, попадащи в зони предназначени за опазване на биологичното разнообразие, определени с планове за управление по реда на 33Т или паркоустройствените проекти по реда на Закона за горите (3Г);**

- Горски територии, в природни паркове които нямат устройствени документи;
- Горски територии попадащи в защитени зони обявени по реда на Закона за биологичното разнообразие (ЗБР) – Натура 2000 зони.

ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ВКС 1.1

Трябва да се установи наличието на всички обявени защитени територии и защитени зони в района на горскостопанската единица, които могат да бъдат повлияни от дейностите в горите. Тази информация, както и информация за съответните планове за управление може да се намери в: Национална служба за защита на природата към Министерство на околната среда и водите; Изпълнителна агенция по горите; Регионалните дирекции по горите и Държавните горски / ловни стопанства в страната; Дирекциите на Природните паркове; Регионалните инспекции по околната среда и водите; някои неправителствени природозащитни организации.

Ако във вашето стопанство има защитени зони (по смисъла на ЗБР) или защитени територии (по смисъла на ЗЗТ), спазвайте указанията по-долу:

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ НА ВКС 1.1

1. Да се извършват горскостопански дейности само съгласно Плановите за управление на защитените територии или зони, описани по-горе и техните буферни зони.
2. В случаите, когато няма приети планове за управление на съответните защитени територии или зони, до изготвянето на такива стопанисването се извършва съгласно ЗЗТ и заповедта за обявяване, като са в сила следните допълнителни ограничения: Не се извеждат голи сечи, с изключение в интензивните горски култури; не се подменя основния дървесен вид. Трябва да се определят стойностите, които се съхраняват със създаването на защитените територии или зони, посочени в целите в заповедите за обявяване и да се оценят доколко режимите и горскостопанските дейности запазват или увеличават тези стойности. Горските стопани трябва да са уверени, че в горскостопанската единица няма стопански практики, които оказват отрицателно въздействие върху съществуващи или предложени за обявяване защитени територии или зони.
3. Да се проверява периодично за създаването на нови защитени територии или зони, или за предложения за създаването им, които потенциално могат да бъдат повлияни от горскостопанските дейности.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ НА ВКС 1.1

1. В плановите за управление на защитените територии или зони е посочена системата за мониторинг, който е необходимо да се извършва. Горските стопани трябва да идентифицират онези показатели, които касаят наблюдението върху горскостопанските дейности и да извършват мониторинга съгласно посочените схеми, срокове, критерии и методи на оценка.
2. В случаите, когато няма приети планове за управление на съответните защитени територии или зони, стопанисващите гората трябва да влязат във връзка с управата на защитените територии или зони, служителите на които са длъжни да следят заедно с горските стопани за неблагоприятни въздействия върху ВКС на защитените територии. Съвместно с управленските органи на съответните територии или зони (или РИОСВ) трябва да се определи режима на мониторинг на стандартните процедури и индикаторите, с цел предотвратяване на отрицателните въздействия на дейностите в

горскостопанската единица върху ВКС на защитените територии. За пример могат да се вземат въздействия върху количеството или качеството на водите, нарушаване на миграционни пътища на дивите животни, повишаване на риска от пожари.

ВКС 1.2. ЗАСТРАШЕНИ, ИЗЧЕЗВАЩИ И ЕНДЕМИЧНИ ВИДОВЕ

ОБОСНОВКА

Горите могат да бъдат определени като местообитание от значение за редица редки и застрашени видове гръбначни, безгръбначни животни и растения, но за горските стопани е трудно да се идентифицират многобройните застрашени видове и да се установи наличието на такива на територията на горското стопанство. С информацията, с която се разполага към момента е трудно да се определят и праговите числености на популациите или праговите стойности на разнообразието, чрез които се проявява ВКС 1.2. Подобни количествени анализи биха могли да бъдат направени по отношение на малък брой групи организми (напр. птици). В тази ВКС са включени както гори – находища на застрашени и изчезващи видове, така и гори, с естествени характеристики, представляващи потенциално такова местообитание. Това се налага поради рядкостта на видовете, както и заради нуждата от опазване на местообитанията от критично значение за тези и др. видове. Ето защо в настоящото ръководство се предлага за определянето на тази стойност да се ползват местообитания на индикаторни видове, посочени в приложен списък към ръководството - *Приложение 1*. Списъкът е разработен на основата на Червения списък на IUCN с използвани категории “критично застрашен” и “уязвим”, Червената книга на НРБ, том I и II, Атлас на ендемичните растения в България, както са включени и видове, които са от значение за цялостното функциониране на екосистемите в локален мащаб. Представеният списък подлежи на периодично ревизиране, във връзка с промяната на статуса на отделните видове.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ, КРИТЕРИИ И ПРАГ

ВКС носят териториите от горскостопанските единици, в които се среща всеки вид от *Приложения 1А и 1Б* към ръководството. Това са видове с толкова голяма консервационна значимост, че е достатъчно наличието на един такъв вид, постоянно обитаващ горскостопанската единица, за да представлява тя ГВКС. Горските територии, включващи местообитания на видовете, включени в *Приложения 1А и 1Б* към ръководството са ГВКС.

ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ВКС 1.2

В процеса на стопанисване на горите, стопанинът трябва да е запознат с биологичното разнообразие и да има инвентаризация на видовете, срещащи се на територията на стопанството му. Тази информация трябва да се анализира, за да се установи дали в горското стопанство има застрашени, изчезващи или ендемични видове от *Приложение 1*. Всеки вид от списъка, който присъства в горскостопанската единица, е индикатор за наличие на ВКС.

В случаите когато местообитанието е в имот, който е по-малък от подотдел - като ГВКС се определя имота. В случаите когато имотът е по-голям от подотдел - като ГВКС се определя подотдела.

За животинските видове ГВКС може да бъде и по-голяма от имота, като критериите за нейното определяне са посочени в *Приложение 1Б*.

По отношение на безгръбначните животни, предвид тяхната специфика, оценката се разделя на два етапа – първоначална и крайна (*виж. безгръбначните в Приложение 1Б*). Първоначалната оценка дава предварителна представа за стойността на гората и в нея са включени по-често срещани, екологично по-пластични и лесни за разпознаване видове. Тази оценка може да бъде извършена и от неспециалист или стопанин на определена горска територия. Крайната оценка за безгръбначните се извършва на базата на високо индикаторни, тясно свързани с мъртвата дървесина видове. Поради обстоятелството, че тези видове са трудни за разпознаване и се нуждаят от специфичен метод на наблюдение и изследване, тяхната оценка се извършва от специалисти-ентомолози.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ НА ВКС 1.2

1. Необходимо е извършването на периодични консултации със специалисти за установяване на потенциалното присъствие на малко познати, но застрашени, изчезващи или ендемични видове на територията на горскостопанската единица.
2. За всеки вид с висока конзервационна стойност (ВКС) да се определи ключовата информация. Тя трябва да включва: сегашно състояние (популация и разпространение) в страната и в локален контекст (в някои случаи, видове с по-ниско конзервационно значение може да са важни в локален контекст); основни тенденции и заплахи; въздействия на стопанисването. Информацията трябва да се отнася за конкретната ГВКС, но трябва да се съобразява и с другите места в района където се среща вида.
3. В зоните, определени съгласно праговете посочени в *Приложение 1* се извършват само мероприятията, предвидени в Националните планове за действие на вида (НПДВ), където са налични.
4. При липса на НПДВ за вида, заради който е определена конкретната ВКС, до утвърждаването на такъв се изготвя план за стопанисване на ГВКС, който се съобразява със специфичните изисквания на идентифицираните ВКС. Планът за стопанисване се изготвя задължително с участие на експерт по съответния на конкретната ВКС вид.
5. Трябва да се изготвят специфични предложения за стопанисване за всяка територия носеща ВКС (с наличие на някой от индикаторните видове). Да се изготви дългосрочен план за стопанисване на всяка ГВКС, който се съобразява със специфичните изисквания на идентифицираните индикаторни видове с ВКС, основано на оценка и категоризиране на местообитанията. Възможностите за стопанисване включват, но не се ограничават до: мерки за възстановяване; активно стопанисване; строга защита. Например, може да се окаже удачно да се отбележат и вземат предвид при планирането и стопанисването i) Някои ключови защитени територии; (ii) Територии, които поддържат свързаността на ландшафтно ниво; (iii) Територии, които осигуряват запазването на определени свойства на местообитанията, например наличие на стояща мъртва дървесина и хралупести дървета или опазване на крайречни зони.
6. В контекста на стопанисването ГВКС могат да възникнат и други възможности. Препоръчително е да се направи консултация със специалисти в процеса на инвентаризация и планиране на стопанисването на ГВКС.
7. Предложенията за стопанисване трябва да се интегрират в по-широкия процес на планиране. Горските стопани трябва да са уверени, че мерките действително се прилагат, например чрез смяна на процедурите на действие и провеждане на обучение, което да осигури спазването на промените. Обучението да е насочено към персонала, който участва в горскостопанските мероприятия. Обучението трябва да запознава с ограниченията предизвикани от наличието на ВКС и мерките за опазване и повишаване на тези стойности.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ НА ВКС 1.2

1. Трябва да се разработят индикатори и план за провеждане на мониторинг и те да се прилагат на практика. Примери за ключови индикатори за мониторинг: (i) Специфични популации на диви видове и тенденции на разпространението им в горското стопанство; (ii) Запазване на обхвата, качеството и свързаността на местообитанията; (iii) Проверка на планирането преди предприемането на действия; (iv) Други количествени данни, например получаване на информация за ловуването от горските стражари.
2. Горският стопанин трябва да е запознат с промените в опазването на ВКС на ландшафтно и национално ниво.
3. Когато ВКС включва части от естествени екосистеми, които се намират в значително променен ландшафт, трябва да се провежда мониторинг на признаците, които помагат за запазване на тези ВКС в границите на ландшафта (например коридори и буферни зони).

ВКС 1.3. КРИТИЧНИ КОНЦЕНТРАЦИИ НА ВИДОВЕ

ОБОСНОВКА

Целта на този елемент е да осигури запазването на гори и горски теритрии с важни концентрации на видове, които използват дадената горска територия постоянно или само през определено време или в отделни фази от жизнения си цикъл. Тук се включват критични места за размножаване, зимуване и миграции, миграционни маршрути и коридори (по отношение на географската ширина или надморската височина). В тази ВКС могат да бъдат използвани съществуващите системи за определяне на територии с високи концентрации на видове, например Орнитологично важни места, Ботаническо важни места, Херпетологично важни места и т.н.

Примери за важни временни концентрации:

- Концентрации на мигриращи птици
- Концентрации на зимуващи птици (нощувки и др.)
- Гнездовища (колонии на птици)
- Токовища на глухари
- Колонии от прилепи
- Миграции на риби до местата за хвърляне на хайвер
- Сватбовища на елени
- Струпвания на земноводни и/или техните малки във водоеми или места за зимуване
- Концентрации на мигриращи земноводни
- Зимовища на влечуги.
- Струпвания на влечуги на границата гори-открити територии.
- Струпвания на безгръбначни в стари хралупести дървета, стоящи мъртви и покрити с гъби дървета и гниеща дървесина.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ, КРИТЕРИИ И ПРАГ

Списък на индикаторните видове за тази ВКС с техните минимални концентрации в България са посочени в *Приложение 2* към ръководството, като там са посочени и

праговете им стойности поотделно за всеки вид. Когато в една гора има значимо постоянно или временно съсредоточаване на видове или е убежище от критична важност, съгласно изискванията на *Приложение 2* към ръководството, тогава гората е ГВКС.

ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ВКС 1.3.

Определянето на тази ВКС е разделено на предварителна оценка и на пълна оценка. Ако предварителната оценка показва, че вероятно има наличие на ВКС, тогава горският стопанин трябва да извърши по-нататъшни дейности за установяване на действителното наличие или отсъствие на ВКС. Това представлява пълната оценка.

ПРЕДВАРИТЕЛНА ОЦЕНКА

Трябва да се извърши проверка притежава ли горскостопанската единица ландшафтни признаци, които обуславят съсредоточаваня на диви животни. Тази информация може да се получи от местните хора, от изследвания на местообитанията. Предполага се, че голяма част от тях са проведени от горския стопанин като част от програмата за стопанисване на горите. Специално внимание трябва да се обърне на местните знания – горският стопанин трябва да говори с местните хора и да запише информацията, получена от тях. Ако горскостопанската единица съдържа горски територии с наличие на който и да е от посочените в обосновката на ВКС 1.3 примери за важни временни концентрации, трябва да се премине към пълна оценка за наличие на ВКС 1.3.

ПЪЛНА ОЦЕНКА

1. Оценката трябва да включва проучване на териториите с концентрация на видовете, посочени в *Приложение 2* и проверка за наличие на изискваните прагови стойности. Проучването трябва да включва следните етапи:

- да установи *кога* съответната територия / тип гора се използва от видовете от *Приложение 2* (с помощта на местни хора и експерти);
- да се проведе едно или повече *теренни проучвания* за идентификация на нови територии с концентрации на видове, както и за верификация за използването на тези за които съществува информация (препоръчително е методиката на теренните проучвания да се консултира със съответните експерти);
- да се установи *броя на видовете и числеността на индивидите от всеки вид* за отделните територии. Отчетът от проучването трябва да включва както пълно описание на методите, така и получените резултати.

Ако се установи съсредоточаване на мигриращи видове, горският стопанин трябва да се свърже със съответните експерти или организации, за да провери дали съсредоточаването е от глобална значимост.

2. Ако в горскостопанската единица има територии, които са от значение за временното осигуряване на храна или убежище, или отделни групи дървета в горски територии, които се използват за нощувка от значими количества животни, или са от значение за размножаването на видовете, горският стопанин трябва да проучи наличието на съсредоточаваня на видове. Да се извърши проверка за наличие на изискваните по *Приложение 2* прагови стойности. Проучването трябва да включва препоръки за значимостта на сборните места (местните знания ще са от съществено значение за вземането на това решение).

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ НА ВКС 1.3

1. Горският стопанин трябва обстойно да опише конкретната ВКС. Например: *“в отдел X има две бърлоги на мечки обитавани от х мечки ” или “ в скалите на подотдел X се обитават от колония прилепи от видовете А и Б със средна численост С и Д”, или „в отдел X има водоем с приблизителни размери А по В метра и приблизителна дълбочина С метра“, или „в каменни струпвания на подотдел X са наблюдавани У екземпляра змии”, или „в отдел/подотдел X са наблюдавани Х броя сухоземни костенурки на малка територия“.* Да се изготвят карти на териториалното разположение на съответното ВКС.
 2. Да се определи основната ключова информация за всяка ВКС. Тя трябва да включва: значимост (глобална, местна и т.н.) на временното съсредоточаване (експертно мнение); сегашно състояние на важните видове, които формират съсредоточаването; основни тенденции и заплахи за запазването на гората или ключовите характеристики на местообитанието, което притежава ВКС; потенциални въздействия на стопанисването върху гората или качеството на местообитанието като ВКС.
 3. В зоните, определени съгласно Приложение 2, се осигурява спокойствие, чрез непровеждането на горскостопански мероприятия в периодите, през които териториите са обект на ползване от видовете посочени в Приложение 2. През останалото време се извършват мероприятия за поддържане на определените зони в съответствие с изискванията на видовете, заради които е определена конкретната ВКС, съгласно НПУВ (национален план за управление на вида).
 4. При липса на НПУВ за вида, заради който е определена конкретната ВКС, до утвърждаването на такъв се изготвя план за стопанисване на ГВКС, който се съобразява със специфичните изисквания на идентифицираните ВКС. Планът за стопанисване се изготвя задължително с участие на експерт по съответния на конкретната ВКС вид.
- ✓ Да се изготвят конкретни предложения за стопанисването на всяка ВКС. Те могат да включват активно стопанисване, мерки за възстановяване или строга защита, според конкретните условия. Може да се окаже удачно да се определят някои ключови защитени територии, да се запази или подпомогне свързаността на местообитанията на ниво ландшафт, и/или да се осигурят някои необходими ландшафтни характеристики, например определена пълнота на насажденията, наличие на стояща мъртва дървесина и др. Например: За земноводните – около водните обекти се определят се буферни зони (в диаметър 50 м около водния обект) и сезони на спокойствие: февруари – юли (като според географското положение е възможно удължаване на периода до август). За водните костенурки се определят се буферни зони с диаметър 100 м около водния обект в периода май-юли . За влечугите се определят зони на спокойствие в териториите между гората и откритите пространства с буферна зона с диаметър 40 м. в периода април –юни.
 - ✓ Да се интегрират предложенията за стопанисване в по-широкия процес на планиране. Планът за стопанисване на ГВКС да осигурява запазването на определените ВКС. Горските стопани трябва да се уверят, че мерките се прилагат на

практика, например чрез промяна на оперативните процедури и провеждане на образователна програма за персонала, който участва в извършването на горскостопанските мероприятия. Обучението трябва да запознава с ограниченията предизвикани от наличието на ВКС и мерките за неговото опазване.

5. За разлика от повечето други животни, видовете сапроксилни безгръбначни са силно привързани към подходящото за тях местообитание, което в много случай може да бъде дори единично дърво. Те са силно специализирани и една популация на даден вид може да преживее много генерации хранейки се и живеейки само на един мъртъв клон или хралупа, което ги прави силно чувствителни към негативни промени и антропогенни въздействия върху горите. Примерни препоръки за стопанисване на горите, в които се срещат видовете безгръбначни от Приложение 1 на Ръководството:

- Поддържане на естествени и полуестествени гори: с разнообразна възрастова структура, автохтонни дървесни видове и достатъчен брой зрели и разлагащи се стари дървета в различни етапи на стареене. В управляваните гори трябва да се вземат мерки, които да гарантират, че е налице достатъчно количество дървета от различни възрасти, да се оставят незасегнати дърветата, характерни за местообитанието. Видовете, които не са характерни за даденото място (екзотични видове) трябва да бъдат разредени или изцяло премахнати. Да се запазят неизползвани места, където дърветата могат да остаряват естествено и да отмират. За поддържане на устойчиво използване и запазване на биоразнообразието се препоръчва количеството мъртва дървесина да бъде 35 m³/ha (или 3- 8% от общия обем на налична дървесина), като се оставят всички мъртви дървета с диаметър над 22 cm.
- Наличие на дървета от всички степени на дебелина за основните дървесни видове.
- Засилване на противопожарните мерки и контрол в горите.
- Проучване на популациите на бръмбарите и пеперудите и включване на данните в горскостопанските планове и дейности.
- Определяне и маркиране на биотопни дървета – настоящи и бъдещи.
- Превантивни мерки: чрез правилно управление на горите, което да осигури баланс на дървета във всякаква възраст и структура и избягване на ненужната санитарна сеч. Важно е да се разсеят неправилните разбирания, че сапроксилните видове безгръбначни са „вредители“ по горите.
- Опазване на подлеса и екотоните – граничните пространства между горите и откритите площи.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ НА ВКС 1.3

1. Тази част от управлението на ГВКС включва извършване на периодични наблюдения и анализ на състоянието на гората, чрез теренни наблюдения и разработване и прилагане на отделна програма за всяка ГВКС. За разработването и прилагането на такава програма може да се наложат консултации със съответните специалисти – експерти по конкретни групи животни или в областта на природозащитата като цяло. Консултации и информация могат да се получат и от съответните институции (поделенията на МОСВ и МЗХ).

2. Програмата за мониторинг трябва да бъде разработена със стандартни оперативни процедури, които да включват ясни индикатори, подходящи за целите на стопанисване. Тя може да се провежда веднъж или повече пъти годишно, ако е необходимо сезонно отчитане, т.е. ако в горскостопанската единица настъпват значими събития само през определени месеци.

3. Примери за ключови мониторингови дейности: (i) Конкретни тенденции на популациите на

дивите животни; (ii) Резултати от проучването на качеството на местообитанията; (iii) Мнения на (анкети с) местните хора по отношение на промените в състоянието на видовете; (iv) Проверки на планирането преди предприемането на действия; (v) Други количествени данни, например писмена информация за лова, предоставена от горските стражари.

4. Когато ВКС включва части от естествени екосистеми, които се намират в значително променен ландшафт, трябва да провежда мониторинг на признаците, които помагат за запазване на тези ВКС в границите на ландшафта (например коридори и буферни зони).

5. При извършване на мониторинга може да се окаже, че плановите за управление не отразяват реалното състояние на горите, заплахите и тенденциите. В такъв случай трябва да се потърси съвет от специалисти, които да определят дали има пропуски в плановите и дали досегашния модел на стопанисване е критичен за опазването на видовете представляващи ВКС. При установяване необходимост от промяна към по-строг режим на стопанисване, териториите с наличие на ВКС 1.3 могат да бъдат включени в План за действие за опазване на биоразнообразието в рамките на по-голям ландшафтен обект или могат да бъдат включени в защитени територии.

ВКС 2. ЕКОСИСТЕМИ И МОЗАЙКИ ОТ ЕКОСИСТЕМИ НА НИВО ЛАНДШАФТ.

Непокътнати горски ландшафти, големи екосистеми на ниво ландшафт и мозайки от екосистеми с глобално, регионално или национално значение, в които съществуват жизнени популации на повечето естествено срещащи се видове в естествените им модели на разпространение и обилие.

ВЪВЕДЕНИЕ

За България към настоящият момент няма законов документ, който да засяга проблемите свързани с определянето на този критерий. Нещо повече – на национално ниво липсват сериозни научни разработки за определяне на минималната площ на горски територии, които да поддържат жизнени популации на срещащите се в тях видове.

ОБОСНОВКА

Гори, които съдържат жизнеспособни популации на повечето или всички местни видове, трябва да имат голяма площ и да са сравнително неповлияни от човешка дейност и с ниско ниво на фрагментация (% незалесени територии). Целта на определяне на тази консервационна стойност е да бъдат включени типични ландшафти и тяхното биологично многообразие от съответния горско-растителен район.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ

ВКС 2 представляват значими горски територии, формиращи ландшафт от регионално и национално значение, в които всички естествено срещащи се видове съществуват при естествени условия на разпространение и обилие.

С регионално значение са тези горски територии, които в рамките на региона са единствени по отношение на естествеността, фрагментарността и подсигуряване на оптимални жизнени популации от всички естествено срещащи се видове.

С национално значение са тези горски територии, които са единствени в страната по отношение на естествеността, фрагментарността и подсигуряване на оптимални жизнени популации от всички естествено срещащи се видове.

КРИТЕРИИ И ПРАГ

При формиране на критериите за разпространение на горите, отговарящи на ВКС 2 е взето под внимание географското разпространение на обширните горски масиви на територията на страната. Горите, отговарящи на тази консервационна стойност се обособяват по критериите - естественост, фрагментираност и минимален териториален размер на жизнено проявление на популациите на естествено срещащи се видове.

1. Естественост – гората да е формирана от растителни видове с естествено разпространение на територията на страната, независимо от техния произход.

2. Фрагментираност – определяне на процента на антропогенни ландшафти в границата на описваната територия и тяхното пространствено разположение.

3. Площно покритие – в зависимост от типа на насажденията, географското им разпространение и жизненото проявление на популациите от всички естествено срещащи се видове.

ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ВКС 2

ПРЕДВАРИТЕЛНА ОЦЕНКА

Потенциалните гори, отговарящи на изискването на ВКС 2 са с ясна географска диференциация. Затова като **първа стъпка** е определяне на географския район.

Потенциални райони са: Пирин, Рила, Родопи, Средна гора, Странджа, Дунавска хълмиста равнина, Стара планина, Западни крайгранични планини и Беласица.

В зависимост от надморската височина се определят потенциалните географски обекти, които да бъдат подложени на пълна оценка. Като **втора стъпка** се определят географските обекти според надморската височина. При надморска височина до 1000 метра се включват Странджа, Дунавска хълмиста равнина, Средна гора и Източна Стара планина. **При надморска височина над 1000 метра се включват Рила, Пирин, Стара планина (без Източна) и Родопите (без Източни),**

Необходимо е да се определя типа на гората според формиращите я дървесни видове. Дървесните видове могат да образуват чисти или смесени насаждения, независимо от преобладаването. **Трета стъпка** е определяне на дървесните видове – те трябва да са естествено разпространени на територията на страната.

ПЪЛНА ОЦЕНКА

Определя се по таблицата, в която са посочени параметрите на критериите.

Табл.2.1.

Гора	% Естественост	% Фрагментираност	Мин. размер ha
Странджа, Дунавска хълмиста равнина, Средна гора, Източна Стара планина	70	7	40 000
Рила, Пирин, Стара планина, Родопи	80	5	50 000

Съгласно посочените по-горе критерии е разработена цялостна оценка на горите в България и са определени всички горскостопански единици, попадащи в тази консервационна стойност. Данните са представени в табличен вид до ниво горскостопански

отдел на Държавно горско/ловно стопанство и са дадени като *Приложение 3* към ръководството.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ НА ВКС 2

1. Планираните лесовъдски и стопански мероприятия не трябва да водят до намаляване на лесистостта на територията.
2. Да се използват лесовъдски системи, които да поддържат видовото, възрастовото и структурното разнообразие в насажденията и на ниво ландшафт. Да се прилагат природосъобразни и разнообразни лесовъдски системи в съответствие с особеностите на конкретното насаждение.
3. Не по-малко от 5% гори от основно представените горскодървесни видове на територията на горскостопански единици или части от тях, включени във ВКС 2, трябва да бъдат отделяни за превръщане в гори във фаза на старост (Old-growth forests). Подробни препоръки за стопанисване на горите във фаза на старост са дадени в *Приложение 4А*, т. 15 на това ръководство.
4. Да се спазват екологични принципи и практики при планиране и извеждане на лесовъдските мероприятия. При провеждане на лесовъдски дейности да се поддържат определено количество мъртва дървесина в насаждението, дървета с хралупи, единични и групи стари дървета.
5. Да се дава приоритет на естественото възобновяване. Да се прилагат лесовъдски системи, които осигуряват естествено възобновяване.
6. Не се допуска смяна на коренния дървесен състав на насажденията освен в случаите когато: 1. След големи природни нарушения територията е оставена на естествената сукцесия. 2. Целта на стопанисването на насаждението е възстановяване на коренни видове.
7. При възстановителни дейности (залесяване) да се използват само местни видове и произходи. В определените по ВКС 2 територии да не се внасят чуждоземни дървесни видове и произходи с изключение на дендрариумите и географските култури, както и животински видове извън естественият им ареал на разпространение, с изключение на ДЛС.
8. Да не се допуска изкуствено залесяване на естествени открити пространства в горските масиви, с изключение на мероприятия за контрол на ерозионни процеси.
9. Да не се допускат дейности (в това число и лесовъдски), които да увеличават антропогенната фрагментираност на територията, независимо дали съществуващата фрагментация е под определения граничен процент. При планирането на пътища и инфраструктура, трябва максимално да се запази целостта на ландшафта. Необходимо е да се осигурят подходящи елементи, намаляващи влиянието на фрагментираността на територията, които да подпомагат движението на живите организми – например да се предвиждат коридори за придвижване, връзки и зони на спокойствие на животните и т.н.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ НА ВКС 2

1. При провеждане на мониторинга се следят и количествените показатели на трите критерия – естественост, фрагментираност и размер на територията. Количествените показатели трябва да съответстват на посочените в таблицата за пълна оценка за всеки от определените горско-растителни пояси.

2. Мониторингът се извършва всяка година по документи. Да се използват действащите горскостопански планове, планове за управление, териториално устройствени планове, процедури, свързани с промяна на предназначението на земи и гори от горския фонд, и т.н.

3. Да се осъществява контрол върху изпълнение на дърводобивните дейности.

4. На всеки 5 години да се прави ревизия на теренни обекти, в които са проведени дейности, влияещи директно или индиректно върху някой от критериите. Да се провеждат консултации със заинтересованите групи, обществеността и съответните власти, за да се осигури информираността на всяка от страните за дейностите на другата страна и работа за смекчаване на потенциалните бъдещи заплахи, като незаконна сеч, разработване на мини и кариери, неустойчиво земеделие и др.

5. Да се извършва мониторинг на въздействието на външни заплахи от антропогенен характер, например пожари, както и мониторинг на условията за възникване на екстремни събития, например нападения на вредители и др. и прилагане на превантивни мерки когато е възможно.

ВКС 3. ЕКОСИСТЕМИ И МЕСТООБИТАНИЯ. Редки, защитени или застрашени от изчезване екосистеми, местообитания или рефугии.

ВЪВЕДЕНИЕ

В България не съществува цялостна оценка на типовете екосистеми, разпространени на територията на страната. Такава оценка липсва и по отношение на застрашените и изчезващи екосистеми. През 60-те и 70-те години на XX век е била развита горската типология, метод който в последствие е изоставен в полза на типологизирането на характеристиките на местообитанията – почвено богатство и влага. Значителна част от уникалните горски екосистеми на България са включени в защитени територии. Като площ обаче, те са твърде недостатъчни в сравнение с реално нуждаещите се от защита гори с висока природозащитна стойност.

ОБОСНОВКА

ВКС 3 се съсредоточава върху екосистеми, които са представителни за дадени видове гори. И тъй като някои видове гори имат малка естествена срещаемост в страната, целта на тази ВКС е да осигури опазването им посредством съхраняване на редките, застрашени и изчезващи екосистеми, които ги представляват. Тук се включват най-вече видове гори, които преди са били значително по-широко разпространени или типични за по-голям регион.

Колкото повече териториите, заети от такива екосистеми **извън** горскостопанската единица, намаляват, толкова важноста им в горскостопанската единица нараства. Това означава, че ще трябва да се приложат по-строги мерки при стопанисването им, или да бъдат поставени под защита. Следователно от интерес за горските стопани е да следят динамиката на площта и състоянието на тези екосистеми в рамките на по-голяма ландшафтна единица, и да се стремят да намаляват заплахите, на които те са подложени. Редките, застрашени и изчезващи екосистеми в България, представляващи горски територии, са описани в *Приложение 4* към ръководството. Списъкът на екосистемите по *Приложение 4* е съставен въз основа на Европейската класификация EUNIS.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ

За България ГВКС представляват всички горски територии, включващи екосистеми от списъка на *Приложение 4* към ръководството. За ВКС се считат и гори, притежаващи характеристики, отличаващи ги като гори във фаза на старост (ГФС, Old-growth forests), които със своята възрастова структура и степен на естественост представляват местообитание на комплекс видове от специфични екологични и таксономични групи.

КРИТЕРИИ И ПРАГ

Всички гори, включващи екосистеми от *Приложение 4* се считат за ВКС 3. Независимо, че не са в списъка от *Приложение 4* за ВКС 3 се приемат и гори, които притежават характеристики, отличаващи ги като гори във фаза на старост (ГФС, Old growth forests).

Според определението за Гори във фаза на старост (ГФС) в Националния FSC стандарт, **ГФС са гори гори в последната фаза от развитието си, в които дървостоят е достигнал значителна възраст, не е съществено повлиян от едроплощни природни нарушения*** и антропогенни въздействия и се характеризира с **неравномерна пространствена и възрастова структура; наличие на стари живи дървета с диаметри близки до максималните за съответния дървесен вид и месторастене; стоящи и паднали големи мъртви дървета в различни фази на разлагане.**

ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ВКС 3

ПРЕДВАРИТЕЛНА ОЦЕНКА

В процеса на стопанисване на горите и/или инвентаризация на горската територия, стопанинът вече трябва да е установил какви видове гори са представени в горскостопанската единица. Следваща стъпка е тази информация да се анализира, за да се установи дали в горскостопанската единица има наличие на застрашени или изчезващи екосистеми, съгласно *Приложение 4*.

При извършване на проверката за наличие на ВКС 3 от помощ за горските стопани ще бъдат базата данни от инвентаризация на горите и съществуващите карти на горското стопанство и най-вече картите на видовете гори. За коректното установяване наличието на съответния вид редки и застрашени горски екосистеми се препоръчват консултации с експерти в областта на дендрологията, ботаниката и природозащитата. Консултации и информация могат да се получат и от съответните институции (поделенията на МОСВ и ИАГ).

ПЪЛНА ОЦЕНКА

При установяване или потенциал за наличие в горскостопанската единица на територии, представляващи ВКС 3, трябва да се извърши проверка на терен за определяне точните граници на ГВКС. След определянето им границите се нанасят/отразяват на картата на горскостопанската единица, данните трябва да се включат и в документите по планиране на горскостопанските дейности, както и в последващата инвентаризация и планиране за територията на дадената горскостопанска единица.

С оглед на описаното по-горе, могат да се посочат следните примери за определяне на ГВКС от категорията ВКС 3: При установено наличие на гори от черна елша или естествени гори от скален черен бор, или естествени гори от бяла и черна мура, или други по *Приложение 4*, всички те представляват ГВКС. Трябва да се определят на терен точните им граници и те да се нанесат на картата на горскостопанската единица, както и да се имат в предвид при инвентаризацията на територията и планирането на дейностите, за

да може идентифицираната ВКС да се запази и увеличи при възможност.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ НА ВКС 3

След определяне на горските екосистеми, представляващи ВКС 3, и разпространението им на територията на горскостопанската единица, те трябва да се стопанисват по начин, който да поддържа и/или подобри природозащитното им състояние.

Препоръки за стопанисване на отделните видове горски екосистеми, представляващи ВКС 3, са представени в *Приложение 4А*.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ НА ВКС 3

Тази част от управлението на ГВКС включва извършване на периодични наблюдения и анализ на състоянието на вида гора, чрез теренни наблюдения и разработване и прилагане на отделна програма за всеки вид гора. За разработването и прилагането на такава програма може да се наложат консултации с експерти в областта на дендрологията, ботаниката и природозащитата. Консултации и информация могат да се получат и от съответните институции (поделенията на МОСВ и ИАГ).

1. Програмата за мониторинг трябва да бъде разработена със стандартни оперативни процедури, които да включват ясни индикатори, подходящи за целите на стопанисване. Мониторинг се провежда най-малко веднъж годишно, но е възможно и сезонно отчитане, ако в горскостопанската единица настъпват значими събития само през определени месеци.
2. При теренната работа да се извършва наблюдение на показатели като жизненост на отделните дървета, структура на насаждението, здравословно състояние, наличие на дегенеративни процеси, размерите, разположението и честотата, в която се срещат празни пространства, нивата на фрагментация, базовата територия, наличие на сукцесия и нейната посока и т.н. и/или интерпретация на дистанционно получени данни.
3. Трябва да се установят заплахите за видовете гори с ВКС 3 и доколко сериозни са те, и да се определят мерките, които трябва да се вземат за намаляването им.
4. За успешно прилагане на процедурите по мониторинг е необходимо обучение на персонала, участващ в горскостопанските мероприятия, което да запознае всички с ограниченията във връзка с наличието на ВКС и мерките за неговото опазване.
5. При извършване на мониторинга може да се окаже, че горскостопанските планове / плановите за управление не отразяват реалното състояние на горите, заплахите и тенденциите. В такъв случай трябва да се потърси консултация с експерти, които да определят дали има пропуски в плановите и дали досегашния модел на стопанисване е критичен за опазването на съответната екосистема(и). При установяване необходимост от промяна към по-строг режим на стопанисване, териториите с наличие на ВКС 3 могат да бъдат включени в План за действие за опазване на биоразнообразието в рамките на по-голям ландшафтен обект или в защитени територии.

ВКС 4. ЕКОСИСТЕМНИ УСЛУГИ ОТ КРИТИЧНО ЗНАЧЕНИЕ. Основни екосистемни услуги от критично (незаменимо) значение в определени ситуации вкл., опазване на водосбори и контрол на ерозията на уязвими почви и склонове.

ВЪВЕДЕНИЕ

Тази ВКС се отнася до важните екологични функции на стопанисваната гора. Определени са следните групи гори съгласно основните им функции:

- Гори - единствени източници на питейна вода
- Гори от решаващо значение за водосбора
- Гори с решаващо противоерозионно значение
- Гори с пожарозащитни функции
- Гори с решаващо значение за земеделието и рибарството

ВКС 4.1 ГОРИ – ЕДИНСТВЕНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ПИТЕЙНА ВОДА

ОБОСНОВКА

Много от източниците на питейна вода на населените места зависят до голяма степен от гори. Тук се включват повърхностни или подземни източници на вода като потоци, реки, езера, извори или кладенци. Когато гората защитава и поддържа водоснабдяването на отделни индивиди или общности, което нямат алтернативен източник на питейна вода, тя е от критично значение.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ

В България за ГВКС се считат всички горски територии в рамките на санитарно-охранителните зони 1 и 2 на източници за питейно-битово водоснабдяване, определени по реда на Наредба 3 от 2002 г. За ВКС се считат също и горски територии около и/или в близост до източници за питейно-битово водоснабдяване, но без определени официални санитарно-охранителни зони.

ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ВКС 4.1

1. Необходимо е горските стопани да се консултират с местните водностопански фирми, които осигуряват питейното водоснабдяване или с компетентната басейнова дирекция към МОСВ за идентифициране на съществуващите източници на питейни води в съответната горско-стопанска единица и техните санитарно-охранителни зони.

2. Когато липсва централно водоснабдяване на населеното място или отделни имоти, трябва да се определят заинтересованите групи от местното население за тяхното използване в и около горскостопанската единица. Да се проведат консултации с тях, за да се определи местоположението на важните за тях водоизточници (критични извори, каптажи, притоци и други източници на питейна или друг вид вода).

Да се установи дали общностите имат достъп до алтернативни източници на вода, независими от горскостопанската единица (например тръбопровод, по който пристига вода от източник извън горскостопанската единица). Да се провери дали има достъп до тази вода цялостно.

Идентифицираните водоизточници в горскостопанската единица, които осигуряват питейна или друг вид вода за общностите и отделните индивиди, се картират и се събира информация за съществуващите мерки за защитата им.

Типични примери за водоизточници са:

- реки и потоци, които текат от или през горската територия и от тях се водоползва;
- извори и каптажи, разположени в гората или повлияни от горската територия, които се използват директно или чрез тръбна система;
- кладенци, разположени в гората, или такива, които черпят водата си от водна маса,

чистотиното се влияе от гората.

Стопанинът/ползвателят на гората ще трябва да проведе анализ на нуждите (по възможност едновременно и за ВКС 6) по отношение на идентифицираните водни източници. Да се определи водосборната територия, която е източник на водата и да се определи дали тя се намира частично или изцяло в горскостопанската единица. Да се определи дали качеството и количеството на тези водни източници е повлияно от горската покривка.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ НА ВКС 4.1

1. Горският стопанин е длъжен да се съобразява с режимите на стопанисване и опазване, съгласно Наредба 3 от 2002г. за санитарно-охранителните зони около водоемите за питейно и битово водоснабдяване.
2. Когато няма обособени санитарно-охранителни зони за източниците на питейна вода се използват посочените в определението за ВКС 4.1. изисквания. Да се разработят специфични мерки за стопанисване и опазване, съответстващи на изискванията на Наредба 3 от 2002г. Като общи препоръки за лесовъдска намеса могат да се посочат:
 - Зоните в непосредствена близост до водоизточниците изискват повече внимание, минимално нарушаване на земната повърхност при извоз на дървесина, дърводобив с много ниска интензивност или липса на такъв. В случаите, когато водоизточника е каптаж или извор, поръчителна добра практика е зоната около него да се остави без лесовъдска намеса като остров на старостта;
 - Да се подпомага създаването и поддържането на смесени насаждения с неравномерна пространствена структура;
 - Да се използват лесовъдски системи, осигуряващи постоянно покритие на горските територии във водосбора с гора;
 - Пълнотата на насажденията във водосбора да не намалява под 0.5, но и да не е по-висока от 0.8, тъй като се увеличава процента на евапотранспирация;
 - Забрана за използване на голи сечи;
3. Трябва да се извършва обучение на персонала, който участва в горскостопанските мероприятия. Обучението трябва да запознае персонала с ограниченията от наличието на ВКС и мерките за опазване на тези стойности.
4. В процеса на учредяване на СОЗ, стопаните трябва да търсят компенсации за пропуснатите ползи или увеличените разходи при стопанисването на тези гори.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ НА ВКС 4.1

Горските стопани трябва да използват мониторинга на водите, извършван от компетентните органи – РИОСВ или водностопанските фирми. За водоизточниците, които не са включени в горепосочения мониторинг, се провеждат периодични консултации със съответните заинтересовани страни.

ВКС 4.2. ГОРИ С РЕШАВАЩО ЗНАЧЕНИЕ ЗА РЕГУЛИРАНЕ НА ВОДНИЯ ОТТОК ВЪВ ВОДОСБОРИТЕ

ОБОСНОВКА

Горите изпълняват важни водоохранни и водорегулиращи функции и имат решаваща роля за предотвратяване на наводнения, контрол на речните течения и качеството на водата, намаляване на наносите във водните течения и басейни.

Когато гората заема значителни части от даден водосбор, тя играе критична роля при поддържане на количеството и качеството на водата. Колкото водосбора е по-важен от гледна точка на предпазване от наводнения, риск от засушаване или за водоползването в района, толкова по-вероятно е гората да е от критично значение за поддържане на тези функции. В такива случаи екосистемните функции на тази гора се приемат за ВКС, горската територия за ГВКС.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ, КРИТЕРИИ И ПРАГ

В България за ГВКС се приемат всички горски територии, които представляват:

1. Горски територии във водосборите на поройни водни течения, чиято лесистост надхвърля 40%;
2. Съобщества на клек (*Pinus mugo*);
3. Горски територии, представляващи горна граница на гората (ГГГ), определени по реда на ЗГ или включени в 200 метровата ивица под ГГГ;
4. Крайречни естествени гори от *Q. pedunculiflora*, *Q. robur*, *Fr. oxycarpa*, *Ulmus minor*, *U. laevis*, *Salix alba*, *Alnus glutinosa*, *Populus alba*, *P. nigra*, *Platanus orientalis* в заливаемата тераса на речното течение;
5. Горите между дигата и десния бряг на р. Дунав, горите на островите и 200 метровата ивица от високия бряг на реката;
6. Гори в 100 метровата ивица на реките Марица, Тунджа, Места, Струма, Арда, Лом, Цибрица, Огоста, Скът, Искър, Янтра, Вит, Съзлийка, Стряма, Осъм, Русенски Лом, Камчия, Велека, Резовска (Българския бряг);
7. Горски територии, включени в санитарно-охранителна зона 3 на язовирите, чието основно предназначение е за питейни нужди, определени по реда на Наредба 3 от 2002 г.

ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ВКС 4.2

1. Да се установи дали горските територии отговарят на някое от определенията за ВКС 4.2. Примери за потенциални ГВКС са гори в хидрографската система на всички вътрешни реки, гори при горната граница на гората и гори във водосборните басейни на язовирите.
2. Да се установи дали в горскостопанската единица се срещат гори във водосбори на водни течения с пороен характер (непериодичност в изменението на водния отток, зависеща от интензивността и количеството на падналите валежи). Като източници на информация могат да се използват данни от ХМС (хидрометричните станции) за водния отток и от поделенията на Гражданска защита и общините за проявена до момента поройна дейност.
3. Ако се установи наличие на такива гори трябва да се провери дали до момента на тази територия е регистрирана поройна дейност (прииждания) и нейната периодичност.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ НА ВКС 4.2

1. Да се картира местоположението на всички територии в горскостопанската единица, които потенциално представляват ГВКС 4.2. Препоръчва се да се използва информация от горскостопанските планове и консултации с експерти. Да се направи теренна проверка за установяване на коректността на информацията.
2. Установените гори с водоохранни и водорегулиращи функции се картират.
3. Планирането и стопанските дейности в ГВКС се съобразяват с поддържане и подобряване на ВКС 4.2. Като общи препоръки за лесовъдска намеса могат да се посочат:
 - Във връзка с намаляване повърхностния воден отток да се използват лесовъдски системи, осигуряващи постоянно покритие на горските територии във водосбора с гора;

- При нужда се провеждат залесителни мероприятия за увеличаване на лесистостта на водосбора;
- Подпомага се създаването и поддържането на смесени насаждения с неравномерна пространствена структура;
- Пълнотата на насажденията във водосбора да не намалява под 0.5;
- Забрана за използване на голи сечи;
- Използват се технологични схеми и техника, осигуряващи минимално нарушаване на земната повърхност при извоз на дървесина;
- След прекратяване на стопанските дейности се извършва рехабилитация на нарушените терени (напр. извозни горски пътища);
- В териториите, заети от съобщества на *Pinus mugo*, не се води стопанска дейност.

4. Препоръчва се провеждане на обучение на персонала, участващ в горскостопанските мероприятия, което трябва да го запознае с ограниченията от наличието на ВКС и мерките за опазване.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ НА ВКС 4.2

Да се организира и прилага система за годишен мониторинг, която да отчита състоянието и измененията в ключови параметри на горите, представляващи ГВКС 4.2. Препоръчително е да се използват и данни от мониторинга на водите, извършван от компетентните органи – РИОСВ или водностопанските фирми.

ВКС 4.3 ГОРИ С РЕШАВАЩО ПРОТИВОЕРОЗИОННО ЗНАЧЕНИЕ

ОБОСНОВКА

В редица случаи горите имат изключително важна роля за контрол на ерозията и свлачищни процеси, при които би имало сериозни последици от загуба на обработваема земя, нарушаване на екосистеми, загуба на собственост или е застрашена безопасността на хора. Потенциална опасност за развитие на ерозионни процеси съществува при горски територии от посочените по-долу райони и почвени типове.

Райони:

- **относно ерозионни процеси:** Билна част и южни склонове на Стара планина, Родопи, Рила, Пирин, Витоша, Беласица, Огражден, Малашевска, Огосовска и Конявска планини.
- **относно лавиноопасни райони:** Склоновете на Централна Стара планина, Рила, Пирин, Витоша, Осогово и Западни Родопи.

Почвени типове: (Използва се класификацията, по която се извършва инвентаризация и планиране в горите): канелени горски почви, кафяви горски почви, планинско-горски тъмноцветни почви, планинско-ливадни почви, хумусно-карбонатни почви, алувиални и делувиални почви, антропогенни почви, неразвити и деградирали почви (клас Примитивни почви по ФАО).

ОПРЕДЕЛЕНИЕ, КРИТЕРИИ И ПРАГ

В България за ГВКС се приемат всички горски територии, представляващи:

1. Горски територии с наклон над 30° (или по-малък, при разположение под обработваеми земи, поляни, голини, редина, които са с наклон над 10° и дължина по-голяма от 200 м) с площ над 1 ха и пълнота над 0,6;
2. Гори създадени по технически проекти за борба с ерозията, корекционни, брегозащитни и колматажни горски пояси;
3. Гори, предпазващи населени места или комуникации, разположени на пътя на паднали до момента лавини по данни от Планинската спасителна служба, гори в снегосборна област с наклон над 20° , както и такива разположени под обезлесена снегосборна област с дължина над 200 м. и наклон над 20° .

ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ВКС 4.3

1. Да се установи дали гората отговаря на някое от определенията за ВКС4.3.
2. Да се установи дали се срещат терени с наклон над 30° на територията на горскостопанската единица. В тази връзка за информация може да се използват данни от горскостопанските планове и/или да се направят теренни проучвания. Да се потърсят контакти със съответните органи или експерти.
3. Под снегосборна област да се разбира площ с наклон 20° – 60° , позволяваща формиране на снежна покривка с дебелина над 0,5 м. Да се потърси информация от Планинската спасителна служба (ПСС) за съществуващите и потенциални лавиноопасни места. Удачно е наблюдение на склоновете от срещуположния склон.
4. Типични примери за наличие на ВКС 4.3 са:
 - Гори с надморска височина над 1500 м.
 - Гори разположени на:
 - силно напукани скали;
 - терени, където материалите, изграждащи основната скала, са неустойчиви;
 - терени с интензивен процес на изветряне на основната скала;
 - перифериите на платата;
 - брегове на водни течения, възпрепятстващи подриването на основата на склона;
 - горски територии, попадащи в списъка на лавиноопасните места по данни на ПСС.
 - територии с паднали лавини могат да се разпознават по признаци като: ивици широколистна или по-млада иглолистна гора, разположени по посока на склона, в по-възрастна иглолистна гора на стръмни терени.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ НА ВКС 4.3

1. Стопанисването на гори, представляващи ГВКС 4.3, трябва да е съгласно изискванията на ЗГ по отношение на горите със специално предназначение и с насока към ограничаване

опасността от развитие на ерозионни процеси.

2. Планирането и стопанските дейности в ГВКС се съобразяват с ВКС 4.3. Като общи препоръки за лесовъдска намеса могат да се посочат:

В горите с решаващо противоерозионно значение:

- ✓ Когато пред насаждение от списъка на ГВКС 4.3 са поставени допълнително една или повече цели (напр. курортни гори), лесовъдските мероприятия трябва да постигнат баланс между тях, но като приоритет остава осигуряване на противоерозионната функция;
- ✓ Да се използват лесовъдски системи, осигуряващи постоянно покритие на горските територии с гора, като пълнотата на насажденията не се намалява под 0.5;
- ✓ Да се водят предимно отгледни и санитарни сечи;
- ✓ В насаждения от лесно възобновяващи се издънково дървесни видове се допуска сеч за подмладяване на растителността;
- ✓ При много стръмни терени ($31-45^{\circ}$) не се водят голи сечи и краткосрочно постепенни сечи;
- ✓ При каменливи и урвести терени (над 45°) да не се провеждат стопански мероприятия;
- ✓ При извеждането на сеч да се използват техника и технологии, с които в минимална степен се нарушава растителната и почвената покривка.
- ✓ При необходимост се провеждат залесителни мероприятия, като с предимство се използва коренната горскодървесна растителност;

В горите с решаващо значение против формиране на срутища и сипеи:

- ✓ Не се допуска извеждането на сечи;
- ✓ Провеждат се мероприятия за подпомагане допълнителното настаняване на растителност;
- ✓ Предвиждат се мероприятия за заздравяване устойчивостта в основата на склона при водни течения (включва изграждането на технически съоръжения за формиране на профил на равновесие).

В горите с решаващо значение за защита от лавини:

- ✓ Наложителна е оценка на стабилността на насаждението и мерки за нейното подобряване при необходимост;
- ✓ При необходимост от провеждане на лесовъдски мероприятия се препоръчва внимателна намеса с ниска интензивност;
- ✓ Не се допуска извеждането на голи сечи;
- ✓ При извеждане на възобновителни сечи не трябва да се отварят пространства с големи размери, както и такива разположени по посока на склона;
- ✓ Формиране и поддържане на разновъзрастни насаждения, с групов структура и максимална пълнота.
- ✓ Провеждат се мероприятия за подпомагане допълнителното настаняване на растителност;
- ✓ Не се допускат никакви стопански мероприятия в клековите формации.

3. Да се определят извозните пътища, временни складове и сечищата, които имат нужда от рехабилитация. След провеждането на дърводобив задължително се извършват необходимите възстановителни мероприятия, съобразно нарушенията на терена.

4. Да се разработят планове или правила за рехабилитация на нарушени или други територии, застрашени от ерозия и/или в които мониторингът показва активизиране на ерозионни процеси.

5. Препоръчва се провеждане на обучение на персонала, участващ в горкостопанските

мероприятия, което да го запознае с ограниченията от наличието на ВКС и мерките за опазване.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ НА ВКС 4.3

1. За горите, представляващи ГВКС 4.3, да се организира и прилага система за годишен мониторинг. Препоръчително е да се осъществят контакти и консултации с експерти от РИОСВ.
2. За горите с решаващо противоерозионно значение да се извършва краткосрочен и дългосрочен мониторинг:
 - ✓ краткосрочен – наличие на прояви на съвременна ерозия (засегната площ). Наблюдение – всяка година;
 - ✓ дългосрочен – правят се измервания на мощността на почвения профил и мъртвата горска постилка (МГП). Наблюдение – през 10 г.
3. За горите с решаващо значение против формиране на срутища и сипеи се отчита динамиката на следните параметри:
 - ✓ При формиран сипей се отчита обема на отложените материали;
 - ✓ Площна динамика на свлачището;
 - ✓ Площна (обемна) динамика на зоната на разрушаване;
 - ✓ Наблюденията се извършват всяка година.
4. За горите с решаващо значение против формиране на лавини се отчита наличието на лавинна дейност. Наблюденията се извършват всяка година.

ВКС 4.4. ГОРИ, КОИТО ПРЕДСТАВЛЯВАТ БАРИЕРА ЗА РАЗПРОСТРАНЕНИЕТО НА ПОЖАРИ

ОБОСНОВКА

Пожарите са част от естествената динамика на горските екосистеми. Горските пожари, независимо дали са възникнали по естествени причини или са причинени от хора, могат да се превърнат в унищожителни и неконтролируеми пожари, които да представляват сериозна заплаха за живота и собствеността на хората, или да застрашат екосистеми или видове. През последните десетина години пожарите оказват сериозно и продължително въздействие върху горите в България. Призната е важноста за опазване на всички наши гори от по-нататъшни поражения от пожари. Едно насаждение в ключова позиция би могло да предотврати разпространението на пожарите в съседни територии. Добре развитата и гъста широколистна гора е по-устойчива на пожари в сравнение с по-рядката широколистна или иглолистна гора, поради сравнително по-малките количества горими материали (листата опаднали при последния листопад са в начален стадий на гниене). От друга страна, гората трябва да е с плътно покритие на короните, така че да ограничи развитието на тревите и храстите под склопа. Това предполага ограничаване на дейности, които намаляват склопеността, оставят след себе си лесно запалими отпадъци и предизвикват появата и развитието на растителни видове в долните етажи, докато гората не възстанови плътното си покритие.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ

За ГВКС се приемат всички широколистни гори, разположени между иглолистни насаждения, между иглолистни насаждения и населени места, между иглолистни насаждения и земи за селскостопанско ползване, с ширина на насаждението минимум 100 м. и максимум 250 м. и

състав, включващ всички широколистни видове без бреза, акация и тополови култивари.

ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ВКС 4.4

1. Трябва да се извършат проучвания на ситуацията с пожарите в района на горскостопанската единица и да се събере информация за тяхната история, причини и прогнозирана активност. Информация може да се получи от съответните органи или експерти, картен материал на ландшафта, материалите от горскостопанските планове или теренни проучвания. За идентификация на тези гори в по-големите горскостопански единици е много удачно е използването на Географски информационни системи (ГИС).

2. Да се определи дали има тенденция за възникване на големи пожари близо или на границата на горскостопанската единица.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ НА ВКС 4.4

1. Трябва да се осигури целостта на гората срещу пожари. Фрагментирани гори, гори с отворен склоп или гори, в които е воден дърводобив с висока интензивност, са по-предразположени към пожари.

2. В наличните ивици широколистни гори да се запази и поддържа широколистния състав на гората. При стопанисването им да не се допуска понижаване на пълнотата под 0.7.

3. При липса на подобни ивици да се планира създаването на буферни зони от пожароустойчиви дървесни видове с подходящи схеми на залесяване.

4. Да се разработят планове за борба с пожарите, които включват стандартни оперативни процедури за борба с пожарите и обучение на персонала, съгласно горското законодателство в страната.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ НА ВКС 4.4

В горите, представляващи ГВКС 4.4, се извършва годишен мониторинг за честотата и площното разпространение на запалванията и пожарите в горскостопанската единица. Да се организира и прилага система за годишен мониторинг, която да отчита състоянието и измененията в ключови параметри на тези гори.

ВКС 4.5. ГОРИ С РЕШАВАЩО ЗНАЧЕНИЕ ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ДЕЙНОСТИ (ЗЕМЕДЕЛИЕ, РИБНИ ЗАПАСИ) И ЗА ЗАЩИТАТА НА ИНФРАСТРУКТУРНИТЕ ОБЕКТИ

ОБОСНОВКА

Когато горските територии са в близост до земеделски земи, риболовни обекти и/или ключови местообитания на риби, туристически райони и др., тяхното въздействие може да е критично за запазване на тези ресурсите и/или на продукцията от съответните икономически дейности. Благоприятното въздействие на горите варира в зависимост от климата и топографията, пространственото разположение на земеделските земи и гората, както и от видовете земеделски култури. Горите оказват положително въздействие и върху състоянието на рибните запаси в граничещите с тях водни екосистеми. Следствията от загубата на земеделска продукция и рибни ресурси, както и на приходи от туризма, също могат да варират в зависимост от социалните и икономически обстоятелства. Населението, отглеждащо земеделска продукция или занимаващо се с риболов като основен поминък, е изключително уязвимо при евентуални загуби.

Решаващо значение за запазване на съществуващи инфраструктурни обекти и икономически дейности имат и горите, създадени с цел защитата на инженерни съоръжения. Тяхното защитно влияние и критично значение се изразява в стабилизиране на терена и почвите около инженерните съоръжения, създаване на оптимален режим за изолация на/от транспортните средства, акумулиране на токсичните вещества, ограничаване на шума, намаляване на изпарението от междуканалните пространства и др.

Този елемент от ВКС 4 цели определянето на гори, които са от критично значение за запазване на функциите, от които са зависими земеделската продукция, рибните запаси и защитата на инженерни съоръжения. Потенциал за критични въздействия върху земеделието и рибните запаси в страната имат горите, разположени сред обработваеми земи в района на Дунавската равнина, Добруджа и Източна Тракия, както и заливните гори по бреговете на всички реки и участъците по горните им течения, където рибите се размножават. В горите за защита на инженерни съоръжения се включват: 100-метровата ивица от двете страни на железопътни линии, автомобилни магистрали и газопроводи, 50-метровата ивица около първокласни автомобилни пътища, 10 метра от двете страни на напоителни канали и др.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ

Всички гори с критични функции, от които зависят земеделието, състоянието на рибните запаси и защитата на инженерни съоръжения са ГВКС, когато представляват:

- 1. Ивично разположени гори, в съседство с обработваеми земи, създадени или функциониращи като полезащитни горски пояси, когато широчината на горската ивица не е по-голяма от 100 м;**
- 2. Крайречни гори, доминирани от различни представители на род *Salix* по брега на река Дунав и нейните острови, заливани при високи води на реката, както и по бреговете на реките Марица, Тунджа, Места, Струма, Арда, Лом, Цибрица, Огоста, Скът, Искър, Янтра, Вит, Съзлийка, Стряма, Осъм, Русенски Лом, Камчия, Велека, Резовска (Българския бряг).**
- 3. Гори, създадени за защита на инженерни съоръжения.**

ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ВКС 4.5

1. Да се установи дали на територията на горскостопанската единица има гори, отговарящи на определението по ВКС 4.5. Информация може да се получи от горскостопанските планове, карти на горските територии, карти на земеползването, социални проучвания, консултации с общностите и заинтересованите организации в и в близост до горскостопанската единица и от теренни проучвания.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ НА ВКС 4.5

1. Необходимо да се оцени реалните и потенциални заплахи за ключовите горски функции от горскостопанските дейности. След оценката да се извършат и консултации с местните общности, съответните експерти и органи за да се получи информация за въздействието на други дейности върху идентифицираните горски територии и да се предприемат мерки за намаляване на потенциални бъдещи заплахи.
2. След оценката на заплахите, да се разработят мерки за запазване или възстановяване на нарушени територии / функции.
3. За горите, създадени или функциониращи като полезащитни горски пояси, с най-добър ефект в практиката се утвърждава ажурният (продухваем) тип полезащитен пояс. Би следвало стопанисването да е насочено към оформянето и подържането именно на такъв тип пояси, чрез формиране на дървесен (горен) етаж и храстов (долен) етаж, като ажурността по цялата височина е не по-малка от 50% при равномерно разположение по

дължина.

4. В крайречните гори от значение за рибните популации, се препоръчва да не се планират и провеждат стопански мероприятия. При необходимост се планират и провеждат дейности за възстановяване на крайречните горски съобщества.

5. В горите за защита на инженерни съоръжения отгледните сечи се водят с умерена интензивност. Възобновителните мероприятия трябва да осигурят плавен преход между старото и новото поколение гора, който да не намалява съществено защитните ѝ функции – да се прилагат само сечи с дълъг възобновителен период.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ НА ВКС 4.5

За горите, представляващи ГВКС 4.5, да се организира и прилага система за годишен мониторинг, която да отчита състоянието и измененията в ключови параметри на тези гори.. Да се използват съвременни картови материали и теренна информация. Необходимо е да се следи за изменения на добивите в обработваемите земи и на рибните ресурси в съответните територии.

ВКС 5. ОСНОВНИ ПОТРЕБНОСТИ НА НАСЕЛЕНИЕТО. Места и ресурси от фундаментално значение за задоволяване на основните потребности на *местните общности и *коренното население** (вкл. поминък, здраве, храна, вода), идентифицирани с тяхно участие.**

ВЪВЕДЕНИЕ

Много консервационни концепции са основани на факта, че дейностите на хората винаги има негативно влияние върху горите. Понятието “гори с висока консервационна стойност” (ГВКС) се различава от тях по това, че признава част от горите за абсолютно необходими за благоденствието на хората. Целта е да се запазят поминъка и сигурността на местните общности, получавани от горите – не само за общностите, зависими от гората, но и за всяка общност, която получава значителни и незаменими приходи, храни и други ползи от гората. ВКС 5 се отнася единствено до основните безалтернативни потребности на хората от горите.

ОБОСНОВКА

Една гора може да има статут на ГВКС, ако местните общности получават от нея жизненоважни горива, храни, фураж, лекарства или материали за строителство, без да имат леснодостъпни алтернативи за тяхното набавяне. В такива случаи високата консервационна стойност изрично се определя като една или повече от тези основни потребности. Ако хората от някоя общност получават приходите си единствено от дадена гора и нямат алтернативен източник на доходи, то тази гора има ВКС.

Работата, приходите и продуктите са стойности, които трябва да се запазят, ако това е възможно, без да се повлияват други стойности или ползи. Въпреки това в концепцията за ВКС не се допуска преексплоатацията на ресурси, дори когато общностите са икономически зависими от тях на даден етап. Не се допускат също и свръхползвания при прилагането на традиционни практики, ако те нарушават или унищожават горите и техните стойности.

Следните гори не притежават ВКС 5:

- ✓ Гори, които осигуряват ресурси с минимално значение за местните общности;
- ✓ Гори, които осигуряват ресурси, които лесно могат да бъдат получени от друго място,

или които лесно могат да бъдат заменени с други (поминък, доходи от дейности или помощи – земеделие, занаяти, услуги, индустрия, търговия, социални помощи и други);

- ✓ Гори, които осигуряват ресурси, добивани в количества, водещи до невъзобновимост на ресурса (неустойчиво ползване, преексплоатация, неправилни практики);
- ✓ Гори, които осигуряват ресурси, получавани по начин, който застрашава поддържането на други ВКС.

Дадена стойност може да се увеличи или да намалее с времето, поради промени в нуждите на общностите и начините на земеползване. Дадена гора, която някога е била един от многото източници на ресурси, може да се превърне в единствен или основен фундаментален източник на дърва за огрев или някакъв друг продукт. Може да се случи и обратното - нуждите да намалееят или дори да изчезнат с времето.

В България населението, живеещо в или близо до горски територии, има различно ниво на зависимост от горските ресурси. То зависи от традициите, историята, но най-вече от социално-битовите условия на живот, степента на развитие на инфраструктурата и степента на изолираност на селищата.

Оценката на наличието на алтернативни източници може да се окаже деликатен въпрос. Комуникациите и достъпът до пазари са важни фактори. Изолираните общности обикновено нямат голям избор на пазари. Ограничен е и достъпът им до алтернативни технологии, които биха заменили модела на зависимост от гората. Общности, които имат лесен достъп до пазари, и лесни комуникации с търговци и правителствени служби, могат по-лесно да се ориентират към нов вид поминък. Но и тук могат да възникнат ограничения при достъпа до земя, технологии или капитали. Всички фактори трябва да се отчитат и обмислят много внимателно, като в случай на възникване на колебание, да се приема, че хората нямат достъпен заместител.

Друг деликатен момент е да се оцени до каква степен ползването на горски продукти от общността е устойчиво и е съобразено със запазването на други ВКС. Както беше споменато по-горе, неустойчивите нива на добив не представляват ВКС, както и дейностите, които застрашават елементи на ВКС от 1 до 3, например прекомерното ползване, ловуване или събиране на застрашени видове. За установяване на тези взаимодействия се препоръчва консултиране с експерти по околната среда и социолози.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ

В България следните ресурси могат да характеризират ВКС 5, според нивото на зависимост на общностите от тях, наличието на лесно достъпни заместители и взаимодействието с други ВКС:

- Дърва за огрев и битови нужди;
- Паша и фураж – сено и листна маса;
- Гъби;
- Други недървесни продукти – лечебни растения, горски плодове, гъби, охлюви, продукти от лов и други (недървесни горски продукти, с които може да се търгува, включително уловени животни, смоли, плодове, и т.н.)
- Водоснабдяване (вода за пиене и за всекидневни нужди – виж ВКС 4.1)

На базата на историческите данни, досегашните социологически изследвания и след проведените допитвания и експертни оценки, настоящото ръководство приема, че като цяло

населението в България не е безалтернативно по отношение ползванията и приходите от горите и поради това ВКС 5 не е явно проявена в страната. Но тъй като не малка част от горите в страната, разположени в близост до малките и трудно достъпни планински селища, носят потенциал за наличие на тази ВКС, то стопаните/ползвателите на гори в тези райони, следва да извършат проверка за наличие на ВКС 5.

ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ВКС 5

ПРЕДВАРИТЕЛНА ОЦЕНКА

Тази оценка се извършва в съответствие с методиката в *Приложение 5* към ръководството. Ако изследваните гори отговарят на изискванията по определението на ВКС 5 от *Приложение 5*, тогава ползвателите на ръководството трябва да извършат консултации за наличие на ВКС 5 с местните власти в района на изследваните гори и важните за местните общности личности (религиозни, родови и други неформални лидери). Горските стопани трябва да получат становището на местната власт и неформалните лидери за значението на гората за осигуряване основните нужди на местното население.

При потенциално наличие на ВКС 5 потвърдено и от становищата на местната власт и неформалните лидери, стопаните/ползвателите на горските територии преминават към пълна оценка за установяване наличието на ВКС 5.

Пълна оценка за установяване наличието на ВКС 5 се извършва задължително и когато са налице явни конфликти между стопанисващия/ползвателя на гората и местните общности.

ПЪЛНА ОЦЕНКА

Пълна оценка за установяване наличието на ВКС 5 се извършва съгласно разработената методика в *Приложение 6* към ръководството.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ И МОНИТОРИНГ НА ВКС 5

Препоръките и указанията за стопанисване и мониторинг на гори, в които е установено наличие на ВКС 5 са предложени в *Приложение 6* към ръководството.

ВКС 6. КУЛТУРНИ ЦЕННОСТИ. Места, ресурси, местообитания и ландшафти от глобално или национално културно, археологично или историческо значение, и/или от критично (незаменимо) значение за традиционната култура на местните общности и коренното население, идентифицирани с тяхно участие, вкл. културно, екологично, икономическо или религиозно/духовно значение

ВЪВЕДЕНИЕ

Освен значението, което горите имат за поминъка и оцеляването на хората, те могат да се окажат критични и за културните ценности на общества и общности. Тази стойност е създадена, за да защити традиционната култура на населението, тогава когато гората е критична за запазване на неговата идентичност. По този начин се подпомага запазването на културната цялост на местните общности и обществото.

ОБОСНОВКА

Една гора може да се обяви за ГВКС, ако притежава или осигурява стойности, без които местната общност би претърпяла драстична промяна в културата, или за които

общността няма алтернатива. Съгласно нормативната уредба в страната около 40 000 обекта на културно-историческото наследство в България имат статут на паметник на културата (недвижимо културно наследство). Част от тях попадат в гори или са тясно свързани с горски територии. В същото време в горски територии съществуват и важни за културата и историческата памет на местните общности места, които не са описани от държавните органи. Поради спецификата на социално-икономическите условия в България, развитието на разнообразни форми на туризъм (екотуризъм, познавателен туризъм, пешеходен туризъм, фотолов и др.), пряко свързани с горските територии е от ключово значение за много от местните общности, вкл. за поощряване и запазване на местните традиции и култура. В този смисъл във ВКС 6 са включени и горски територии от значение за туризма, когато той подпомага и поощрява запазването на местните традиции, бит и култура.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ

1. Горски територии в 500 м ивица около религиозните обекти от Приложение 7;
2. Горски територии в 100 м ивица около манастири и други религиозни обекти извън Приложение 7 (църкви, параклиси, оброчища, аязма, текета и др.), древни светилища, окултни средища, археологически паметници и разкопки и др. места важни за съхраняване на духовността, традициите, историческата и културната памет, определени при консултациите с местните хора;
3. Горски територии в 100 м ивица около територии, традиционно свързани с провеждането в тях на събори, надпявания и други мероприятия, важни за съхраняване на културното наследство и националните традиции, определени при консултациите с местните хора;
4. Горски територии в границите на обекти на недвижимото културно наследство (паметниците на културата) или в техните охранителни зони;
5. Горски територии непосредствено разположени (в 30 м. ивица/ по 15 м от всяка страна на пътеката) по протежение на официално маркирани туристически маршрути и немаркирани, но често използвани туристически пътеки.
6. Горски територии в 50 м. ивица около туристически обекти, както и горски територии с изключителна естетическа и рекреационна стойност (вкл. единични дървета или малки групи дървета – напр. вековни или забележителни дървета), чешми, беседки, образователни маршрути, и др. важни за туризма и образованието места, определени при консултациите с местните хора и активни в района туристически групи, сдружения и компании.

ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ВКС 6

ПЪЛНА ОЦЕНКА

Идентификацията на горски територии, отговарящи на определението за ВКС 6, започва с проверка дали стопанисваните/ползваните горски територии или части от тях са включени в списъка по *Приложение 7*.

Списъкът в *Приложение 7*, обаче не би следвало да се счита за всеобхватен – с течение на времето той трябва да се актуализира, затова ползвателите на ръководството трябва да продължат със следващите стъпки по определяне наличието на ВКС 6, като се допитат до местните общности. Трябва да се определят групите от местното население, чиято традиционна културна идентичност е свързана с гората и да се направи допитване до техни представители за наличие в гората на ВКС 6!

Проверява се дали горските територии са в границите на обекти на недвижимото културно наследство (паметници на културата) или в техните охранителни зони, определени по реда

на съответния закон (ВКС 6, т.4). Това може да се извърши, като стопанинът/ползвателят на гората подаде Заявление по образец до Директора на Националния институт за недвижимо културно наследство (НИНКН). Образци на заявления има на интернет страницата на НИНКН. Възможно е информация за статута на дадена горска територия по ВКС 6, т.4 да се получи от общината, кметството (в отдел "Култура") или в местния музей (Исторически, Етнографски), както и друга институция, свързана с Министерството на културата. При всички случаи обаче трябва да се получи официално удостоверение от оторизираната за целта институция, която да направи справка с Националния научно-документален архив при НИНКН. **Необходимо е да се получи официална информация за действащите режими за съответния обект на недвижимо културно наследство.** Налична информация би могло да се набави и от местните общности, НПО или научните институции.

Оценката за определяне на ВКС 6 може да се счита за пълна ако са извършени консултации с ключови представители на местната общност, за да се определят и важните за културата и традициите места, които не са изрично описани в списъци към държавната нормативна уредба.

За определяне на ВКС 6, т.5 и т.6, е от изключително значение да се проведат консултации с активните в района туристически групи, сдружения и компании. За определяне на археологическите обекти от ВКС 6 т.2 и т.3 е необходимо да се проведат консултации и с местните, регионални и национални исторически, археологически и етнографски музеи, културни центрове и институти, читалища, кметове, местни историци, културолози и др. заинтересовани страни.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА СТОПАНИСВАНЕ НА ВКС 6

1. Стопанисването да се извършва съобразно режимите на обектите на недвижимо културно наследство (паметници на културата), определени в техните заповеди, когато има такива.
2. Препоръчително е в горите, определени като ВКС 6 да не се провеждат стопански мероприятия с изключения на сечи за отстраняване на опасни за безопасността на хората дървета.
3. Ако все пак се вземе решение за провеждане на лесовъдски мероприятия същите се съгласуват с представители на местните общности и експерти (културолози, историци, експерти по туризма и др.) за да се определят и запазят ключовите естетически характеристики на гората. Не се планират и провеждат мероприятия, водещи до промяна на ландшафта, облика на местностите и понижаване стойностите на гората като ВКС. Да не се извършват сечи (напр. голи сечи, краткосрочно-постепенни сечи, възобновителни сечи с голяма интензивност), които биха намалили естетическия облик на гората в близост до важните за културата, традициите и туризма места. **Особено внимание трябва да се обърне на запазване и по възможност подобряване на естетическите и защитни функции на гората чрез запазване на мъртви стоящи и лежащи дървета, живи единични и групи дървета с интересни интериорни качества, дървета с хралупи, стари дървета и др.).**
4. През туристическите сезони и периодите на провеждане на традиционните събори, панаири или културни, исторически, религиозни мероприятия на местното население, в отделите на провеждането им да не се извършват дърводобивни, извозни и други горскостопански дейности, нарушаващи духа и спокойното протичане на мероприятията.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ НА ВКС 6

1. Да се извършва проверка дали ГВКС запазва критична значимост съгласно определението за ВКС 6 през пет годишен период (консултации с представители на местните общности и експерти (културолози, историци, експерти по туризма и др.).
2. Ежегодно да се извършва контрол по спазването на режимите на обектите на недвижимото културно наследство (паметници на културата), определени в техните заповеди.
3. Ежегодно да се извършва контрол по дейностите предвидени в горскостопанските планове и съобразени с препоръките и указанията за стопанисване на определените ВКС 6.
4. Препоръчително е мониторингът да включва и документална проверка и снимков материал.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1А - СПИСЪК НА ЗАСТРАШЕНИТЕ, ИЗЧЕЗВАЩИТЕ И ЕНДЕМИЧНИТЕ ВИДОВЕ В БЪЛГАРИЯ, ИНДИКАТОРИ ЗА НАЛИЧИЕ НА ВИСОКИ КОНСЕРВАЦИОННИ СТОЙНОСТИ В ГОРИТЕ

А. Ендемични, редки и застрашени растения

1. **Сплескан дифазиаструм** (*Diphasiastrum complanatum* (L.) Holub) – регионално изчезнал, включен в ЗБР, среща се в различни местообитания с широк спектър от екологични условия, установен в Западни Родопи.
2. **Калабрийски бор** (*Pinus brutia* Ten.) - критично застрашен, включен в ЗБР, среща се в ксеротермни местообитания в Източни Родопи.
3. **Тис** (*Taxus baccata* L.) – застрашен, включен в ЗБР, среща се по сенчести, влажни места, покрай потоци, в състава на широколистни и смесени иглолистно-широколистни гори.
4. **Тракийски дъб** (*Quercus thracica* Stef. & Nedjalkov) - изчезнал, включен в ЗБР, български ендемит, среща се Източни Родопи.
5. **Местенски дъб** (*Quercus mestensis* Bondev & Gancev) – критично застрашен, включен в ЗБР, български ендемит, среща се западно от Белица.
6. **Пърнар** (*Quercus coccifera* L.) - застрашен, включен в ЗБР.
7. **Конски кестен** (*Aesculus hippocastanum* L.) - застрашен, включен в ЗБР, балкански ендемит, терциерен реликт. Среща се в Източна Стара планина.
8. **Кестен** (*Castanea sativa* Mill.) - застрашен, включен в ЗБР, установен в Западна Стара планина, Беласица, Славянка, Долината на р. Места, Пирин, Западни Родопи.
9. **Гола копривка** (*Celtis glabrata* Stev.) - застрашен, терциерен реликт, установен в Североизточна България, Дунавска равнина, Източна Стара планина, Източни Родопи, Тракийска низина, Тунджанска хъл-миста равнина, Странджа.
10. **Алпийски зърнастец, зърника** (*Rhamnus alpina* L.) - застрашен, включен в ЗБР.
11. **Планински явор, жешля** (*Acer heldreichii* Orph.) - уязвим, включен в ЗБР, балкански ендемит.
12. **Петтичинкова върба** (*Salix pentandra* L.) - критично застрашен, включен в ЗБР, реликт, установена е на Витоша и в Знеполски район.
13. **Розмаринолистна върба** (*Salix rosmarinifolia* L.) - критично застрашен, включен в ЗБР, установена е в Софийски район.
14. **Ксантийска върба** (*Salix xanthicola* K.I. Chr.)- уязвим, включен в ЗБР, балкански ендемит, среща се около реките в Южна България.
15. **Странджанска боровинка** (*Vaccinium arctostaphylos* L.) - застрашен, включен в

Бернската конвенция, включен в ЗБР, терциерен реликт, среща се из сенчести гори от източен бук и източен горун.

16. **Фривалдскиев зановец** (*Chamaecytisus frivaldszkyanus* (Degen) Kuzmanov) – застрашен, български ендемит, среща се в разредени дъбови и габърови гори в Плевенско, Пловдивско, Ловешко, Търновско, Хасковско, Старозагорско.
17. **Ковачев зановец** (*Chamaecytisus kovacevii* (Velen.) Rothm.) – застрашен, български ендемит, включен в ЗБР, среща се в разредени дъбови и габърови гори в Плевенско, Русенско, Монтанско, Софийско, Старозагорско.
18. **Черно френско грозде** (*Ribes nigrum* L.) - критично застрашен, включен в ЗБР, установен е в Западни Родопи.
19. **Вебиев див бадем** (*Amygdalus xdelipavlovii* S. Seraf) - критично застрашен, включен в ЗБР, среща се на каменисти и сухи места, образувайки храстови съобщества с *Jasminum fruticans*, *Paliurus spina-christi*, *Pyrus amygdaliformis* и др.
20. **Остролистен джел** (*Ilex aquifolia* L.) – застрашен, включен в ЗБР, терциерен реликт, среща се във влажни и сенчести букови и смесени гори като подлес.
21. **Колхидски джел** (*Ilex colchica* Pojark.) - застрашен, терциерен реликт, включен в ЗБР, среща се във вечнозеления подлес на влажни и сенчести гори от източен бук.
22. **Гола кумарка** (*Arbutus andrachne* L.) - критично застрашен, включен в ЗБР, среща се в средиземноморски нискостъблени храсталаци и горички, предимно по каменисти склонове, установен е в Родопи (Изт. – селата Долно Луково, Горно Луково, Мандрица, Костилково, Черна Черква).
23. **Жлезиста кумарка (Ягодово дърво)** (*Arbutus unedo* L.) - критично застрашен, включен в ЗБР, среща се в средиземноморски нискостеблени вечнозелени или листопадни храсталаци и горички, по каменисти варовити или песъчливи склонове, установен е в Източни Родопи и Странджа.
24. **Дребнолистен глог** (*Crataegus microphylla* C. Koch) - критично застрашен, включен в ЗБР, обитава влажни места в лонгозни гори с висока въздушна влажност.
25. **Странджанска лазаркиня** (*Asperula involucrata* Wahlenb.) - критично застрашен, включен в ЗБР, среща се в светли букови гори, установен е в Странджа.
26. **Дремников главопрашник** (*Cephalanthera epipactoides* Fisch. & C.A. Mey.) - критично застрашен, включен в ЗБР, установен е за Източни Родопи.
27. **Ямболски мразовец, Сираче** (*Colchicum diampolis* Delip. & Cheshm.) - критично застрашен, български ендемит, включен в ЗБР, по поляни в лонгозни гори в Ямболска област, Знеполски район, Тунджанска хълмиста равнина.
28. **Венерина обувка, Венерина пантофка** (*Cypripedium calceolus* L.) - критично застрашен, включен в ЗБР, Реликт, Среща се в иглолистни, смесени и широколистни гори,

храсталаци и горски поляни, установен е в Родопите.

29. **Български ерантис** (*Eranthis bulgaricus* (Stef.) Stef.) - критично застрашен, Балкански ендемит, включен в ЗБР, среща се в широколистни гори и храсталаци и по тревисти места в покрайнините на горите.
30. **Триразделнолистен ериолобус** (*Eriolobus trilobata* (Poir.) M. Roem.) - критично застрашен, включен в ЗБР, включен в Световния списък на застрашените дървета като рядък вид. Среща се в ксеротермни разредени широколистни гори и в покрайнините им, установен е в Родопите.
31. **Рилско подрумиче** (*Anthemis sancti-joannis* Stoj., Stef. & Turrill) – застрашен, включен в ЗБР, български ендемит, среща се в разредени букови, смърчови и смесени гори в Рила, Славянка и Средна Стара планина.
32. **Дреновска ведрица** (*Fritillaria drenovskyi* Degen & Stoj.) – критично застрашен, включен в ЗБР, балкански ендемит, Бернска конвенция, поляни в букови и иглолистни гори, установен е в Славянка и Южен Пирин.
33. **Стрибърниева ведрица** (*Fritillaria stribrnyi* Velen.) – критично застрашен, включен в ЗБР, балкански ендемит, среща се из тревисти места в просветлени нискостъблени широколистни гори (предимно от космат дъб), в Пловдивско, Ямболско.
34. **Кръглолистна вълча ябълка** (*Aristolochia rotunda* L) - застрашен, включен в ЗБР, среща се поединично в ксеротермни, светли дъбови гори главно в Източни Родопи и ограничено в Тракийска низина и Струмска долина.
35. **Шарпланински ранилист** (*Betonica scardica* Griseb.) – застрашен, включен в ЗБР, балкански ендемит, среща се в редки дъбови гори в Кюстендилско.
36. **Германска наумка** (*Cynoglossum germanicum* Jacq.) - застрашен, включен в ЗБР, среща се в гористи и сенчести места в Средна Стара планина върху варовити терени в смесена буково-габърова гора.
37. **Лъскав напръстник** (*Digitalis laevigata* Waldst. & Kit.) – застрашен, балкански ендемит, среща се по тревисти и каменисти места, из храсталаци и разредени гори от *Carpinus orientalis*, *Corylus avellana*, *Fagussylvatica*, *Abies alba*, гори от *Castanea sativa*.
38. **Лаврово бясно дърво** (*Daphne laureola* L.) - застрашен, включен в ЗБР, среща се в сенчести букови и елови гори.
39. **Странджанско бясно дърво** (*Daphne pontica* L.) - застрашен, включен в ЗБР, преглациален реликт, установен в Странджа.
40. **Пурпурен дремник** (*Epipactis purpurata* Sm.) - застрашен, включен в ЗБР, среща се в добре запазени сенчести букови гори.
41. **Елвезиево кокиче** (*Galanthus elwesii* Hook.) - застрашен, включен в ЗБР, среща се из храсталаци, гори, скални поляни по варовити почви, по долините на реките в низинния и

долния планински пояс върху богати наносни почви.

42. **Снежно кокиче** (*Galanthus nivalis* L.) - застрашен, включен в ЗБР, среща се из храсталаци, гори, скални поляни, по долините на реките в низинния и долния планински пояс върху наносни почви.
43. **Широколистна камбанка** (*Campanula latifolia* L.) - застрашен, включен в ЗБР, среща се в Западна Стара планина.
44. **Родопско еньовче** (*Galium rhodopeum* Velen.) - застрашен, включен в ЗБР, включен в Бернската конвенция, балкански ендемит, терциерен реликт. Участва в тревния етаж на съобщества от *Quercus pubescens* и *Carpinus orientalis*.
45. **Бохемски здравец** (*Geranium bohemicum* L.) - застрашен, включен в ЗБР, среща се в ниските части на планините из смесени широколистни гори с основни дървесни видове *Quercus petraea*, *Carpinus betulus*, *Fagus sylvatica*
46. **Грудков здравец** (*Geranium tuberosum* L.) - застрашен, включен в ЗБР, среща се из дъбови гори.
47. **Пълзяща гудiera** (*Goodyera repens* (L.) R. Br.) – застрашен, включен в ЗБР, реликт, среща се в борови и елови гори, смесени иглолистни, понякога и иглолистно-широколистни гори в Стара планина и Родопите.
48. **Багрилна звъника** (*Hypericum androsaemum* L.) - застрашен, включен в ЗБР, обитава влажни, сенчести долове в горите на Странджа.
49. **Чашковидна звъника** (*Hypericum calycinum* L.), застрашен, включен в ЗБР, обитава сенчести долове, разсветлени гори и речни брегове в Странжа.
50. **Едроцветно секирче** (*Lathyrus grandiflorus* Sibth. & Sm.) – застрашен, включен в ЗБР, среща се в широко-листни горски съобщества в Знеполски район, Осоговска планина, Беласица, Славянка, Рила.
51. **Трансилванско секирче** (*Lathyrus transsilvanicus* (Spreng.) Fritsch) – регионално изчезнал, включен в ЗБР, среща се в сенчести букови гори върху кафява горска почва.
52. **Карстова люцерна** (*Medicago carstiensis* Wulfen) - застрашен, включен в ЗБР, среща се в букови и буково-кестенови гори.
53. **Розов (самовилски) божур** (*Paeonia mascula* (L.) Mill.) - застрашен, включен в ЗБР, реликт, среща се в просветлени места в дъбови и келяво-габъррови гори.
54. **Битински синчец** (*Scilla bithynica* Boiss.) - застрашен, включен в ЗБР, обитава влажни лонгозни гори.
55. **Сръбски ранилист** (*Stachys serbica* Pančić) – застрашен, балкански ендемит, включен в ЗБР, среща се в редки дъбови гори в Кюстендилско, Кърджалийско и Ямболско.
56. **Балкански ранилист** (*Stachys balcanica* P.W.Ball) – застрашен, включен в ЗБР, балкански ендемит, в долове и сухи дъбови гори в Източни и Средни Родопи.

57. **Листообхващащ стрептопус** (*Streptopus amplexifolius* (L.) DC.) – застрашен, включен в ЗБР, среща се във влажни сенчести места в смърчови гори и засенчени каменливи места.
58. **Черноморска ведрица** (*Fritillaria pontica* Wahlenb.) – балкански ендемит, из различни видове гори в Източна и Южна България.
59. **Обикновена кандилка** (*Aquilegia vulgaris* L.) – в гори и храсталаци.
60. **Преходна мурава** (*Pyrola media* Swartz) – по влажни сенчести места в гори.
61. **Пролетно ботурче** (*Cyclamen coum* Miller) – включен в Бернска конвенция, в дъбови хори и храсталаци.
62. **Родопска горска майка** (*Lathraea rhodopaea* Dingler) – балкански ендемит, включен в списъка на IUCN (R), влажни гори, Родопите, Пловдивско, Славянка, Беласица и Рила.
63. **Българска круша** (*Pyrus bulgarica* Khutath. & Sachok.) – български ендемит, из храсталаци край дъбови гори в Източна Стара планина, Черноморското крайбрежие, Лилин, Тунджнаската хълмиста равнина и Странджа.
64. **Източен чинар** (*Platanus orientalis* L.) – край реки.
65. **Източен лопох** (*Trachystemon orientalis* (L.) G. Don f.) – в гори в Източна Стара планина, Странджа и Черноморското крайбрежие.
66. **Вагеницова метличина** (*Centaurea wagenitziana* Bancheva & Kit Tan/*C. amplifolia* auct. bulg.) – балкански ендемит, критично застрашен, включен в ЗБР, включен в списъка на IUCN, в благуново-церови гори в Бургаско (с. Мандра).
67. **Грахова глушина** (*Vicia pisiformis* L.) – из широколистни храсталаци и гори.
68. **Храсталачна глушина** (*Vicia dumetorum* L.) – из широколистни храсталаци и гори.
69. **Кръглолистен трибел** (*Smyrniium rotundifolium* Miller) – в гори и храсталаци в Струмската долина, Източните Родопи и Тунджанска хълмиста равнина.

За всеки един от тези видове има налична информация за разпространението му в България. Ползвателите на ръководството трябва да проверят дали в района, в който се намира стопанисваната от тях гора не се среща евентуално някой от тези видове и как изглежда.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1Б - СПИСЪК НА ЗАСТРАШЕНИТЕ, ИЗЧЕЗВАЩИТЕ И ЕНДЕМИЧНИТЕ ВИДОВЕ

ЖИВОТНИ В БЪЛГАРИЯ, ИНДИКАТОРИ ЗА НАЛИЧИЕ НА ВИСОКИ КОНСЕРВАЦИОННИ СТОЙНОСТИ В ГОРИТЕ И МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ТЕХНИТЕ МЕСТООБИТАНИЯ

Забележка: отстоянията за съответните буферни зони се определят на терен, а не на карти.

№	Латински / български наименования	Природо-защитен статус	Праг	Мерки за опазване
1	<i>Ursus arctos</i> Кафява мечка	<u>в България:</u> ЧК –застрашен ЕН, ЗБР-II, III; <u>международен:</u> IUCN-LC; Бек-II; CITES-II; ДХ-II, IV	Наличие на бърлога, което е обитавана поне два пъти през последните 10 г. или районът е в коридор за естествената свързаност на популацията.	В радиус от 300 м около бърлогата не се извършват стопански дейности. В случай на биокоридор могат да се извършват съгласувани мероприятия, според ширината на коридора. Не се допускат интензивни сечи или изграждане на дивечови огради в биокоридор по-тесен от 1000 м.
2	<i>Lutra lutra</i> Видра	<u>в България:</u> ЧК- уязвим VU; ЗБР-II, III; <u>международен:</u> Бек-II; CITES- I; ДХ-II, IV	Наличие на леговище	В радиус от 100 м около леговище не се допускат стопански дейности (вкл. корекции на реки, изграждане на диги, изсичане на крайбрежна растителност, добив на инертни материали и строителство). На места където е необходимо да се възстанови крайречната растителност.

3	<i>Lynx lynx</i> Рис	<u>в България:</u> ЧК-критично застрашен CR; ЗБР-II, III; <u>международен:</u> IUCN-LC; BeK- III; ДХ-II, IV; CITES-II	Присъствие на вида и наличие на обитаемо леговище	В радиус от 400 м около обитаемо леговище не се извършват стопански дейности. Ограничаване на сечите в райони в които е отчетено присъствие на вида, както и около и на скалисти местообитания, пригодни за изграждане на леговища. Ефективен контрол на браконьерството и интензивното ползване на популациите на сърната.
4.	<i>Martes martes</i> Златка	<u>в България:</u> ЧК-застрашена EN; ЗБР-II, III; <u>международен:</u> IUCN-LC; ДХ II,V	Присъствие на вида	Забрана за сеч на стари хралупати дървета (които са потенциални леговища) в районите с присъствие на вида. Районите със стари гори и затворените басейни, в които е установено присъствието на вида да се определят като Гори във фаза на старост.
5.	Всички видове прилепи	<u>в България:</u> ЗБР-II, III; <u>международен:</u> BeK-II; Бонска конвенция и EUROBATS	Присъствие на вида	Забрана за сеч на стари хралупати дървета и дървета с отлепени кори (потенциални укрития и места за зимуване) в районите с присъствие на прилепи. Забрана за складиране на дървен материал и остатъци от сечта пред входи на пещери. Ако входа на пещера или процеп (потенциално или активно укритие на прилепи) е твърде обрасъл и е затруднено преминаването на прилепите се препоръчва почистване на входа.

6.	Ивичест смок (кощерица) <i>Elaphe quatuorlinea</i>	<u>в България:</u> <u>ЧК-</u> <u>застрашени</u> <u>EN; ЗБР-II; III;</u> <u>международен</u> <u>IUCN-NT;</u> <u>BeK-II; ДХ-II,</u> <u>IV</u>	Присъствие на вида	Да не се събират, местят или убиват индивидите от вида. След горски пожари да не се разорава опожарената територия. По възможност да се оставят подотдели с подлес в периферията на горските масиви. Екотонните зони(зони между гората и откритите пространства) да не се почистват от храсти.
7.	Пъстър смок <i>Elaphe sauromates</i>	<u>в България:</u> <u>ЧК-</u> <u>застрашени</u> <u>EN; ЗБР-II; III;</u> <u>международен</u> <u>BeK-II;</u> <u>ДХ-II, IV</u>	Присъствие на вида	Да не се събират, местят или убиват индивидите от вида. След горски пожари да не се разорава опожарената територия. По възможност да се оставят подотдели с подлес в периферията на горските масиви. Екотонните зони(зони между гората и откритите пространства) да не се почистват от храсти.
8.	Леопардов Смок <i>Zamenis situl</i>	<u>в България:</u> <u>ЧК-</u> <u>застрашени</u> <u>EN; ЗБР-II; III;</u> <u>международен</u> <u>IUCN-LC; BeK-</u> <u>II;</u> <u>ДХ-II, IV</u>	Присъствие на вида	Да не се събират, местят или убиват индивидите от вида. След горски пожари да не се разорава опожарената територия. По възможност да се оставят подотдели с подлес в периферията на горските масиви. Екотонните зони(зони между гората и откритите пространства) да не се почистват от храсти.
9.	Обикновена блатна костенурка <i>Emys orbicularis</i>	<u>в България:</u> <u>ЗБР-II; III;</u> <u>международен</u> <u>IUCN-NT;</u> <u>BeK-II; ДХ-II,</u> <u>IV</u>	Присъствие на вида	Да не се събират, местят или убиват индивидите от вида. Не се водят сечи в горите в радиус от най- малко 50 m около водните басейни, където е регистрирано присъствие на вида. Да не се пресушават водните тела, използващи се от вида. Да не се премахват падналите гниещи дървета в радиус от най-малко 50m около водните басейни, където е регистриран вида.
10	Южна блатна костенурка <i>Mauremys rivulata</i>	<u>в България:</u> <u>ЧК- уязвим VU;</u> <u>ЗБР-II; III;</u> <u>международен</u> <u>BeK-II;</u> <u>ДХ-II, IV</u>	Присъствие на вида	Да не се събират, местят или убиват индивидите от вида. Не се водят сечи в горите в радиус от най- малко 50 m около водните басейни, където е регистрирано присъствие на вида. Да не се пресушават водните тела, използващи се от вида. Да не се премахват падналите гниещи дървета в радиус от най-малко 50 m около водните басейни, където е регистриран вида.

11.	Шипо-Опашата костенурка <i>Testudo hermanni</i>	в България: ЧК- застрашени EN; ЗБР-II; III; международен IUCN- NT; Бек- II; CITES- II ДХ-II, IV	Присъствие на вида	Да не се събират, местят или убиват индивидите от вида. След горски пожари да не се разоравя опожарената територия. По възможност да се оставят подотдели с подлес в периферията на горските масиви. Екотонните (зони между гората и откритите пространства) зони да не се почистват от храсти.
12.	Шипо-бедрена костенурка <i>Testudo graeca</i>	в България: ЧК- застрашени EN; ЗБР-II; III; международен IUCN- VU; Бек- II; CITES- II ДХ-II, IV	Присъствие на вида	Да не се събират, местят или убиват индивидите от вида. След горски пожари да не се разоравя опожарената територия. По възможност да се оставят подотдели с подлес в периферията на горските масиви. Екотонните (зони между гората и откритите пространства) зони да не се почистват от храсти.
13	<i>Triturus cristatus</i> Северен гребенест тритон	в България: ЧК- уязвим VU; ЗБР-III; международен IUCN-LC; Бек-II; ДХ-II, IV	Присъствие на вида	Да се опазват от нараняване и убиване индивидите на вида. Не се водят сечи в горите в радиус от най-малко 50m около водните басейни, където е регистрирано присъствие на вида. Да не се пресушават водните тела, използващи се от вида.
14	<i>Triturus Dobrogicus</i> Дунавски Гребенест тритон	в България: ЧК- уязвим VU; ЗБР-III; международен IUCN-LC; Бек-II; ДХ-II, IV	Присъствие на вида	Да се опазват от нараняване и убиване индивидите на вида. Не се водят сечи в горите в радиус от най-малко 50m около водните басейни, където е регистрирано присъствие на вида. Да не се пресушават водните тела, използващи се от вида.
15	Южен Гребенест тритон <i>Triturus ivanbureschi</i>	в България: ЗБР-II; III; международен IUCN-LC; Бек-II; ДХ-II, IV	Присъствие на вида	Да се опазват от нараняване и убиване индивидите на вида. Не се водят сечи в горите в радиус от най-малко 50m около водните басейни, където е регистрирано присъствие на вида. Да не се пресушават водните тела, използващи се от вида.
16	Македонски гребенест тритон <i>Triturus macedonicus</i>	в България: ЗБР- III; международен IUCN-LC; Бек-II; ДХ-II, IV	Присъствие на вида	Да се опазват от нараняване и убиване индивидите на вида. Не се водят сечи в горите в радиус от най-малко 50m около водните басейни, където е регистрирано присъствие на вида. Да не се пресушават водните тела, използващи се от вида.
17	Червено-коремна бумка <i>Bombina bombina</i>	в България: ЗБР-II; III; международен: IUCN-LC; Бек-II; ДХ-II, IV	Присъствие на вида	Да се опазват от нараняване и убиване индивидите на вида. Не се водят сечи в горите в радиус от най-малко 50m около водните басейни, където е регистрирано присъствие на вида. Да не се пресушават водните тела, използващи се от вида.

18	Жълто- коремна бумка <i>Bombina variegata</i>	в България: ЗБР-II; III; <u>международен</u> IUCN-LC; БЕК-II; ДХ-II, IV	Присъствие на вида	Да се опазват от нараняване и убиване индивидите на вида. Не се водят сечи в горите в радиус от най-малко 50м около водните басейни, където е регистрирано присъствие на вида. Да не се пресушават водните тела, използващи се от вида.
19	<i>Phalacrocorax pygmaeus</i> Малък корморан	В България: ЧК-застрашен ЕН; ЗБР-II, III; <u>международен</u> IUCN-NT; БЕК- II; Бок-II	Присъствие на вида Гнездене на вида	Не се водят сечи в горите в радиус от най-малко 200м около водните басейни, където е регистрирано присъствие на вида. В радиус от 300 м около гнезда на вида не се извършват стопански дейности през гнездовия период 01.04 – 01.08. Да не се допуска отстрел на индивиди от вида.
20	<i>Plegadis falcinellus</i> Блестящ ибис	в България: ЧК-критично застрашен CR, ЗБР-II, III; <u>международен</u> БЕК-II; Бок-II	Присъствие на вида Гнездене на вида	Не се водят сечи в горите в радиус от най-малко 200м около водните басейни, където е регистрирано присъствие на вида. В радиус от 300 м около гнезда на вида не се извършват стопански дейности през гнездовия период 01.04 – 01.09. Да не се допуска отстрел на индивиди от вида.
21	Всички останали видове чапли и голям корморан, колонии с повече от 5 гнезда		Присъствие на вида Гнездене на вида	Не се водят сечи в горите в радиус от най-малко 200м около водните басейни, където е регистрирано присъствие на видовете. В радиус от 300 м около гнезда на видовете не се извършват стопански дейности през гнездовия период 01.04 – 01.09. Да не се допуска отстрел на индивиди от тези видове.
22	<i>Platalea leucorodia</i> Лопатарка	в България: ЧК-критично застрашен CR; ЗБР-II, III (I); <u>международен</u> IUCN-LC; БЕК- II, Бок-II; CITES-II,	Присъствие на вида Гнездене на вида	Не се водят сечи в горите в радиус от най-малко 200м около водните басейни, където е регистрирано присъствие на вида. В радиус от 300 м около гнезда на вида не се извършват стопански дейности през гнездовия период 01.04 – 01.09. Да не се допуска отстрел на индивиди от вида.
23	<i>Ciconia nigra</i> Черен щъркел	в България: уязвим VU; ЗБР-II, III; <u>международен</u> IUCN-LC; БЕК- II; CITES-II; Бок-II	Присъствие на вида Гнездене на вида	Да се запазват големи стари дървета в отделите, където е регистрирано присъствие на вида, тъй като те са потенциални места за гнездене. В радиус от 500 м около гнезда на вида не се извършват стопански дейности през гнездовия период 15.03 – 01.09. През останалото време на годината зоната без сечи е с радиус 200 м. В подотделите с регистрирани гнезда на вида не се извеждат интензивни сечи.

24	<i>Aquila clanga</i> Голям креслив орел	в България: ЧК-критично заstraшен CR; ЗБР-II; III (I); международен: IUCN-VU; BeK-II; CITES-II; BoK-II	Гнездене на вида	Да се запазват големи стари дървета в отделите, където е регистрирано присъствие на вида, тъй като те са потенциални места за гнездене. В радиус от 500 м около гнезда на вида не се извършват стопански дейности през гнездовия период 01.03 – 01.08. През останалото време на годината зоната без сечи е с радиус 200 м. В подотделите с регистрирани гнезда на вида не се извеждат интензивни сечи.
25	<i>Aquila heliaca</i> Кръстат орел (Царски орел)	в България: критично заstraшен CR; ЗБР-II, III; международен: IUCN-VU; BeK-II; CITES-I; BoK-II.	Заета територия или гнездене на вида	Да се запазват големи стари дървета в крайнините на гората в отделите, където е регистрирано присъствие на вида, тъй като те са потенциални места за гнездене. Значителна част от гнездата на кръстатите орли в ниските райони са на тополи, тъй като обикновено те са единствените оцелели високи дървета в околността. В радиус от 500 м около гнезда на вида не се извършват стопански дейности през гнездовия период 01.03 – 01.09. През останалото време на годината зоната без сечи е с радиус 200 м.
26	<i>Aegypius monachus</i> Черен лешояд	в България: ЧК-изчезнал ЕХ (като гнездещ); ЗБР-II, III; международен: IUCN-NT; BeK-II; CITES-II, BoK-II	Гнездене на вида	Да се запазват големи стари дървета в отделите, където е регистрирано присъствие на вида, тъй като те са потенциални места за гнездене. В радиус от 500 м около гнезда на вида не се извършват стопански дейности през гнездовия период 15.02 – 01.08. През останалото време на годината зоната без сечи е с радиус 200 м. В подотделите с регистрирани гнезда на вида не се извеждат интензивни сечи.
27	<i>Scolopax rusticola</i> Горски бекас	в България: ЧК-заstraшен EN, ЗБР-IV; международен: IUCN-LC; BeK-II	Заета територия или гнездене на вида	Тъй като гнезди на земята, бекасът е много уязвим по време на мътене. През гнездовия период 01.04 – 01.08 не се извършват стопански дейности в участъци, където е регистрирано присъствие на вида. Препоръчително е такива участъци да бъдат обособени като гори във фаза на старост.
28	<i>Bonasia bonasia</i> Лещарка	в България ЗБР –II, III	Гнездене на вида	Тъй като често гнезди на земята, лещарката е много уязвима по време на мътене. През гнездовия период 01.04 – 01.08 не се извършват стопански дейности в участъци, където е регистрирано присъствие на вида.

29	<i>Pandion haliaetus</i> Орел рибар	<u>в България:</u> ЧК-критично заstraшен CR; ЗБР-III; <u>международен:</u> IUCN-VU, BeK-II; BoK-I, II; CITES-I	Заета територия или гнездене на вида	Да се запазват големи стари дървета в близост до водни басейни, където е регистрирано присъствие на вида, тъй като те са потенциални места за гнездене. В радиус от 500 м около гнезда на вида не се извършват стопански дейности през гнездовия период 01.03 – 01.08. През останалото време на годината зоната без сечи е с радиус 200 м
30	<i>Milvus migrans</i> Черна каня	<u>в България:</u> ЧК-критично заstraшен CR; ЗБР-II-III; <u>международен:</u> IUCN-LC; BeK-II, BoK-II	Заета територия или гнездене на вида	Да се запазват големи стари дървета (особено в близост до водни басейни), където е регистрирано присъствие на вида, тъй като те са потенциални места за гнездене. В радиус от 200 м около гнезда на вида не се извършват стопански дейности през гнездовия период 01.03 – 01.08. През останалото време на годината зоната без сечи е с радиус 150 м.
31	<i>Haliaeetus albicilla</i> Морски орел	<u>в България:</u> ЧК-уязвим VU; ЗБР-II, III; <u>международен:</u> IUCN-LC; BeK- II; CITES-I; BoK-II	Заета територия или гнездене на вида	Да се запазват големи стари дървета в близост до водни басейни, където е регистрирано присъствие на вида, тъй като те са потенциални места за гнездене. В радиус от 500 м около гнезда на вида не се извършват стопански дейности през гнездовия период 01.03 – 01.08. През останалото време на годината зоната без сечи е с радиус 300 м.

32	<i>Accipiter brevipes</i> Късопръст ястреб	<u>в България:</u> ЧК-уязвим VU; ЗБР-II; <u>международен:</u> IUCN-LC;; BeK-II, CITES-II; BoK-II	Заета територия или гнездене на вида	Да се запазват дървета с гнезда и големи стари дървета в отделите, където е регистрирано присъствие на вида, тъй като те са потенциални места за гнездене. В радиус от 300 м около гнезда на вида не се извършват стопански дейности през гнездовия период 01.03 – 01.08. През останалото време на годината зоната без сечи е с радиус 150 м. В подотделите с регистрирани гнезда на вида не се извеждат интензивни сечи.
33	<i>Accipiter gentilis</i> Голям ястреб	<u>в България:</u> ЧК-заstraшен, ЗБР-III; <u>международен:</u> BeK-II, CITES-II, BoK-II.	Заета територия или гнездене на вида	
34	<i>Accipiter nisus</i> Малък ястреб	<u>в България:</u> ЧК-заstraшен <u>международен:</u> BeK-II, CITES-II, BoK-II, ЗБР-III.	Заета територия или гнездене на вида	

35	<i>Hieraaetus pennatus</i> Малък орел	<u>в България:</u> ЧК-уязвим VU; ЗБР-III; <u>международен:</u> IUCN- LC; Бек-III; CITES- II; БоК-II	Заета територия или гнездене на вида	Да се запазват дървета с гнезда и големи стари дървета в отделите, където е регистрирано присъствие на вида, тъй като те са потенциални места за гнездене. В радиус от 300 м около гнезда на вида не се извършват стопански дейности през гнездовия период 01.03 – 01.08. В подотделите с регистрирани гнезда на вида не се извеждат интензивни сечи.
36	<i>Aquila pomarina</i> Малък креслив орел	<u>в България:</u> ЧК-уязвим VU; ЗБР-III; <u>международен:</u> IUCN- LC; Бек-II; БоК-I, II, CITES-II	Заета територия или гнездене на вида	Да се запазват дървета с гнезда и големи стари дървета в крайнините на гората и в отделите, където е регистрирано присъствие на вида, тъй като те са потенциални места за гнездене. В радиус от 300 м около гнезда на вида не се извършват стопански дейности през гнездовия период 01.03 – 01.08. През останалото време на годината зоната без сечи е с радиус 150 м. В подотделите с регистрирани гнезда на вида не се извеждат интензивни сечи.
37	<i>Aquila chrysaetos</i> Скален орел	<u>в България:</u> ЧК-уязвим VU; ЗБР-II, III; <u>международен:</u> IUCN- LC; Бек-II; CITES- II; БоК-II.	Заета територия или гнездене на вида	Да се запазват дървета с гнезда и големи стари дървета в отделите, където е регистрирано присъствие на вида, тъй като те са потенциални места за гнездене. В радиус от 500 м около гнезда на вида (вкл. ако гнездото е на скали) не се извършват стопански дейности през гнездовия период 01.03 – 01.09. През останалото време на годината зоната без сечи е с радиус 300 м. В подотделите с регистрирани гнезда на вида не се извеждат интензивни сечи.
38	<i>Circus gallicus</i> Орел змияр	<u>в България:</u> ЧК-уязвим VU; ЗБР-II; <u>международен:</u> IUCN- LC; Бек-II, CITES- II; БоК-II.	Заета територия или гнездене на вида	Да се запазват силно разклонени дървета, дървета с гнезда и големи стари дървета в крайнините на гората и в отделите, където е регистрирано присъствие на вида, тъй като те са потенциални места за гнездене. В радиус от 300 м около гнезда на вида не се извършват стопански дейности през гнездовия период 01.03 – 01.09. В подотделите с регистрирани гнезда на вида не се извеждат интензивни сечи.
39	<i>Falco cherrug</i> Ловен сокол	<u>в България:</u> ЧК-критично застрашен CR; ЗБР-III; <u>международен:</u> IUCN – EN; Бек-III; CITES- II; БоК- II.	Заета територия или гнездене на вида	В крайнините на гората и отделите, в които е регистриран вида, да се запазват стари и силно разклонени дървета и дървета с гнезда (вкл. гнезда на други видове, тъй като ловният сокол често използва стари гнезда на други птици). В радиус от 300 м около гнезда на вида не се извършват стопански дейности през гнездовия период 15.02 – 01.08. През останалото време на годината зоната без сечи е с радиус 150 м. В подотделите с регистрирани гнезда на вида не се извеждат интензивни сечи.

40	<i>Falco subbuteo</i> Сокол орко	<u>в България:</u> ЧК - уязвим, ЗБР-II, III; <u>международен:</u> Бек-II, CITES-II, БоК-II.	Гнездене на вида	Да се запазват дървета с гнезда (вкл. гнезда на други видове, например врани) в крайнините на гората и в отделите, в които е регистриран вида. В радиус от 300 м около гнезда на вида не се извършват стопански дейности през гнездовия период 01.04 – 01.08. Видът е рядък поради загуба на голяма част от крайречните горски местообитания в страната. Препоръчително е местообитанията на вида да се обособят като гори във фаза на старост.
41	<i>Pernis apivorus</i> Осояд	<u>В България</u> <u>ЧК</u>	Заета територия или гнездене на вида	В отделите, в които е регистриран вида, да се запазват стари и силно разклонени дървета, както и дървета с гнезда (вкл. гнезда на други видове, тъй като осоядът често използва стари гнезда на други птици, например врани). В радиус от 200 м около гнезда на вида не се извършват стопански дейности през гнездовия период 01.03 – 01.08.
42	<i>Buteo Rufinus</i> Белоопашат мишелов	<u>В България</u> ЧК - уязвим, ЗБР-II, III; <u>международен:</u> IUCN-VU; ECS–спес 3, застрашен; ДП- I; CITES-II; Бек-II; БоК-II.	Заета територия или гнездене на вида	В отделите, в които е регистриран вида, да се запазват стари и силно разклонени дървета, както и дървета с гнезда. В радиус от 300 м около гнезда(вкл. при гнезда на скали) на вида не се извършват стопански дейности през гнездовия период 01.03 – 01.08.
43	<i>Falco vespertinus</i> Вечерна ветрушка	<u>в България:</u> ЧК-критично застрашен CR; ЗБР-III; <u>международен:</u> IUCN - NT; CITES-II, Бек-II; БоК-II,	Заета територия или гнездене на вида	Да се запазват дървета с гнезда (вкл. гнезда на други видове, например врани) в крайнините на гората и в отделите, в които е регистриран вида. В радиус от 300 м около гнезда на вида не се извършват стопански дейности през гнездовия период 01.04 – 01.09.
44	<i>Columba oenas</i> Гълъб хралупар	<u>в България:</u> ЧК-застрашен EN; ЗБР-III. <u>международен:</u> IUCN- LC;	Заета територия или гнездене на вида	През гнездовия период 15.03 – 15.08. в подотделите с установено присъствие на вида не се извършват стопански дейности. Запазват се стари хралупести дървета, дори и в по-млади насаждения. Препоръчително е местообитанията на вида да се обособят като гори във фаза на старост.

45	<i>Aegolius funereus</i> Пернатонога кукумявка	<u>в България:</u> ЧК-уязвим VU; ЗБР-II, III; <u>международен:</u> IUCN- LC; CITES-II, ДП, Бек-II	Заета територия или гнездене на вида	През гнездовите периоди уралска улулица и бухала (01.03. – 01.07.), пернатонога и врабчова кукумявка (01.04. – 01.07.) в подотделите с установено присъствие на видовете не се извършват стопански дейности. В тези подотдели не се провеждат санитарни сечи, освен в случаите на големи природни нарушения или доказан каламитет. При провеждане на лесовъдски мероприятия в в тези и съседните подотдели се запазват дървета с хралупи, които са потенциални места за гнездене. Препоръчително е местообитанията на видовете да се обособят като гори във фаза на старост.
46	<i>Glaucidium passerinum</i> Врабчова кукумявка	<u>в България:</u> ЧК-застрашен ЕН; ЗБР-II, III; <u>международен:</u> IUCN- LC; ДП-I, Бек-II, CITES-II	Заета територия или гнездене на вида	
47	<i>Strix uralensis</i> Уралска улулица	<u>в България:</u> ЧК- застрашен ЕН; ЗБР-II, III; <u>международен:</u> IUCN- LC; Бек-II; CITES-II	Заета територия или гнездене на вида	
48	<i>Bubo Bubo</i> Бухал	<u>в България:</u> ЧК - застрашен, ЗБР-II, III; <u>международен:</u> ECS-спес 3, Бек-II, ДП-I, CITES-II.	Заета територия или гнездене на вида	
49	<i>Dendrocopos leucotos</i> Южен белогръб кълвач	<u>в България:</u> ЧК- застрашен ЕН; ЗБР-II, III; <u>международен:</u> IUCN- LC; Бек-II.	Заета територия или гнездене на вида	
50	<i>Picoides tridactylus</i> Трипръст кълвач	<u>в България:</u> ЧК- застрашен ЕН; ЗБР-II, III; <u>международен:</u> IUCN- LC; Бек-II.	Заета територия или гнездене на вида	През гнездовите периоди (01.02. – 01.07.) в подотделите с установено присъствие на видовете не се извършват стопански дейности. В тези подотдели не се провеждат санитарни сечи и събиране на суха и паднала маса, освен в случаите на големи природни нарушения или доказан каламитет. При провеждане на лесовъдски мероприятия в в тези и съседните подотдели задължително се запазват всички стоящи и паднали мъртви дървета, дърветата с хралупи, както и дървета

51	<i>Dendrogeopora medius</i> Среден пъстър кълвач	<u>в България:</u> <u>ЗБР-II</u> <u>международен:</u> IUCN- LC	Заета територия или гнездене на вида	с видими признаци на заболяване и гнилото. Задължително части от насажденията се запазват като острови на старостта (без никакви лесовъдски мероприятия). Препоръчително е местообитанията на видовете да се обособят като гори във фаза на старост.
52	<i>Picus canus</i> Сив кълвач	<u>в България:</u> ЧК-застрашен ЗБР-IV, III; <u>международен:</u> ДП-I; БеК-II.	Заета територия или гнездене на вида	
53	Черен кълвач	<u>в България:</u> ЧК -уязвим; ЗБР-II, III; <u>международен:</u> ДП-I; БеК-II.	Заета територия или гнездене на вида	
54	<i>Ficedula parva</i> Малка (червеногуша) мухоловка	<u>в България:</u> ЧК- уязвим VU; ЗБР-II, III; <u>международен:</u> IUCN- LC; БеК-II	Заета територия или гнездене на вида	През гнездовия период 01.05. – 15.08. в подотделите с установено присъствие на вида не се извършват стопански дейности. Видът е мигриращ и гнезди в хралупи. Запазват се хралупести дървета, дори и в по- млади насаждения. Изключително важни са хралупестите дървета в близост до реки.
55	<i>Ficedula semitorquata</i> Полубеловратата мухоловка	<u>в България:</u> ЧК	Заета територия или гнездене на вида	Препоръчително е местообитанията на вида да се обособят като гори във фаза на старост.
56	<i>Muscicapa striata</i> Сива мухоловка	<u>в България:</u> <u>ЗБР-III</u>	Заета територия или гнездене на вида	
57	<i>Phoenicurus phoenicurus</i> Градинска червеноопашка	<u>в България:</u> ЧК	Заета територия или гнездене на вида	През гнездовия период 15.05. – 15.08 в подотделите с установено присъствие на вида не се извършват стопански дейности. Видът е мигриращ и гнезди в хралупи. Запазват се хралупести дървета, дори и в по- млади насаждения. Препоръчително е местообитанията на вида да се обособят като гори във фаза на старост.

58	<i>Carabus intricatus</i> (Linnaeus) Заплетен карабус	<u>международен:</u> IUCN - NT; CORINE	крайна оценка присъствие на вида	Забрана за сеч на крайречни гори, изкореняване на пънове и промяна на хидрологичния режим на реките. Забрана за промяна на широколистни насаждения с иглолистни.
59	<i>Lucanus cervus</i> (Linnaeus) Еленов рогач	<u>в България:</u> ЗБР - II, III <u>международен:</u> HD - II; IUCN European Red List of Saproxylic Beetles - NT; BC - III	първа оценка присъствие на вида	Идентификация и запазване на гори във фаза на старост и на острови на старостта и тяхното опазване и изключване от лесовъдски мероприятия. Забрана за сеч на биотопни дървета, макриране и опазване на бъдещи такива. Забрана за изкореняване на пънове. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост и то само биологични и видовоспецифични).
60	<i>Propomacrus bimacronatus</i> (Pallas) Пропомакр ус	<u>в България:</u> ЧК - застрашен (EN) <u>международен:</u> IUCN European Red List of Saproxylic Beetles - NT	крайна оценка присъствие на вида	Идентификация и запазване на гори във фаза на старост и на острови на старостта и тяхното опазване и изключване от лесовъдски мероприятия. Забрана за сеч на биотопни дървета, макриране и опазване на бъдещи такива. Забрана за изкореняване на пънове. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост и то само биологични и видовоспецифични).
61	<i>Gnorimus nobilis nobilis</i> (Linnaeus) Благороден гноримус	<u>международен:</u> IUCN European Red List of Saproxylic Beetles - LC	крайна оценка присъствие на вида	Идентификация и запазване на гори във фаза на старост и на острови на старостта и тяхното опазване и изключване от лесовъдски мероприятия. Забрана за сеч на биотопни дървета, макриране и опазване на бъдещи такива. Забрана за изкореняване на пънове. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост и то само биологични и видовоспецифични).

62	Gnorimus variabilis (Linnaeus) Изменчив гноримус	международен : IUCN European Red List of Saproxylic Beetles - VU	крайна оценка присъствие на вида	Идентификация и запазване на гори във фаза на старост и на острови на старостта и тяхното опазване и изключване от лесовъдски мероприятия. Забрана за сеч на биотопни дървета, макриране и опазване на бъдещи такива. Забрана за изкореняване на пълнове. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост и то само биологични и видовоспецифични).
63	Osmoderma eremita (Scopoli) Бръмбар-отшелник	в България: ЧК - застрашен (EN); ЗБР - II, III международен: HD - II, IV; IUCN - VU; IUCN European Red List of Saproxylic Beetles - NT; BC - II; CORINE	крайна оценка присъствие на вида	Идентификация и запазване на гори във фаза на старост и на острови на старостта и тяхното опазване и изключване от лесовъдски мероприятия. Забрана за сеч на биотопни дървета (най-вече хралупести), макриране и опазване на бъдещи такива. Забрана за изкореняване на пълнове. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост и то само биологични и видовоспецифични).
64	Cucujus cinnaberinus (Scopoli) Кукуиус	международен: HD - II, IV; IUCN - VU; IUCN European Red List of Saproxylic Beetles - NT; BC - II; CORINE	крайна оценка присъствие на вида	Идентификация и запазване на гори във фаза на старост и на острови на старостта и тяхното опазване и изключване от лесовъдски мероприятия. Забрана за сеч на биотопни дървета, макриране и опазване на бъдещи такива. Забрана за изкореняване на пълнове и сеч на стоящи мъртви дървета. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост и то само биологични и видовоспецифични).
65	Triplax spp. Триплакс	международен: IUCN European Red List of Saproxylic Beetles	крайна оценка присъствие на вида	Идентификация и запазване на гори във фаза на старост и на острови на старостта и тяхното опазване и изключване от лесовъдски мероприятия. Забрана за сеч на биотопни дървета (най-вече покрити с дървесни гъби), макриране и опазване на бъдещи такива. Забрана за изкореняване на пълнове. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост и то само биологични и видовоспецифични).

66	<i>Ergates faber</i> (Linnaeus) Изкусен ергатес	<u>международен:</u> IUCN European Red List of Saproxylic Beetles - LC	крайна оценка присъствие на вида	Идентификация и запазване на гори във фаза на старост и на острови на старостта и тяхното опазване и изключване от лесовъдски мероприятия. Забрана за сеч на биотопни дървета, макриране и опазване на бъдещи такива. Забрана за изкореняване на пънове. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост и то само биологични и видовоспецифични).
67	<i>Prionus besicanus</i> Fairmaire Сив трионест сечко	<u>международен:</u> IUCN European Red List of Saproxylic Beetles - DD	първа оценка присъствие на вида	Идентификация и запазване на гори във фаза на старост и на острови на старостта и тяхното опазване и изключване от лесовъдски мероприятия. Забрана за сеч на биотопни дървета, макриране и опазване на бъдещи такива. Забрана за изкореняване на пънове. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост и то само биологични и видовоспецифични).
68	<i>Prionus coriarius</i> (Linnaeus) Обикновен трионест сечко	<u>международен:</u> IUCN European Red List of Saproxylic Beetles - LC	първа оценка присъствие на вида	Идентификация и запазване на гори във фаза на старост и на острови на старостта и тяхното опазване и изключване от лесовъдски мероприятия. Забрана за сеч на биотопни дървета, макриране и опазване на бъдещи такива. Забрана за изкореняване на пънове. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост и то само биологични и видовоспецифични).
69	<i>Cerambyx cerdo</i> Linnaeus Голям сечко	<u>В България:</u> ЗБР - II, III <u>международен:</u> HD - II, IV; IUCN - VU; IUCN European Red List of Saproxylic Beetles - NT; BC - II; CORINE	първа оценка присъствие на вида	Идентификация и запазване на гори във фаза на старост и на острови на старостта и тяхното опазване и изключване от лесовъдски мероприятия. Забрана за сеч на биотопни дървета, макриране и опазване на бъдещи такива. Забрана за изкореняване на пънове. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост и то само биологични и видовоспецифични).

70	<i>Rosalia alpina</i> (Linnaeus) Алпийска розалия	<u>В</u> <u>България:</u> ЗБР - II, III <u>международен:</u> HD - II, IV; IUCN - VU; IUCN European Red List of Saproxylic Beetles - LC; BC - II; CORINE	първа оценка присъствие на вида	Идентификация и запазване на гори във фаза на старост и на острови на старостта и тяхното опазване и изключване от лесовъдски мероприятия. Забрана за сеч на биотопни дървета, макриране и опазване на бъдещи такива. Забрана за изкореняване на пънове. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост и то само биологични и видовоспецифични).
71	<i>Morimus asper funereus</i> (Mulsant) Голям буков сечко	<u>В</u> <u>България:</u> ЗБР - II <u>международен:</u> HD - II; IUCN Red List of Threatened Species - VU; CORINE	първа оценка присъствие на вида	Идентификация и запазване на гори във фаза на старост и на острови на старостта и тяхното опазване и изключване от лесовъдски мероприятия. Забрана за сеч на биотопни дървета, макриране и опазване на бъдещи такива. Забрана за изкореняване на пънове. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост и то само биологични и видовоспецифични).
72	<i>Eriogaster catax</i> (Linnaeus, 1758) Глогова торбогнездна ица	<u>В</u> <u>България:</u> ЗБР – II <u>международен:</u> DX – II, IV; BeK II; IUCN Red List of Threatened Species - DD	първа оценка присъствие на вида	Опазване на храстовата растителност и подлеса. Забрана за подмяна на широколистни насаждения с иглолистни и несвойствени видове. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост и то само биологични и видовоспецифични).
73	<i>Perisomena caecigena</i> (Kupido, 1825) Розово нощно пауново око	<u>В</u> <u>България:</u> ЗБР – II <u>международен:</u> CORINE новопредложени	първа оценка присъствие на вида	Забрана за подмяна на широколистни насаждения с иглолистни и несвойствени видове. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост и то само биологични и видовоспецифични).
74	<i>Dolbina elegans</i> (A. Bang-Haas, 1912)	<u>международен:</u> CORINE новопредложени	първа оценка присъствие на вида	Забрана за подмяна на широколистни насаждения с иглолистни и несвойствени видове. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за отводнявания и промяна на хидролагичния режим. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост и то само биологични и видовоспецифични).

75	<i>Apatura metis</i> Freyer, 1829	в България: ЗБР – II; Основни райони за пеперуди в България <u>международен:</u> CORINE; ДХ – IV; Бек II; Red Data Book of European Butterflies	първа оценка присъствие на вида	Опазване на крайречни гори и върбалаци. Забрана за подмяна на широколистни насаждения с иглолистни и несвойствени видове. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за отводнявания и промяна на хидролагичния режим. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост и то само биологични и видовоспецифични).
76	<i>Euphydryas maturna</i> (Linnaeus, 1758) Матурна	в България: ЗБР – II; Основни райони за пеперуди в България; ЧК „уязвим“. <u>международен:</u> ДХ – II, IV; Бек II; Red Data Book of European Butterflies VU/LC; IUCN - DD	първа оценка присъствие на вида	Опазване на храстовата растителност и подлеса. Забрана за подмяна на широколистни насаждения с иглолистни и несвойствени видове. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост и то само биологични и видовоспецифични).
77	<i>Desertobia ankeraria</i> (Staudinger, 1861)	<u>Международен:</u> ДХ – II, IV.	първа оценка присъствие на вида	Забрана за подмяна на широколистни насаждения с иглолистни и несвойствени видове. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост и то само биологични и видовоспецифични).
78	<i>Dioszeghyana schmidtii</i> (Diószeghy, 1935) Диозегиана	в България: ЗБР – II <u>международен:</u> ДХ – II, IV	първа оценка присъствие на вида	Опазване на храстовата растителност и подлеса. Забрана за подмяна на широколистни насаждения с иглолистни и несвойствени видове. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост и то само биологични и видовоспецифични).
79	<i>Euplagia quadripunctaria</i> (Poda, 1761) Четириточкова меча пеперуда	в България: ЗБР – II <u>международен:</u> ДХ – II, приоритетен вид	първа оценка присъствие на вида	Опазване на храстовата растителност и подлеса. Забрана за подмяна на широколистни насаждения с иглолистни и несвойствени видове. Изготвяне на планове за противопожарна защита и предотвратяване на пожари. Забрана за отводнявания и промяна на хидролагичния режим. Забрана за използване на инсектициди (освен при крайна необходимост и то само биологични и видовоспецифични).

Съкращения:

ЧК – Червена книга на България, 2011 г. с категорията застрашеност на видовете: Критично застрашени (CR); Застрашени (EN); Уязвими (VU) – Vulnerable; Почти застрашени (NT); Слабо засегнати (LC); С недостатъчно данни (DD); Неоценяван (NE).

ЗБР – Закон за биологичното разнообразие, със съответните приложения в които видът е включен (напр. II, III);

IUCN – Международен съюз за защита на природата с категорията застрашеност на видовете: Критично застрашени (CR); Застрашени (EN); Уязвими (VU) – Vulnerable; Почти застрашени (NT); Слабо засегнати (LC); С недостатъчно данни (DD); Неоценяван (NE).

Бек – Бернска конвенция със съответните приложения в които видът е включен (напр. II, III);

Бок – Бонска конвенция за мигриращите видове, със съответните приложения в които видът е включен (напр. II, III);

CITES – Вашингтонска конвенция II; ДХ-II, IV

ДХ-Директива за местообитанията с приложенията, в които видът е включен

ПРИЛОЖЕНИЕ 2 – СПИСЪК ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ КРИТИЧНИ КОНЦЕНТРАЦИИ НА ВИДОВЕ В БЪЛГАРИЯ И ПЕРИМЕТЪР НА ЗОНИТЕ ЗА СПОКОЙСТВИЕ

Нощувки на:

Черни лешояди: повече от 5 птици използват минимум 30 дена в годината, Зона на спокойствие: 500 метра от местата за нощувка;

Царски орли: повече от 3 птици използват минимум 30 дена в годината, Зона на спокойствие: 300 м от местата за нощувка;

Малък корморан: повече от 15 птици използват минимум 30 дена в годината, Зона на спокойствие: 300 м около местата за нощувка;

Чапли (всички видове): повече от 30 птици използват минимум 30 дена в годината, Зона на спокойствие: 200 м около местата за нощувка;

Щъркели и хищни птици : повече от 100 птици използват мястото минимум 15 дни в годината, Зона на спокойствие: 300 метра около местата.

Присъствие и колонии на прилепи в горски територии:

Всички видове прилепи повече от 20 индивида, Зона на спокойствие: 100 метра около местата (процепи в скали, в пещери и хралупати дървета)

Присъствие, зимовища и водоеми за размножаване на земноводни в горски територии:

Опашати и безопашати земноводни: повече от 10 индивида използващи водоема за размножаване, Зона на спокойствие: 50 метра от водното тяло;

Водни костенурки: повече от 4 индивида използващи водоема, зона 100 метра от водното тяло;

Сухоzemни костенурки: находище с повече от 4 индивида на площ от 50 на 50 метра, зона от 100 метра от находището

Змии: повече от 4 индивида или над 4 съблекла, зона от 100 метра от находището

Токовища на глухари:

Наличие на токовище на **глухар** (Tetrao urogallus) с 2-5 мъжки птици, зона 500м

Наличие на токовище с повече от 5 токуващи мъжки, зона 700 м.

Концентрации на мечки: Територии, в които се концентрират при хранене повече от две **мечки** (без да се броят едногодишните и двугодишните индивиди), зона 500 м.

Сватбовища на елени: Територии служещи за **сватбовища на елени**(Cervus elaphus) – всички сватбовища, зона – целия подотдел, в който е сватбовището.

Концентрации на безгръбначни: Територии с **концентрации на безгръбначни** – територии със стари хралупести, стоящи мъртви и покрити с гъби дървета – самите дървета представляват зоната, в която е необходимо да се осигури спокойствие.

Територии със зачестено откриване на следи или пряко наблюдение на рис, видра или златка, зона 500 м. в диаметър

ПРИЛОЖЕНИЕ 3 – СПИСЪК НА ГОРСКИ ТЕРИТОРИИ, ПРЕДСТАВЛЯВАЩИ ВКС 2 В БЪЛГАРИЯ

Горите, попадащи във ВКС 2, са с географски граници, определени в 8 големи горски територии.

Точното разпределение на горските отдели по ДГС и РДГ, за всяка една от осемте територии, е описано в таблицата по-долу. В таблицата са дадени броя на отделите от съответното ДГС, попадащи в обхвата на ВКС 2, както и номерата на тези отдели.

ГВКС 2

ДГС/ДПС	ОТДЕЛИ ВЪВ ВКС 2
Айтос	1-385, 402-423, 425-454, 456-589, 591-595, 598-631, 634-642, 645, 648, 650-651, 654, 677-681, 688-691
Алабак	1-71, 124-557
Арамлиец	1-3, 11-21, 38-63, 73-91, 143-154, 161-176, 224-242, 254-257, 259-292, 294-297, 301-310, 312-316, 318, 1145-1147, 1151-1158, 1265-1268
Ардино	1-2, 4, 6-7, 9-10, 23-29, 31-35, 59-169, 174-253, 257-286, 289-332, 349-360, 372-387, 400-407
Асеновград	1-374
Батак	1-168
Беглика	1-33, 46-61, 65-77, 94, 96-225
Белица	30, 42-47, 51, 54, 56-61, 64-107, 111-121, 127-133, 146-207
Белово	4, 6-8, 16-20, 45-60, 62-64, 70-138, 141-143, 145-147, 150-156, 158-356, 362-378, 382-426, 441-449
Белоградчик	44-58, 102-108, 124-156, 273, 355-370, 399-412, 421-426, 432-435, 439-450, 464-471, 473-477, 484-489, 515-530
Берковица	1-7, 10-13, 17-25, 68-132, 135-169, 192-193, 198, 200-306, 308-314, 316-326, 349-353, 356-358, 360-364, 368-371
Беслет	1-267, 272-294, 300-494, 509-515, 520-525, 527-530, 597, 721-726, 751
Благоевград	1-11, 15-22, 25-28, 33-34, 37-51, 59-90, 97-146, 149-151, 153-170, 172-192, 202, 209-220, 222, 227-241, 243-250, 255-279, 284-291, 293-312, 317-326, 331, 334
Болярка	1-144, 146-174, 176-234, 361-409, 503-506, 508-514, 567-574, 591
Борима	1-111, 114-115
Борино	1-11, 13-52, 59, 61-72, 74-101, 103-174, 180-181, 190, 193-200, 202-220, 252-257,

	268-270, 405-408, 411-415
Борово	1-237, 239-244, 252-265, 267-283
Ботевград	1-34, 53-62, 65-132, 134-141, 144, 147-263, 275-282, 294-296, 417-519, 522-524, 526-530, 534-536, 539-551, 553-561, 601-604, 606-612, 617-623, 625-626, 701-711, 716-719, 802, 804, 815, 819, 822, 825, 827
Брезник	1-2, 4-9, 25-54, 57-61, 102-154, 159, 161-174
Буйновци	1-230, 297-301, 306-307, 316-321, 370
Бургас	37-41, 43-94, 96-173, 177-181, 235-262, 313, 316, 355-361, 363-414, 539-543
Бяла	22-61, 311-313, 325
Варна	213-256, 265-282, 284-310, 312-313, 315-452, 477-478
Видин	83, 191-204, 268, 351-357, 362, 381, 390-391, 393-403, 411-412, 414, 417-458, 469
Витиня	1-134, 202-203, 264-274, 344-416, 628-632, 888-903, 992-1012, 2001-2015
Витошко	1-17, 22-164
Воден	64-143
Враца	1-66, 70-77, 82-83, 85-88, 90-120, 126-142, 270, 360-361, 365
Върбица	1-239, 241-249
Габрово	1-151, 153-168, 172-173, 192-196, 199-201, 256, 266-272, 275-277, 279-331, 338
Говежда	1-84, 86-173, 180-206, 215-222, 239-241, 257-258
Годеч	1-84, 89-167, 175
Горна Оряховица	1-3, 5-25, 27, 31-43, 48-50, 54-56, 59-65, 155-188, 193-204, 206-218, 220-221, 230-241, 278-282
Гоце Делчев	24-35, 37-46, 49-66, 68-71, 73-205, 208, 217, 219, 222-242, 245-357, 359-360, 366-407, 410-416, 442-480, 485-527, 529-532, 536-553, 565-582, 585-588, 590-599, 601-603, 605-617, 621-635, 639-650, 652-654, 656
Граматиново	1-206, 212-223, 233-380
Гурково	1-8, 10-13, 19-249, 257-292
Девин	49-64, 68-101, 106-108, 110-112, 146-147, 149-190, 196-273, 311, 318-320, 323-325, 328-331
Джебел	1-160, 162-180, 182-222, 458-459
Дикчан	3-6, 9, 13-19, 46-123, 126-243, 245-292, 294, 300, 305-370

Добринище	1-17, 21-25, 27, 32-160, 162-167, 169-199
Доспат	1-253, 257-267, 271-352
Дупница	1-84, 97-106, 113-114, 117-131, 136-143, 150-153, 159-176, 182-183, 187-189, 193-199, 225-265, 268-272, 274-275, 277, 279-280, 282-295, 301-323, 325-330, 332-333, 335-337, 352-354, 363-403, 407-425, 438-439, 444-460, 465-492, 505-506, 510-511, 704, 802, 804
Елена	10, 13-122, 124-200, 202-296, 302-305, 308-315, 319-320, 322-369, 371-475
Елешница	2-8, 16-254, 260-267, 270-302, 325
Елин Пелин	16-114, 120-124, 126-127, 145-148, 153, 159-194, 204-206, 208-209, 211-253, 258, 298-300, 317, 319-341, 344-382, 384-386, 415-416, 421-484
Елхово	153-155, 162-173, 176-306, 382-385, 465-466, 470-477, 497
Етрополе	1-26, 59-99, 108-181, 184-194, 199, 203, 207-349, 401-407, 409-411, 413-415, 417-418
Женда	1-204, 206-208, 210-249, 251-264, 266-267, 278-287, 296-301, 304-306, 510, 558, 578, 581, 639-649, 685-693, 741-747, 783, 1101-1102, 1108, 1113, 1122-1123, 1129, 1140, 1145-1146
Звездец	1-271, 274-305
Земен	1-101, 103-191, 199-219, 230-238, 240, 243-265, 276-286
Златоград	1-535
Ивайловград	1-459, 463-694
Извора	1-53, 131-136, 1029-1039, 1046-1048, 1073, 1100
Искър	23377
Ихтиман	1-37, 48-50, 59-72, 93-113, 115-142, 155-160, 177-468, 474-506, 509-517, 524-525, 527, 532-570
Казанлък	100-153, 158-161, 164-166, 168-175, 177-243, 261-329, 339-377, 395, 401-432, 435-498, 510, 513-514, 518-520, 522-523, 900, 920
Каракуз	248-266, 272-281, 284-303, 310-342, 348, 703, 1071-1105, 1138-1166, 1168-1177
Карлово	1-178, 180-181, 183, 187-189, 287-306, 308, 420-421, 423-434, 485-500, 503-518, 542-558, 560, 566-583, 586-609, 612, 701-707, 719-724, 726-727, 729-735, 740
Карнобат	1-100, 108-119, 124-321, 402-407
Катунци	20-29, 34-54, 56-306, 308-309, 311-320, 322-344, 346-361, 363-400, 402-424, 427-519, 521-532

Кирково	1-24, 26-29, 32-43, 45-284, 286-456, 459
Клисура	4, 6-8, 12-13, 16-30, 32-84, 86-138, 158
Копривщица	9001-9030, 9032-9122
Кормисош	1-22, 25-96, 106-109, 112-239, 245-290, 301-327, 329-400
Костенец	1-15, 20-34, 36, 43-50, 52, 78-128, 146-299, 301-338, 362-372, 375-376
Кости	1-14, 16-65, 73-146, 151-159, 203-232
Котел	1-419, 426-443, 445-446, 450-510, 1001-1181
Кресна	1-39, 47, 51-147, 196, 199, 206, 209-257, 259-270, 274-279, 284-421, 427-454
Кричим	1-150, 153-157
Крумовград	1-14, 24-129, 132-223, 227-363, 371-397, 426-766
Кърджали	242-243, 245-246, 248, 299, 302-303, 306-308, 321-327, 329-331, 341, 343-353, 357-420, 422-456, 458-472, 475-493, 496-510, 513-557, 559-577, 579-580, 582-614, 616-638, 650-684, 693-740, 1140, 1176, 1186, 1188, 1195, 1220, 1226, 1234-1235, 1240, 1247, 1250
Лесидрен	8-12, 16-104, 139-146, 149-150, 152-155, 1023, 1151-1153, 1156-1181, 1183
Ловеч	182-210, 343-386, 432, 438-444, 446-452, 454, 478
Мазалат	102-108, 120-122, 124-126, 138-169, 178-179, 191-222, 224-454, 459-477, 501-507, 601, 615-622, 627-629, 632, 634-643, 648-699, 1254
Малко Търново	1-3, 5-12, 20-52, 55-56, 61-109, 112, 115-286, 290-329
Мездра	1-107, 111-123, 224-264, 313-315, 318-324, 341-349, 351
Места	126-220, 225-309, 313, 316-327
Миджур	85-101, 109-123, 436-439, 451-463, 472-473, 478-483, 489-517
Михалково	1-256, 339-340, 342-346, 348-349
Момчилград	223-226, 228-251, 253-271, 273-295, 299-303, 306-314, 316-457, 460-465
Монтана	201-214, 226-238, 365-373, 378-383, 385, 387, 389-390, 396
Мугла	1001-1043, 1045-1048, 1064-1086, 1100-1109, 1138-1144
Мъглиж	1-12, 15-17, 21, 24-126, 130-136, 138-245, 254, 258-271, 273-347, 349, 351-356
Невестино	1-103, 105-112, 115-164, 166-170, 177-179, 205-207, 211, 215-227, 231-241, 243-359

Несебър	1-41, 50-96, 100-114, 151-294, 296-475, 477-550, 553, 555, 557-558, 564, 568-571
Нова Загора	20, 26-27, 29-33, 36-116, 118-137, 167-171
Ново Паничарево	1-204, 207-232, 250-254, 257-268, 283-431
Омуртаг	1-5, 27, 29-57, 77-79, 82-83, 85-224, 367-368, 372, 376-384
Осогово	1-34, 38-47, 51-91, 93-152, 154-192, 195-208, 210-249, 251-318, 320-350, 352-514, 519-549, 552-561, 567-596, 616-619, 622-734, 736-761, 765-770, 772-824, 826-830, 835, 837-868, 873-886, 991
Пазарджик	1-68, 77-106, 114-152, 157, 159-205, 208-218, 222-233, 261-357, 383, 405-406, 408-413
Паламара	341-421
Пампорово	23-26, 32-34, 45-47, 49-55, 58-143
Панагюрище	4-10, 22-44, 64-268, 272-392, 394-407, 431-514, 522-540, 543-552, 559-576, 582-591, 623-661, 670, 700-702, 704-706, 710-711, 713
Петрич	1-148, 169-187, 199-200, 202-208
Петрохан	1-114, 120-211, 217-234
Пещера	1-78, 80-86, 88-90, 95-104, 106-112, 119-255, 258-265, 271-292, 297-305, 308-314, 335-357, 359-361, 363-367
Пирдоп	40-55, 58-117, 119, 121-159, 164-190, 194-209, 211-223, 243-264, 269-329, 331-497, 499-509, 511-755, 770-779, 781-797, 800-805
Плачковци	1-27, 45-92, 95, 97-155, 157-189, 191-194, 198-199, 202-205, 207-248, 259-262, 300-316, 321
Пловдив	1-6, 148-157, 164-495, 497-604, 612-613
Преслав	1-66, 74, 76, 90-110, 158, 160, 162, 167-248, 251
Провадия	30-46, 48-50, 161-213, 220-222
Първомай	2-283
Радомир	2-26, 34-44, 46-48, 53-62, 74-82, 182-195, 205-230, 232-248, 254-355
Разград	171-173, 225
Разлог	1-16, 26-51, 54-73, 79-86, 96-98, 101-107, 124-133, 138-265, 267-273
Ракиново	1-183, 193-201, 206-212, 215-261, 267-276, 278-339
Рибарица	1-62, 74-93, 129-141, 166-177, 193-204, 206-243, 1126-1175

Рилски манастир	1001-1018, 1045-1188, 1198-1199, 1203-1301, 1303-1304
Родопи	1-110, 134-145
Розино	1139-1157, 2001-2008, 2019-2021, 2023-2051, 2075-2089, 2100-2103, 2113-2122, 2130-2133, 2137-2138, 2140, 2142-2144, 2146-2147, 2150, 2152-2210
Ропотамо	174-176, 182-217, 233-249, 255-256, 263-282, 287-354, 362-363, 410-411, 413-417, 430-451, 455-460, 464-479, 491-525, 527, 1205-1206, 1269-1286, 1414
Росица	1-3, 8-10, 19-21, 32-39, 48-186, 191-204
Русалка	44-49, 55, 59, 66, 68-127, 129-152, 155-156, 165-169, 178-183, 192-203, 205-207, 209-227
Садово	1-172, 174-282, 286-289, 295-302, 304-310
Самоков	13-47, 75-205, 207-259, 261-270, 274-287, 290-378, 381-402, 404-442, 485-660, 662-664, 687-701, 708-717, 719-720, 723-724, 727-728, 732-733, 736-739, 741-742, 747-752, 757, 759-768, 772-780, 785-786, 807-839
Сандански	1-11, 19-27, 35-43, 47-98, 109-116, 126, 157-158, 161-165, 173-206, 209-230, 235-275, 279-300, 303-358, 366-369, 373-397, 601
Свиленград	6-10, 15-16, 24-92, 117-142, 144, 217-369, 371-413, 421-426, 438-439, 450-451, 458, 462-467
Своге	1-50, 52-513, 539-557, 562-612, 701-887, 904-968, 970-974, 977-991, 1013-1023, 1025-1026
Севлиево	32-36, 41-54, 56-60, 65-79, 140-144
Селище	1-325
Сеслав	1001, 1010-1033, 1037-1053, 1065, 1067, 1199-1202
Силистра	179-275, 277, 284-342, 365, 398-406, 428-441, 443, 543-547, 549, 551-552, 607, 640-641, 807
Симитли	6-24, 29-226, 229-236, 238-265, 267-268, 270, 273, 277-288, 292-331, 334-423, 426-489, 502-516, 518-519, 521-524, 526-539
Славейно	1-476
Сливен	1-438, 449-452, 455-503, 506-601, 603-614, 616-657, 701-752, 758-796, 799-806
Смилян	1-104, 106-385, 387-543, 546-594
Смолян	1-44, 48-64, 89, 91-92, 96-103, 133-143, 147-209, 2012-2036, 2038-2062, 2066-2087, 2089-2093, 2096-2160

Смядово	1-73, 75-197, 204-219, 230-265
София	8-27, 32-37, 39-43, 45-84, 88-97, 102-107, 109-129, 137, 168-175, 177-193, 199-203, 243-271, 275-299, 302-333, 345-497, 499-509, 511-542, 546-659, 665-690, 693-700, 715-746, 749-776, 1001, 1006-1009, 1012-1021, 1023-1033, 1041-1044, 1048-1052, 1054-1143, 1176-1180, 1182, 1777-1780
Средец	22-95, 97-186, 188-283, 285-292, 294-303, 306-307, 309-345, 348-358, 365-366, 369, 376-505, 519-548, 553-589, 609-610, 613-614, 620
Стара Загора	1-53, 55-84, 87-141, 145, 155-170, 199-224, 228-374, 431, 457-477, 479, 481-485, 489, 702, 705-706, 712-714, 716, 718, 720
Стара река	1-137
Старо Оряхово	1-73, 75-77, 79-87, 103-105, 109-215, 219-407, 409-415
Твърдица	1-329, 333-396, 398, 432-439
Тервел	1-14, 90, 144-184
Тетевен	59-125, 176-285, 287-295, 302, 1095-1107, 1159-1162, 1165-1168, 1193
Тича	3-51, 53-107, 109-129, 135-201, 204, 206
Тополовград	23-24, 121, 124-138, 141-159, 169-219, 225-228, 230-298, 301-326, 328-347, 349-380, 385-390
Триград	1-7, 9-38, 40-110, 116-149, 175-179, 181-193, 200-202, 243-244, 249, 287-296, 298-299
Троян	1-4, 7-16, 18-19, 21-32, 45, 47-48, 51-55, 67-71, 73-75, 84-86, 90, 96-99, 102-113, 119-121, 125-138, 146, 149-164, 166-170, 173-182, 188-199, 201-208, 238-239, 245-248, 250-252, 254-255, 258-264, 294-295, 307, 413, 501-503, 505-506, 532, 544, 553, 557-558, 738
Трън	47-182, 245-251, 254, 260-282, 287-294, 296-309, 312-380, 382-478, 482-499, 521-550, 1289-1291
Тунджа	114-142, 299-304
Търговище	18, 34-68, 72-93, 109, 209-279
Харманли	1-5, 11-12, 62, 64-68, 72-96, 239-247, 251-278, 280-285, 302-594, 607-609, 638-639, 646-647
Хасково	66-68, 132-133, 143-144, 146-159, 161-224, 272-274, 276-286, 313-314, 318, 327-353, 357-388, 390-394, 396-419, 533-619, 801
Хвойна	1-98, 143-315

Хисар	1-140, 143-145, 147-151, 163-228, 235, 237-274, 284-286, 315-319, 331-354, 368-379, 391-392
Цапарево	1-103, 105-121, 123-128, 134, 140-175, 177-241, 244-276, 284, 286-326, 328-331
Царево	1-14, 16-103, 106-201, 203-451
Цонево	1-5, 8, 10-90, 94-104, 106-129, 135-206, 221-228, 232-263, 265-329, 331-352, 356
Чекерица	5-188, 198-210
Чепеларе	1-5, 8-11, 14-35, 37-116, 275-276, 301-322, 326-332, 335-344, 348, 356-357, 360-361, 364
Чепино	28-52, 161-240, 253-256, 263-266, 272-321, 1072-1123
Черни Вит	1001-1010, 1012-1051, 1074-1077, 1082-1088, 1095-1104, 1113-1121, 1124-1137, 1214-1251, 1253-1259
Черни Лом	292-294, 299-306
Черни Осъм	5-12, 15-59, 67-71, 84-91, 96-111, 115-116, 174-194, 196-199, 201-227
Чехльово	1-27, 53-160, 241-252, 257-262, 267-271
Чипровци	1-163, 165-202, 204-206, 208-221, 389-390
Чирпан	1-24, 27-91, 93, 95-112, 116-136, 146-154, 166, 176-187, 200-207, 209-227, 229-239, 241-244, 246-247, 256-284, 296-301, 312, 320-321, 324-326, 378-394, 396-400
Чупрене	1-43, 50-113, 119-122, 124-156, 166-169, 189-207, 209-215, 217-222, 224-227, 229-257, 261, 273, 275-279, 283, 300, 307, 309
Шерба	11-237, 245-258
Широка лъка	1-8, 36-58, 62-73, 75-78, 80-110, 113-139
Широка поляна	114-129, 138-295
Шумен	116-192
Юндола	1-195
Якоруда	7, 19-47, 49-62, 65-74, 84-93, 95-123, 127-135, 143-147, 157-368, 411-412

**ПРИЛОЖЕНИЕ 4 – СПИСЪК НА ЗАСТРАШЕНИ, ИЗЧЕЗВАЩИ ИЛИ ЕНДЕМИЧНИ
ЕКОСИСТЕМИ В БЪЛГАРИЯ**

№	EUNIS	Наименование	Кратка характеристика*
1	G1.1112	Eastern European poplar-willow forests	Крайречни най-често смесени върбово-тополови или чисти върбови или тополови гори в низините и равнините, в условията на континентален климат в Северна България.
2	G1.1216	Balkan Range grey alder galleries	Планински галерии с преобладаване на бяла (сива) елша (<i>Alnus incana</i>), формирани върху алувиални почви по протежение на реките в средния планински елово-буков пояс, при по-големи надморски височини в сравнение със сходните гори на черна елша и планински ясен
3	G1.2116	Dacio-Moesian ash-alder woods	Смесени крайречни галерийни съобщества с основен едификатор черна елша (<i>Alnus glutinosa</i>). На места едификатори и съедификатори са бялата елша (<i>Alnus incana</i>), източният чинар (<i>Platanus orientalis</i>) и обикновеният ясен (<i>Fraxinus excelsior</i>). Участват още различни видове върби, най-често трошлива върба (<i>Salix fragilis</i>) и бяла върба (<i>S. alba</i>). Този тип галерийни гори се срещат по-често в ниския планински пояс и рядко в средния планински пояс.
4	G1.2232 (0)	Helleno-Balkan ash-alder forests (Longos forests) s	Заливни лонгозни гори с участие на (<i>Quercus robur</i>), полски ясен (<i>Fraxinus subsp. oxycarpa</i>) и полски бряст (<i>Ulmus</i> наличие на лиани – <i>Smilax excelsa</i> , <i>Clematis vitalba</i> , <i>Hedera helix</i> , <i>Tamus vinifera subsp. sylvestris</i> .
5	G1.2232 (1)	Helleno-Balkan ash-alder forests (Humid lowland oak forests)	Влажни низинни гори с доминиране на (<i>Quercus robur</i>) или дръжкоцветен дъб (<i>pedunculiflora</i>) и участие на увивни малко в сравнение с лонгозните гори. главно в Дунавската равнина и Лудогорието.
6	G1.2232 (2)	Helleno-Balkan ash-alder forests (Thracian forests of <i>Quercus pedunculiflora</i>)	Тракийските гори от <i>Quercus robur</i> са най-сухия подтип на низинните гори. В повечето случаи са стари гори със сравнително малка площ и са заобиколени селскостопански територии. Срещат се и са значително по-малко в сравнение с

			гори. Срещат се в Тунджанската равнина и Горнотракийската низина.
7	G1.3155	Rhodopide Mediterranean poplar galleries	Крайречни гори, срещащи се в равнините и низините с преходно-континентален климат в Южна България. Заемат тесни ивици от поречието на по-големите реки (Марица, Тунджа, Струма, Места, Велека и др.) и техните притоци. Характерни растителни видове: <i>Populus nigra</i> , <i>Populus alba</i> , <i>Salix alba</i> .
8	G1.381	Helleno-Balkan riparian plane forests	Гори край реките и техните притоци в южната част на страната, доминирани от източен платан (<i>Platanus orientalis</i>). Характерни растителни видове: <i>Platanus orientalis</i> , <i>Alnus glutinosa</i> , <i>Salix</i> spp., <i>Castanea sativa</i> , <i>Ostrya carpinifolia</i> , <i>Juglans regia</i> .
9	G1.413	Southern Helleno-Balkan swamp alder woods	Заливни гори на черна елша (<i>Alnus glutinosa</i>), срещащи се в долните течения на реките от Черноморско Средиземноморския басейн. На места са с прекъснато, ивичесто разположение покрай реките, поради което имат характер на „галерии“. В някои участъци субедификатор е полският ясен (<i>Fraxinus oxycarpa</i>).
10	G1.6921/ G1.6931	Southeastern Moesian and Balkan Range acidophilous beech forests	Гори с преобладание на бук, разположени на бедни кисели и влажни почви. Характерни растителни видове: <i>Fagus sylvatica</i> , <i>Luzula luzuloides</i> , <i>L. sylvatica</i> , <i>Calamagrostis arundinacea</i> , <i>Pteridium aquilinum</i> , <i>Vaccinium myrtillus</i> , <i>V. vitis-idaea</i> , <i>Poa nemoralis</i> ,
11	G1.692 2/ G1.692 3/ G1.693 2/ G1.693 3	Southeastern Moesian and Balkan Range neutrophile beech forests	Мезофитни гори с преобладание на бук, разположени на неутрални или близки до неутралните почви. Отличават се с богат видов състав в тревния етаж. Характерни растителни видове: <i>Fagus sylvatica</i> , <i>Galium odoratum</i> , <i>Anemone nemorosa</i> , <i>Lamium galeobdolon</i> , <i>Sanicula europea</i> .

12	G1.661	Middle European dry-slope limestone beech forests	Букови гори, разположени на варовикови терени. Характерни растителни видове: <i>Fagus sylvatica</i> , <i>Berberis vulgaris</i> , <i>Ligustrum vulgare</i> , и представители на сем. <i>Orchidaceae</i> .
13	G1.69	Thermophilous Moesian beech forests	Чисти и смесени широколистни гори с основен едификатор обикновен бук (<i>Fagus sylvatica</i> subsp. <i>sylvatica</i> и <i>Fagus sylvatica</i> subsp. <i>moesiaca</i>). Срещат се предимно в предпланините, ниските планини и долните части на високите планини в диапазона от 100 до 1000 (1300) m надм. вис. при условия на умерено-континентален и преходно-континентален климат. отличават с термофилен характер, подчертан чрез присъствието на видове от съседно разположените дъбови, липови, габъррови и др. широколистни гори. В . Характерни растителни видове <i>Acer hyrcanum</i> , <i>Corylus colurna</i> , <i>Ostrya carpinifolia</i> , <i>Quercus cerris</i> , <i>Q. frainetto</i> , <i>Q. dalechampii</i> , <i>Sorbus torminalis</i> , <i>Tilia tomentosa</i> , <i>Carpinus betulus</i> .
14	G1.6E11	Eastern Balkan Range oriental beech forests	Гори с доминиране на източен бук (<i>Fagus orientalis</i>) в Източна Стара планина. Характеризират се с липса на подлес от вечнозелени евксински елементи и с победен на евксински елементи тревен етаж. Характерни растителни видове: <i>Primula vulgaris</i> ssp. <i>sibthorpii</i> , <i>Trachystemon orientalis</i> и <i>Scilla bithynica</i> .
15	G1.6E12	Stranja oriental beech forests	Гори с доминиране на източен бук (<i>Fagus orientalis</i>) в Странджа. Характерни видове: <i>Rhododendron ponticum</i> , <i>Daphne pontica</i> , <i>Ilex colchica</i> , <i>Laurocerasus officinalis</i> , <i>Vaccinium arctostaphylos</i> , <i>Cyclamen coum</i> , <i>Primula vulgaris</i> ssp. <i>sibthorpii</i> , <i>Salvia forskahlei</i> , <i>Symphytum tauricum</i> , <i>Trachystemon orientalis</i> .
16	G1.737	Eastern sub-Mediterranean white oak woods	Гори от космат дъб (<i>Quercus pubescens</i>) – чисти или смесени с други термофилни видове.
17	G1.76A4 1	Stranja [<i>Primula rosea</i>]- [<i>Quercus polycarpa</i>] forests	Чисти и смесени гори на източен горун (<i>Quercus polycarpa</i>) в Странджа и Източна Стара планина.

18	G1.7A1	Euro-Siberian steppe [<i>Quercus</i>] woods	Гори доминирани от цер (<i>Quercus cerris</i>) или дръжкоцветен дъб (<i>Quercus pedunculiflora</i>) върху льос в Дунавската равнина, Лудогорието и Добруджанското плато.
19	G1.7C1	[<i>Ostrya carpinifolia</i>] woods	Съобщества с доминиране или значително участие на воден габър (<i>Ostrya carpinifolia</i>)
20	G1.7C34	Moesian thermophilous maple woods	Гори с участие на или доминирани от маклен (<i>Acer monspessulanum</i>). Характерни растителни видове: <i>Acer monspessulanum</i> , <i>Fraxinus ornus</i> , <i>Quercus pubescens</i> , <i>Syringa vulgaris</i> , <i>Prunus mahaleb</i>
21	G1.7C41	Silver lime woods	Гори с доминиране на сребролистна липа (<i>Tilia tomentosa</i>)
22	G1.7D1	Helleno-Balkan chestnut forests	Чисти и смесени естествени гори и стари култури с доминиране или значително участие на питомен кестен (<i>Castanea sativa</i>).
23	G1.7(E)	<i>Cercis siliquastrum</i> forests	Гори и храсталаци с участието на див рошков (<i>Cercis siliquastrum</i>)
24	G1.7642	Rila <i>Quercus protoroburoides</i> forests	Съобщества доминирани от рилски дъб (<i>Quercus protoroburoides</i>)
25	G1.9135	Illyro-Moesian montane birch woods	Естествени чисти и смесени насаждения на <i>Betula pendula</i> с участието на <i>Fagus sylvatica</i> , <i>Picea abies</i> , <i>Pinus sylvestris</i> , <i>Abies alba</i> , <i>Pinus peuce</i> и <i>Populus tremula</i> .
26	G1.A4	Ravine and slope woodland	Смесени широколистни гори, разположени на стръмни и урвисти места. Характерни растителни видове: <i>Fraxinus excelsior</i> , <i>Acer pseudoplatanus</i> , <i>Tilia cordata</i> , <i>Tilia platyphyllos</i> .
27	G1.A462 21	Balkan Range horse-chestnut ravine forests	Гори, доминирани от конски кестен (<i>Aesculus hippocastanum</i>)
28	G1.A711	Western Euxinian mixed forests	Смесени широколистни гори с участие на странджански дъб (<i>Quercus hartwissiana</i>)
29	G3.16	Moesian [<i>Abies alba</i>] forests	Монодоминантни или смесици гори на обикновена ела (<i>Abies alba</i>).

30	G3.171	King Boris's fir forests	Смесени гори на обикновен бук (<i>Fagus sylvatica</i>) и цар-борисова ела (<i>Abies borisii-regis</i>).
31	G3.1E1	Southeastern Moesian [<i>Picea abies</i>] forests	Монодоминанти и с преобладание на смърч гори в Родопидите (Витоша, Рила, Пирин и Родопи).
32	G3.E32	Moesian Scots pine mire woods	Гори на <i>Pinus silvestris</i> и <i>Picea abies</i> , разположени върху торфища в Западните Родопи, Витоша и Рила.
33	G3.1E4	Balkan Range [<i>Picea abies</i>] forests	Монодоминанти и с преобладание на смърч гори в Западна и Централна Стара планина.
34	G3.4C	Southeastern European [<i>Pinus sylvestris</i>] forests (on limestone)	Бялоборови гори, развиващи се на варовикови субстрати. Имат фрагментарно разпространение в Пирин, Средните Родопи и Славянка в диапазона 1100–1400 m н. в. Най-често са моноедификаторни или смесени с участие на черен бор.
35	G3.561(1)	Helleno-Balkan Pallas' pine forests	Гори от черен бор с реликтен характер. Характерни растителни видове: черен бор (<i>Pinus nigra</i> ssp. <i>pallasiana</i>).
36	G3.561(2)	Mixed <i>Pinus nigra</i> – <i>Picea abies</i> forests	Естествени смесени гори на <i>Pinus nigra</i> и <i>Picea abies</i> .
37	G3.616	Rhodopide white-barked pine forests	Естествени ксеромезофитни монодоминантни и смесени гори на <i>Pinus heldreichii</i> с участието на <i>Pinus mugo</i> , <i>Pinus nigra</i> , <i>Pinus sylvestris</i> , <i>Pinus peuce</i> , <i>Picea abies</i> и <i>Abies alba</i> .
38	G3.62	[<i>Pinus peuce</i>] woods	Естествени монодоминантни и смесени гори на <i>Pinus peuce</i> с участието на <i>Pinus mugo</i> , <i>Pinus sylvestris</i> , <i>Pinus heldreichii</i> , <i>Picea abies</i> и <i>Abies alba</i> .
39	G3.932	Peri-Rhodopide Grecian juniper woods	Разредени, гори, доминирани от дървовидна хвойна (<i>Juniperus excelsa</i>).
40	G4.6	Mixed [<i>Abies</i>] - [<i>Picea</i>] - [<i>Fagus</i>] woodland	Смесени иглолистно-широколистни гори на обикновен бук (<i>Fagus sylvatica</i>) с обикновена ела (<i>Abies alba</i>) и/или обикновен смърч (<i>Picea abies</i>).

41	G4.8(1)	Mixed [<i>Pinus peuce</i>] [<i>Fagus</i>] forests	Естествени смесени широколистно-иглолистни гори на <i>Pinus peuce</i> , <i>Fagus sylvatica</i> , <i>Picea abies</i> и <i>Pinus sylvestris</i>
42	G4.8(2)	Mixed [<i>Pinus heldreichii</i>] [<i>Fagus</i>] forests	Естествени смесени широколистно-иглолистни гори на <i>Pinus heldreichii</i> и <i>Fagus sylvatica</i> .
43	G4.8(3)	Mixed non-riverine deciduous and coniferous woodland	Гори с участието на черен бор (<i>Pinus nigra</i>) и воден габър (<i>Ostrya carpinifolia</i>)

* За повече информация виж: <http://eunis.eea.europa.eu/habitats-code-browser.jsp>; Бисерков, В., Гусев, Ч., Попов, В., Хибаум, Г., Русакова, В., Пандурски, И., Узунов, Й., Димитров, М., Цонев, Р., Цонева, С. (ред.) 2011. Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания". ИБЕИ – БАН & МОСВ, София

**ПРИЛОЖЕНИЕ 4А - ОСОБЕНОСТИ В СТОПАНИСВАНЕТО И ПРЕПОРЪЧИТЕЛНИ
ГОРСКОСТОПАНСКИ ПРАКТИКИ НА ЕКОСИСТЕМИТЕ ПО ПРИЛОЖЕНИЕ 4 /ПРИОРИТЕТНИ
ГОРСКИ ПРИРОДНИ МЕСТООБИТАНИЯ ОТ НАЦИОНАЛНА И ЕВРОПЕЙСКА ЗНАЧИМОСТ/**

Поради факта, че някои от горските местообитания посочени в приложение 4 имат подобни характеристики, те са обединени групи, за които са посочени специфични особености и общи указания за стопанисването им.

Естествени крайречни гори доминирани от върби, тополи или елши.

Това са съобщества с голямо биоразнообразие, често поддържащи уникални растителни или животински видове. Те играят много важна защитна и противоерозионна роля, като не трябва да се пренебрегва и естетическата им стойност. От друга страна те оказват благотворно влияние върху водните екосистеми чрез регулация на температурата и създаване на нови местообитания. За съжаление през последните десетилетия тези гори са обект на негативно антропогенно влияние.

За да бъдат запазени се препоръчва в тези горски съобщества да се спре всякаква стопанска дейност. Ако все пак се вземе решение за стопанисване на тези гори, то лесовъдските мероприятия трябва да се водят с внимание към отделното дърво и биогрупа. Не трябва да се водят голи и постепенни възобновителни сечи. Дърветата и биогрупите разположени по протежението на водни течения не трябва да бъдат обект на сечи. Да се осигури запазването на ключови елементи на биоразнообразието – мъртва дървесина, дървета с хралупи и т.н.

Да се извърши инвентаризация на териториите заети от този тип местообитания и да се разработят планове за управление за тях. Да се възстанови на местата, където е възможно нормалния им воден режим, което ще възпрепятства разпространението на чуждоземни видове (аморфата, американски ясен и др.). Да се спре унищожението на върбовите пояси край реките и да търсят пътища за постигане на баланс между площите заети от интензивни тополови култури и естествените крайречни екосистеми, доминирани от върби, кавази, елши и др. Подпомагане естественото възобновяване на местните видове (върби, кавази, елши). Предприемане на мерки свързани с подобряване на охраната на горите и преустановяване на сечите на елшови дървета. Въвеждане на забрани за редуциране на площите, заети от този тип местообитания с цел инфраструктурни и други проекти, увеличаване на земеделските земи и т.н.

Естествени букови гори

За да се осигури биологичното разнообразие в тази основна група гори трябва да се прилага разнообразие от лесовъдски системи. Трябва да се увеличи делът на изборните сечи (групово-изборна сеч) и сечите с дълъг възобновителен период. Те ще спомогнат за формиране на неравномерна пространствена структура, която ще осигури по-голямо разнообразие от местообитания. Също така ще подпомогнат запазването на дендрологичното разнообразие. Отгледните мероприятия трябва да се извършват навреме за да се подобри устойчивостта на младите насаждения. При планирането и извеждането на лесовъдските мероприятия да се осигури представянето на различните сукцесионни фази, както и отделните етапи в развитието на буковите съобщества. Особено внимание трябва да се обърне за запазването на насаждения, които са достигнали “фаза на старост” (old growth forests). Да се осигури запазването на ключови елементи на биоразнообразието – острови на старостта, дървета с хралупи, зони на спокойствие и т.н. Приоритетът при стопанисването на издънковите букови гори, да бъде тяхното превръщане в семенни. При буковите дървостои, с нисък дървопроизводствен ефект да се имат предвид предимно защитните им функции. Да се ограничат стопанските дейности при управлението на ендемичните съобщества на източен бук в Странджа. При възобновителни дейности чрез

залесявания да се използват само местни произходи и видове. Да се предприемат мерки за подобряване на охраната на горите. Приемане на забрана за разширяване на териториите с цел инфраструктурни и други проекти за сметка на буковите гори.

Естествени гори доминирани или съдоминирани от различни видове дъб

Да не се извършват голи сечи в тези съобщества и да се ограничава максимално пашата на домашни животни в тях. Трябва да се увеличи делът на сечите с дълъг възобновителен период, с оглед формиране на неравномерна пространствена структура и разнообразен видов състав. Отгледните мероприятия трябва да се извършват навреме, за да се подобри устойчивостта на младите насаждения. При планирането и извеждането на лесовъдските мероприятия да се осигури представянето на различните сукцесионни фази, както и отделните етапи в развитието на дъбовите съобщества. Приоритетно да се запазят равнинните дъбови гори, които се явяват естествени острови на биоразнообразието в равнините (Чирпанска и Айтоска кория и др.) Да се осигури запазването на ключови елементи на биоразнообразието – острови на старостта, дървета с хралупи, зони на спокойствие и т.н. Приоритетът при стопанисването на издънковите дъбови гори, да бъде тяхното превръщане в семенни. Прекратяване на реконструкциите на нископродуктивни месторастения и даване приоритет на естествената растителност и сукцесионни процеси. Този тип гори са силно уязвими от антропогенна намеса и не трябва да им се поставят дървопроизводителни цели. Да се даде предимство на естественото възобновяване, а при залесяване да се използват местни видове и произходи. Предприемане на мерки свързани с подобряване на охраната на горите. Не се препоръчва намаляването на териториите с цел инфраструктурни и други проекти, увеличаване на земеделските земи и т.н.

Естествени чисти и смесени насаждения на обикновена бреза с участието на обикновен бук

Това съобщество е с участие на два дървесни вида с контрастни екологични характеристики, което поставя въпроса за неговата устойчивост във времето. В голяма степен сегашното му състояние е резултат от антропогенно влияние, изразяващо се в изсичане, паша и опожаряване на коренните насаждения. Дългосрочното му съществуване е възможно на територия, която предлага разнообразие от микро-местообитания с различни характеристики. Например, склонове в които има комбинация на сравнително обезпечени с влага места и по-дълбоки почви (дерета) и части с дефицит на влага и по-неплодородна, силно каменлива почва.

Динамиката на видовият състав в дългосрочен аспект ще зависи от комбинацията на микро-условия на месторастене. Участието на брезата, която е пионерен вид, ще намалява и ще се запази само в местата в които тя има конкурентно предимство – силно каменливи почви и дефицит на влага.

Освен изключително важната си противоерозионна роля, брезата може да се приеме и като един вид 'източник' от които брезата се разпространява и заема съседните незалесени територии. Не трябва да се пренебрегва и естетическата му стойност.

Лесовъдските мероприятия трябва да запазват смесения характер на насажденията без обаче да влизат в противоречие с естествената им динамика, т.е. не трябва да се стремят да запазят на всяка цена брезата на местата, където тя няма конкурентно предимство.

Естествени гори от сребролистна липа

В насажденията в добро състояние да се удължи турнуса на сечта и да се провеждат подходящи отгледни мероприятия. Строг контрол при събирането на цветовете за стопански цели и недопускане на сечта на клони и цели дървета за тази цел.

Гори с участието на обикновена и борисова ела

Елата е много подходящ вид за прилагане на изборните форми на стопанисване и сечи с дълъг възобновителен период. Прилагането на постепенна сеч трябва да се ограничи с изключение на случаите, когато целта е постигане на разнообразие на местообитания. Отгледните мероприятия трябва да се извършват своевременно за да се подобри устойчивостта на младите насаждения. При планирането и извеждането на лесовъдските мероприятия да се осигури представянето на различните фази в развитието на еловите гори. Особено внимание трябва да се обърне за запазването на насаждения, които са достигнали “фаза на старост” (old growth forests). Да се осигури запазването на ключови елементи на биоразнообразието – острови на старостта, дървета с хралупи, зони на спокойствие и т.н. Включване на горите с участие на *Abies borisii-regis* в защитени територии, поради ендемичния им характер. Изработване на планове за управление на защитените територии и предвиждане в тях на лесовъдски мероприятия изцяло съобразени с биологията и екологията на вида.

Иглолистни гори на горната граница на гората с преход към клекови формации.

Поради фактът, че този тип гори имат изцяло защитно значение се препоръчва да не се извеждат лесовъдски мероприятия. В случаите, когато се налага провеждане на лесовъдски дейности, те трябва да имитират естествената динамика и възобновителни процеси на този тип насаждения. Задължително се запазва груповата структура на насажденията. Прилагат се групово-постепенна и групово-изборна сечи с дълъг възобновителен период. Задължително е осигуряването на лежаща мъртва дървесина, която е минимум 5% от запаса на насаждението. Не се препоръчват изкуствено залесяване в отворените пространства.

Монодоминанти и с преобладание на смърч гори във Витоша, Рила, Пирин и Родопите

Смърчовите насаждения са изключително подходящи за прилагане на изборните форми на стопанство и сечи с дълъг възобновителен период, които да осигурят неравномерната пространствена структура. Трябва да се забрани прилагането на постепенната сеч, с изключение на случаите когато целта е постигане на разнообразие на местообитания. Отгледните мероприятия трябва да се извършват навреме за да се подобри устойчивостта на младите насаждения. При планирането и извеждането на лесовъдските мероприятия да се осигури представянето на различните фази в развитието на смърчовите гори. Особено внимание трябва да се обърне за запазването на насаждения, които са достигнали “фаза на старост” (old growth forests). Да се осигури запазването на ключови елементи на биоразнообразието – острови на старостта, дървета с хралупи, зони на спокойствие и т.н. Предприемане на мерки за възстановяване на местообитанията в площи незаети от гори или незалесени лесопригодни територии.

Естествени гори от черен бор

Прилагане на разнообразни лесовъдски системи, а не само постепенна сеч, каквато е досегашната практика. В скалните черборови гори не се провеждат лесовъдски мероприятия. При планирането и извеждането на лесовъдските дейности да се осигури представянето на различните фази в развитието на черборовите гори. Разработване на противопожарни мерки. Да се осигури запазването на ключови елементи на биоразнообразието – острови на старостта, дървета с хралупи, зони на спокойствие и т.н. Разработване на планове за управление на защитените територии, в които са включени гори с участието на естествени черборови гори.

Смесени гори от смърч и черен бор

Провеждане на лесовъдски практики, които да запазят смесения характер на насажденията. Препоръчват се групово-изборни и неравномерно постепенни сечи с по-големи размери на котлите, което ще подпомогне възобновяването на черния бор. Да се увеличат турнусите на сеч в тези гори.

Гори на черна мура

Забрана за извеждане на главни сечи. Приемане на забрана за разширяване на териториите с цел инфраструктурни и други проекти за сметка на горите от черна мура.

Гори от бяла мура

В стопанисваните гори от бяла мура трябва да се прилагат разнообразни лесовъдски системи, които да осигурят разнообразие от местообитания. Отгледните мероприятия трябва да се извършват навреме за да се подобри устойчивостта на младите насаждения. При планирането и извеждането на лесовъдските мероприятия да се осигури представянето на различните фази в развитието на муровите гори. Да се осигури запазването на ключови елементи на биоразнообразието – острови на старостта, дървета с хралупи, зони на спокойствие и т.н. Разработване на план за управление на местообитанието, включени в защитени територии. Предприемане на мерки за възстановяване на местообитанието в територии незаети от гори или незалесени лесопригодни територии. Предприемане на мерки свързани с подобряване на охраната на горите и пожарната безопасност, както и забрана за разширяването на териториите с цел инфраструктурни и други проекти за сметка на горите от бяла мура.

Иглолистни гори върху торфища

Естествени гори от смърч и бял бор във високите части на планините, разположени върху торфищни комплекси. Заемат ограничени площи (около 200 ха) във Витоша и Родопите. Инвентаризация на териториите заети от местообитанието. Забрана за извеждане на всякакви видове сечи. Увеличаване на дела на площите на местообитанието включени в защитени територии. Разработване на план за управление на местообитанието.

Смесени широколистно-иглолистни гори

В смесените иглолистно-широколистно гори трябва да се прилагат лесовъдски системи, които да запазят смесеният им характер. Трябва да се ограничи максимално прилагането на постепенната сеч, защото тази лесовъдска система не води до запазване на смесения характер. Отгледните мероприятия трябва да се извършват навреме за да се подобри устойчивостта на младите насаждения. При планирането и извеждането на лесовъдските мероприятия да се осигури представянето на различните фази в развитието на насажденията и различните дървесни видове. Особено внимание трябва да се обърне за запазването на насаждения, които са достигнали “фаза на старост” (old growth forests). Да се осигури запазването на ключови елементи на биоразнообразието – острови на старостта, дървета с хралупи, зони на спокойствие и т.н.

Гори във фаза на старост (Old growth forests)

Горите във фаза на старост (ГФС), със своята специфична структура и функционалност, са местообитание на комплекс от видове от различни екологични и таксономични групи. Поради ограничените знания за тях все още не може да се определи колко от проучените видове са свързани единствено с тези гори, но определено може да се каже, че много видове намират в тях оптимални условия за съществуване. Нещо повече, при сравняване на ГФС и по-млади гори са отчетени съществени разлики във видовия състав и обилието, което е показател за уникалността на тези екосистеми.

Необходимо е най-малко 5% от територията на горскостопанската единица да бъдат отделени като насаждения за осигуряване на гори във фаза на старост. Особено подходящи за тази цел са естествени насаждения с възраст над 100 години, които не са били обект на стопанска дейност. При отсъствие на достатъчно представителност на определени типове насаждения, както при пространствено разположение, когато се фрагментират естествени насаждения, в тази група гори могат да бъдат включени и горски култури. Препоръчително е горите във фаза на старост да бъдат относително равномерно

разпределени на територията, като площта на един комплекс от стари гори да бъде не по-малко от 40 ха. По възможност трябва да се осигури и свързаността на тези комплекси с коридори, които също са съставени от ГФС.

За да може да достигнат характеристиките на горите във фаза на старост определените насаждения трябва да се оставят на естествената им динамика. В тях не се допуска лесовъдска намеса и извличане на дървесина, освен в случаите на големи природни нарушения /ветровали и калямитети на площи заемащи над 30 % от ГФС/. Друго изключение от това правило са горските култури. В тях са необходими лесовъдски намеси, които да подпомогнат устойчивостта на тези насаждения и процеса на диференциация на структурата им.

Приблизително 160 до 230 години са нужни за да се формира гора със характеристики на гора във фаза на старост. Трансформацията от зрели гори към гори във фаза на старост е постепенна и продължителността ѝ зависи много от дървесния състав (видовете достигат за различно време пределна физиологична възраст), условията на месторастене (периодът е по-кратък на добри месторастения, отколкото на бедни) и първоначалната структура на насажденията (при хомогенна структура е по-бавно в сравнение с хетерогенната).

ПРИЛОЖЕНИЕ 5 – МЕТОДИКА ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НАЛИЧИЕТО НА ВКС 5 – ПРЕДВАРИТЕЛНА ОЦЕНКА

Тази ВКС се различава от биологичните и екологични стойности по участието на местните общности в ползването и управлението на гората. Предварителната оценка определя общности, които са потенциално зависими от ресурсите, които им дава гората.

В България следните ресурси характеризират ВКС 5, според нивото на зависимост на общностите от тях, наличието на лесно достъпни заместители и взаимодействието с други ВКС:

- Дърва за огрев и битови нужди
- Паша
- Фураж – сено и листна маса
- Гъби
- Други недървесни продукти – лечебни растения, горски плодове, охлюви, продукти от лов (недървесни горски продукти, с които може да се търгува, включително уловени животни, смоли, плодове, и т.н.)
- Водоснабдяване (Вода за пиене и за всекидневни нужди (виж ВКС 4.1))

Някои от тези ползвания могат да влязат в противоречие със законодателството (например при добив на дървесина или странични ползвания без официално/законно разрешително) или с други ВКС (например при ловуване или други ползвания на защитени видове). В процеса на определяне/предварителна оценка, оценителят трябва да определи всички потенциални ползвания на горските ресурси по метода на включването, без предубеденост към законността или устойчивостта на тези ползвания на гората от хората.

В България ГВКС могат да бъдат всички горски територии, представляващи части от землища на селища или селищни образувания в необлагодетелствани райони (съгласно Наредба за определяне на критериите за необлагодетелстваните райони и териториалния им обхват, приета с ПМС № 30 от 2008 г. (ДВ, бр. 20 от 2008 г.) изм. ДВ. бр.53 от 12 Юли 2011 г.), при които селищата са неелектрифицирани или са с неразвита пътна мрежа (труднодостъпни, липса на асфалтирани пътища), а дадените горски територии са на разстояние до 5 км (отдалеченост) от границите на селището, и са определени след проверка за критичност чрез анкета с местните хора.

Стопаните/ползвателите на горите трябва да определят дали общността, за която горите биха били от решаващо значение е в списъка на необлагодетелствани райони – *Приложение 5А* към ръководството. Горските стопани трябва да следят за изменения по списъка – той се публикува на интернет страницата на Министерство на земеделието и храните, секция Програма за развитие на селските райони.

Източник на информация/данни са:

- поделенията на Министерство на земеделието и храните и Министерство на регионалното развитие и благоустройството;
- местните и регионални служби за съвети в земеделието;
- дирекциите по земеделие и гори към областните управи.

ПРИЛОЖЕНИЕ 5А – СПИСЪК НА НЕОБЛАГОДЕТЕЛСТВАНИТЕ РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ, СЪГЛАСНО НАРЕДБА ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА КРИТЕРИИТЕ ЗА НЕОБЛАГОДЕТЕЛСТВАНИТЕ РАЙОНИ И ТЕРИТОРИАЛНИЯ ИМ ОБХВАТ, ПРИЕТА С ПМС № 30 от 2008 Г. (ДВ, бр. 20 от 2008 г.)

НАРЕДБА за определяне на критериите за необлагодетелстваните райони и териториалния им обхват

В сила от 26.02.2008 г.

Приета с ПМС № 30 от 15.02.2008 г.

Обн. ДВ. бр.20 от 26 Февруари 2008г., изм. ДВ. бр.53 от 12 Юли 2011г.

Чл. 1. С наредбата се уреждат показателите и критериите за определяне на необлагодетелстваните райони и териториалния им обхват.

Чл. 2. Необлагодетелствани райони са:

1. планински райони;
2. райони с ограничения, различни от планинските.

Чл. 3. (1) Планинските райони са землищата на населените места, които отговарят поне на един от следните критерии и показатели:

1. средна надморска височина минимум 700 m;
2. среден наклон на терена минимум 20 %;
3. средна надморска височина минимум 500 m в комбинация със среден наклон на терена минимум 15 %.

(2) Хомогенизират се землища и група от землища, съседни на планинските, които имат минимум 90 % обща граница с планински землища.

(3) В териториалния обхват на планинските райони се включват землищата на населените места,

посочени в приложение № 1. (пълните списъци по приложението трябва са качени и да се актуализират на интернет страницата на МЗХ)

Чл. 4. (1) Райони с ограничения, различни от планинските, са землищата на населени места, които са със слабопродуктивни земеделски земи.

(2) В териториалния обхват на районите с ограничения, различни от планинските, се включват

землищата на населените места, посочени в приложение № 2. (пълните списъци по приложението трябва са качени и да се актуализират на интернет страницата на МЗХ).

Допълнителни разпоредби

§ 1. По смисъла на наредбата:

1. "Група от землища" са съседни землища, които имат сумарна площ, по-малка от средната площ на землище в страната.
2. "Землища на населени места със слабопродуктивни земеделски земи" са землища, на които среднопретеглената категория на земеделската земя е от шеста до десета категория включително.

§ 2. Показателите за средна надморска височина, среден наклон и средна категория на земеделската земя се определят като среднопретеглена величина за територията на землище.

Заклучителни разпоредби

§ 3. Наредбата се приема на основание чл. 12, ал. 6 от Закона за подпомагане на земеделските производители.

Приложение № 1 към чл. 3, ал. 3

(Изм. и доп. - ДВ, бр. 53 от 2011 г.)

Планински райони

№ по ред	ЕКАТТЕ	Област	Община	Наименование на населено място
1	2	3	4	5
.....				

Приложение № 2 към чл. 4,

ал. 2 (Изм. и доп. - ДВ, бр.

53 от 2011 г.)

Райони с ограничения, различни от планинските

№ по ред	ЕКАТТЕ	Област	Община	Наименование на населеното място
1	2	3	4	5
.....				

ПРИЛОЖЕНИЕ 6 – МЕТОДИКА ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НАЛИЧИЕТО НА ВКС 5 – ПЪЛНА ОЦЕНКА

Пълната оценка на тази ВКС винаги изисква провеждането на консултации. След като се установи, че общността използва гората за задоволяване на някои свои потребности, пълната оценка определя дали тя е от основно значение за посрещането им. За това се използват различни методи в зависимост от социално-икономическия контекст и конкретната потребност. Понякога на горския стопанин може да се наложи да прибегне до помощта на специалисти в социалната сфера, които работят в региона. Освен това винаги са необходими консултации със самата общност, които са описани в приложението.

СТЪПКА 1 : ОПРЕДЕЛЯНЕ ИЗОЛИРАНОСТТА И РАЗВИТИЕТО НА ИНФРАСТРУКТУРАТА НА ОБЩНОСТТА

Ако общността попада в списъка на необлагодетелствани райони – *Приложение 5А* към ръководството, тогава следва да се провери дали селището е електрифицирано, доколко е развита пътната мрежа, до каква степен е изолирано. В случай, че отговаря на изискванията на определението за ВКС 5, се преминава към следващата стъпка.

СТЪПКА 2 : ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ПОДГРУПИ ВЪВ ВСЯКО СЕЛО СПОРЕД ПОМИНЪКА

Селата в България се състоят от подгрупи според различния етнически произход и различния поминък. Преди да започне определянето на важността на всяка стойност, интервюиращите трябва да разделят всяко село на подгрупи според различния поминък, както в таблицата по-долу. Тази информация обикновено може да се получи от лидерите на селото, кмета или други ключови информирани лица.

Таблица 1 – Определяне на подгрупи в общност от едно село

№	Етническа група/произход	Основни източници на поминък	Други ключови характеристики (дата на пристигане)	Приблизителен брой домакинства	% от населението на селото

Всяка група, която представлява поне 15% от населението на селото, трябва да се смята за отделна подгрупа и да се интервюира поотделно – или чрез провеждане на индивидуални интервюта, или чрез групови интервюта, на които е сигурно, че присъстват представители само на една подгрупа.

СТЪПКА 3 : ОПРЕДЕЛЯНЕ НА НАЧИНИТЕ, ПО КОИТО ВСЯКА ПОДГРУПА ЗАДОВОЛЯВА ОСНОВНИТЕ СИ ПОТРЕБНОСТИ

Предлага се следната таблица като насока за провеждане на индивидуални или групови интервюта. Целта ѝ е да определи как всяка от основните потребности на подгрупата се задоволява от различните видове ресурси, както от горски, така и от алтернативни източници, например: земеделие, животновъдство, рибарство, занаяти, търговия, или правителствени помощи, програми за развитие на горски компании, или НПО.

Таблицата е тествана в различни общности в други държави с различна степен на зависимост от гората, и се оказва, че е лесноразбираема и насърчава добронамереното и активно участие на хората, както и добро взаимодействие между групите. Около един час е достатъчен за попълване на таблицата от малък брой участници (от 5 до 15). Но интервюиращите могат да внасят промени в модела, в зависимост от уменията, опита си и от местните условия.

Таблицата може да се използва и при индивидуални интервюта, но това би направило процедурата много продължителна. От гледна точка на отделеното време по-ефективно се оказва използването на таблицата за малка група от хора, събрали се за групов консултация. Идеалната бройка е между 5 и 15 човека. Може да се използва за различни малки групи, които представляват различни под-общности, в зависимост от етническата група, поминъка, възрастта и пола.

Що се отнася до пола, от голямо значение е да се осигури участието на жените, тъй като те обикновено имат различен дял в използването на ресурсите. Жените вземат по-голямо участие в събирането на определени горски продукти, като лекарствени растения, горски плодове, и вероятно имат различно мнение за тяхната значимост. В други държави груповите обсъждания с участието на двата пола често са доминирани от мъжете. За да има добро представяне на женската гледна точка, могат да се организират отделни групови обсъждания само с жени.

Таблица 2 – Задоволяване на основните потребности

Село:.....		Подгрупа (според табл. 1):.....					
Потребност и	Източници		Земеделие (култивиране), животновъдство	Покупка/търговия	Помощ	Други(напр.рибарство–да се разграничи люб. или стоп.риболов)	Обяснения, бележки и
	Гора или земя	Горски фонд					
		Друг обект					
Дърва:							
- за отопление							
- за битови							
- за материали (строителни)							
Храна за животни:							
- фураж							
Недървесни продукти:							
- гъби							
- лечебни							
- плодове							
- смоли							
- охлюви, ползвания							
Вода за пиене и за							
Приходи в брой							

Други:						
--------	--	--	--	--	--	--

Инструкции за попълване на таблицата

Таблицата може да се възпроизведе на голям лист хартия и да се сложи на стената на къщата или постройката, в която се провежда консултацията. Фасилитаторът на срещата обяснява целта на консултацията, след което пита участниците как придобиват всеки от изброените ресурси, и за значимостта на всеки от тях.

Фасилитаторът може да попита, примерно, какво гориво за отопление и домакински нужди се ползва основно в селището (каквито са дървата за огрев); какъв е основният източник на горивото; по какъв начин го получават и т.н. Хората обикновено първо споменават основния начин, по който го набавят, след което изброяват и други. За всеки от начините фасилитаторът пита дали всичките дърва за огрев се получават по този начин (4 точки); дали така се задоволяват по-голяма част от нуждите (3 точки); значителна част от нуждите (2), само малка част от нуждите (1 точка), или никаква част (0).

След това фасилитаторът отбелязва съответните точки от 1 до 4 в таблицата, списъка на съответните ресурси, например “суха и паднала маса”, “боровинки”, “подпори”, “колове за земеделието”, и т.н. Важността на всеки ресурс за задоволяване на всяка от потребностите се определя с помощта на следните нива:

4 – Съществено ниво, което означава, че 100 % от дадена потребност се задоволява от един източник (например, ако всичката вода, която общността използва, идва от реките в гората, се отбелязва “4 (всички)” в колонка “гора” и ред “вода”).

3 – Критично ниво – повече от 50 % от дадена потребност се задоволява от един

източник. 2 – Значително ниво – между 15 % и 50 %.

1 – Незначително ниво – по-малко от 15

%. 0 – Нулево ниво – 0 %.

Не е задължително да се попълнят всички клетки, но поне тези със стойности над 2 трябва да са попълнени. Всички клетки от колонка “гора” също трябва да са попълнени, за да е сигурно, че значението на гората е оценено с необходимото внимание. Според случая, колонка “гора” може да се раздели или не на две части. Ако интервюираната група живее по средата на оценяваното горско стопанство, най-вероятно е хората в нея да получават всичките си ресурси от това горско стопанство (ако е с достатъчно обширна територия). Ако селището е близо до границите на горското стопанство или населението често ги пресича, тогава може да се наложи уточняване на това какъв процент от техните ресурси идва от това горското стопанство, и какъв процент получават от друга гора.

Важно е да се отбележи, че не е необходимо да се иска от общностите да определят тези проценти. Ако евентуално могат да ги уточнят, процентите ще се използват за класифициране на ресурсите в горните категории от 1 до 4. Обикновено общностите нямат навик да записват от какви количества ресурси се нуждаят и колко от тях използват, затова получените проценти по време на интервюта може да се окажат заблуждаващи. Вместо да се правят опити за определяне на конкретни цифри, което би отнело месеци за събиране на данни, препоръчва се определянето на фундаменталните ресурси да се базира на качествената оценка на хората, която може да се окаже по-адекватен индикатор.

Нивата от 1 до 4 може да се получат лесно по време на индивидуалните или груповите обсъждания. На обикновен език, следните изрази могат да послужат за окачествяване на важността на всеки източник за задоволяване на конкретна потребност:

Например, следните въпроси могат да се задават за качествено определяне на различните нива:

“Всичките ли плодове взимаш от гората, или използваш и други източници?” – ако отговорът е “всички”, тогава нивото е 4 за гората в ред “плодове”.

Ако има и други източници, например градина, може да се зададе следния въпрос:

“От гората или от градината получаваш повече плодове?” – ако отговорът е “повече са от гората”, тогава нивото е 3.

Ако отговорът е “повече са от градината”, може да се пита следното:

“Получаваш ли значителна част от плодовете от гората, или съвсем малка, незначителна част, и то рядко?”. Ако отговорът е значителна, важна част, тогава нивото е 2, а ако отговорът е “малко, случайно, незначително”, тогава нивото е 1.

Някои ресурси може да стават критични само през определени периоди на годината, или при ниска реколта, и да служат само като заместител. Например при суша гъбите, събирани от гората, не могат да бъдат основен ресурс през този период. Те ще бъдат заменени в случай на недостиг на този ресурс. Ако общността определи някой продукт като „граничен“, винаги проверявайте дали това се отнася за цялата година и по всяко време, например чрез въпроса “случва ли се от време навреме продукта да придобива по-голямо значение?”. Ако отговорът е “да”, тогава значимостта на ресурса става значителна и се мести на ниво 2. Ако по време на някакъв период за него няма заместител, тогава е ВКС.

Ако от гората не се получават никакви плодове, тогава очевидно нивото е 0.

За всяка потребност, за която гората е незначителна или несъществуваща (ниво 0 или 1) за задоволяването ѝ, гората не е от фундаментално значение и не притежава ВКС.

СТЪПКА 4. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ФУНДАМЕНТАЛНИТЕ ГОРСКИ ФУНКЦИИ

За всяка потребност, за която гората е класифицирана между 2 и 4 като източник (значителен, критичен, съществен), консултацията трябва да навлезе в по-големи подробности чрез попълване на следващата таблица, която цели да установи наличието на алтернативи и тяхната достъпност.

Важно е да се отчитат промените. Ако даден горски ресурс се използва все по-малко и по-малко, и все повече се заменя от алтернативни ползвания, тогава той може да престане да бъде фундаментален. Това важи особено силно за случаите, в които хората инвестират в алтернативни източници, например създаване на културни насаждения, които носят приходи в брой и намаляват зависимостта от недървесните горски продукти. Този критерий е особено важен в “двузначни” случаи, когато е трудно да се прецени дали даден ресурс е фундаментален или не.

Въпросите в таблицата по-долу помагат да се определи дали един ресурс е фундаментален или не. Тя показва дали общността има достъп до задоволителни заместители на горските продукти или не. Всеки ресурс, за който няма алтернативен заместител, е ВКС.

Таблицата служи като указание, интервюиращите могат да разработят собствени модели според конкретните си нужди.

Таблица 3 – Определяне на фундаменталните горски ресурси

Населено място:.....	Подгрупа: (според табл. 1) 2
Горски ресурс (например дърва за огрев, строителство, сено), според таблица 2	Важност на гората за задоволяване на съответната необходимост (от 2 до 4), според таблица 2:
Ако необходимостта не може да се задоволи от съответния горски ресурс, има ли	Списък на алтернативите. Ако няма такива, ресурсът може би притежава ВКС. Ако
Достъпни ли са тези алтернативи: - през цялата година и всяка година; - в количества, достатъчни да заменят горските ресурси; - на достъпно място с достъпен транспорт	Ако отговорът на един от тези въпроси е “не”, тогава може би има ВКС. Ако отговорът е “да” на всички въпроси: продължете да попълвате таблицата.

Ако да, безплатно ли се получават или се налага да се правят някакви разходи? (например пари за закупуване и транспортиране на заместител, работна ръка и земя за започване на нови селскостопански	Ако заместителят се получава безплатно (например безплатни лекарства в селския диспансер), тогава няма ВКС. Ако има разходи, продължавайте да попълвате таблицата
Ако има разходи, могат ли всички хора да си позволят да ги поемат (имат ли достатъчно пари, или достатъчно работна ръка и земя, за да	Ако не: Фундаментален ресурс/ВКС; ако отговорът е "да": не е фундаментален.
Има ли тенденция за промяна в зависимостта на хората от тези ресурси? Например започват ли все по-малко и по-малко да използват реките за вода, или пък събирането на недървесни горски продукти намалява? Ако има тенденция към промяна, инвестират ли хората в заместители (например производство на култури, които носят приходи, животновъдство, и т.н.) Опитват ли се хората активно да опазват съществуващите ресурси?	При възникване на колебание за значимостта на даден ресурс и на очевидна намаляваща тенденция на използване на гората, която засяга цялата общност, гората може да престане да бъде от фундаментално значение, особено ако хората активно инвестират в нови, алтернативни ресурси, например земеделие. И обратното, ако общността активно опазва горските ресурси, тогава гората е с ВКС.

Важна забележка: ако гората е от фундаментално значение за задоволяване дори само на една от основните потребности от таблица 2, това е достатъчно за класифициране на съответния източник като ВКС.

СТЪПКА 5. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА УСТОЙЧИВОТО ИЗПОЛЗВАНЕ НА ГОРИ, СЪВМЕСТИМО С ДРУГИ ВКС

Както беше споменато по-горе, ВКС не допускат прекомерно използване на горските ресурси отвъд нивото на устойчивост, или ползвания, които не са съвместими със стопанисването на други ВКС. Веднъж след като са определени, тези ползвания на горите от местните общности трябва да отговарят на другите принципи за стопанисване на ГВКС. Въпреки всичко, основният въпрос, на който трябва да се обърне внимание, е начинът на живот на местните общности. Ако самите те не използват гората по устойчив начин, съответното ползване няма ВКС – освен ако общността не заяви намерението си да обърне тази тенденция. Ако общностите използват даден ресурс по устойчив начин, но той е застрашен от външни фактори, тогава ползването на гората от местната общност все пак притежава ВКС, която трябва да се защитава от външни заплахи.

Таблица 4 – Определяне на устойчиви ползвания на гората, съвместими с други ВКС

Населено място:.....	Подгрупа: (според табл. 1) 2
Горски ресурс (например дърва за огрев, строителство, питейна вода и др.), според таблица 2	Важност на гората за задоволяване на съответната потребност (от 2 до 4),
От колко време общността използва този ресурс?	Скорошни ползвания на гората, които са продиктувани от развитието на пазара и не са обвързани с традиционния ред в общността, могат да се окажат неустойчиви. Ползвания, които са съществували в продължение поне на едно поколение имат шанс да са устойчиви, въпреки че
Използват ли се тези ресурси по устойчив начин, т.е. смятат ли хората, че ще могат да поддържат сегашното ниво на ползване/добиване за	Ако отговорът е “да”, и няма доказателства за обратното в отговорите на другите въпроси, тогава вероятно ползването на ресурса е устойчиво. За потвърждение

Има ли тенденция за намаляване на наличността на ресурса през последните 5/10 години? (например намаляване на гъбите, отдалечаване на източниците на дървесина от селото...) На какво се дължи промяната – на външни фактори, или на дейности на самата общност (например повишено ниво на добиване, превръщане на гората....)? Колко дълго смятат хората, че ще могат	Ако наличността на ресурса намалява значително поради дейности на самата общност, и/или ако се предвижда изчерпване, тогава може би няма ВКС, освен ако хората не изразят решимост да променят тази тенденция.
Използването на ресурса от общността нарушава ли други ВКС (например застрашени	Освен провеждането на консултации с общностите, ще има нужда и
Дали общността се надява, планира или има желание да промени тази тенденция? Следва ли общността някакви правила, за да регулира използването на ресурса? Готови ли са хората да въведат такива	Ако ресурсът намалява или застрашава други ВКС, но общностите са готови да предприемат мерки за обръщане на тази тенденция, тогава може би имаме ВКС.

Не винаги тези въпроси трябва да се задават директно, най-добре е да се проведе неофициално обсъждане. Като първи индикатор за изчерпването на даден ресурс не винаги може да служи факта, че е необходимо по-високо ниво на внасяне за поддържане на същото ниво на добиване. Например хората от общността може да трябва да вървят по-дълго, за да намират необходимите им плодове. Друг индикатор може да бъде намаленото количество на добивания ресурс, например периметърът, от който се добива дървесина, да се стеснява все повече и повече.

1. Определяне на заплахите и източниците на заплаха за определените ВКС и оценка на потенциалния вреден ефект на дейностите, провеждани в горите върху тези ресурси.
2. Определяне на потенциалните конфликти между екологичните и социалните аспекти на ВКС.
3. Работа с общностите за определяне на конкретни територии с наличие на това ВКС, чието стопанисване трябва да се съгласува със съответната горскостопанска единица.
4. При установяване наличието на това ВКС, да се ревизират дейностите в лесоустройствените планове и проекти и стратегиите за развитие на общините, с оглед запазване на консервационната стойност.

УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ НА ВКС 5

1. Определяне на текущото състояние и тенденциите за промяна на ВКС 5.
2. Отразяване на резултатите от мониторинга и преразглеждане на дейностите в лесоустройствените планове и проекти и стратегиите за развитие на общините.

ПРИЛОЖЕНИЕ 7 – СПИСЪК НА ГОРСКИ ТЕРИТОРИИ, С РЕШАВАЩО ЗНАЧЕНИЕ ЗА СЪХРАНЯВАНЕ КУЛТУРНИ ЦЕННОСТИ И ТРАДИЦИИ, РЕЛИГИОЗНА И ЕТНИЧЕСКА ИДЕНТИЧНОСТ

СВЕТИ МЕСТА НА ХРИСТИЯНИТЕ И МЮСЮЛМАНИТЕ В БЪЛГАРИЯ, РАЗПОЛОЖЕНИ В/ИЛИ НА ГРАНИЦАТА С ГОРИ

ИЗТОЧНО ПРАВОСЛАВНИ МАНАСТИРИ

Ставропигиални:

1. Бачковски “Успение Богородично” (с аязмо¹ и параклиси² извън манастирските стени).
2. Рилски “Св. Иван Рилски” (с аязмо и провирало вън от манастирските стени).
3. Троянски “Успение Богородично”.

Видинска епархия:

4. Албутински скален манастир – с. Рабово (XIII век).
5. Брусарски “Св. Архангел Михаил”.
6. Добридолски “Св. Троица” (аязмо).
7. Изворски “Успение Богородично” (аязмо).
8. Клисурски манастир “Св. Кирил и Методий”.
9. Чипровски “Св. Иван Рилски”.
10. Раковишки “Св. Троица”.
11. Лопушански “Св. Йоан Предтеча”.

Врачанска епархия:

12. Долнобешовишки “Св. Архангел Михаил”.
13. Мътнишки “Св. Николай”.
14. Черепишки “Успение Богородично”.
15. Струпецки “Св. Пр. Илия”.
16. Бистрецьки “Св. Иван Рилски” (Касинец).

Ловчанска епархия:

17. Ботевградски “Рождество Богородично”.

18. Врачешки “Св. Георги Победоносец”.
19. Гложенски “Св. Георги”.
20. Етрополски “Св. Троица”.
21. Правешки “Св. Теодор Тирон”.
22. Тетевенски “Св. Пр. Илия”.
23. Карлуковски “Св. Богородица”.
23. Чекотински “Св. Архангел Михаил”.
24. Златишки “Св. Възнесение Господне”.
25. Новоселски “Св. Богородица”.
26. Скравенски “Св. Преображение”.

Великотърновска епархия:

27. Батошевски “Св. Богородица”.
28. Соколски “Успение Богородично”

¹ Аязмо (гр.) - свещен (лековит) извор. Едно или няколко дървета и храсти при аязмото са почитани като места за “оставяне на болестта”.

² Едно или група дървета при *параклисите* са почитани като места за кръвна жертва по време на храмовия празник или при личен повод за жертвоприношение. Тези дървета са изживявани като свещени и пространството около тях е неприкосновено.

29. Дряновски “Св. Ах. Михаил”.
30. Килифаревски “Св. Богородица”.
31. Капиновски “Св. Николай”.
32. Преображенски “Преображение Господне”.
33. Патриаршески “Св. Троица”.
34. Лясковски “Св. Петър и Павел”.

Доростоло-Червенска епархия:

35. Ивановски скални църкви и манастири (природен резерват, паметник на културата от световно значение, под защитата на ЮНЕСКО.)

36. С. Каран Върбовка – “Св. Петка” (с аязмо в двора).

Варненско-Преславска епархия:

37. Аладжа манастир.

38. Преславски манастир “Св. Кирил и Методий”.

Пловдивска епархия:

39. Баткунски “Св. Петър и Павел” (с. Паталеница).

40. Горно воденски “Св. Кирик и Юлита”.

41. Мулдавски “Св. Петка Мулдавска”.

42. Манастир в “Св. Троица” в Кръстова гора.

43. Сопотски “Св. Богородица”.

Ст. Загорска епархия

44. Мъглижки “Св. Николай Мириклийски”.

45. Чирпански “Св. Атанасий Велики”.

Софийска епархия:

46. Алински “Св. Спас”.

47. Батулия “Св. Никола”.

48. Бистришки “Св. Петка”.

49. Билински “Св. Арх. Михаил”.

50. Бобошевски “Св. Димитър”.

51. Букуровски “Св. Георги Победоносец”.

52. Мисловишки (Велиновски) “Св. Богородица”.

53. Германски “Св. Иван Рилски”.

54. Гигински “Св. Козма и Дамян”.

55. Голешки “Св. Николай Летни”.

56. Горновасилишки “Св. Възнесение”.

57. Драгалевски “Св. Богородица”.

58. Дивотински “Св. Троица”.

Forest Stewardship Council®

59. Долнолозенски "Св. Спас".
60. Долнопасарелски "Св. Петър и Павел".
61. Елешнишки "Св. Богородица".
62. Земенски "Св. Йоан Богослов".
63. Жаблянски "Св. Йоан Предтеча".
64. Искрецки "Св. Богородица".
65. Кокалянски "Св. Арх. Михаил".
66. Кремиковски "Св. Георги".
67. Куриловски "Св. Иван Рилски".
68. Лева река "Св. 40 мъченици".
69. Одраница "Св. Петър и Павел".
70. Осеновлашки "Св. Богородица" (Седемте престола).
71. Пещерски "Св. Никола".
72. Разбоишки "Св. Богородица".
73. Радибоишки "Св. Троица".
74. Сеславски "Св. Николай".
75. Трънски "Св. Арх. Михаил".
76. Шумски "Св. Арх. Михаил".

Невокопска епархия

77. Горнобрезнишки "Св. Пророк Илия".
78. Гоцеделчевски "Живоприемний источник" (с аязмо).
79. Роженски "Рождество Богородично".
80. Тросковски "Св. Архангел Михаил".
81. Хаджидимовски "Св. Георги Победоносец".

МЮСЮЛМАНСКИ ПАМЕТНИЦИ

1. Махала Текето, Хасковско - теке³ с тюрбе⁴ на Осман баба.
2. Биволяне, Хасковско – тюрбе на Елмалъ баба.
3. Местност Дамбъла, Момчилградско – 3 тюрбета и лековит извор.
4. Звезделина, Момчилградско – тюрбе на Сюрмели баба.
5. Махала Гъсак, Момчилградско – тюрбе на Казер баба.
6. Махала Постник, с. Нановица, Момчилградско – тюрбе на Ахат баба.
7. Подкова, Момчилградско – Джамята на седемте девойки (гобищна гора).
8. Дъждовник, Кумовградско – тюрбе на Ямур баба.
9. Нова Загора – тюрбе на Кадемли баба.
10. Балчик – тюрбе на Ак Язалъ баба.
11. Исперих – тюрбе на Демир баба.

³ Теке – манастир.

⁴ Тюрбе – гробница.